

ڏوڀ ڪريو ٿا ۽ سمجهو ٿا ته صاحب اُنهيءَ ڪري راضي
 ٿيندو، پر پرماتما جي آرتيءَ ۾ ساري دنيا جي چندن جا وڻ
 پنهنجي سڳند ڏيئي واس ڏوڀ پيا ڪن، جنهي اڳيان
 اوهانجو واس ڏوڀ ڪي به ڪينهي. اوهين ٺاڪر تي
 چوڻ بهاريو ٿا، پر بهمائي بهمائي ٽڪجي پيو ٿا. سچو پچو
 چوڻ ته پون آهي، جو بهاروئي پيو لڳي. اوهين ٿورا گل
 ڦل آڻي ٺاڪر جي مورتيءَ تي ٿا چاڙهيو ۽ ائين پيا پانيو ته
 انهن گلن تي ايشور راضي رهندو. هنڪي اوهانجي گلن جي
 ڪهڙي گهرج آهي؟ ڇاڪاڻ جو هيءَ ساري ونسپتي قسمين
 قسمين سڳندي رنگا رنگي گل ڦل ڪڍي سمورا پنهنجي
 سواميءَ اڳيان آرداس رکي ٿي. اوهين ٺاڪر جي اڳيان
 تريون ۽ قسمين قسمين باجا وڄايو ٿا، پر هن سچي ٺاڪر
 جي اڳيان اناڊي شبن جا باجا ساري بهمانڊ ۾ سڍيو پيا
 وڃن ۽ هنڪي اوهانجي باجن جي ڪا به ضرورت ڪانه آهي.
 اها اشچرج روپي آرتي سچي سرشتيءَ ۾ نت پيشي ٿئي.
 پنڊتن پڇيو ته سائين اوهانجو سچو ٺاڪر ڪهڙو آهي،
 اُنجو سڙو پ اسانکي بتايو. صاحب ايشور کي سنمڪه ٿي
 چون ٿا ته ”دي پري پورن پرماتما! توکي هزارين نيتر آهن
 جن سان تون ساري سرشتيءَ کي ڏسين ٿو ۽ اڏو ڪو اسٽول
 يا سوڪم پدارت ڪونهي، جو تنهنجي درشتيءَ کان دور هجي،
 درحقيقت توکي هڪ به جسماني اکر نه آهي. هي جڳت
 ايشور! توکي هزارين مورتون آهن ڇاڪاڻ ته سڀني جيون
 ۾ تون ويالڪ آهين، سو اُنهنجون مورتون به چل ته تنهنجون
 ئي مورتون آهن. پر سچ ڪري تنهنجي هڪڙي به جسماني

ارت - مريءَ جي ڪنول روپي جرنس ۾ منهنجو پُٺو روڊ
 من لاجي ويو آهي ۽ مونکي ڏينهن رات (انجي رس ٻيڻ جي)
 بدس يا جام آهي. [مڪرند = پُٺو. منو = من. آن = رات. دن =
 ڏينهن.]

ڪرپا جَل ديه ڏانڪ سارنگه ڪس.

حوه جاني تيري ڏاه واسا.

ارت - سري گورو ڏانڪ صاحب حس فرمائين ٿا ته مون ٻيڻي
 کي ڪرپا جي حل (جي سوانت بوند) ڏي، جنهن ڪري ڏينهنجي نام
 ۾ واسو ٿئي، مطلب ته حئين ٻيڻي پکيءَ کي ڏينهن سوانت نه
 ايندي آهي، جيستائين سوانت بوند (يعني حاس رت جي مينهن
 جي بوند) سندس وات ۾ نه وهندي آهي، تئين سري گورو ڏانڪ
 صاحب حس فرمائين ٿا ته اسانجو به حال ايترو آهي جيترو ٻيڻي حوه
 تون ڪرپا ڪري نام ڏي، جنهنڪري سڌو اسين نام ٻائي
 حوش رهون. [سارنگه = ٻيڻي پکي. ڏاه = ڏالو، نام.]

پاو ارت - صاحبن ٻوڄارين کي چيو ته ”هي ڀائي
 اوهين جو ڪه موقين سان جڙيل سوئي ٿا، ۽ ڏيا ٻاري گل
 قل گڏ ڪري، چندن جو واس ڪري ۽ ڪهڻن قسمن جا
 ساز وڄائي پرميشور جي آرتي ڪريو ٿا، سو اها انجي سڄي
 آرتي نه آهي، ڇاڪاڻ ته اهي ٻاڏين آرتيءَ تي ٻريو ڌرو
 به ٻرسن نه ٿو ٿئي. هن سڄي پاتشاهه جي آرتي سڄي
 سرشتي ۾ سڌو پيشي ٿئي، اها اچو ته اودانڪي ٻڌايون.“

هي سارو آڪاس لنگار جو ٿا، ۽ جو تارن روپي
 موقين سان جڙيل آهي. اُن ۾ سورج ۽ چندرما روپي ڏيا
 پاڻي ڪنهن جي ٻارڻ کانسواءِ ٻيا ٻون. هي ٻارا، اوهين
 ۾ چار ڌڪا چندن چوري جا کڻي اُٿي ٿا، ۽ وري واس

آرٿ - (هي ٻريو) توکي هزارين اکيون آهن مگر ڪڙي
 به (اسان وانگي جسماني) اک نه آهي. تنهنجون هزارين سورتون
 آهن (پر جسماني سورت) ڪڙي به نه آهي. [سڻس = هزار. نين =
 اکيون. نن = نه.]

سڻس پڌ ٻيل نن اڪ پڌ.

گند ٻن سڻس تو گند. او چلت موهي

آرٿ - هزارين تنهنجا پوتو چرن آهن، پر جسماني ڪ به
 چرن نه آهي. توکي جسماني نالڪا نه آهي، پر توکي هزارين
 نالڪائون آهن. هي ٻريو (اڇرن عجيب) جلدن سان تو (پنهنجي
 من کي) موهي ڇڏيو آهي. (طالب تر نرگڻ رڊ ڪري ٻريو
 کي ڪ به انگ نه آهي ۽ سرگڻ رڊ ڪري سڀ انگ اٿس.)
 [ٻيل = پوتو، اُجل. گند = نالڪا يا نل. او = اڇرن. جلت = جلد.]

سڀ مڻم جوت جوت هي سوء.

تس دي چانڻ سڀ مڻم چانڻ دوء

آرٿ - ٻريو جي جوت سڀ به آهي ۽ اُدا جوت اُڏو ٻار
 آهي، اُن جي جوت جي هر ڪلڻ سان سڀ به سوچڻو ٿي رهيو
 آهي. [چانڻ = سوچڻو.]

گور ساڪي جوت پر گهٽ دوء، جو تس پاويءَ س آرتي دوء

آرٿ - گورن جي سکيا دُواران جوت ساڪيات ڏسڻ به اهي
 ٿي. جيڪي ٻريتا کي وڻي ٿو، اُڏائي سڄي بهجي آرتي آهي.

هر چرڻ ڪول مڪرند لوپت مند.

اُن دنو موهي آهي ٻيا

سدائين پيشي ٿئي، تنهن ۾ اسين مشغول ٿاسين. پوڄاريءَ
عجب ڪاٺي پڇيو ته ادا وري ڪهڙي قسم جي آرتي آهي؟
تنهن تي صاحبن هليون شهد اڇاريو:-

گنگن مي ڏال رو چنڊ ديهڪي بني،

تارڪا منڊل جنڪي موتي

آرت - نونڪار جو ڏال آهي آڪاس جنهن ۾ سورج ۽ چنڊ رها
آهن ڏها ۽ تارن هي منڊلي جهڙا ته موتي (جڙيا) بيا آهن. [گنگن =
آڪاس. هي = جو، منڊو، رو = سورج، ديهڪي = ڏهاڙا، تارڪا =
تارا. جنڪي = جهڙا، هو آرت جڙيل.]

ڌوپ مل آلتو پوڻ ڏورو ڪري،

سگال بن راه ڦولت چوتي

آرت - چنڊن جا وڻ سگهه ڪيو بندا آهن ۽ هوا ڦار ڪري
ٿي. هي چوتي - روت! سڄي ونسي نهنجي لاءِ گل ڦل
ٿيا بندا آهن. [مل آلتو = ملهه سرهه - هي هوا، چنڊن جا وڻ،
بن راه = ونسي، وڻ ٺوڻ.]

ڪيسي آرتي هو پو ڪندڙ!

تيهي آرتي آهتا شهد واجنت پيري (اڪ رها)

آرت - هي بل دور ڪوڻ وارا، ڪهڙي (اشهرج روت)
نهنجي آرتي ٿي رهي آهي، نهنجي آرتي ادا آهي جو
انادي شمن جا باجا بيا وڃن. [آهتا = آهت، سواه وڃڻ جي ڀانئڻي
وچندڙ يا جنهن جي حد سر آهي، واجنت = وڃن بيا، پيري =
باڃا، نورا.]

سپس ٿولين نه نه ٿين هير قوم ڪو،

سپس مورت ٺا اڪي توهي

آرت - (هي ٻريو) توکي هزارين اکيون آهن مگر هڪڙي به (اسان وانگي جسماني) اک نه آهي. تنهنجون هزارين مورتون آهن (هر جسماني مورت) هڪڙي به نه آهي. [سٺس = هزار. نين = اکيون. نن = نه.]

سٺس پڌ بمل نن ايڪ پڌ،

گند بن سٺس تو گند، او چلت مو هي

آرت - هزارين تنهنجا پوتر چرن آهن، پر جسماني هڪ به چرن نه آهي. توکي جسماني ناسڪا نه آهي، پر توکي هزارين ناسڪائون آهن. هي ٻريو (اهڙن عجيب) چلن سان تو (منهنجي من کي) مو هي ڇڏيو آهي. (مطلب ته نرگڻ روپ ڪري ٻريو. ڪي هڪ به انگ نه آهي ۽ سرگڻ روپ ڪري سڀ انگ اٿس.) [بمل = پوتر، اُجل. گند = ناسڪا يا ناس. او = اهڙن. چلت = چلن.]

سڀ ميه جوت جوت هي سوء،

تس دي چانڌ سڀ ميه چانڌ دوء

آرت - ٻريو جي جوت سڀ ۾ آهي ۽ اها جوت اهو ٻار آهي، اُن جي جوت جي پرڪاش سان سڀ ۾ سو جهرو ٿي رهيو آهي. [چانڌ = سو جهرو.]

گور ساڪي جوت پڙ گهٽ دوء، جوتس پاوي س آرتي دوء

آرت - گورن جي سکيا دواران جوت ساڪيات ڏسڻ ۾ اچي ٿي. جيڪي ٻريائين کي وڻي ٿو، اُها ئي سڄي پهچي آرتي آهي.

هر چرل ڪول مڪرند لوپت مند،

آن دنو مو هي آهي پياسا

سدائين پيئي ٿي، تنهن ۾ اسين مشغول ٿاسين. ٻوڏاريءَ
عجب ڪاٺي پڇيو ته اها وري ڪهڙي قسم جي آرتي آهي؟
تنهن تي صاحبن هيٺيون شبد اُچاريا:—

گگن مي ڏال رو ڇند ديهڪه بني،

تارڪا منڊل جنڪه موتي

ارت - نرڪار جو ڏال آهي آڪس جهڙو پر سورج ۽ چنڊ وٽ
آمن ڏا ۽ تارن جي منڊلي جهڙو ته موتي (جڙيا) ٻيا آهن. [گگن =
آڪس. مي = جو، سندو، رو = سورج. ديهڪه = ڏيڏا. تارڪا =
تارا، جنڪه = جهڙو، هو ارت جزيل.]

ڌوپ مل آلهو ڀوڻ ڀورو ڪري،

سڪل ٻن راه ڦولنت جوتي

ارت - حدن جا ويا گم ڪيو ٻڌا آهن ۽ هوا جو ڪري
ٿي. هي سونِي - روڻ! سڄي ونستي تنهنجي لاءِ گل ڦل
ٿيا ٻڌا آهن. رمل آلهو = ملهه ٻهروپ جي هوا، حدن جا ويا
ٻن راه = ونستي، ويا ٿيا.

ڪيسي آرتي هو ڀو ڪندڙا،

نيري آرتي اُنهئا شبد واجنت پيري (اڪ راه)

ارت - هي سو دور ڪرڻ وارا، ڪهڙي (انجرج روڻ)
تنهنجي آرتي ٿي رهي آهي، تنهنجي آرتي اها آهي جو
اداسي شندن جا ٻڌا ٻيا وڃن. [ابتدا = اُتند، سواه وڃڻ جي ڀالهي
وڃندڙ يا جنهن جي حد نه آهي. واجنت = وڃڻ ٻيا، پيري =
ٻڌا، نارا.]

سپس ٽوئين نه نه ٿين جيه قوم ڪو،

سپس مورت ٿا اڪه توهي

آمارتی । اَنهتی سبَد ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਹਸ
 ਤਵ ਨੈਨ ਨਨ ਨੈਨ ਹਹਿ ਤੋਹਿ ਕਉ ਸਹਸ ਮੂਰਤਿ ਨਨਾ ਏਕ ਤੋਹੀ ।
 ਸਹਸ ਪਦ ਬਿਮਲ ਨਨ ਏਕ ਪਦ ਗੰਧ ਬਿਨੁ ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ ਇਵ
 ਚਲਤ ਮੋਹੀ ॥ ੨ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ । ਤਿਸ ਵੈ
 ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ । ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ।
 ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੁ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਹਰਿ ਚਰਣ ਕਵਲ ਮਕਰੰਦ
 ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ ਅਨਦਿਨੋ ਮੋਹਿ ਆਹੀ ਪਿਆਸਾ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ
 ਨਾਨਕ ਸਾਰੰਗ ਕਉ ਹੋਇ ਜਾਤੇ ਤੇਰੈ ਨਾਇ ਵਾਸਾ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

راگ دَناسَرِي محلا پہلا

اُٲانکا - ٲانک ٲرکاش ۾ لکيل آهي ته سري گورو
 ٲانک صاحب جن ديس ديسانتر گهمندا ٲرندا، ٲرماتما جي
 سچي نام جو اُٲديش ڪندا، هڪ دفعي جڳن نات ۾ ويا.
 سنجها مهل ٲوڄاري ٲوڄا ڪرڻ آيا، ۽ آرتي گهڻي ٺاهه ٺوهه
 ۽ ٲيڪي سان آچي ڪيائون. هڪ موقعين سان جڙيل سوني
 ٺالہ ۾ ڏيا ٻاري، گل ٺُل ۽ ڇندن آدڪ سڳند يون رکي،
 ٺاڪر جي اڳيان انهي ٺالہ کي ويهي ٿيڙايائون. ٲر صاحب
 کي هن نموني جي آرتي ٲسند نہ آئي. آرتي مهل جڏهين
 سڀ اُٲي بيهي آرتي ڪرڻ لڳا، تڏهين صاحب مات
 ڪري ويهي رهيا، جڏهين آرتي ٲوري ٿي، تڏهين مندر
 جو وڏو ٲوڄاري ڌمر جي صاحبن وت آيو ۽ چوڻ لڳو ته اوهين
 ڪير آهيو؟ اوهانڪي ايتري به ست نہ آهي ته آرتي مهل اُٲي
 بيهو آهي. ٲيا سڀ اُٲي بيٺا، ٲر اوهين نہ بيٺا، تنهن جو
 ڪارڻ ڪهڙو؟ صاحبن فرمايو ته ساري سرشتي جي رچڻ هار
 جي آرتي، ڏين، ڌوڀ واس ۽ گلن ٺُلن سان ٿي نہ ٿي
 سگهي. هن سچي صاحب جي ٲوتر آرتي، جا بهمانڊ ۾

آرت - سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائس ٿا ته انهيءَ
 سڏيندڙ (يعني ٻريو) کي ياد ڪريو ۽ (ٻريو کي ياد ڪندي)
 شل آهي مؤب حا ڏينهن آهن! [سڌا ڄاڻا = سڏيندڙ يعني ٻريو،
 دهر = ڏينهن.]

ڀاو اوتار - جن شهد ۾ سري گورو نانڪ صاحب جن
 فرمائين ٿا ته مؤت ايشور سان سڄي ٻڄي شادي آهي.
 صاحب جڳياسو کي ڪنڌار جي مثل، ٻريو ماڻها کي گهوت
 جي مثل ۽ آنت سم ۽ آنت ۾ ايشور سان، وڏا
 جي مثل رکيو آهي. جنهن وڏواري شادي ۾ مهل ٿورا ڏينهن
 اڳي اهو ويچار ڪيو آهي ته ڪهڙيون ڪهڙيون ٿياريون
 ڪجن، تنهن صاحب ۾ فرمائين ٿا ته هي جڳياسو، توکي
 اهو ويچار ڪرڻ گهرجي ته ڪهڙيون ٿياريون ڪريان جو
 سائين راضي ٿئي، ۽ جنهن شاديءَ کان ٻه يا ٽي ڏينهن اڳي
 ڪنڌار جون ساهيڙيون لاڏا ڳائينديون آهن، تنهن صاحب به
 فرمائين ٿا ته هي سنت جنو، مونکي به سائين سان ملڻو
 آهي. لاهي خوشيءَ ۾ اوهين منهنجي گهوت (اڪال پرڪ)
 جو جس (لاڏو) ڳايو ۽ جنهن مجورت موجب مقرر ٿيل شاديءَ
 جي ڏينهن ڪنڌار کي ٿيل مان آڱر پري مٿي تي لائي
 سڀ آسپسون ڪنديون آهن ته گهوت سان شل سڳي رهي،
 تنهن هي سنتو، ملي ڪري مونکي ويواڳر روپي ٿيل ٻريو
 يعني اڏي مونکي سکيا ڏيو، جو دلڙي خيال ڇڏي ايشور
 سان دل لايان ۽ اڏيون آسپسون ڪريو ته مقرر ڪيل
 ڏينهن مونکي سڏڻ وارو گهوت (ٻريو) ياد رهي ۽ مان
 ٿياري ٿي رهي ڏيئي ڇڏي هنسان ملي وڃان، ڇا سڄي ٻڄي
 شادي آهي.

آرت - (ڪرتار) جيون جي هر روز سنڀال اهي ٿو ۽ (اهو) ڌاتار (انهن جيون جي گذرڻ تي) نظر ڪري ٿو. [جيئري = جيو. سماليئن = سنڀاليا وڃن ٿا.]

تيري ڌاني قيمت نا پويي، تِس ڌاني ڪوٽ شمار
آرت - (هي جيو،) توکان انهيءَ (ڌاتار جي) ڌان جي قيمت ڪٿي نٿي وڃي؛ (پوءِ) هن ڌاتار جي ڪٽ ڪير ڪري سگهندو؟
نوٽ - هتي ”تيري“ جي معنيٰ ”تنهنجي“ نه آهي پر ”توکان.“
[ڌاني = ڌان يعني ڌات يا بخشش.]

سمنبت ساها ليکيا، مل ڪر پاوه تيل

آرت - مٿس روپي وٺانءِ جو سمنبت ۽ مهورت لکيو ويو آهي، (هي سنتو!) ملي ڪري اچي مونکي (ويراڳه روپي) تيل پايو. (مطلب ته جڏهن شاديءَ مهل گهوت ۽ ڪنڌار کي تيل هائبو آهي، تڏهن منهنجا پيارا، مونکي ويراڳه روپي تيل هاريو يعني اهڙي مونکي سکيا ڏيو، جو مان دنيا کان کڻو ٿي ايشور ڏانهن پنهنجي دل لايان ۽ هٿ کي ائين سمجهان ڇڻ ته ٻريو سان سڄي هجي شادي آهي.) [ساها = مهورت.]

ديءَ سڄڻ آسپسيڙيئا، جڏهن هووي صاحب سڏ ميل

آرت - هي سڄڻ، اهڙيون آسپسون مونکي ڏيو، جنهن ڪري ٻريو سان منهنجو ميلاپ ٿئي.

گهر گهر ايهو پاهاڇا، سڌري نت پون

آرت - سڀڪنهن گهر ۾ اهي پيغام پهچي ويا آهن ۽ هر روز سڌ پيا ٿين (مطلب ته لوڪ مرندا پيا وڃن.) [پاهڇا = پيغام، نياپا. سڌري = سڌ.]

سڌڻ هارا سهرڙيئي، نانڪ سي دهر آون.

ڪيرتن سوھلا

جو ۽ ڪي سري ڪورو ارجن صاحب جو رچيل آهي. هي
ڪيرتن سوھلو ڪورو جا سڪ سمھل مھل ڇڏندا آهن ۽
خالصن لاءِ نت نير جي لاءِ به ڪڙي واڻي آهي، پر ائين
نه سمجھيل ڪيو جي ته اها خواهه ٻي واڻي ڪنهن ٻئي وقت
ڇڏڻ کان ڪا منع آهي. هن ۾ اڏا مٿا ۽ ٻيڙ ٻريل. شبد
آهن، جن جي اچار سان من کي سائت اچيو وڃي. هي
ڪيرتن سوھلو مرڻ وقت به ڇڏيو آهي، انهيءَ ڪري ته
موت کانپوءِ شل ٻرائي سگھي رهي ا

سوھلا راج گؤڙي دٻڪي مھلا پھلا

اھڪ اولڪار ست گور ٻرساد

جيءُ گھر ڪيرت آڪيئي، ڪرتي ڪا دوءِ ٻيچارو

ت ت گھر ڪاؤم سوھلا، سو ٻڌ سوجھ ٺارو

ارت۔ جنهن (ست سنگهه روپي) گھر ۾ ڪرتار جو جس
ٿندو هجي ۽ اُچو ويچار ٿندو هجي، انهيءَ (ست سنگهه روپي)
گھر ۾ جس جو راڳ ڳايو ۽ اُٺاٺار کي ياد ڪريو. [گھر = آستان،
ست سنگهه = ڪرت = جس. آڪيئي = هجي. سوھلا = جس.
سورم = ياد ڪريو.]

ٿم ڪاؤم ميري ٻريٽه ڪا سوھلا

هنن واري جت سوھلي سدا سڪه دوءِ. (اڪ ردا)

ارت۔ ارمس منهنجي نرڙ (اڪال پورڪر) جو جس ڳايو.
آءُ قربان وڃان (اڙي ٻريو جي) جس ڳائڻ تان، جنهن ڪري
سدا آندڻ ٿئي ٿو. [واري = قربان وڃان.]

ت ت جيتري سماليهن، ديکينگا ديوتھار

کیرتن سوہلا

ਸੋਹਿਲਾ ਰਾਗੁ ਰਉੜੀ ਦੀਪਕੀ ਮਹਲਾ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ ਕਰਤੇ ਕਾ ਹੋਇ ਬੀਚਾਰੋ । ਤਿਤੁ
ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਿਲਾ ਸਿਵਰਿਹੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰੋ ॥ ੧ ॥ ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ
ਮੇਰੇ ਨਿਰਭਉ ਕਾ ਸੋਹਿਲਾ । ਹਉ ਵਾਰੀ ਜਿਤੁ ਸੋਹਿਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ
ਹੋਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜੀਅੜੇ ਸਮਾਲੀਅਨਿ ਦੇਖੈਗਾ
ਦੇਵਣਹਾਰੁ । ਤੇਰੇ ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤਿਸੁ ਦਾਤੇ ਕਵਣੁ ਸੁਮਾਰੁ
॥ ੨ ॥ ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ । ਦੇਹੁ
ਸਜਣ ਅਸੀਸੜੀਆ ਜਿਉ ਹੋਵੈ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥ ੩ ॥ ਘਰਿ
ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦੜੇ ਨਿਤ ਪਵੰਨਿ । ਸਦਣ ਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ
ਨਾਨਕ ਸੇ ਦਿਹ ਆਵੰਨਿ ॥ ੪ ॥ ੧ ॥

نوٽ - ڪيرتن سوڊا = جس جو راڳر. مسٽر مئڪالف مشهور ترجمان سري گورو گرنٿ صاحب جو لکي ٿو ته ”سوڊا“ = سوون ويلا جي معنيٰ آهي سمهڻ جو وقت، تنهنڪري ”ڪيرتن سوڊا“ جي معنيٰ آهي اُهو راڳر جو سمهڻ وقت ڳائجي. ڪيرتن سوهاڻي ۾ ٽي شبد سري گورو نانڪ صاحب جا، هڪ سري گورو رامداس صاحب

ارت - (هي حيوا!) توکي مانکا ديني پرايت ٿي آهي. پرماتما
هي ملڻ جو وقت اهوئي اٿس. [ديريٽا = ديني. پريٽا = وقت.]

اَوڙ ڪاڇ ٿيري ڪٿي نه ڪام
مِل ساءَ سَنگَتِ پڇه ڪيول نام

ارت - هڪ ڪاڇ ٽينجي ڪنهن به ڪم نه ايندا. ساءَ سَنگَت
سان ملي فقط نام جو پڇه ڪم (اَوڙي ڪم ايندو). [ڪيول = فقط.]

سَرَنجامِ لاکه پَوَ جَلِ قَرَن ڪي
جَنمِ پَوَ ڄات رَنڪه مائيا ڪي (اڪه رهاو)

ارت - هن (سار روپي) يو ساگر مان نروڻ جو اُهو ڪم.
مايا هي پيار به ٽينجو جنم ورتو پيو وڃي. [سَرَنجام = اُهو.
رَنگه = پيار، پريم.]

(۲) جَبُ تَبُ سَنجَمُ ڌَرُمُ نه ڪمائيا
سيوا ساءَ نه چاليا ڌَر رائيا

ارت - مون جب، تب، ساڌنا ۽ ڌرم نه ڪمايو آهي. هي
پري راجا! مون سنتن جي شيوا ڪرڻ نه نه ڄاڻي آهي. [سحر =
اندرين کي روڪڻ، ساڌنا.]

ڪَه ناکَه ڌَر ڀيڇه ڪَرما
سَرڻ پَري ڪي راکَه شَرما.

ارت - صاحب چون ٿا ته مان ڀيڇه ڪرمس وارو آهيان.
(هي پرماتما!) سوڻ پيل جي تون لجه رک.

3

آرٿ - هي مورڪه من! تون هڪ پرائميا کي نٿو سمجهين. هريءَ
کي وسارڻ ڪري تنهنجي (شپ) گڻ ناس ٿي ويندا. [گلائڻ =
گري ويندا، ناس ٿي ويندا.]

پَر طَوْتُ نَانِکَ تِنِ کِي سَر طَا، جِن تُونِ ذَاہِي وَيَسَر تَا۔

آرٿ - مان نڪي جتي آهيان، نڪي ستي آهيان ۽ نڪي
 پڙهيل آهيان، جنهنڪري مون ۽ ورڪر جو جنم نسل ٿيو آهي.
 صاحب وينتي ڪري چون ٿا ته، (هي پرمائيا!) مان انهن جي
 سرن پيو آهيان، جي توکي نٿا وسارين. [مگدا = نسل. برطوت =
 وينتي ڪري چوڻ.]

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ । ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ
 ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ । ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ । ਮਿਲੁ ਸਾਧ
 ਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥ ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ
 ਕੈ । ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਪੁ
 ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਧਰਮੁ ਨ ਕਮਾਇਆ । ਸੇਵਾ ਸਾਧ ਨ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ
 ਰਾਇਆ । ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਨੀਚ ਕਰੰਮਾ । ਸਰਣਿ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੁ
 ਸਰਮਾ ॥ ੨ ॥ ੪ ॥

(اُپدیش)

(۱) پَٽِي پَرَايَتِ مانَڪَ دِيهِرِيٿا

گوبند ملط کی ام تیری پریم

ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)

ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ

ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੨

ਤਿਤੁ ਸਰਵਤ੍ਰੇ ਭਈ ਲੇ ਨਿਵਾਨ ॥ ੧ ॥
 ਕੰਮ ॥ ਪੰਕਜ ਮੋਹੁ ਪਰੁ ਨਹੀ ਚਲੇ ॥ ੨ ॥
 ਨ ਫੇਰੁ ਨ ਚੋਰਸਿ ਮੂੜ ਮਨਾ ॥ ੩ ॥
 ੨੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਾ ਹਉ ਜਤੀ ਸਤੀ ॥ ੪ ॥
 ਭਇਆ ॥ ਪ੍ਰਵਤਿ ਨਾਨਕ ਤਿਨਕੇ ॥ ੫ ॥
 ਵਸੇਆ ॥ ੨ ॥ ੩ ॥

੧- ਆਸਾ ਮਹਲਾ ਪੰਜਾ
 (ਅੰਦਿਸ਼)

ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)
 ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ (ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਿਆ)

آرت - گورمکن (نام روپي رتن) لڌو آهي ۽ منڪن وڃايو
آهي. تون (منڪن کي) پاڻ کان وڇوڙين ٿو ۽ (گورمکن کي)
پاڻ سان ملائين ٿو.

(۲) تُون دَرِيئا سَپ تَجَبِي مَاهِ
تَجَبِ بِن دُو جا ڪوئي ناهِ

آرت - تون سمند وانگر آهين ۽ سڀئي توڙي سمايا پيا آهن.
تو کانسواءِ ٻيو ڪوبه ڪونهي.

جِيئَ جَنَتِ سَپ تيرا ڪيلُ
وِڃوگِ مِلِ وِڇُڙِئا سَنجُوگي مِلُ

آرت - هي سڀ جيو ۽ جنت تنهنجو ڪيل آهن. جنجو
(ست سنگهه نه ڪرڻ ڪري) ونجيو گه هو، سي تنهنجي ملڻ کان
وڇڙي ويا ۽ جنجو (ست سنگهه ڪرڻ ڪري) سنجيو گه هو، تن جو
ملاپ (توسان) ٿيو.

(۳) جَسَ نو تُون جاڳائِيه سوئي چَن جاڳِي
دَرِ گُڙِ سَدَهي آڪِه وَڪاڳِي

آرت - جنهنڪي تون پاڻ جاڳائين ٿو، سوئي توکي چاڻي ٿو.
(اٽڙو جيو) سڏائين هريءَ جا گڻ جهڻي واکاڻ ڪري ٿو.

جِن دَرِ سِيوِئا تِن سَگه پائِيا
سَهجِيئي دَرِ نام سَمائِيا

آرت - جن هريءَ جي شيوا ڪئي آهي تن ئي سگهه پائو
آهي. اُهي سڀاويڪه هريءَ جي نام به سمائجي رهيا آهن.

(۴) تُون آڀِي ڪَرِتا تيرا ڪِيئا سَپِ هو
تَڏَ بِن دُو جا آوَر نه ڪو

ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਧਾ ਮਨਮੁਖਿ ਗਵਾਇਆ। ਤੁਧੁ ਆਪਿ ਵਿਛੋੜਿਆ ਆਪਿ
ਮਿਲਾਇਆ ॥ ੧ ॥ ਤੂੰ ਦਰੀਆਉ ਸਭ ਤੁਝਹੀ ਮਾਹਿ। ਤੁਝ ਬਿਨੁ
ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਾਹਿ। ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਤੇਰਾ ਖੇਲੁ। ਵਿਜੇਗਿ ਮਿਲਿ
ਵਿਛੋੜਿਆ ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲੁ ॥ ੨ ॥ ਜਿਸਨੋਂ ਤੂੰ ਜਾਣਾਇਹਿ ਸੋਈ ਜਨੁ
ਜਾਣੈ। ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਦਹੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ। ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ
ਤਿਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇਆ। ਸਹਜੇ ਹੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇਆ ॥ ੩ ॥
ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਹੋਇ। ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ
ਕੋਇ। ਤੂੰ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਹਿ ਜਾਣਹਿ ਸੋਇ। ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ
ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

۷- آسا مڪلا جوتان

(برہاتما جي سندھم است)

تُون ڪَرتا سَچَڪارَ مَڙَدا سائين

جو تُو پاوي سوئي ٿيبي،

جو تون دهر سوئي هُو ٻائي (ڪ راءِ)

ارب۔ هي سچا ڪرتارا! تون منهنجو مالڪ آس. جيڪي
توڪي وڻي، اُنهي ٿئي ٿو، جيڪي تون ڏس ٿو اُنهي براب
ڪريان ٿو. [مڙدا = منهنجا، ٿيبي = ٿيندو.]

(۱) سڀ ٿيڻي تون سڀني ڏٺائيا

جس ٿو ڪرڻا ڪرڻ، ٿين ٿاڻ رڻ ٻائيا

ارب۔ سڄي (سرشتي) تنهنجي ئي آهي، سڀئي توڪي
ڏيائس ٿا. جن تي ڪرڻا ڪري ٿو، سي ٿاڻ رڻي رڻن براب
ڪن ٿا.

ڪورمڪه لاڏا منمڪه گوائيا

تڏُ آيپ وِڃوڙ ٿا آيپ ملايا

[تب تايه = تب تپين ٿا، تب ڪن ٿا. ڪت ڪرم = ۶ ڪرم يعني
(۱) ويد بڙدن (۲) ويد پاڙدن (۳) يگيه ڪرڻ (۴) يگيه ڪرائڻ
(۵) دان وٺڻ (۶) ٻين کي دان ڏيڻ.]

(۵) تون آڊ پر ڪه آڀر ٿي ڪرتا جي، تڏه جيوت آور نه ڪوئي
تون جگه جگه اڪو سدا سدا تون اڪو جي،

تون نهچل ڪرتا سوئي

آرت - هي ڪرتار! تون آڊ کان آهين، سڀ هر وياڪه آهين،
پري کان پري آهين؛ تو جيڏو وڏو ٿيو ڪوبه ڪونهي. تون
جگه جگه هر ساڳيوئي آهين، تون سدائين ساڳيو آهين ۽ تون ئي
قائم ڪرتار آهين. [اڀرنهر = پري کان پري. نهچل = اجل، قائم.]

تڏه آبي پاوي سوئي ورتي جي، تون آبي ڪرم سهوئي
تڏه آبي سرشت سڀ آبائي جي، تڏه آبي سرجه سڀ گوئي
جن نازڪ گھل گاهي ڪرتي ڪي جي،

جو سڀ سڀ ڪا جاطوئي.

آرت - جيڪي توکي رڻي ٿو، اهوئي ورتجي ٿو؛ جيڪي
تون پاڻ ڪرين ٿو، سوئي ٿئي ٿو. تو پاڻ سڄي سرشتي آبائي
آهي ۽ (موتي) تون پاڻ بنهنجي سڄي ٺاهيل سرشتي جي پرلي
ڪرين ٿو. صاحب داس پاڻ سان جون ٿا تر مان انهيءَ ڪرتار جا
گھل ڳايان ٿو، جو سڀڪنهن ڳالهه جو جاطندڙ آهي. [سرج = سرجيل،
ٺاهيل سرشتي. گوئي = پرلي ڪرين ٿو. جاطوئي = جاطندڙ.]

ਅਸੀ ਮਹਲਾ ੪

ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਚਿਆਰੁ ਮੈਡਾ ਸਾਂਈ । ਜੇ ਤਉ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਥੀਸੀ
ਜੇ ਤੂ ਦੇਹਿ ਸੋਈ ਹਉ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੂੰ ਸਭਨੀ
ਧਿਆਇਆ । ਜਿਸਨੋ ਫ਼ਿਪਾ ਕਰਹਿ ਤਿਨਿ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਪਾਇਆ ।

تُون آبي داتا آبي پڳتا جي، هه تڏ ٻن آور نه ڄاڻا
تُون پار برهر بي آنت بي آنت جي،

تيري ڪي گڙ آڪر وڪاڻا

جو سيوڊ جو سيوڊ تڏ جي، جن نانڪ ٽن ڦر ڀاڻا

آرت - (بندارت) ڏيندڙ به تون آئين ۽ انهنجي پوڳن وارو
به تون آئين ۽ مان توکانسواءِ هتي ڪنهنڪي نٿو سڃاڻان. تون
پار برهر ۽ بي آنت آئين ۽ تنهنجا ڪپڙا ڪپڙا گل مان جهڙي پڌاين؟
صاحب داس ياو سان چون ٿا ته جيڪي تنهنجي شيوا ڪن ٿا تن
تان آ؟ قربان وڃان. [جن = داس].

(۳) درِ ڏاوه درِ ڏاوه تڏ جي، سي جن جگر ميه سڪر واسي

سي مڪت سي مڪت پڻي جن درِ ڏاڻيا جي،

ٽن ٽوٽي چر ڪي ڦاسي

آرت - هي ڌري! جيڪي توکي ڏيائين ٿا، سي جڳت به سڪي
رهن ٿا. جن توڌريءَ کي ڏيائو آهي، سي مڪت ٿي ويا آهن ۽ انهن
جي (گلي مان) چر جي ڦاسي ٿئي ويئي آهي.

جن نريو جن درِ نريو ڏاڻيا جي، ٽن ڪا پڙ سپ گواسي

جن سيوڻا جن سيوڻا ميرا درجي، تي در در روپ سماسي

سي ٽن سي ٽن جن درِ ڏاڻيا جي،

جن نانڪ ٽن ٻل جاسي

آرت - جيڪي برش نريو ڌريءَ کي ڏيائين ٿا، تن جو سپ

پڙ هليو وڃي ٿو. جيڪي منهنجي ڌريءَ جي شيوا ڪن ٿا سي

(۱) سو پُرک پُرنجڻ هر پُرک پُرنجڻ، هر آگما آگما آهرا
سڀ ڏاڏو سڀ ڏاڏو ڏڏي، هر سڀي سڀي آهرا

ارت - اهو هري ويهڪ، مايا کان رمت، چالڻ کان بلڪل
بري ۽ آهرا آهي. هي سڀا سڀي آهري! سڀ توکي ئي ڏيائين
ٿا، سڀ توکي ئي ڏيائين ٿا، [هرڪ = ويهڪ، پُرنجڻ = مايا کان
رمت، آگما آگما = آگما کان آگما، چالڻ کان بلڪل بري.]

سڀ جيئڻ ٿماري هي، تون جيئڻ ڪا ڏاڏا

هر ڏاڏو سنڀل جي، سڀ ڏوڪر وڌاڻ ڏاڏا

هر آهي ڏاڪر هر آهي سڀوڪ جي، ڪا ڏاڪر جنت وڌاڻ

ارت - (هي هري) سڀ حيوت ٿيندڙ آهي، تون ئي جيون
کي (روزي) ڏيندڙ آهي. هي سنڀل انهي هري کي ڏيائين، جو
سڀ دڪ نور ڪندڙ آهي. هري مالڪ به پاڻ آهي ۽ داس به
پاڻ آهي، صاحب فرمائس ٿا ته هيءُ حيوت ڪهڙو نه بي وس آهي!
يعني هو پاڻ ڪجهه به ڪري نٿو سگهي. [وڌاڻ = ويهڪ،
بي وس.]

(۲) تون گهٽ گهٽ آهري سوڀ پُرنجڻ جي،

هر اڪو پُرک سڀا

ڪا ڏاڏي اڪ بیکاري جي، سڀ قيري هوج وڌاڻ

ارت - (هي برهڻ!) تون سڀني هردن به ڪا سڀا وس
ٿو، هي هري! تون ڪهڙوئي سڀني به ويهڪ ۽ سڀا آهي.
ڪا ڏاڏا آهي ۽ ها هري بیکاري آهي، اهو سڀ ٿيندڙ عجيب
ڪيل آهي. [سوڀ = تفاوت ڪانسيوا، اڪ = رس، ڪا سڀا =
هوج = ڪيل. وڌاڻ = عجيب.]

ਦਾਤਾ ਆਪੇ ਭੁਗਤਾ ਜੀ ਹਉ ਤੁਧੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣਾ । ਤੂ
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਬੇਅੰਤੁ ਬੇਅੰਤੁ ਜੀ ਤੇਰੇ ਕਿਆ ਗੁਣ ਆਖਿ ਵਖਾਣਾ । ਜੋ
ਸੇਵਹਿ ਜੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਣਾ ॥ ੨ ॥
ਹਰਿ ਧਿਆਵਹਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵਹਿ ਤੁਧੁ ਜੀ ਸੇ ਜਨ ਜੁਗ ਮਹਿ
ਸੁਖਵਾਸੀ । ਸੇ ਮੁਕਤੁ ਸੇ ਮੁਕਤੁ ਭਏ ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਜੀ
ਤਿਨ ਤੂਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ । ਜਿਨ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਿਰਭਉ
ਧਿਆਇਆ ਜੀ ਤਿਨ ਕਾ ਭਉ ਸਭੁ ਗਵਾਸੀ । ਜਿਨ ਸੇਵਿਆ ਜਿਨ
ਸੇਵਿਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੂਪਿ ਸਮਾਸੀ । ਸੇ ਧੰਨੁ ਸੇ
ਧੰਨੁ ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਿਆਇਆ ਜੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਨੁ ਬਲਿ ਜਾਸੀ
॥ ੩ ॥ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਜੀ ਭਰੇ ਬਿਅੰਤ ਬੇਅੰਤਾ ।
ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਸਲਾਹਨਿ ਤੁਧੁ ਜੀ ਹਰਿ ਅਨਿਕ ਅਨੇਕ
ਅਨੰਤਾ । ਤੇਰੀ ਅਨਿਕ ਤੇਰੀ ਅਨਿਕ ਕਰਹਿ ਹਰਿ ਪੂਜਾ ਜੀ ਤੁਧੁ
ਤਾਪਹਿ ਜਪਹਿ ਬੇਅੰਤਾ । ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਤੇਰੇ ਅਨੇਕ ਪੜਹਿ ਬਹੁ
ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਜੀ ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ ਖਟੁ ਕਰਮ ਕਰੰਤਾ । ਸੇ ਭਗਤ
ਸੇ ਭਗਤ ਭਲੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੋ ਭਾਵਹਿ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਭਗਵੰਤਾ
॥ ੪ ॥ ਤੂੰ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਕਰਤਾ ਜੀ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ
ਨ ਕੋਈ । ਤੂੰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੂੰ ਏਕੋ ਜੀ ਤੂੰ ਨਿਹਚਲੁ
ਕਰਤਾ ਸੋਈ । ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਵਰਤੈ ਜੀ ਤੂੰ ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਸੁ
ਹੋਈ । ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸਿਸਟਿ ਸਭ ਉਪਾਈ ਜੀ ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸਿਰਜਿ ਸਭ
ਗੋਈ । ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਕਰਤੇ ਕੇ ਜੀ ਜੋ ਸਭਸੈ ਕਾ
ਜਾਣੋਈ ॥ ੫ ॥ ੧ ॥

۶- راگ آسا هڪلا چوٿان (سو پُرك)

ایک اونکار ستگور پرساد

(پرماٿما جي اُستت)

دن شہد تي نالو ”سو پُرك“ دن ڪري پيو آهي جو
”سو پُرك“ لفظن سان شروع ٿئي ٿو. اُن ۾ پرماٿما جي
سنمڪه اُستت ڪيل آهي.

فوت۔ ”تن کوٹ کڑوی کوٹ چگاوی من مہ
 سمن کړا“ جو ښو اوت۔ تن کی کیر تو کارانی ۽ کیر
 تو چوکو چکائی، ادا کالہ تودان کدھین وچاری آہی؟

(۲) سب یدان دس آشت یدان، ڈاکر کرتی یرا
 جن دانکے ہی ہی سد ہی جیئی،

تیرا آنت نہ پارا وریا۔

اوت۔ ہی۔ ”کے! جیئی حزان ۽ ارژدان سہیون تو ہنہی
 مت ہی تری تہی رکیون آمن (یعنی تون سرو شکتیان آمین)۔
 صاحب فرمائیں نا تر توتان ہزار ودان، ہزار ودان نہائیں ۽ تہنہی
 اورار ۽ ہزار جو کو آنت کو نہی یعنی تہنہی کا حد نہ آہی۔
 [سڈان = سہیون۔ کر = مت۔ تل = تری۔ ہزار وریا = ہزار ۽ اورار
 یعنی ہریں ہر ۽ اورار = تری۔]

रागु आसा महुला ४

सै पुरख

१ ॐ सतिगुरु प्रसादि ॥

सै पुरखु निदेजनु हरि पुरखु निदेजनु हरि अगमा
 अगमा अपारा । सभि पिआवहि सभि पिआवहि तुपु जी हरि
 सचे सिरजह हारा । सभि जीअ तामारे जी तु जीआ का दातारा ।
 हरि पिआवहु सेंटहु जी सभि दूख विसारह हारा । हरि आपे
 ठाकरु हरि आपे सेवकु जी किरा ठानक जेत विचारा ॥ १ ॥
 तु णट णट अंतरि सरब निरंतरि जी हरि ऐके पुरखु समादा ।
 इकि दाते इकि भेखारी जी सभि तेरे चेज विडादा । तु आपे

ميرِي مادَؤُ جي سَتَ سنڪِتِ ملي سَ تَڙيا
 کورَ پوسادَ پورَ پدَ پائيا، سوکي کاشتَ ڌريا

(۱ڪ رها)

آرت - هي پنهنجا بريمسورا جيڪي ست سنڱ هر اچي ملن
 ٿا، سي ئي ترن ٿا. گورو جي ديا سان ئي وڏو پد پائجي ٿو ۽
 سڪل کان به سائو ٿي پوي ٿو. يعني گورو جي ديا سان
 انتيڪرڻا سڌ ٿيو پوي. [مادَؤ = بايا جو ڌلي، بريمسور.
 ڪلت = ڪاڻ.]

(۲) جنن پتا لوڪ سَتَ بَنتا، ڪو به ڪسڪي ڌريا
 سرِ سرِ رِزقُ سنڀاڻي ڏاڪر، ڪاڍي مَن پُو ڪريا

آرت - ماما، پتا، سنبنڌي، پت ۽ استري، انهن مان ڪو به
 ڪنهنجو آسرو ڪونهي يعني ڪنهن تي به آڌار رکي نٿو سگهجي.
 مالڪ سيڪنهن کي رزق پنهنجي ٿو، پوءِ هي من! پوءِ ڇا جو ٿو
 ڪرين؟ [جنن = ماما، ست = پت، بنتا = استري، ڌريا = آسرو.
 سنڀاڻي = پنهنجي.]

(۳) اوڏي اوڏي آوي سَئِ ڪوسا، تَسُ پاڇي پڇري ڇريا
 تَن ڪوڻ ڪلاوي ڪوڻ چڪاوي،

مَن مِه سِمرَن ڪريا

آرت - ڪونجون سوين ڪوڙ اڏامي اينديون آهن ۽
 پنهنجي پٺيان هڃا ڇڏي اينديون آهن. انهن کي ڪير ٿو ڪرائي
 ۽ ڪير ٿو جڳائي؟ اُنڙ - هو من هر ڏيان ڪن ٿيون (تر
 هڃا مالڪ جي حوالي ڇڏيا اٿئون، جنهنڪري هريماڻا انهن جي
 سنڀال لڻي ٿو). [ڇريا = ڇڏي اچن ٿيون. سمرن = ياد ڪرڻ،
 ڏيان ڪرڻ يا ويچارڻ.]

[illegible]

۵۔ پاک کو حری سے جدا بنوان

(پورہا ایسی سبب جو ۱۵۲۱ء)

[illegible]

(۱) کتابی راجع بہ فن «معمور اقدس» کا آئندہ درجی ہو گیا

میں نے ان کو دیکھا، ان کا دھڑکنے لگا،

۱. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۲. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۳. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۴. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۵. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۶. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۷. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۸. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۹. من هو؟ (من هو؟) من هو؟
 ۱۰. من هو؟ (من هو؟) من هو؟

(۳) ڇڻ ڌر ڌر ڌر رس نام نه پائيا، تي پاڳه هيٺ ڄم پاس
جو سٽگور سڙي سنگت نهئي آئي،

ڌر ڳه جيوِي ڌر ڳه جيواس

آرت - جن هريءَ جي نام جو رس نه ورتو آهي سي نياڳا
آهن؛ اهي جمر راج وٽ ويندا. جيڪي جيو سٽگورو ۽ ساڌ سنگت
جي سڙي پڻ ٿا اچن، تن جي جيئڻ تي ڌڪار آهي ۽ سندن وڌيڪ
جيئڻ تي ڌڪار آهي ۽ سندن جيئڻ جي ڄاڻا رکڻ تي به ڌڪار
آهي. [ڌر ڳه = ڌڪار. جيواس = جيئڻ جي ڄاڻا.]

(۴) ڇڻ ڌر جن سٽگور سنگت پائي،

ڦڻ ڌر مسٽڪ ليڪا ليڪاس

ڌن ڌن سٽ سنگت، ڇٽ ڌر رس پائيا،

مِل ڇڻ ٺاڌڪ نام پر گاس:

آرت - جن هريءَ جي داسن سٽگورو جي سنگت پراپت ڪئي
آهي، تنجي مسٽڪ تي ڌر کان ئي ليڪ لکيل آهي. ڌن آهي
ساڌ سنگت، جتي هريءَ جو آئند پائجي ٿو؛ صاحب فرمائين ٿا ته
هريءَ جي داسن سان ملڻ ڪري نام جو پرڪاش ٿئي ٿو.

रागु गुजरौ महला ५

काहे रे मन चितवहि उदम जा आहरि हरि नीउ
परिआ । सेल पषर महि जेतु उपाये डाका रिजकु आरौ करि
घरिआ ॥ १ ॥ मेरे माघउ नी सत संगति मिले सुतरिआ ।
गुर परसादि परम पद पादिआ सुके कासट हरिआ
॥ १ ॥ रहाउ ॥ जननि पिता लोक सुत बनिता कोइ न किस

۲۔ سمر : دیتیء موجب کین چيو ته ڪجهه گهرود . ڪورو
۳۔ امداس صاحب چيو ته سائين ! مونکي نام دان ڏيو . ائين
جست جي پور پوريش شهيد مکه سان اُچار ياکون .

(۱) عجب کی جن شکور ست پر کا، بنے کر و گور پائیں
مر شیری کر شکور سر ڈائی، کر دیا نام پر کائیں

[illegible]

میری میت گوردیو، موکھہ رام نام پرگاس

کہ انت نام میرا پران سکا ائی

۱۰۰- اَلْاَکْبَرُ کَبِیْرَتِ قَمَرِی وَ حَسَّاسٌ (اکے رداؤ)

۱۔ مَنِيَّ بِنْتِ مُزَازٍ دُنيَا! مَوْنَكِي بِرَمَاتِي جِي لَام حو
 ۲۔ گُوڊرو مَنِي بُدَيَلِي دَوَان لَام مِنهجي پرائن حو ۔ ائي
 ۳۔ مَوْن حو ڪي ڪوٺو شون آء امانتي وان آمي، [من =
 مَنِي] مَنِي اتر پرائي = سچي، وات =

نَبِيٌّ مِّنْ عَشْرِ بَنِي إِسْرَءِيلَ، يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ فَيَفْضِلُ عَلَى مَا يَفْضِلُونَ

بہارِ مہمانی، قرینۂ سیدہ، میل، سنگت، گھر، چوکاں

[illegible]

خَصْمٌ وَسَارِهِ تِي كَمَذَاتِ
 نَاڙِڪَ نَاوِي ڀاڄِي صَنَاتِ .

آرت- جيڪي مالڪ کي وسارين ٿا، سي ڪمڌات آهن.
 صاحب فرمائين ٿا ته اهي نام کانسواءِ آپوتر آهن. [خصم = مالڪ.
 صلات = بالڪل نيچر، آپوتر.]

8 ۾هلا ڳوٺ ڳوٺ

هري ڪو جن سڙيڙ سڙ پوري ٻيڻو ڪري ڳوٺ
 پاسي ॥ هم ڪري ڪيرم سڙيڙ سرڻاڻي ڪري ديا ناهي
 پريڳاسي ॥ ۹ ॥ ميري مڙي ڳوٺ ميري ڳوٺ ناهي پريڳاسي ۽
 ڳوٺ مڙي ميري پوري سڙي هري ڪريڙي همري رهيڳاسي
 ॥ ۹ ॥ رهيڳاسي ॥ هري جن ڪو وڏو ٻار وڏو ٻيڻو هري هري
 سرڻاڻي هري پاسي ۽ هري هري ناهي مڙي ٽيڙيڙي مڙي
 مڙيڙي ڳوٺ پريڳاسي ॥ ۲ ॥ جن هري هري هري رهي ناهي
 پاسي ٽو ٻار هري جن پاسي ۽ سڙيڙ سرڻاڻي مڙيڙي
 ناهي آهي ڳوٺ مڙي ڳوٺ مڙيڙي ۥ ۳ ۥ جن هري جن
 سڙيڙ مڙيڙي پاسي ٽيڻو پوري مڙيڙي لڙيڙي لڙيڙي ۽
 پوري پوري سڙيڙ مڙيڙي هري رهي پاسي مڙيڙي جن ناهي
 ناهي پريڳاسي ॥ ۴ ۥ ۴ ۥ

۴- راڳ گوجري مڙيڙي ڳوٺ

(گورو اڳيان ويندي)

ڳوٺاڻا- هي سڙيڙ گورو رامداس صاحب جن ڳوٺ
 اڇاريو آهي، ڳوٺ مڙيڙي مڙيڙي گورو ڳوٺ مڙيڙي
 ڪريڙي لاءِ ويا هئا ۽ سڙيڙ گورو رامداس صاحب جن

ارت - (ماڻهو) سڄي نام جي فقط تر جيتري وڌائي ڇڏي
تڪڙي ٻڌا، پر ان جو انب نه ٻڌائون.

جي سڀ مڙڪي آڪڻ ٻاڙ
وڌا نه هو وي کهاڻ نه جاء

ارت - حڪومتن سڀيئي جيو گڏجي (برساتا ڇڏي وڌائي)
حوڙ لڳن ته نه اڏا وڌائي نڪي وڌي ٿي پوندي ۽ نڪي گهٽجي
وندي، معنيٰ برساتا ڇڏي وڌائي اُچارڻ توڙي نه اُچارڻ سان اوتري
ڇي اوتري رهندي.

(۳) نا اوه مري نه هو وي سوگر
ديدا رهي نه چوڪي يوگر

ارت - برساتا نڪي رهي نه ۽ نڪي هڪي ڪو شوڪ
ٿئي ٿو. هو (انگي رزق) ڏيندو رهي ٿو ۽ اهو رزق ڪٿي ٿئي ٿو.
[سوگر = شوڪ، ڊڪر، ڇوڪري = ڪٽي، يوگر = بندارت، رزق.]

گڻ ايو هو ر ٺاهي ڪو
ٺا ڪو هو ٺا ڪو هو

ارت - انهيءَ ڇڙو گڻ ٻڌي ڪنهن به ڪونهي. من ڇڙو
نڪو ٿو لڪو ٿيندو.

(۴) جيوڻ آڀ تيوڻ تيري ذات

چن دن ڪري ڪي ذات

ارت - (هي برساتا!) ڇڙو وڌو ٿو ٻاڙ آڀين، تڏي
وڌي تنهنجي محسن آهي. (ٿون ڪڙو نه آڀين) هو تو ڏينهن
ٻڌائي وري رات (انگي آرام لاءِ) ٻڌائي آهي!

۳۔ آسا مڪلا پھلا

(نام جي مھما)

اُٿانڪا۔ ڪو دفعي ماڻا ترپسا پنهنجي سڀتر گورو
ڏانڪ صاحب جن کي چيو ته ٻچا! تون هر وقت نام جي پڙه
جو لڳو پيو آهين ۽ چون ٿو ٻين ٻارن وانگر ٽپين ڪڏين
۽ ٿول مال کائين؟ تنهن تي صاحبن هيٺيون شبد اُچار ٿيا:-
(۱) آکا جيو و سريءَ مَرِ جا
آڪڙ اؤکا ساڇا ٺا

آرت۔ جيڪڏهن (نام) چيان ٿو ته جيئن ٿيو، جيڪڏهن
نام وسري وڃي ٿو ته مري ٿو وڃان. پر انهيءَ سڃي نام جو جيڙ
اؤکو آهي.

ساڇي نام کي لاڳي ٻوڪ
اُٺ ٻوڪي ڪا چلِيَتِهَر دُ وِڪَر

آرت۔ مونکي ته سڃي نام جي بک لڳي پيئي آهي.
انهيءَ بک جي ڪري سنسار جا دڪ کائي وڃجن ٿا، يعني نام
جيڙ ڪري سنسار جا دڪ اُٺر ٿا ڪن. [اُٺ = انهيءَ.]

سو ڪِئَر و سريءَ ميري ماءُ
ساڇا صاحب ساڇي ٺا (رها)

آرت۔ هي منهنجي آما! اهو (نام) مان ڪيئن وساريان؟
چو ته سڃي مالڪ جو نام ئي سڄو آهي.

(۲) ساڇي نام کي ٿُل وڌائي
آڪر ٿڪي ڦِيَمَتِ ٺهي پائي

(੨) ਆਕੁਲ ਵਾਲਾ ਕਿਆ ਵਿਚਾਰਾ

ਸਿਲਬੀ ਪ੍ਰੀ ਤਿਰੁ ਪੰਡਾਰ

ਅਰੁ - (ਤਿਨਹਿਜ਼ੋਨ ਸਿਲਬੀ) ਕੁੰਨਿਤਰ ਕੁੰਨਿਤਰ ਨਹਿ ਵਿਚਾਰੁ ਅਹਿ !
(ਯੇਨੀ ਮੁ ਪ੍ਰੀਤੁ ਪ੍ਰਤਿ ਤਿਨਹਿਜ਼ੋਨ ਸਿਲਬੀ ਕੁੰਨਿਤਰ ਨਹਿ ਗੰਨਿਤਰ) ; ਹੁਰੁ
ਤਿਨਹਿਜ਼ੋਨ ਪੰਡਾਰ ਸਿਲਬੀ - ਅਨ ਪ੍ਰੀਤੁ ਪ੍ਰੀਤੁ ਅਹਿ .

ਜਿਸੁ ਤੁਨੁ ਦੇਖਿ ਤਿਸੀ ਕਿਆ ਚਾਰਾ

ਨਾਨਕ ਸਾਚੁ ਸੁਆਰੁ ਪ੍ਰਤਿ ਚਾਰਾ

ਅਰੁ - ਜਿਨੀਕੀ ਤੁਨੁ ਪੰਡਾਰੀ (ਸਿਲਬੀ ਹੁਰੁ ਹੀ) ਨਾਨਕ ਤਿਨ
ਨਹਿ, ਤਿਨਹਿਜ਼ੋਨ ਅਨ ਪ੍ਰੀਤੁ ਹੁਰੁ ਕੁੰਨਿਤਰੁ ਸੁਰੁ ਦੇਖਿ ਗੰਨਿਤਰੁ ? ਯੇਨੀ ਅਨ - ਅਨ
ਕੁੰਨਿਤਰੁ ਪੰਡਾਰੀ ਨਹਿ ਗੰਨਿਤਰੁ . ਸਾਚੁ ਪ੍ਰਮਾਣਿਨ ਤਾ ਨਹਿ ਤੁਨੁ ਸਾਚੁ ਸਿਲਬੀ ਕੀ
ਸੁਆਰੁ ਪ੍ਰਤਿ ਚਾਰੁ ਅਹਿ .

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ । ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸਾਚਾ
ਨਾਉ । ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਲਾਗੈ ਭੂਖ । ਉਤੁ ਭੂਖੇ ਖਾਇ ਚਲੀਅਹਿ
ਦੂਖ ॥ ੧ ॥ ਸੋ ਕਿਉ ਵਿਸਰੈ ਮੇਰੀ ਮਾਇ । ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚੈ
ਨਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਚੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤਿਲੁ ਵਡਿਆਈ । ਆਖਿ
ਬਕੇ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈ । ਜੇ ਸਭਿ ਮਿਲਿਕੈ ਆਖਣੁ ਪਾਹਿ । ਵਡਾ
ਨ ਹੋਵੈ ਘਾਟਿ ਨ ਜਾਇ ॥ ੨ ॥ ਨਾ ਓਹੁ ਮਰੈ ਨ ਹੋਵੈ ਸੋਗੁ ! ਦੇਦਾ
ਚਰੈ ਨ ਚੂਕੈ ਭੋਗੁ । ਗੁਣੁ ਏਹੋ ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ । ਨਾਕੋ ਹੋਆ ਨਾਕੋ
ਹੋਇ ॥ ੩ ॥ ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਤੇਵਡੁ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ । ਜਿਨਿ ਦਿਨੁ ਕਰਿਕੈ
ਕੀਤੀ ਰਾਤਿ । ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਹਿ ਤੇ ਕਮਜਾਤਿ । ਨਾਨਕ ਨਾਵੈ ਬਾਬੁ
ਸਨਾਤਿ ॥ ੪ ॥ ੩ ॥

آهي يعني تنهنجي رچنا بي آنت آهي. [گهر = گورا. گهرا =
سمندر. ڪيتا = ڪيل، ٻسارو. چيرا = حد.]

(۲) سَپ سَرتي مل سَرت ڪَمائي

سَپ قِيَمَتِ مل قِيَمَتِ پائي

آرت - جيتوڻيڪ سڀئي سَرت لڳائيندڙ (تنهنجو ڌيان ڪڍي
ڪن ۽ سڀئي مله ڪڍيندڙ گڏجي (تنهنجو) مله ڪڍي ڪڍين ۽
[سرتي = سرت لڳائيندڙ. قيمت = مله ڪڍيندڙ.]

گيانِي ڌيانِي گور گور ڏائي

ڪَهرُ نر ڄائي تيري ڦل وَڌَ ٿائي

آرت - جيتوڻيڪ گيانِي، ڌيانِي، گورد ۽ گورن جا گورو
(تنهنجو مله ڪڍي ڪڍين) ته به اهي تر جيتري به تنهنجي
وڌائي ڄڻي نه سگهندا. [گور ڏائي = وڌا گورو گورن جا گورو.]

(۳) سَپ سَت سَپ تپ سَپ چَنگائِيءَ

سَدا پَرَڪا ڪِيءَ وَڌَ ٿائِيءَ

آرت - سڀ ست، تپ، چڱايون ۽ سڌ برشن جون وڌايون،

تڏَ وِڻ سَڌي ڪَنِيءَ نه پائِيءَ

ڪَرمِ مِلِيءَ ٺاڪِ رَهاڻِيءَ

آرت - اهي پورنجا جا گڻ توکانسواءِ (هڻي) ڪنهن وڻان
پرايت نٿا ٿين. اهي تنهنجي ڪرپا سان ئي ملن ٿا ۽ پوءِ ڪنهن
جي روڪڻ تي روڪجي نٿا رهن، يعني ضرور ملن ٿا. [سڌي =
پورنجا جا گڻ. ٺاڪ = روڪجي.]

ਧਿਆਨੀ ਗੁਰ ਗੁਰ ਹਾਈ । ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ ਤੇਰੀ ਤਿਲੁ ਵਡਿਆਈ
॥ ੨ ॥ ਸਭਿ ਸਤ ਸਭਿ ਤਪ ਸਭਿ ਚੰਗਿਆਈਆ । ਸਿਧਾ ਪੁਰਖਾ
ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ । ਤੁਧੁ ਵਿਣੁ ਸਿਧੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਈਆ ।
ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਨਾਹੀ ਠਾਕਿ ਰਹਾਈਆ ॥ ੩ ॥ ਆਖਣ ਵਾਲਾ ਕਿਆ
ਵੇਚਾਰਾ । ਜਿਫਤੀ ਭਰੇ ਤੇਰੇ ਭੰਡਾਰਾ । ਜਿਸੁ ਤੂ ਦੇਹਿ ਤਿਸੈ ਕਿਆ
ਚਾਰਾ । ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਵਾਰਣ ਹਾਰਾ ॥ ੪ ॥ ੨ ॥

۲۔ آسا محلا پہلا

(پرہمتا حی است)

(۱) سُرِ وَدَا آکے سَب کوء

کیوڑ وَدَا تِڈا جوء

اے۔ اے پرہمتا! تو کی وَدو ہڈی کری، سیکو وَدو
جوی ہو، ہر کیڈو وَدو تون آسے، سو کنس ڈیو آمی؟ ہسی
جکڑ مس کنس ڈو مہی نہ مہی سہی۔ ر کھوڑ = کیترو،
کھوڑو۔

قہمت ہاء نہ کہتا جاہ

کہتی والی قیری دھی سماہ

اے۔ تنہو انب حٹی نوڑی، الی کس سہو (جو نہ)
تنہو وٹائی جا کتینڈر (کٹس کندی کندی) تو مہو
وحس۔ [قب = ملہ، الہ۔]

وڈی مہری صاحبہ گہو گنپیرا گٹی کہیرا

کوء نہ جالپی قیرا کیتا کیوڑ چیرا (اک واد)

اے۔ مہی منہنجا وڈا صاحب، گہورا، گنپیر، گٹس جا
سندرا کوء نشو جالپی نہ تنہو ہاری جی حد کتیری

آرت - آدوئي پرمانيا سدا سرچو صاحب آهي ۽ هن جو نالو به
سچو آهي. جنهن پرمانيا هيءَ رجنڊا رجي آهي، سو هيئنڙ به آهي،
آئينده به دوندو ۽ ناس ٿيڻ جو نه آهي. [جاءِ نه جاسي = هليو نٿو
وڃي يعني ناس نٿو ٿئي.]

رَنگِي رَنگِي پاڻي ڪَر ڪَر، جَنسي مائِيا جِن اُڀائي
ڪَر ڪَر دِيکِي ڪِيئا آڀڻا، جِئُ تَسَدي وَڌَائي

آرت - هيءَ رجنڊا، جا هن مايا مان پيدا ڪئي آهي، سا جدا
جدا رنگن ۽ جنسن جي رجي اٿس. هو پنهنجي سرشتي لاهي
پنهنجي وڌائي ۽ انوسار اُنکي پالي ٿو. پاڻ - جيڏو وڏو پاڻ آهي تيڏي
وڏي سندس سنڀال آهي. [دِيکِي = ڏسي ٿو، سنڀالي ٿو، پالي ٿو.
ڪِيئا = ڪيل يعني سرشتي.]

جو تَسُ پاويءَ سوئي ڪَرسِي، ڦِر ڪَمرُ نه ڪَڙڻا جائي
سو پاڻشاهُ شاها پَتِ صاحبُ، نالڪَ رَدَڻ رَضائي.

آرت - جيڪي هنکي وڻي ٿو، سوئي هو ڪري ٿو؛ هن تي
ڪو حڪم ڪري نٿو سگهي. صاحب فرمائين ٿا ته اهو صاحب شاهن
جو شاهه آهي؛ هن جي رضا تي هلڻ گهرجي. [شاهاپت = شاهن جو
پتي، شاهن جو شاهه. رضائي = رضا تي، حڪم هيٺ.]

آسا مهلا ۹

سُڻي وڏا آڀا سبُ ڪَڍي. ڪَڍو وڏا ڏيڻا ڪَڍي. |
ڪَڍي پاڻي ن ڪَڍي ڪَڍي. ڪَڍي وڏي ڪَڍي ڪَڍي. |
|| ۹ || وڏي مهري ساڳي ڪَڍي ڪَڍي ڪَڍي. ڪَڍي ن
ڪَڍي ڪَڍي ڪَڍي ڪَڍي || ۹ || ڪَڍي || سبُ سُرڙي ميل
سُرڙي ڪَڍي. سبُ ڪَڍي ميل ڪَڍي پاڻي. ڪَڍي

کاؤن تَدَنو جوة مہا پل سورا، کاؤن تَدَنو کاٹھ چاري
کاؤن تَدَنو کَنَدَ مَنَدَل پَر مَنَدَا،

کَر کَر رکھ تیري ڈاري

آرت - توکی حوتا، مہا پل سورا = چٹنی کاٹھن جا جیو
گائیں نا، کَنَدَ دس ۽ پَر مَنَدَا، حی تو رکھ رکھ تیري ہننھی آثار
نی ہنار یا آہن، سی نہ توکی گائیں نا۔

نوٹ - کاٹھون مڑیٹی چار آہن: (۱) اَنَدَج = آلی مان
پیدا ٹیل، چڑی طرح ہکی۔ (۲) جیرج = جری مان پیدا
ٹیل، چڑی طرح ساٹھو ۽ جالور۔ (۳) شیتچہ = ہکھر مان
پیدا ٹیل، چڑی طرح جُٹون۔ (۴) آٹیچہ = زمین مان پیدا
ٹیل، چڑی طرح وٹل ٹٹل وغیرہ۔

سیٹی تَدَنو کاؤن جو تَدَنو پاؤن، رقی قیری پَکَت رسالی
ہور کیتی تَدَنو کاؤن سی می چت نہ آؤن،

نالکے کھا بیچارے

آرت - توکی نیٹی نا گائیں، حی توکی وٹل نا، تہنہا پَکَت،
حی رس جا گھر آہن، سی تون رتا بیا آہن۔ ہیا نہ کیترائی
توکی گائیں نا، حی توکی جیلا بر لٹا اہن، گورو صاحب فرمائیں
تا نہ مان اُنہن (گالہ نون جو) کٹڑو وپچار کری مگھنہس!
د۔ رسالی = رس آہن = رس جو گھر۔]

سوئی سوئی سدا سکہ صاحب، ساچا ساچی ڈائی

نہ بی دوسی، جاہ نہ جاسی، رچنا جین رچائی

نوت۔ چتر ۽ گپت آهي ۾ ديوتائون چوڻ ۾ ايندا آهن،
 جي جيون جي پاپ ۽ ٻيڙ روپي ڪرمن جو ليڪو لکي
 ڌرمراءَ جي پيش ڪندا آهن، پر اهو هڪڙو روپڪ آهي.
 سچو ٻيڙ ته ڪرم پاڻي پنهنجي آندر ۾ پنهنجو ليڪو
 پيا لکن.

(ڏسو ديوان ڌيارام جي ٿيڪا چپ صاحب تي)

گاوين ٿڌنو اندر اسٽ بڻي، ديوتئا در نالي
 گاوين ٿڌنو ست سماڌي آندر، گاوين ٿڌنو ساڌ بيچاري

آرت۔ اندر پنهنجي تخت تي ويٺي ديوتائن سوڌو تنهنجي
 در تي صفت ڳائي ٿو. ست سماڌي ۾ توکي ڳائين ٿا ۽ ساڌ ويچار
 ڪندي توکي ڳائين ٿا. [اندر اسٽ = اندر جو آسٽ يعني تخت.]

گاوين ٿڌنو جتي ستي سنڌوڪي، گاوين ٿڌنو ويڙ ڪراري
 گاوين ٿڌنو پنڊت پڙن رکيسر، جڳهه جڳهه ويڊا نالي

آرت۔ جتي، ستي، سنڌوشي ۽ زبردست پهلوان ۾ توکي
 ڳائين ٿا. پڙهيل پنڊت ۽ وڏا رشي ويدن دواران جڳهه جڳهه ۾ توکي
 ڳائين ٿا. [ڪراري = پيانڪ، زبردست. نالي = سان، دواران.]

گاوين ٿڌنو موڙيڻا من موڙن، سرگرهه مچر پيڻيالي
 گاوين ٿڌنو رتن اُڀائي ٿيري، آف سٺ تيرت نالي

آرت = آپسرائون جي من کي موڙيندڙ آهن، سي سرگرهه ۾،
 مٿ لوڪ ۾ ۽ پاڻال ۾ توکي ڳائين ٿيون. تنهنجا بيڊا ڪيل
 (امرت آڌڪ) رتن، ۶۸ تيرتن سميت توکي ڳائين ٿا. [موڙيڻا =
 آپسرائون. من موڙن = من کي موڙيندڙ. مچر = مٿ لوڪ.
 پيڻيالي = پاڻال ۾.]

ایک اولکار ستگور پر ساد

سو در تیرا کیهما سو گهر کیهما، جت پهر سرپ سمالی

واجی تیری ناد آنیک آستکا، کیتی تیری واولی داری

ارت۔ (می برہما!) آمو تنہجو در کھڑو آہی ؟ گھر
کھڑو آہی، حتی وہی تون سنی ہی سنیاں تو کرس؟
(اُتر۔) اُنی تنہجی (اُست گائٹ) لاہ بھمار واکا ہما وچن ؟
کترائی اُہنہجی واکائو وارا آہن۔ [پہر = دیہی، سمالی = سنیاں
کرس۔ ناد = واکو، واولی داری = واکائند۔]

کیتی تیری راگہ پری سہ کھیتہ،

کیتی تیری گاوپ داری

گاوپن تڈنو پوٹ پاطی بھسنتر، گاوی راجا درم دھاری

ارب۔ اُنی کترائی تنہجی (جس جا) راگہ راگٹس سہ
ہما گائٹس ؟ کترائی تنہجو جس گائٹ وارا آہن۔ ہون، حل ؟
اگہی دیوتائون بہ تنہجی مت گائٹس تا ؟ درم راجا بہ تنہجی
دروازی نی سہی تنہجی مت گائٹس توہ۔ [پری سہ = راگٹس
سہ۔ گاوپ داری = گائٹ وارا۔ تڈنو = توکی، تنہجی۔ بھسنتر =
اگہی۔]

گاوپن تڈنو پٹ گھٹ لیکہ جاطن، لیکہ لیکہ درم بھجاری

گاوپن تڈنو ایسر پرمہا دیوی، سوہن تیری سدا سواری

ارت۔ جتر ؟ گت بہ توکی گائٹس تا (جی جیون جی
کرس جو) لیکو لکی جاطن ؟ جس جی لکھی نی درم راجا
ویجاری (نیلو کری) توہ شہ، پرمہا ؟ دیوی جی تنہجا
بنایل آہن ؟ جی تنہجی در تی سناٹیں سوہن تا، سی بہ توکی
گائٹس تا۔ [سواری = سناٹاریل، بنایل۔]

ਸੋਦਰੁ ਰਾਗੁ ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸੋਦਰੁ ਤੇਰਾ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ।
ਵਾਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਵਾਵਣਹਾਰੇ । ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ
ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ ਕਹੀਅਹਿ ਕੇਤੇ ਤੇਰੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ
ਪਵਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ
ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਨਣਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰੇ । ਗਾਵਨਿ
ਤੁਧਨੋ ਈਸਰੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨਿ ਤੇਰੇ ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ । ਗਾਵਨਿ
ਤੁਧਨੋ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ
ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਸਾਧ ਬੀਚਾਰੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ
ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ
ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ ਰਖੀਸੁਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵੇਦਾ ਨਾਲੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ
ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ ਸੁਰਗੁ ਮਛੁ ਪਇਆਲੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ
ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਨਾਲੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਜੋਧ
ਮਹਾ ਬਲ ਸੂਰਾ ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ । ਗਾਵਨਿ ਤੁਧਨੋ ਖੰਡ
ਮੰਡਲ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਤੇਰੇ ਧਾਰੇ । ਸੋਈ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ
ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵਨਿ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ । ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਨਿ
ਸੋ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਬੀਚਾਰੇ । ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ
ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ ਨਾਈ । ਹੈ ਭੀ ਹੋਸੀ ਜਾਇ ਨ ਜਾਸੀ
ਰਚਨਾ ਜਿਨਿ ਰਚਾਈ । ਰੰਗੀ ਰੰਗੀ ਭਾਤੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਜਿਨਸੀ
ਮਾਇਆ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ । ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਕੀਤਾ ਆਪਣਾ ਜਿਉ
ਤਿਸਦੀ ਵਡਿਆਈ । ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਕਰਸੀ ਫਿਰਿ ਹੁਕਮੁ ਨ
ਕਰਣਾ ਜਾਈ । ਸੋ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਸਾਹਾ ਪਤਿਸਾਹਿਬੁ ਨਾਨਕ ਰਹਣੁ
ਰਜਾਈ ॥ ੧ ॥

رهواس صاحب

”رهواس“ لفظ ٻن لفظن ”راه راست“ جو جُڙيل آهي، جنهنجي معنيٰ آهي سڄي واٽ (راه = واٽ، راست = سڄي). ڪي وري رهواس جو آرت پوري رهڻي ڪن ٿا (ره = رهڻي، واس = واس ڪندڙ يا پوري). آهستي آهستي انهيءَ لفظ جو آرت پوارڻا يا آرداس يا نمسڪار به ٿيو آهي، ڇو جو پريو ڪي پوارڻا يا آرداس يا نمسڪار ڪرڻ ٿي هن جو لاءِ پوري رهڻي آهي.

۱- سودر راڳ آسا مڪلا ٻيلا

اڻاڻڪا- هن شبد تي ”سودر“ ڏالو هن ڪري پيو آهي، جو اُن جو پهرين لفظ ”سودر“ آهي. اهو شبد سري چپ صاحب ۾ به ٿوري تفاوت سان آيل آهي. انهيءَ تفاوت ڪري شبد جو آرت ڏرو به نٿو ٿري، فقط هتي وڌيڪ لفظ ”تيرا“ ۽ ”ٿڌو“ مٽل ڪري چٽيءَ طرح ٺاهڻ ٿئي ٿو ته هي شبد پريو جي سمنڪه اُچاريل آهي.

چون ٿا ته جڏهين سيدن سري گورو ڏاڪ صاحب جن کان پڇيو ته پرماتما ڪهڙي هنڌ رهي ٿو، تڏهين صاحب پرماتما جي سمنڪه ٿي هي شبد اُچاريو.

شبد گهڙ جي پوندو . جن تي پرميشور جي ڪرپا ٿئي ٿي ،
 سي ئي لاهي ڪم ۾ لڳن ٿا . اهڙن پرشن کي پرماتما
 پنهنجي ڪرپا درشتي سان نهال ڪري جنم مرط کان
 ڇڏايو ڇڏي . [پُڙي (۳۸) جت پاھارا .]

نوٽ - جڏھين سري چپ صاحب جو پرشن اُتر پورو ٿي
 رھيو ، تڏھين سري گورو انگد ديو جن ، سڪ سنڪت جي
 عرض تي ھيٺيون سلوڪ اُچاري سري چپ صاحب جو
 پوڳ پاتو ، جنھن ۾ ڏيکاريا ٿيون تہ جڳت جو آڌار ڇا ٿي آھي
 ۽ ڪيئن هن سنساري کيل مان بچي پار پئبو .

جڳت جو گورو پون آھي (ڇو تہ ان کانسواءِ جيئي
 نٿو سگھجي) ، پاڻي پٽا آھي (ڇو تہ ان مان ئي سڀ جي
 اُتپتي ٿئي ٿي) ، ۽ ڌرتي وڏي ماڻا آھي (ڇو تہ ڌرتي ،
 ماڻا وانگر سڄي اُڀايل سرشتي کي پنھنجي گود ۾ رکي
 ٿي) . ڏينھن ۽ رات جيون لاءِ دائي ۽ دايو آھن (ڇو تہ دائي
 ٻالڪ کي رات جو سمھاريندي آھي ۽ دايو ڏينھن جو ھنڪي
 کيڏائيندو آھي) . لاهي ۽ ريت سڄو جڳت پيو کيل
 ڪري . جيون جا شپ ۽ آشب ڪم ڌرمراءِ جي حضور ۾
 واچيا وڃن ٿا . پنھنجن پنھنجن ڪرمن انوسار ، کي
 پرميشور جي ويجهو ٿين ٿا ۽ کي پري . جيڪي نام ڏيائين
 ٿا سي سڀ تڪليفون لنگھي پار پون ٿا . اهڙن پرشن جا
 مڪم اوچل آھن ۽ انھن جي سنگھ ۾ ڪئين مڪت ٿيو
 وڃن . [سلوڪ ، پوٽ گورو .]

جيئن وارا آهن، جي مهاڀلي ۽ جوتا ۽ سورما آهن، جن جي
 رڳو رڳو رام رمي رهيو آهي ۽ جن جو سڀتا روپي من رام جي
 مڃتا ۽ چڻيو پيو آهي. انهيءَ ڪند وارن جو روپ پوريءَ طرح
 ڪٽي نه سگهيو. اهي نڪي من ٿا، نڪي ڪام آڌڪ
 وڪار آهن کي نڪي سگهن ٿا، جو ته انهن جي من ۾
 سڌيو ڀرماتما جو نام وسي ٿو. اتي ڪيترن ئي لوڪن جا
 پڪت واسو ڪن ٿا، جي پنهنجي من ۾ سچو آندو وٺن ٿا.
 [پڙهي (۳۷) ڪرم ڪند ڪي ..... سچا من سو.]

پوشن - سائين! هاڻي سچ ڪند بابت ڪجهه ٻڌايو.
 اتر - سچ ڪند ۾ نرنگار وسي ٿو. اتي پرميشور
 سرشتي جوڙي، انجي سنڀال ڪري ٿو ۽ پنهنجي ڪرڻا
 درشتيءَ سان پنهنجن پيارن کي ٺهال ڪري ٿو. انهيءَ
 ڪند ۾ ڪئين ديس، منڊل، ڀومند، لوڪ ۽ روپ
 وڌاڪ آهن. اتي نرنگار جي ڪم موجب ڪم پيا ٿين.
 پاڻ ساڳي روپ ٿي ساري سرشتي ۽ سي پيو مڃون ڪري،
 انهيءَ ڪند جو پوريءَ طرح ورنن ڪرڻ بلڪل ڪن آهن.
 [پڙهي (۳۷) سچ ڪند ..... ڪوڙا سار.]

پوشن - سائين! جڳياسو ڀرماتما سان ٽولين ڪهڙي
 ريت ٿي سگهندو؟

اتر - جڳياسو ڪي جت روپي آڳيٽو (ڇانو) ڪرڻ
 ڪري ۽ کيس ڏيڄ روپي سونارو ٿيڻ ڪري. هن کي
 ڪي ته پنهنجي ٻڌيءَ کي سنداڻ ڪري، ڪيان جو مٽڪو
 کڻي، پڙ جي ڏوڙي ڏوڙين، تهڻيا جي اڪني ٽپائي ۽ پير
 جي ڪوڙاري بنائي منجهس ڪورن جي اُڀديش جو امرت
 وجهي. انهيءَ طرح سان سچي ضرب ڏائي (ساڌ سنڪت) ۾ اڏاڏ

آدن. ڪيترائي ديوتائون، دُٿ ۽ مڻي آدن ۽ ڪيترائي رتنن سان ڀريل سمنڊ آدن. ڪيتريون ئي ڪاٿيون آدن، ڪيتريون ئي ڊوليون آدن ۽ ڪيترائي ڀرجا ڀالڪ راجائون آدن. ڪئين سُرڻيون آدن ۽ ڪئين شيون آدن. انهيءَ ليکي جو ڪو آنت ڪونهي. انهيءَ گيان ڪندڙ ايشور جو گيان جيو کي چڱيءَ طرح پراپت ٿئي ٿو. اُتي آناهد شبد ٻڌڻ ۽ اچي ٿو، جنهن ۾ ڪئين خوشيون ۽ آئند آدن. [پوڙي (۳۵) ڌرم ڪند ڪا.]

پرشن - سائين! هاڻي ديا پالي سرم ڪند جو ڪجهه ورنن ڪريو.

اُتر - سرم ڪند (يعني آپاشنا ڪاند) وارا ڌڻيءَ جي قدرت ڌسي سدائين واه واه پيا ڪن. انهيءَ ڪند ۾ بلڪل سندر گهاٽ گهڙجي ٿو ۽ جيو جو رڌو شي گھڻ سان ڀرپور ٿئي ٿو. انهيءَ ڀڌويءَ جون سموريون ڳالهيون چٽي ڪين سگهبيون. اُتي ڌيان جي شڪتي گهڙجي ٿي. من ۽ ٻڌيءَ ۾ سمجهه ٿئي ٿي ۽ ديوتائن ۽ سڌن جهڙي سمجهه گهڙجي تيار ٿئي ٿي يعني منهنجي ديوتائن ۽ سڌن جي ڀڌويءَ کي پهچن ٿا. [پوڙي (۳۶) گيان ڪند مهه.]

پرشن - سائين! هاڻي گرم ڪند جو ڪجهه ذڪر ڪريو.

اُتر - جن پرشن تي پرميشور جي ڪرپا ٿي آهي، سي آهن گرم ڪند جا نواسي. انهن جي هاڻيءَ ۾ طاقت ٿئي ٿي. انهيءَ ڪند ۾ سنڌن کانسواءِ ٻيو ڪوبه ڪونه ٿو پهچي سگهي. اُتي اُهي ٿا رهن، جي من ۽ اندرين کي

پوشن - سائين! شاسترون ۾ ٽي ڪانڊ يعني ڪرم ڪانڊ، آپاشنا ڪانڊ ۽ ڪيان ڪانڊ ڏيکاريل آهن. اوهان جو ان بابت ڇا چوڻ آهي؟
 اُتر - مڙيسي ۽ ڪانڊ يا ڪنڊ آهن: (۱) ڌرم ڪنڊ،
 (۲) ڪيان ڪنڊ (۳) سرم ڪنڊ (۴) ڪرم ڪنڊ (۵) سچ ڪنڊ،
 پوشن - ڪرپا ڪري پڙيائين ڌرم ڪنڊ جو ورن
 ڪريو.

اُتر - ڀرماتما جيون لاءِ ڪيترائي آپڪار ڪيا آهن،
 جو هن راتيون، مندرون، ڌيئون، ڌيئرون، ڌوا، ڀاڱي، ڀاءُ،
 ڀاڻال ۽ آڪاس بنايا آهن. انهيءَ رچنا جي وچ ۾ هن ڌرتي
 ۾ ڌرمسال وانگر ٿاڻي رکي آهي، جنهن ۾ طرح طرح
 قسم، سياون ۽ نالن جا جيو ٻڌائي رکيا اٿس. انهن جيون
 جو سندن ڪرم موجب ڀرميشور جي درٻار ۾ ويچار ٿئي
 ٿو. اتي رڳو انصاف پيو هلي. اتي سندس پيارا سنت
 سولهن ٿا، جن تي سندس ڪرپا جا نشان آهن. اتي ڪڙا
 ۽ ڪوٽا ڀرڪيا وڃن ٿا. اهو اڻو ٿورو بيان ڌرم ڪنڊ يعني
 ڪرم ڪانڊ جو، جنهن ۾ جيو کي پنهنجا فرض ڀالڻا آهن ۽
 هو پنهنجي ڪرم موجب قتل ڀوڳي ٿو. ٿوري ۾ ڪٿي
 چئجي ته ”ڇڙو ڪرم ڇڙو ٿل“. [پڙي (۳۴) راتي رتي.]
 پوشن - سائين! ڀاڱي ڪيان ڪنڊ جو ڪجهه ورن
 ڪريو.

اُتر - ڪيان ڪنڊ، ڪيڙا (يعني سمجهه) جو ڪنڊ آهي.
 انهيءَ ڪنڊ ۾ جيو کي معلوم ٿئي ٿو ته ڪيترائي پون، ڀاڱي،
 ڪنڊون، ڪرشن، شوق ۽ برهما آهن. ڪيتريون ئي دنيائون
 آهن ۽ ڪيترائي نارد، اڌر، چند، سورج، منڊل ۽ ڏيس.

اُتر- هڪ زبان مان لکڪ زبانون ٿي پون لکڪ مان وري ويه لکڪ ٿي پون، ته به ويهن ئي لکڪن زبانن سان هڪڙيئي پرماتما جي نالي کي لکڪ لکڪ پيرا جهڙو ڪري جي. ائين ڪرڻ سان عزت جا ڏاڪا هٿ اچن ٿا، جن تي ڇڙدي پرميشور سان هڪ ٿجي ٿو. جيڪي پرسن انهن ڏاڪن تي ڇڙدن ٿا، تن جون ڳالهليون هڏي نيچه جيون کي ريس ٿي اچي ته اسين به هنن جي برابر ٿيون، پر ادي ڪيئن اڏڙا ٿي سگهندا؟ پرميشور پنهنجي ڪرپا جي نظر سان ئي هٿ اچي سگهي ٿو. ائين چوڻ ته هنڪي ڪنهن ٻيءَ طرح هٿ ڪري سگهو، سا آجائي ڪوڙي هٿاڪ مڙهي آهي. [پوڙي (۳۲) لک دؤ جيوؤ.]

پوشن- ڪي ماڻهو چون ٿا ته اسين پنهنجي ٻل سان سڀ ڪجهه ڪري سگهون ٿا، سا ڳالهه ڪيئن آهي؟ اُتر- جيو کي ٻل نه آهي ڳالهائڻ جو، نه چپ ڪرڻ جو، نه گهرڻ جو، نه دان ڏيڻ جو، نه جيئڻ جو ۽ نه مريڻ جو. نڪي هن کي ٻل آهي، جو راج ۽ مال هٿ ڪري سگهي ۽ نڪي هن جي اختيار آهي، جو پرماتما سان پنهنجي سرت لڳائي سگهي ۽ نڪي هنکي طاقت آهي، جو سنسار کان چتر لاءِ ڪا حڪمت يا تجويز ڪري سگهي. جنهن پرماتما جي هٿ ۾ اها طاقت آهي سو سڀڪي جوڙي، وينو مڙج سان انکي ڏسي. هن وٽ نڪو ڪو اُتر آهي ۽ نڪو ڪو نيچه آهي، يعني هن جي ٻاجه جي نظر سڀڪن تي ٿي سگهي ٿي. [پوڙي (۳۳) آڪڻ جوڙو.]

آٿر - پرميشورئي پاڻ سڄو ٺاٽ آهي، جنهن جي آڳيا ۽ سڄي سرشتي هلي ٿي. رڌين ۽ سڌين جو سواد اودالڪي آهي ۽ نه اسانڪي. پرميشور ميلاپ ۽ وڇوڙو، اهي ٻه واٽون جاري ڪيون آهن ۽ هرڪي جي وچ ۾ اڳين ڪرمن جي حساب موجب انهن واٽن تي هلائي ٿو. [پڙهي (۲۹) آپ ٺاٽ ..... آوه پاڪر.]

پوشن - پرماتما کي ڪي چيالا آهن، جن کان هو ڪم ڪار ڪرائي ٿو، يا هو سڀ ڪم پاڻ ٿو ڪري؟ هن جو سڄو پيادو ڪيئن ٿو هلي؟

آٿر - ميا پرماتما جي شڪتيءَ سان ويائي، جنهن ۾ مکيه چيالا: ڪڙو سنسار رچڻ وارو برهما، ٻيو ڦالو ڪرڻ وارو وشنو ۽ ٽيون لي ڪرڻ وارو شو. پرميشور پنهنجي مرضيءَ موجب انهن تنهن کي هلائي ٿو ۽ جئن جئن هنن کي ڪم ڏئي ٿو، تئن تئن هو ڪن ٿا. هو سڀئي ٻيو ڦسي، پر پاڻ ٽسڻ ۾ نٿو اچي، ادا ته سندس مهما آهي. [پڙهي (۳۰) ايڪا مائي.]

پوشن - اودالڪي ٺاٽ (پرماتما) جو آسن ۽ پندار ڪٿو آهي؟

آٿر - هن جا آسن ۽ پندار هر ڪنهن لوڪ ۾ آهن. جيڪي ڪي انهن پندارن ۾ وڌو آڱس، سو ڪڙي پيري سان. هن جا پندار سڌو پريور آهن. هو سرشتي رچي، انڪي ٻيو ڦالي. [پڙهي (۳۱) آسڻ لوڻ لوڻ.]

پوشن - پرماتما کي حاصل ڪرڻ لاءِ ڪهڙي سؤلي

سڏا آهي؟

اُتر- جو ڪم اسين اڳيئي ڪمائيندا آهيون، پر دنيا جي جوڳين وانگر نڪي ٻاڏيون مندرائون پاتيون اٿئون، نڪي ڪرمندل ڪنڀو اٿئون، نڪي جهولي ٻاڏي اٿئون، نڪي ڀيوت لڳائي اٿئون ۽ نڪي گودڙي يا ڏندو رکيو اٿئون. مندرائن پائڻ بدران اسان سنتوڪه ڌاريو آهي. ڪرمندل ۽ جهوليءَ جي عيوض اسان ڪوٽن ڪرمڻ کان پاسو ڪيو آهي، ڀيوت ڌيان جي لڳائي اٿئون، گودڙي اسان لاءِ ڪئي آهي، جو سمجهيو اٿئون ته هيءَ ڪا ڪال جو ڪاڇ آهي يعني ناسونٽ آهي، ۽ پرماتما سان ميلاب رکڻ ۽ منجهس شرڌا ڌارڻ، اهو اسانجو ڏندو آهي. سڀني پنشن سان پيار رکڻ، سوئي اسان لاءِ سڀ کان اُتر پنٿ آهي. من کي جيتڻ سان ئي سڄو جڳت چيٽجي ٿو. توهان وانگر گورڪنات کي ”آديس“ ڪرڻ بدران اسين اُنهيءَ آڪال پرڪه کي آديس ڪندا آهيون جو آءُ کان آهي، جو داغ بنا آهي، جو ناس ٿيڻ کان رهت آهي ۽ سڀڪنهن جڳهه ۾ هڪ روپ آهي. [پڙهي (۲۸) مندا سنتوڪه.]

پوشن- اوهانجو پوڄن ڪهڙو آهي، اوهانجو پنڊاري ڪير آهي ۽ اوهين پوڄن پائڻ وقت ڏاڍو ڄاڻيندا آهيو يا نه؟
اُتر- اسانجو پوڄن آهي گيان ۽ اُنهيءَ پوڄن جي پرڇڻ واري آهي پرماتما جي دياءَ ڏاڍو جي بدران اسانجي گهٽ گهٽ ۾ آڏاڏو شهد سڏيو پيو وڃي. [پڙهي (۲۹) پڳت گيان ..... واهه ڏاڍو.]

پوشن- جيڪڏهن اوهين اسانجو پنٿ اختيار ڪندا ته اوهين نات ٿي پوندا ۽ رڌيون سڏيون پراپت ڪندا.

تنهنجو ڪٿن ڪن. من موٽيندڙ آهڙائون به تنهنجي
صفت ڳائين ٿيون. مهاڀاري سورما ۽ چٽي ڪاٺين جا جيو
به توکي ڳائين ٿا. تنهنجي صفت اُهي ڏا ڳائين، جي
تنهنجا پيارا آهن ۽ جي تنهنجي پڪي ۽ هميشه رڌا پيا آهن.
پيا به ڪيترائي تنهنجي صفت ڳائڻ وارا آهن، جي منهنجي
ڇت تي نٿا اچن. مان داس آئين جو ڪهڙو ويچار
ڪري سگهندس؟

صاحب پوءِ پنهنجو مک سيدن ڏانهن ڪري چوڻ لڳا
ته ”هي پيارا! پرماتما سچو صاحب آهي ۽ هنجو نالو به سچو
آهي. سچي رچنا هنجي رچيل آهي. هو دال به آهي،
آئينده به هوندو ۽ ناس ٿيڻ کان رمت آهي.“ [پڙهي (۲۷)
سو در ڪيا ..... رچنا جن رچائي.]

پوشن - اها رچنا پريو پنهنجي شد سروب مان
رچي آهي يا ڪنهن ٻي طرح؟

اُتر - هن سچي رچنا مايا مان پيدا ڪئي آهي. اها
جدا جدا رنگن ۽ جنسن جي رچي اٿس. هو سرشتي ٺاهي
پنهنجي وڏائي ۽ انوسار انڪي سنڀالي ٿو. جيڪي هن کي
وڻي ٿو، سوئي هو ڪري ٿو. هن تي ڪوبه حڪم ڪري
نٿو سگهي. اهو صاحب شادن جو شاهه آهي، تنهنڪري
هن جي رضا تي راضي ٿي حلق ڪهرجي. [پڙهي (۲۷)
رنگي رنگي ..... رچ رچائي.]

پوشن - اوهين اسانجي پنت به اچي جوکي پنهنجي
پوءِ ته جوکي جي وسيلي اوهين جيڪر سچو جڳت پنهنجي
وس ڪري سگهو.

ڪن ٿا. برهما، اندر، گوپيون، ڪرشن، شو، ۸۴ سنڌ
۽ ٻڌ اوتار به هندجي اُستت ڪن ٿا. دئٽ، ديوتائون،
منڪر، مني، پگٽ ۽ ٻيا ڪيترائي شيوڪ هندجي اُستت
ڪن ٿا. ڪيترائي اُنڊجي اُستت ڪري ڪري وري ٻيا
سندس اُستت ڪن ۽ آخر حليا وڃن. ايترو اُستت
ڪندڙن جيئرا، پرماتما ٻيا به ڪٿي پيدا ڪري ته به هن
جي اُستت پوريءَ طرح ورنن ٿيڻ جي نه آهي. اهو صاحب
جيٽو وڏو ٿيڻ چاهي، اوڏو وڏو ٿي سگهي ٿو. جيڪو انهيءَ
ڳالهه کي مڃي ٿو، تنهن سچو ڄاتو آهي، پر جيڪو اها ڳالهه
نٿو مڃي ۽ چوي ٿو ته پرماتما کي جئن وڏي ٿو، تئن نٿو
ڪري سگهي، سو مورڪن ۾ وڏو مورڪ ليڪڻ گهرجي.
[پڙهي (۲۶) آملو امل..... گوارا گوارو.]

پرشن - جنهن پرماتما جي ايڏي مهما آهي، سو
ڪهڙي هنڌ ويهي سڄي سرشتيءَ جي سنڀال ٿو ڪري؟
اُتر - صاحبن ٻريو ۽ جي سنمڪه ٿي هي اُتر ڏنو ته هي
پرماتما! جتي تون ويهي سڀني جي سنڀال ٿو ڪرين،
اُتي بيشمار وڇا ٻيا وڃن. اُتي ڪيترائي راڳ راڳطين سميت
ٻيا ڳائجن. اُتي وايو، جل ۽ آگني ديوتائون تنهنجي
صفت پيئون ڳائين ۽ ڌرم راجا به تنهنجي در تي بيهي
تنهنجي اُستت پيو ڪري. تنهنجي صفت، چترگپت،
جي جيون جي ڪرمن جو ليکو لکي ڄاڻن، سي به ٻيا
ڳائين. شو، برهما، ديوي ۽ اندر به تنهنجي صفت ٻيا
ڳائين. سنڌ سماءي ۾ ۽ ساڌو پنهنجي ويچار ۾ توکي ٻيا
ڳائين. جتي، ستي ۽ سنتوشي پرش به تنهنجي ساراه ٻيا
ڳائين. پنڊت ۽ وڏا وڏا رشي ويدن دئاران جڳهه جڳهه ۾ ٻيا

ڪڍڻ، پر اڏا به پرماتما جي بخشش آهي، جيوت اٿي،
 ڪري ان جي پاڻي تي راني دھڻ ڪن ٿا، جنهن پاڻي
 تي راني دھڻ ڪري ٿي مڪئي پراڻت ٿئي ٿي. پرماتما
 کي ڪو ڪونه چٽي ڪهندو ته ڪي ڪو به ڪو به ڪو به ڪو به
 جيڪڏهن ڪو مورو ائين ڪئي ڇوڏيو، ته هڪي جيڪي
 موڇڙا لهندا، تن جي هن کي ٿي خبر پويدي. سائين
 سيني جون گهوڙون ڇاڻي ٿو ۽ ٻارڻ ٿي سندن گهوڙون
 پوروڻ ڪري ٿو، پر هن جو احسان ڪي ٿورا ڇو ٿا
 مڃين. هن پوڻ ڪي ٿو اڏا ٿا ٿي ٿو، جو سندس
 مڃڻ پيا سڙاين، سي (سنت) داد ڏين جا به بادشاهه
 آهن. [ٻڙي (؟) هئا ڪرو.]

پوشن - سائين! اڏان سندن ڇا ڪيا ڪڍ آهن؟
 اٿو - هن ڇا ڪڍ اماهر (ٿي هئا) آهن. جيڪي
 هنن وقت اڏن وڃن ٿا، سائين ڪيئن ڪوشت ڪن ٿا؟
 ڪائين اڏيش وڃن ٿا، سي به اماهر آهن. سندن جو پورو
 به اماهر آهي ۽ منجهو پرماتما به سڄي دھڻ به اماهر آهي.
 هنن جو ٿيڻ، هنن جي دهرار (سادگت)، هنن جي
 سادگي ۽ وقت جن سان به جيڪي سڀ ٿي ٿا توڙي ٿين ٿا،
 سڀ به اماهر آهن. [ٻڙي (؟) اهل ڪڍ .... اهل فرماڻ.]
 پوشن - سائين! جنهن پرميشور جي پڪي ڪري اڏا
 سنت اماهر آهن، تنهنجو پٽي ڪري ڪجهه ورتن ڪريو.
 اٿو - پرميشور ڇا ڪڍ اماهر ڪان به اماهر آهن ۽ دھڻ
 ڪان ٻاهر آهن. هن ڇا ڪڍ ڪٿي ڪٿي لبت ڪائيندو هن جي
 ۽ لکي وڃن ٿا. ويدن ۽ پراڻن جا ٻاڻ ڪندو ۽
 پنڊت منجهي آست ڪن ٿا ۽ ان ٻاڻت ويا ڪيائون.

ڪن ٿا. برهما، اندر، گوپيون، ڪرشن، شو، ۸۴ ست
۽ ٻٽ اوتار به منجھي اُستت ڪن ٿا. دئٽ، ديوتائون،
منڪ، مني، پڳت ۽ ٻيا ڪيترائي شيوڪ منجھي اُستت
ڪن ٿا. ڪيترائي اُنڊجي اُستت ڪري ڪري وري ٻيا
سندس اُستت ڪن ۽ آخر حليا وڃن. ايترو اُستت
ڪندڙن جيترا، پرماتما ٻيا به کڻي پيدا ڪري ته به هن
جي اُستت پوريءَ طرح ورنن ٿيڻ جي نه آهي. اهو صاحب
جيٽو وڏو ٿيڻ چاهي، اوڏو وڏو ٿي سگهي ٿو. جيڪو انهيءَ
ڳالهه کي منجھي ٿو، تنهن سچو ڄاتو آهي، پر جيڪو اها ڳالهه
نٿو منجھي ۽ چوي ٿو ته پرماتما کي جشن وڻي ٿو، تهن نٿو
ڪري سگهي، سو مـورڪن ۾ وڏو مورڪه ليڪڻ گهرجي.
[پوڙي (۲۶) آملو آمل ..... گاوارا گاوار.]

پرشن - جنهن پرماتما جي ايڏي مهما آهي، سو
ڪهڙي هنڌ ويهي سچي سرشتيءَ جي سنڀال ٿو ڪري؟
اُتر - صاحبن ڀرپوءِ جي سنمڪه ٿي هي اُتر ڏنو ته هي
پرماتما! جتي تون ويهي سڀني جي سنڀال ٿو ڪرين،
اُتي بيشمار واه ٻيا وڃن. اُتي ڪيترائي راڳ راڳطين سميت
ٻيا ڳائجن. اُتي وايو، جل ۽ آگني ديوتائون تنهنجي
صفت پيئون ڳائين ۽ ڌرم راجا به تنهنجي هر ٿي بهي
تنهنجي اُستت پيو ڪري. تنهنجي صفت، چترگپت،
جي جيون جي ڪرمن جو ليڪو لکي ڄاڻن، سي به ٻيا
ڳائين. شو، برهما، ديوي ۽ اندر به تنهنجي صفت ٻيا
ڳائين. ست سماڌيءَ ۾ ۽ ساڌو پنهنجي ويچار ۾ سوکي ٻيا
ڳائين. جتي، ستي ۽ سنشوشي پرش به تنهنجي ساراه ٻيا
ڳائين. پنڊت ۽ وڏا وڏا رشي ويدن دٿاران جڳهه جڳهه ٻيا

مان ڪيئن اها ڳالهه ڪري سگهان، ڪيئن ان سائين جي ساراھ ڪريان ۽ ڪيئن اُنجو ورتن ڪري سگهان! هو صاحب وڏو آهي ۽ منجھي وڏائي به وڏي آهي. جيڪو چيو هو مٿي ڪري ٻي اڻڪي ڪا چيز سمجهي ٿو، سو سائين جي درٻار مان نڪري پائي. [پڙهي (۲۱) ويل نه پائيندا.... سو هي.]

پوشن - توهين چئو ٿا ته هن جي رچنا بي آنت آهي، پر پُراڻن به ته ۷ پاڙال ۽ ۷ آڪاس لکيل آهن. اوهين انهيءَ نسبت ڇا ٿا چئو؟

آثر - لکين آهن پاڙال ۽ لکين آهن آڪاس. پر مائٽا جي رچنا جو آنت ڪوليندي ڪوليندي مائٽو ٽڪجي پيا، پر آنت نه پائي سگهيا. ويد ۽ ٻيا ڌرمي ڀستڪ به ائين ٿا چون ته منجھي رچنا بي آنت آهي، هو سڀ جو مٺل آهي ۽ هن جي ڪمن جو ليڪو ڪري نه سگهيو. هو پنهنجي ڪت پاڻ ئي ڄاڻي ٿو. [پڙهي (۲۲) پاڙالا پاڙال.]

پوشن - پر مائٽا جي صفت ڪرڻ سان اُنجي پوڙ پئجي سگهندي؟

آثر - صفت ڪندڙ هنڪي ساراهين ٿا، پر اُنهن کي به هن جي آنت جي خبر ڪانه ٿي پوي. جنهن لڏيون ۽ واه سمندڙ وڃي پون ٿا، پر سمندڙ جو آنت ٿا لهي سگهن، تنهن صفت ڪندڙ به پر مائٽا به سمائجي وڃن ٿا پر اُنجو آنت ٿا پائين. منجھي وڏائي ايڏي آهي، جو جيڪي ڪي به لڏا و ساريون، سڀ کڻي ڪٽي وٺي وڃن، انهن سان وڏا

اُتر- جيڪي جيو تيرت، تپشائون ۽ دان ڪن ٿا، سي درگاهه ۾ تر جيترو مان مس پائين ٿا، ڇو ته هو پنهنجي هوميءَ نٿا ماري سگهن ۽ پر جيڪي نام سٺن ٿا، اُنڪي مڃين ٿا ۽ اُن سان پريز ڌارين ٿا، سي پنهنجي درويءَ روپي تيرت ۾ اُڻان ڪري هوميءَ جي مئل دور ڪن ٿا. [پڙهي (۲۱) تيرت ٿي ..... مل ٿا.]

پوشن- هوميءَ دور ڪرڻ لاءِ ڪهڙو سادو آهي؟
اُتر- پرماتما کي پُراڻا ڪجي ته ”اي پرماتما! تو ۾ ئي سڀ گهڻو موجود آهين، مون ۾ ته ڌڪڙو به نه آهي. تنهنجي باجهه کانسواءِ مان تنهنجي ڀڳتي ڪري ڪين سگهندس.“ [پڙهي (۲۱) سڀ گهڻو ڦيري ..... ڀڳت نه هوءَ.]

پوشن- پرماتما سرشتي ڪيئن پيدا ڪئي؟
اُتر- پرماتما پاڻ منجهان ڌڪڙي پيدا ڪئي، پوءِ ”ايڪو ٻيو ڀيرو سيامي“، اُچارڻ سان اُن شڪتيءَ ڌار ڌار ٻه ٻه وڌو ۽ هميش پيدا ٿيا ۽ پوءِ ساري سرشتيءَ جي اُتپتي ٿي. سرشتي بنائي، پرماتما سدائين آندو ۾ گذاري ٿو. [پڙهي (۲۱) سٺس آت ..... من ڇا.]
پوشن- اها ويل ڪهڙي هئي، وقت ڪهڙو هو، ٿي ڪهڙي هئي، ڏينهن ڪهڙو هو، مؤس ڪهڙي هئي ۽ مهينو ڪهڙو هو، جڏهن سرشتي پيدا ٿي؟ [پڙهي (۲۱) ڪوڻ س ويلا ..... ڏوٽا آڪار.]

اُتر- نڪي پنڊتن، نڪي قاضين ۽ نڪي جوڳين کي اُنجي خبر آهي، ڇو ته هن جي رچنا بي آنت آهي. جنهن ڪرڻا سرشتي رچي آهي، تنهنڪي ئي اُنجي سڌ آهي.

سوي جپ صاحب (پوشن اُتر)

گيت ٻڌائي سگهجن ٿا. آڪرن جي مدد سان ئي پاڻي
لڪجي ۽ اُچار جي ٿي ۽ انهن جي مدد سان ئي جيو جي
مستڪ تي ٻارڻ جو ليڪ لکيو وڃي ٿو. [ٻڙي (۱۹)]
اُڪري نام..... سنجوڪر وڪاڻ.

پوشن - پرماتما به ٻارڻ جي وس آهي ڇا؟
اُتر - هن جي مستڪ تي ڪوبه ليڪ لکڻ وارو
ڪونهي. هو ته پاڻ آهي حاڪم. جهڙي طرح هو فرمائي ٿو،
تڏهين طرح ئي جيو کي ڦل ملي ٿو. ڏسو ته سڀين ته جيئرا
آپايا اٿس، تڏهين کي نالا آهن ۽ نالي کانسواءِ ڪوبه مڪان
يا شيءِ ڪانهي. هن جي حڪم تي ڏڏهين هلي سگهيو،
ڏڏهين پهريائين انٽيڪرٽ شد هوندو. [ٻڙي (۱۹)] هن
اڻهه لکي..... ٺاهي ڪو ٿو.

پوشن - سائين! انٽيڪرٽ ڪيئن شد ڪجي؟
اُتر - جنهن سريو جو عضوو مثل سان ٻرڻ ٻوندو آهي
ته اُنکي پاڻي ۽ سان صفا ڪيو آهي، جنهن ڪهڙو مل مٿو ته
سان خراب ٿي ٻوندو آهي ته اُنکي صاف سان ڌوئي صاف
ڪيو آهي، تنهن انٽيڪرٽ، جي ٻاڻ سان ٻريل هجي ته
اُهو نام سان برير رکڻ سان شد ٿي سگهي ٿو. هيءُ جيو ٻاڻي
يا ٻيئي رڳو چوڻ سان ڪين ٿي ٻوندو، پر اُنجو مدار
ڪرمن تي ئي آهي. ڇڏا ڇڏا ڪرم جيو ڪري ٿو، تڏهين
تڏهين ڦل دو ڀوڪي ٿو. انهيءَ نير پرماتمي ٻاڻي جيو وريو وريو
جنم مرڻ جي چڪر اچي ٿو. [ٻڙي (۲۰)] پريتيءَ ڏت.
پوشن - سائين! اوهين نام سان برير رکڻ تي زور ڏي
رکو، پر تيرت، تپ ۽ دان ڪرڻ مان ڪو لاپ آهي يا نه؟

اُتر- دٿوي سرشتيءَ ۾ انيڪ چپ ڪندڙ، پرماتما سان پري رکندڙ، پوڄائون ڪندڙ ۽ ويدن جا پاپ ڪندڙ آهن. انيڪ آهن اُهي، جي جوکي ٿي دنيا کان اُداس رهن ٿا. انيڪ آهن پڳڙت، جي پرماتما جي پلاين ۽ برهر گيان جو ويچار ڪن ٿا. انيڪ آهن ستواڊي، داتار ۽ سورما؛ انيڪ آهن موني، جي پنهنجي ورقي ڊڪ ٿڪ پرماتما سان لڳائين ٿا. [پڙهي (۱۷) اسنڪه چپ.]

پوشن- آسري سرشتي ڇا ڪي ٿا ڪوٺيو؟

اُتر- انيڪ مورڪ، آگيانِي، چور ۽ ٻي شڪرا آهن. انيڪ آهن ظالمن، جي زبردستيءَ سان پنهنجو ڊڪر ڄلائين ٿا، جي پراڻي گلي تي ڪاٽي وٺائين ٿا ۽ پاپ ڪري ڪري ڪپيو ڪاڇيو وڃن. انيڪ آهن ڪوڙا، ننڍا ڪندڙ ۽ کوٽن ڪرڻ ڪرڻ وارا. اهو آڻو آسري سرشتيءَ جو ويچار. [پڙهي (۱۸) اسنڪه مورڪ.]

پوشن- جنهن پرميشور سڄي سرشتي بنائي آهي، تنهن پرميشور جا نالا ۽ اُنڄي رطل جون جايون ڪهڙيون آهن؟
اُتر- هن جا نالا انيڪ آهن ۽ هن جي رطل جون جايون به انيڪ آهن. هن جا بيشمار لوڪ آهن، جن جي چاٻ پٽي نٿي سگهي. بيشمار جيو پاڻڪي ڪشت ٿيئي هن جي واکاڻ ڪن ٿا. [پڙهي (۱۹) اسنڪه ٺاو..... سريار دوءِ.]
پوشن- پرميشور جي واکاڻ ڪيئن ڪري سگهجي ٿي؟
اُتر- آڪرن جي وسيلي.

پوشن- آڪرن جي مدد سان ڇا ڇا ٿي سگهي ٿو؟

اُتر- آڪرن دٿاران پرماتما جو نالو چيچي ۽ ساراڄي ٿو، کيان حاصل ڪري سگهجي ٿو ۽ پرماتما جي ڪٽن جا

THE REMARKS OF A PERSON WHO HAS BEEN IN THE WEST INDIES

[illegible][illegible]

پروٹون - مادہ کی بنیادی سوشتمی سمجھائی دے گا
آئیے اس کا جواب دیں؟

اگر خدا خدا قسم من چه آمی، نامس کری بن
 افران چه، من مان سیکری دای سرشتی آمی ؟ بی
 اگر بی سرشتی آمی، چه کی لا کر کی ارا.

۳. اوهان - سائنس دانان ۽ ڊاڪٽرن کي ڏاڍي سهرشتي ۽ ڊو مطلب ڇا آهي؟

پرماتما جي نام جو اڙو مٿاڻو آهي، جو جيڪو اُنکي مڃي
 ٿو، تنهنکي ئي اُنجي آندڙ جي خبر پوي ٿي. [پُڙي (١٢)
 مني کي گت ..... پُڙي (١٥) ڄاڻي من ڪو.]
 پوشن - سائين! جيڪي پوش نام ”سُئي ۽ مڃي“
 ”ندياسن“ ڪن ٿا، تن جي ڀڌوي ڪهڙي آهي؟

اُتر - اڙا سنت پوش لوڪ ڀرلوڪ ۾ پوڄنيڪ آهن
 ۽ جتي ڪٿي سرومڻي آهن. هو ايشور جي درگاه ۾ مان ۽
 سوڀيا پائين ٿا. هنن جو ايشور ۾ سڌيو ڌيان رهي ٿو.
 [پُڙي (١٦) پنڇهه پروا ..... ايڪ ڌيان.]

پوشن - جنهن پرماتما ۾ سنت ڌيان لڳائين ٿا. تنهن
 جي ڪرڻن جو ڪجهه ورنن ڪري ٻڌايو.

اُتر - جيڪڏهن ڪو پرماتما جي ڪمن جو ويچار
 ڪري ڪن ڪندو ته هو بيان ڪري نه سگهندو، ڇو ته
 هن جي ڪمن جو ڪاڏوئي ڪوئي. [پُڙي (١٦)
 جي ڪو ڪهڙي ..... ناهي شمار.]

پوشن - ڀرڻن ۾ چيل آهي ته ڌرتيءَ کي ڌڻ (اڇو
 ڇڳو) ڪنيو بيٺو آهي، انهيءَ بابت اودانجو ڪهڙو رايو آهي؟
 اُتر - اهو رڳو انڪار جي نموني چيل آهي ته ڌرتيءَ
 کي ڌڻ ڪنيو بيٺو آهي. انهيءَ جو مطلب هي آهي ته
 دنيا جو ڇرڇو پرماتما جي ديا سان ڌرم جي آسري تي علي
 ٿو ۽ ڌرم ٽڌهين اسٽر رهي ٿو، جڏهين سنڌوڪه ساڻس شامل
 آهي. ويچار ڪريو ته هن ڌرتيءَ کانسواءِ ٻيون ڪيتريون
 نه ڌرتيون آهن، پوءِ ويچارو ڪڍ ڇڳو ايڏو ٻار ڪٿان ڪٿي
 سگهندو! فرض ڪجي ته ڌرتي ڌڻ تي بيٺل آهي، ته
 پوءِ ڀلا ٻڌايو ته ڌڻ وري ڪنهنجي آڌار تي بيٺل آهي؟

اُتر- نام جي سطل ڪري چيو سڏن، ٻيرون،
 ديوتائن ۽ نائن جي ٻڌويءَ تي وڃي پيٽا آهن. نام جي سطل
 ڪري ڌرتي، آڪاس، ديب ۽ پاڻال استتي پٺائي پيٽا
 آهن. نام جي سطل ڪري شوءَ، برهما ۽ اندر ٿيا آهن. نام
 جي سطل ڪري ٻرميشور جي ملڪ جي جگهه هت اچي
 ٿي، شاسترن- ويدن ۽ سهرتئين جي پوري سمجهه حاصل
 ٿي ٿي، ست- سنڌوڪ ۽ ڪيان ٻڌايت ٿي ٿي، الهٽ
 ٿيڻن جي اشدان جو فل ملي ٿو، ٻرميشور ۾ آسانيءَ سان
 ڌيان لڳي ٿو ۽ سنسار ساگر مان سولائيءَ سان پار پئي
 سگهجي ٿو. نام سطل جو مٿاڇرو ايترو آهي، جو ٻيهر ذات
 وارا ساراهل جا لائق ٿين ٿا ۽ اڪيائي پرش ڪيان وان ٿي
 ٻون ٿا. جيڪي پرش نام سطلن تان ڪي سڌيو آندو آهي،
 جو ته نام جي سطل ڪري ڊڪر ۽ ٻاٻ ٿس ٿي وڃن ٿا.
 [ٻڌوي (۸) سڀئي ست ٻيرون..... ٻڌوي (۱۱) ڊوڪر ٻاٻ
 ڪا ناس.]

پوشن- سائين! ڏاڏو اسانڪي ٻڌايو ته نام مڃڻ جي
 ڪهڙي مهيا آهي؟

اُتر- جنهن پرش جو نام ٻڌو ٿو ٿو، تنهنجي
 مهيا چئي ڪين سگهجي. اڏام پستڪ ڪٿي لکجن ته به
 پورا نه ٻولدا. ٿوري ۾ ڪٿي چئجي ته نام مڃڻ واري پرش
 جي من ۽ ٻڌي ۾ ايڏي سوچي ٿي ٿي، جو لسچنت هو
 ايشور جي درٻار ۾ وڃي پوڄي ٿو. وات تي ٺڪا هنڪي
 روڪ ٿي ٿي ٿي، ٺڪي ٺڪي ٺڪي ٺڪي ستائي سڪين
 ٿا. هو پاڻ ته سنسار ساگر مان ٽري وڃي ٿو، پر پنهنجي
 ڪورڊيٽر ۽ مترن جو به اڏار ڪري ٿو. ٺوڻجهو،

سروٽ - مشٽ - نٽياسن روپي ماڻڪ گهٽي پيا آهن. آهي
 گورو جي سکيا موجب حلٽ سان هٿ اچي سگهن ٿا، پوءِ
 دنياوي پدارت ڪهڙي ڪم جا؟ [پوڙي (٦) مت وچ .....
 سڪه سٽي.]

پوشن - جيڪڏهن آهانهن پدارتن جي لوڙ نه
 آهي، ته به اسانجي پنٿ ۾ اچڻ سان آهانهن جي عمر وڌي
 ۾ وڌي ٿي پوندي ۽ آهانهن جو نانءُ ناموس درهنت پڪڙجي ويندو.
 اُتر - جيڪڏهن ڪنهن جي عمر چئن جڳن جيٽي،
 بلڪ اُن کان به وڌيڪ ٿي پوي، جيڪڏهن ٻه سڀڪنهن
 هٿ مشهور به ٿي وڃي ۽ جيڪڏهن دن جي پٺيان ڪئين
 ماڻهو نوڪر ٿي هلن، ته به جيڪڏهن دن تي پرماتما جي
 ڪرپا نه هوندي ته هنڪي درگام ۾ ڪو پچندو به ڪين ته
 تون ڪهڙي ڪنڊ جو آهين. [پوڙي (٧) جي جڳهه ..... نه
 پڇي ڪي.]

پوشن - پرماتما جي ڪرپا درشتيءَ کانسواءِ ٻيو جو
 ڪهڙو حال ٿئي ٿو؟

اُتر - هن کي تمام نيچو جوڻ ملي ٿي ۽ وڏا وڏا ٻاڻي
 به مٿس دوش پيا رکن ته هيءُ اسان کان به وڌيڪ دوشي
 آهي. [پوڙي (٧) ڪيتا اندر ..... دوس ڌري.]

پوشن - پرماتما جي ڪرپا ڪيئن هٿ اچي سگهي؟

اُتر - پرماتما جي ڪرپا پڳتيءَ جي ٿن ڏاڪن يعني
 نام جي سطل، منٺ (مڃڻ) ۽ نٽياسن (عمل ڪرڻ) سان
 پائي سگهجي ٿي.

پوشن - نام سطل جي مهيا ڪهڙي آهي؟

اُتر۔ ڪوروئي شڙ آهي، ڪوروئي ٻرهما آهي ۽ ڪوروئي ٻارپتي ماما آهي. يعني شڙ مهراج سنگهار ڪندڙ آهي، تنهن ڪورو سڪن جا وڪار ناس ڪيو ڇڏي، جنهن وڌندو جهڙو جي ٻالڙا ڪندڙ آهي، تنهن ڪورو سڪن جي شپ کڻن جي ٻالڙا ٿو ڪري، جنهن ٻرهما اُپتي ڪندڙ آهي، تنهن ڪورو سڪن ۾ نوان نوان گل آهن ڪري ٿو، جنهن ٻارپتي ماما وڌيندڙ آهي، تنهن ڪورو سڪن کي اهو وڌو ٿو ٿئي ته شان هنن جو ٻوڙ سڌيو اڪال پر ڪه سان لڳو پيو هجي. ڪورو ۽ هي مهما ته ڪنهن ڪرڻ کان ٻاهر آهي. اسين فقط ايترو ٻڌايون ٿا ته ڪورو ۽ ڪه ٻالڙا اسان کي سمجهائي ڇڏي آهي ته ٻرهما، جو سڀني جيون جو داتار آهي، تنهن کي ڪڏهن به نه وسارڻ ڪهجي. [ٻوڙي (۵) ڪورو ايسر.....
وسر نه ڄاڻي.]

پوشن۔ اسان تيرٿن جا اُشنان ڪيا آهن. اوهن به ڪري آيا آهيو يا نه؟

اُتر۔ اسان جي نظر ۾ ٻرهما کي راضي ڪرڻ ئي وڏي ۾ وڏو تيرٿ آهي. هن جي راضي هٿ ڪرڻ کانسواءِ ائين ئي تيرٿن جا اُشنان ڪيائين ته ڇا ٿيو؟ جيو کي ته جيڪي ملي ٿو، سو سڀ سندس ڪرمن اُتو سارئي ملي ٿو. [ٻوڙي (۶) تيرٿ ٿاڻا..... ڪه ملي لئي.]

پوشن۔ اسانجي پشت ۾ آهيو ته اوهان کي اڏيون ڪهڻيون ٿڌيون، جنهن ڪري رتن، جواهر ۽ ٻيا اڏا پدارت اوهن ٻارپتي ڪري سگهو.

اُتر۔ اسين پدارتن کي ڪڍي ڪريون، ڇو ته جيو ٻڌي اندر ئي وٺا ڪه روپي رتن، ڪيائين روپي جواهر ۽

پوشن - شپ ڪرمن ڪرڻ ڪري موڪش پراپت ڪري ڪين سگهيو ڇا؟

اُتر - رڳو شپ ڪرمن ڪرڻ سان جنم مرڻ جي چڪر کان نه چٽبو، پر پرماتما جي ڪرپا سان ئي موڪش پراپت ڪري سگهيو. ائين ڄاڻڻ ڪپي ته سچي پرماتما سڀ ۾ ويڙهڪ آهي. [پوڙي (۲) ڪرمي آويءَ..... آبي ساڇيڻار.]

پوشن - اُنهيءَ پرماتما کي ڪنهن بنايو آهي، ڪنهن استاڻين ڪيو آهي ۽ هنڪي ڏيائڻ مان ڪهڙو ڦل ملي ٿو؟
اُتر - هو ڪنهنجو به بنايل نه آهي، هن پاڻي پياڻي آهي
استاڻين ڪيو آهي. جيڪي هنڪي ڏيائين ٿا، سي ئي درگاه ۾ مان پائين ٿا ۽ تنهنڪري جڳائي ته پريهر پاء سان هن جا گل ڳاڻجن ۽ ٻڌجن. ائين ڪرڻ سان ئي جيو جا دڪ دور ٿين ٿا ۽ هنڪي سڄو سڪه پراپت ٿئي ٿو. [پوڙي (۵) ٿاڀا نه جاءِ..... گهر لڳي جاءِ.]

پوشن - پرميشر جا گل ڳاڻڻ ۽ ٻڌڻ پنهنجي سر ڪري سگهجي ٿو يا اُن لاءِ ٻئي ڪنهنجي مدد جو ضرور آهي؟
اُتر - پنهنجي سر مشڪل آهي. اُن لاءِ گورو جي اُپديش جي ضرورت آهي، ڇو ته هنجي اُپديش سان ئي اناحد شبد ٻڌي سگهجي ٿو، هنجي اُپديش سان ئي گيان حاصل ڪري سگهجي ٿو ۽ هن جي اُپديش سان ئي پرماتما ۾ سمائجي سگهجي ٿو. [پوڙي (۵) گورمڪه نادن..... رهڻا سمائي.]

پوشن - گورو جي مهما جو ڪجهه ورنن پيلائي ڪري اسانکي ٻڌايو.

سکهندو. هو ادڙو سمرت آهي جو سرور ٿاهيو وري ٿاهيو
 ڇڏي ۽ ڊڪ ڏيئي ۽ سان پراڻ ڪڍي وري ٻي ڏيئي ۽
 وڃيو ڇڏي. آهي ڄاڻڻ ۽ ڏسڻ کان پري، ته به حاضران
 حضور تي سپيڪي ويٺو ڏسي. آڪٽ آهن هن جون ذاتيون.
 بيشمار جيو هن جي پنڊار مان کايو پيا کائين ته به هن جو
 پنڊار ڀرپور جو ڀرپور. ڊاٽار ڏيندو پيو رهي، پر وٺندڙ ٿڪجيو
 هون. آڏو حاڪم سيني کي پنهنجي حڪم (قاعد) تي
 ملائي ٿو ۽ ادڙي لپلا بنائي پيپرواه ٿي آندو رهي ٿو.
 [بُڙي (۳) گاوي ڪو ٿاڻ.]

پرشن - آڏو حاڪم ڇڪت جي حاڪمن ڇڏو آهي يا
 انهن کان ٺالو؟

اُتر - هو سدائين ڦاٽر آهي ۽ هنجو ڏاڍو به سدائين ڦاٽر
 آهي. آهي ڊاٽار ادڙو، جو جيڪو سندس در تي بيٺي کائڻ
 ڪي گهري ٿو، تنهنڪي ڪڏهن به خالي ڪونه ٿو موندائي،
 ۽ ٻيو حاڪم ڪنهن دفعا ڏراس ڪيو ڪڍن. [بُڙي (۲)
 ساڄا صاحب .... ڪري ڊاٽار.]

پرشن - ڪهڙي پيٽا اُن حاڪم وٽ ڪٿي وڃي،
 جنهنڪري هن جي درٻار ۾ وڃي سگهي ۽ ڪهڙا وڃن مڪان
 ڪڍن، جي ٻڌي هو ٻيڙ ڪري؟ [بُڙي (۲) ٿيڙڪ
 اڳي ... ڌري ٻيڙ.]

اُتر - امرت ويٺي هن جي سڄي ٿام اُچارڻ ۽ هن
 جي وڌاين جي ويچار ڪرڻ سان ئي هن جي درٻار ۾ پير
 پائي سگهيو ۽ هن جو پيار حاصل ڪري سگهيو. [بُڙي (۲)
 امرت ويلا ..... وڌيائي ويچار.]

پرشن - تيرٿن تي اشنان ڪرڻ، مون ڌارڻ،
ورتن رکڻ يا ٻئي ڪنهن اهڙي اپاء سان پرماتما کي پائي
ڪين سگهجو ڇا؟

اُتر - تيرٿن تي اشنان ڪرڻ سان انهيءَ ڪرڻ شت
نٿو ٿئي، مون ڌارڻ سان اندر جي شانتي نٿي ٿي سگهي،
ورتن رکڻ سان پرماتما جي ملڻ جي چاهندا نٿي ترپت ٿئي.
مطلب ته ايشور سان سچي ٿيڻ بنا ڪيتريون به سياڻپون
۽ چترائيون ڪڍي ڪيون ته به هن سان ملڻ لاءِ اُهي ڪارگر
نه ٿينديون. [پڙهي (۱) سوچي سوچ ..... ڇلي نال.]
پرشن - سائينءَ سان سچو ڪيئن ٿاچي؟ [پڙهي (۱)]
ڪو ساڄڻارا ..... ٿئي پال.]

اُتر - هن جي حڪم تي راضي ٿي ملڻ سان.
[پڙهي (۱) حڪم رضائي ..... لکڻا نال.]
پرشن - هن جو حڪم ڇا ڪي ٿا چئو؟

اُتر - اهو پورو پورو ورثن ڪرڻ مشڪل آهي، مگر
ايشور چئي سگهجي ٿو ته هن جي حڪم سان سرشتيءَ جون
سڀ وستو ۽ جيو پيدا ٿين ٿا. هن جي حڪم ڪري ئي
دڪر، سکر، وڏي پدوي، ننڍي پدوي، مڪتي ۽ جوڳيون
ملن ٿيون. مطلب ته سڀڪو هن جي حڪم موجب ملي
ٿو. هن حاڪم جو حڪم جيو نٿا سمجهين. جيڪڏهن هن
جي حڪم کي پروڙين ته جيڪر ”مان مان“ ڪن ئي ڪين.
[پڙهي (۲) حڪمي دونهن آڪار.]

پرشن - اُن حاڪم جو ٻل ڪيٽرو آهي؟

اُتر - اُن جو ٻل ڪٽڻ کان ٻاهر آهي. ڪو به هن
جي بخشش، اُپڪارن، وقاين ۽ گيان جو بيان ڏيئي نه

سري جپ صاحب جو سار (پوشن اُتر ۾)

ڪڪ پيري سري ڪورو ڏاڪ صاحب جن رتن ڪندا
ڪندا اچي سمير ڀرت تي نڪتا. اُتي اوڙي مهل سڏن
جي سڀا لڳي پئي هئي. سڌ ڪورو صاحبن کي ڏسي
عجب ۾ پيا، جو سمجهائون ته اسان کانسواءِ هتي ڪنهن
کي به طاقت نه آهي، جو هن جبل جي چوٽي ۽ ڏانهن اچي
پهچي، تنهنڪري صاحبن کان پڇي لڳا:-

پوشن- توهين ڪنهن جا اُپاشڪ آهيو؟ ڪنهن جي
هل سان جهڙي ڪنن اسٿان تي آيا آهيو؟

اُتر- ڪڪ پرماتما جنهن جوئي ڏالو ست (ڦاٽر) آهي،
جو ساري سرشتي ۾ هو رچيندڙ آهي، جو سڀ ۾ ويڙهڪ آهي،
جو پڙ کان رحمت آهي، جنهنجو ڪنهن سان به ويڙهڪ ناهي،
جنهن ۾ وقت جي ڪري ڪا غير گهيو نٿي ٿئي، جو جوڻين
کان چٽل آهي ۽ جو ڀاڱي ڀاڱي ٻڌا ٿيو آهي، تنهن جا
آسمن اُپاشڪ آهيون ۽ انهيءَ جي ئي ڪرڻا سان هتي آيا
آهيون. [ايڪ اونڪار..... سڄي.]

پوشن- اڌو پرماتما ڪيئن ملي سگهندو؟

اُتر- اڌو پرماتما، جو آڌ جڳاد کان ڦاٽر آهي، تنهنڪي
جڏهن ستڪورو ۾ جي ڪرڻا سان جهڙو، تڏهن هنڪي
حاصل ڪري سگهيو. [ڪورو پراساد..... هوسي بي سچو.]

ڪَرمي آيو آڀڻي، ڪي نيڙي ڪي دور

آرت - پنهنجن پنهنجن ڪرمن ڪري ڪي (يعني گوربهڪ) ايشور جي ويجهو ٿين ٿا ۽ ڪي (يعني منبهڪ) ايشور کان دور رهجو وڃن.

چني نام ڦيائيا، گئي مسقت گيال

آرت - جن (گورو جي اُپديش گرهڻ ڪري) پرمانيا جو سڄو نام ڏياريو آهي، انهن سڀ تڪلينون لنگاپون آهن، يعني اُهي سڀئي ساڌنائن جي محنت ڪري جُڪا آهن. [مسقت = مشڪلات، تڪلينون. گيال = ڪمائي.]

نانڪ تي مڪه اُجالي، ڪيتي چٽي نال.

آرت - سري گورو انگد صاحب جن (سري گورو نانڪ صاحب جن جو نالو عزت سان وٺي) فرمائين ٿا ته اڏڻ گورمڪن جا منهن اوچل آهن ۽ اڏڻ جي سڱ ۾ ڪئين (جنم ۾ رڻ کان) چٽي هون ٿا. [ڪيتي = ڪيتري (خلقت) يعني ڪئين جيو.]

سلوڪ

پوڻ ڪورو، ٻاڻي پتا، ماڻا ڌوٽ مٻٽ

ارب - ڪورو پون وانگر آهي (جو ڪو سڪين سان ڪڪڙو ورتي تو) ڪورو ٻاڻي وائڻي سڻا ٻوٽو ٻڌڻي آهي ڪورو پتا وانگر پنهنجي شش جي ٻاڻا ڪندڙ آهي ۽ ٻاڻا وائڻي سار سنڀال ڪندڙ آهي ۽ ڪورو وڌي ورتي وانگر ڏوٽ پون آهي. [ارب = ڌرتي. ٻ = وڌي.]

ٻيو ارب - ڄڻ جو ڪورو پون آهي (جو ته ان کانسواءِ ڪنهن نٿو سڃاڻي)، ٻاڻي پتا آهي (جو ته ان مان ئي سڀ جي اُتسي نٿي نٿي) ۽ ڌرتي وڌي ٻاڻا آهي (جو ته ڌرتي، ٻاڻا وانگر سڃاڻي اُٻاڻل سرشتي و کي پنهنجي ڳوٺ ۾ رکي نٿي).

دوس ڌاٽ ڌاٽي ڌاٽي، ڪيلمي سڱل جڳت

ارب - ڪورو (ڪر کي) ڌاٽي ۽ ڌاٽي وانگر گمان روٽي ڌيئڻ ۾ ڪل ٿو ڪرائي ۽ پور وڌي روٽي رٿ ۾ سڀاري ٿو ڪري. ڪورو ساري ڄڻ کي ڪڙي ٻاڻي ڪري ٿو سڃاڻي يعني سڃاڻي ٿو ته سڀ ڪجهه ڏاڍو آهي ۽ وڏو ٻار پور ئي سن آهي. [دوس = ڌيئڻ.]

ٻيو ارب - ڌيئڻ ۽ رٿ حصن ۽ ڌاٽي ۽ ڌاٽو آهي (جو ته ڌاٽي ٻاڻي کي رٿ جو سڃاڻي آهي ۽ ڌاٽو ڪڍي ڌيئڻ جو ڪڍائيندو آهي) ۽ اهي و رٿ سڄو ڄڻ ٻيو ڪل ڪري.

ڇنگڙيان ٻڙيان، واهي ڌرم ڌورو

ارب - حصن جون ڇنگڙون ۽ ٻڙيون ڌرم ۽ ڌورو جي خاصيت ۽ واهون واه ٿيون. [ڌورو = حورو ۽ واهي = ٻڙهن ٿيون، واهن ٿيون.]

نانکَ نَدَري نَدَرِ نِهال .

آرت۔ سري گورو نانک صاحب جن فرمائين ٿا ته پرماتما پنهنجي ڪرپا سان (اهڙن پرشن کي) نڌال ڪيو ڇڏي يعني جنم مرڻ کان ڇڏايو ڇڏي. [نَدري = پرماتما. نَدَر = ڪرپا.]

ڇڏهين سري گورو نانک صاحب جن سري چپ صاحب جو ڀـوگ پائي رهيا، ٿڌهين سکر سنگت سري گورو انگد صاحب جن جي اڳيان وينتي ڪئي ته ڪرپا ڪري اسان کي سڱورن جي مهما ورنن ڪري ٻڌايو. تنهن تي سري گورو انگد صاحب جن هيٺيون سلوڪ اُچارايو، جو سري چپ صاحب جي پٺيان پڙهڻ ۾ ايندو آهي ۽ جو ”مـانجهـم جي وار“ ۾ پڻ ٻي پاتشاهيءَ جو ڪري ڏيکاريل آهي.

نوٽ۔ ڪي ٽيڪا ڪندڙ وري هن طرح لکن ٿا ته سري گورو انگد صاحب جن سکر سنگت جي عرض تي هيٺيون سلوڪ اُچاري سري چپ صاحب جو ڀوگ پاتو، جنهن ۾ ڏيکارايون ته جڳت جو آثار جاتي آهي ۽ ڪيئن هن سنساري ڪيل مان بهجي ٻار پئيو. انهيءَ ڪري پهرين ٻن ٽڪن جون معنائون مٿين ٻنهي نمونن ۾ ڏجن ٿيون.

ਸਲੋਕੁ

ਪਵਣੁ ਗੁਰੁ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ । ਦਿਵਸੁ ਰਾਤਿ
ਦੁਇ ਦਾਈ ਦਾਇਆ ਖੇਲੈ ਸਗਲ ਜਗਤੁ । ਚੰਗਿਆਈਆ ਬੁਰਿਆ-
ਈਆ ਵਾਚੈ ਧਰਮੁ ਹਦੁਰਿ । ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਕੇ ਨੇੜੈ ਕੇ ਦੂਰਿ ।
ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ । ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ
ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥ ੧ ॥

ارت - (جاءو ڪي) حب روپي آڳئون مٿن گهرجي ؟
 ڌوڄ روپي سونارو مٿن گهرجي. [حت = اندرون ڪي روڪڻ
 يعني ڀرم جوڙ ٿارڻ. ٻڌا = آڱو، جنهن ۾ سونارا ساهه ٻاريندا
 آهن، ڪڍو. سنڌار = سونارو.]
 آخري مٿ ويڌ ڇٽهار

ارت - (اٺ) مٿ ڪي سنڌاڻ ڪري گهرجي ؟ گيان روپي
 مٿو (مٿس مٿن گهرجي). [اٺو = سنڌاڻ، لوم ڏو لڪڻ
 جنهن تي سونارو سون جو رنور گهڙيندو آهي. ويڌ = گمان، مٿسار =
 مٿو ڪو.]

پڻ ڪلا آڱين ٽپ ڌو

ارت - ڀرمينور ڏو ڀڳ وڪڻ ڌوڻ ڪري گهرجي ؟ (انداس
 روپي) تنيا جي آڱي مٿن گهرجي. ڪلا = ڌوڻي، جنهن سان
 ڀاڱي ٽپ ڌو = تنڊا.

ڀاندا ڀاڱو اٺوت ڀٽ ڊال

ارت - رڌي ڪي ڀرم روپي ڪوڙاڻ ڪري گهرجي ؟
 اٺي و ڀر (گڏون جي آڏس جو) اٺو وڃي گهرجي. ڀاندا =
 ڪوڙاڻي، ڌڏي بهائي، جنهن ۾ سون سڌاري سا ڪو آهي.
 ڀاڱو = ڀاڱو، ڀرمو.]

گهڙي پي شيد سڄي ٽڪال

ارت - (اٺي و ڀر) سڄي سور ڄاڻي ۾ يعني ساڻسڻ
 ڀر (اٺو) شيد گهڙي ٿو. [ٽڪال = سور ڄاڻي ۾ ساڻسڻ.]
 جن ڪو ٿڌو ڪرم ٿي ڪار

ارت - جن (ڀرڻ) تي ڀرمينور جي ڪوڙاڻي ڌڏي ٿي،
 سي ٿي اٺي و ڪرم ڀر لڳن ٿا. يعني اهي ٿي ٿا سون ٿا.

آرت - آتي لوڪن جا لوڪ ۽ روپ آهن. [لوڪ لوڪ =
لوڪن جا لوڪ. آڪار = روپ.]

جو جو حڪم ٿوي ٿو ڪار

آرت - ڄڻ ڄڻ نرنڪار جو حڪم آهي، تڏهن تڏهن ڪم
ٿئي ٿئي.

ويڪي وگسي ڪر ويچار

آرت - هو سيني کي (ساڪي روپ تي) ڏسي ٿو ۽ خوش
ٿئي ٿو ۽ (سيني جي ڪرڻ جو) ويچار ڪري ٿو. [وگسي =
خوش ٿئي ٿو.]

نانڪ ڪٽا ڪرڙا سار.

آرت - سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته (اهڙي
پديءَ جو) ورنن ڪرڻ اوه ڇڏو سخت آهي يعني بلڪل ڪن
آهي. [ڪٽا = ورنن ڪرڻ. ڪرڙا = سخت = ڪنن. سار =
لوهه.]

تڏهين سڌ پڇڻ لڳا ته سائين! جيو جي ڪمائي
پورن ڪيئن ٿئي يعني جيو پرماتما سان لولپن ڪيئن ٿي
وڃي؟ تنهن تي صاحب فرمايو ته شبد گهڙڻ سان هو پرماتما
کي پائي سگهي ٿو ۽ انهيءَ شبد گهڙڻ لاءِ هيٺين سامگريءَ
جو ضرور آهي.

ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ । ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ
ਹਥੀਆਰੁ । ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ । ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ
ਢਾਲਿ । ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ । ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ
ਤਿਨ ਕਾਰ । ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ੩੮ ॥

پڙي (۳۸)

جٽ پاھارا، ڌيرج سُنَّيار

کلمه ای که در این کتاب آمده

این کلمه است که در این کتاب آمده و این کلمه است که در این کتاب آمده [کلمه] =

شماره این کتاب در این کتاب

این کلمه است که در این کتاب آمده و این کلمه است که در این کتاب آمده

این کلمه است که در این کتاب آمده و این کلمه است که در این کتاب آمده [کلمه] =

شماره این کتاب در این کتاب

این کلمه است که در این کتاب آمده و این کلمه است که در این کتاب آمده [کلمه] =

شماره این کتاب در این کتاب

این کلمه است که در این کتاب آمده و این کلمه است که در این کتاب آمده [کلمه] =

شماره این کتاب در این کتاب

این کلمه است که در این کتاب آمده و این کلمه است که در این کتاب آمده [کلمه] =

شماره این کتاب در این کتاب

این کلمه است که در این کتاب آمده و این کلمه است که در این کتاب آمده [کلمه] =

شماره این کتاب در این کتاب

تڏي هور نه ڪوئي هور

ارت - انهي ڪندڙ (سنتن کانسواءِ) ٻيو ڪو ڪونهي.
 پاڻ - سنتن کانسواءِ انهيءَ منزل تي ٻيو ڪوبه ڪونه وڃي سگهندو.

تڏي جوڌ مٿا ڀل سور

ارت - اتي (هنءَ اندرين کي جيتوڻاڪا) مٿا ڀلي جوڌا ۽
 وريا آهن. [سور = وريا.]

تن مٿي رام رهيا پوڏور

ارت - انهن ۾ رام (رزم رزم ۾) پوڏور آهي.

تڏي سڀئي سڀئي مٿا مٿا

ارت - اتي (يعني انهيءَ اوستا ۾) انهن جو سڀئي مٿا آهن،
 (رام يعني پرمانا) جي مٿا ۾ گڏيل آهي. [سڀئي = سڀيل، گڏيل.]

تاکي روپ نه ڪڍي جام

ارت - انهن يعني ڪرم ڪندڙن وارن جو روپ ڪڍڻ ڪري
 نٿو سگهجي (يعني اُهي اُتي سندر آهن، جن جو بيان ڪرڻ
 ڪنهن آهي.)

ڏا اڏ مڙ نه ڏاڳي جام

جن ڪي رام وڃي من مٿا

ارت - جن جي هن ۾ (حروقت) پرمانا جو نام وڃي نٿو،
 سي نڪي هن ڏا نڪي (ڪم آڌڪ وڪارن کان) نٿاڳي
 وڃن ٿا.

نوٽ - سنتن ۽ مٿائن ڀاڻ صاحب جون ٿا ته اُهي نٿا هن،
 تنهن جو سبب اهو آهي جو اُهي سنساري ماڻهن وانگر هري جنم نٿا
 وٺن. انهن جي جوت دينه جڏن کائو پريمانا جي جوت سان
 ملي وڃي ٿي.

جيڪو ڪنهي ٻيئي پڇتاءَ

آرت - حمکو ڪو هوندو ر مان ڪٽي ڄاڻان سو آخر
پهچائيندو، (هو هو اٿئي اوسڻا هو بهان ڏيڻو مٿڪل آهي.)

تَتِي كَهْزِشِي سَرَتِ مَتِ مَنِي هِي

آر۔ اُنی دہان دی شکتی گہترھی تی ۛ ہں ۛ ہڈی و ہر
سمجھ تھی تی۔ آر = دہان دی شکتی۔ ہ = سمجھ۔

تشی گہڑی سڑا سدا کی سدا۔

ا. ب. - اُتي دوتائي = سڌن چوڙي سمجهڻ چي (تدارتني
(بي)، يعني مڪم، دوتائي ۽ سڌن چوڙا ٿيو پون. [سڌ = سمجهڻ.]

وہی سید چوٹین کہے یعنی گرم کندہ ڈاٹ پیچل لکھا
تفہن فی صاحب فرمایو :-

ਕਰਮ ਖੰਡ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੋਰੁ । ਤਿਥੈ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ । ਤਿਥੈ
ਜੋਧ ਮਹਾ ਬਲ ਸੂਰ । ਤਿਨ ਮਹਿ ਰਾਮੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ । ਤਿਥੈ
ਸੀਤੋ ਸੀਤਾ ਮਹਿਮਾ ਮਾਹਿ । ਤਾਕੇ ਰੂਪ ਨ ਕਥਨੇ ਜਾਹਿ । ਨਾ ਓਹਿ
ਮਰਹਿ ਨ ਠਾਗੇ ਜਾਹਿ । ਜਿਨਠੇ ਰਾਮੁ ਵਸੈ ਮਨ ਮਾਹਿ । ਤਿਥੈ ਭਗਤ
ਵਸਹਿ ਕੇ ਲੋਅ । ਕਰਹਿ ਅਨੰਦੁ ਸਚਾ ਮਨਿ ਸੋਇ । ਸਚਿ ਖੰਡ ਵਸੈ
ਨਿਰੰਕਾਰੁ । ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ । ਤਿਥੈ ਖੰਡ ਮੰਡਲ
ਵਰ ਭੇਡ । ਜੇ ਕੋ ਕਖੈ ਤ ਅੰਤ ਨ ਅੰਤ । ਤਿਥੇ ਲੋਅ ਲੋਅ ਆਕਾਰ ।
ਜਿਵ ਜਿਵ ਹੁਕਮੁ ਤਿਵੈ ਤਿਵ ਕਾਰ । ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ।
ਨਾਨਕ ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰੁ ॥ ੩੭ ॥

يۇڭزى (۳۷)

کرم گندہ کی باطنی زور

آرڻ - ڪوٺ ڪند وارن جي ڏانهن ڏيکاري ڪري ٿي
 ٻن جي پاڻيءَ ۾ ڇوڙ ٿئي ٿي. (ڇوڙ = طائف)

آرت - سرم ڪند (يعني اُپاشا ڪاند) وارن جي ٻاڻي سندر تا
 واري آهي، يعني هو سڀ ۾ سونڊن پسي، عجب ۾ پئي ٻرماڻا
 جي قدرت ساراهين ٿا. مثلاً ٻينن قسم جي ٻاڻي اُچارين ٿا:-

”وِسماڻُ ناهُ وِسماڻُ ويدُ

وِسماڻُ جيئَر وِسماڻُ پيدُ

وِسماڻُ روپُ وِسماڻُ رنگُ

وِسماڻُ نانگي ٿِرَہ چنٽُ

وِسماڻُ پوٽُ وِسماڻُ پاڻي

وِسماڻُ آگني ڪيڏَہ وڌاڻي.“

[آسادي وار پڙي (۳)]

آرت - هي ٻريو! عجيب تنهنجو شيد آهي ۽ عجيب تنهنجا
 ويد آهن؛ عجيب تنهنجا جيو آهن ۽ انهن جيون جي ذاتين جا
 تفاوت به عجيب آهن؛ جيون جا روپ به عجيب آهن ۽ انهن جا
 رنگ به عجيب آهن. هي ٻريو! هو به اسچرچ آهي جو (ڪئين)
 جيو اُگڙا پيا گهمن. هي ٻريو! عجيب آهي هو ۽ عجيب آهي
 پاڻي؛ عجيب آهي آگني، جا اسچرچ روپ ڪيل پئي ڪري.

تئي گهاڙت گهاڙي ٻهٽ اَنوبُ

آرت - اُتي (يعني اُپاشا ڪاند ۾) بلڪل سندر گهاڙت.

گهاڙي ٿي اُتي جيو جو ردو شپ گهڻ سان ٻريور ٿئي ٿو،
 جنهنڪري [تئي = اُتي. اَنوبُ =
 تمام سندر.]

ڪٿيئا نا جام

پدويءَ جو چئي نه ٿيون سگهجن.

گਿਆنن ڀنڊ مڻي گياڻن پڙهي ٿو. ٽيئي ناهي ٻيئي ڪوڏ
 اٿن ٿو. سڀ ڀنڊ کي ٻاڙي ٿو. ٽيئي ڀاڙي ڀاڙي ٻيئي
 اٿن ٿو. ٻاڙي ڀاڙي ڪڍي ناهي ٿو. ٽيئي ڪو ڪو ٻيئي
 ٻاڙي ٿو. ٽيئي ڀاڙي ٻيئي مڻي مڻي ٻيئي. ٽيئي ڀاڙي
 سڀا سڀا کي ٻيئي ॥ ۳۶ ॥

پڙهي (۳۶)

ڪيئن ڪندڙ ڪيئن ٻيئي

اٿ - گمان ڪندڙ ٻيئي (اٿن جو) گمان ٿي ٻيئي
 گمان ڪندڙ ٻيئي گمان ڪندڙ ٻيئي (اٿن جو)
 گمان ڪندڙ ٻيئي گمان ڪندڙ ٻيئي (اٿن جو)
 ڪو ٻيئي. ٽيئي گمان ڪندڙ ٻيئي گمان ڪندڙ ٻيئي.
 ٻيئي.

ٽيئي ٻيئي ڪوڏ ٿيئي

اٿ - اٿن ڪوڏ ٻيئي (اٿن جو) اٿن ٿي.
 ڪوڏ ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي.
 ٻيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي.

ٻيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي.
 ٻيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي.
 ٻيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي.

ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي.
 ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي.
 ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي. ٽيئي ٻيئي ٿي.

ڪندڙ ڪيئي ٻيئي

ڪيٽيئا ڪرم ڀومي ميري، ڪيٽي ڪيٽي ڏو اُڀديس
 آرٽ - ڪيتريون ئي دنيائون آهن ۽ ڪيترائي سمير ڀرت
 آهن ۽ ڪئين ڌرو پڳت کي اُڀديس ڏيڻ وارا (نارڊ آهن).
 [ڪرم ڀومي = ڌرتيون جن ۾ ڪرم جو ٻجهو ٻوڪجي ٿو يعني
 دنيائون. مير = سمير جبل. ڏو اُڀديس = ڌرو پڳت کي اُڀديس ڏيندڙ
 يعني نارڊ.]

ڪيٽي اُڻڊ چنڊ سور، ڪيٽي ڪيٽي منڊل ڏيس
 آرٽ - ۽ ڪيترائي اُڻڊر، چنڊ ۽ سچر آهن ۽ ڪيترائي ڪيٽرا
 منڊل ۽ ڏيس آهن. [سور = سورج، سچر.]

ڪيٽي سڌ ٻڌ ناٿ، ڪيٽي ڪيٽي ڏيوي ويس
 آرٽ - ۽ ڪيترائي سڌ ۽ ٻڌوان ۽ ناٿ آهن ۽ ڪيترائي
 ڏيويءَ جا سروپ آهن.

ڪيٽي ڏيو دانو من، ڪيٽي ڪيٽي رتن سمند
 آرٽ - ۽ ڪيترائي ديو تائون ۽ دئ ۽ مڻيسر آهن ۽ ڪيترائي
 رتن سان ڀريل سمند آهن. [دانو = دئ. من = مڻيسر.]

ڪيٽيئا ڪاٿي ڪيٽيئا ٻاٿي، ڪيٽي ٻاٿ ٺرند

آرٽ - ۽ ڪيتريون ڪاٿيون آهن ۽ ڪيتريون ئي ٻوليون
 آهن ۽ ڪيترائي (ٻرجا) ٻاليندڙ بادشاه آهن. [ٻاٿ = ٻٽي يا
 ٻاليندڙ. ٺرند = نرائند = ماڻهن جا اندر يعني بادشاه.]

ڪيٽيئا سرتي شيوڪ ڪيٽي، ٺانڪ اُڻت نه اُڻت.

آرٽ - ۽ ڪيتريون ئي (ويڏن جون) سرتيون آهن ۽
 ڪيترائي شيوڪ آهن. سري گورو ٺانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته
 ڪيٽي (جو) ڪو اُڻت نه آهي.

پروهاڻ:- ”اَب تڻو ڪو ڪم ڪري سگهين ٿا؟“
 رام ڪسرا ايڪو ٻئي جي، ڪم نه ڪري سگهين ٿا
 (رام ڪلي سري ڪير جي شد ۳)

صوفين جي ست موجب ۵ ڪند آهن: (۱) ناسوت،
 (۲) جهروت، (۳) ملڪوت، (۴) لاهوت ۽ (۵) دادوت.
 فوت - جيتوڻيڪ شاسترن ۾ ڪيان ڪاند جي منزل
 آهڻا ڪاند کان مٿي ڏيکاريل آهي، ته به سري چپ صاحب
 جي هالن ڪي معلوم ٿيندو ته صاحبن آهڻا ڪاند ڪي
 ڪيان ڪاند کان به مٿي رکيو آهي جنهن نه پهرئين
 ڪيان ڪاند جو بيان ڏيئي پوءِ آهڻا ڪاند (سوم ڪند)
 جو ورنه ڪيو اٿن. انهي مان پوندو آهي ته صاحبن پڪي
 ڪي ڪيان کان وڌيڪ سمجهيو آهي.

تڏهين ست ڪيان ڪند بابت هيٺين طرح پڇڻ لڳا ته:-
 ڪيان ڪند ڪا آڪهه ڪرم

ارت - ڪيان ڪند، هي ڪرم يعني نمر جو بدن ڏنو.

تڏهين تي صاحبن هيٺين طرح ورنه ڪيو:-

ڪيئي پوڻ پاڻي پيئڻ، ڪيئي ڪان مهيس

ارت - (انهي ڪاند ۾) ڪترائي پون، پاڻي ۽ اڱئون
 ۽ ڪترائي ڪرش ۽ نرو آهن. [ڪان = ڪرش. مهيس = شو.]

ڪيئي ٻري ڪپاڙت گهڙين، روپ وٺي ڪي ويس

ارت - ڪترائي برهما آهن، هي رحمانون به رحس
 (دنا دنا) ورنه، رنگ ۽ ويس جون. [ڪپاڙت گهڙين = گهڙ
 ڪپاڙت گهڙين، يعني رحمانون به رحس.]

هرهڪ ڪم جي ايشور جي درٻار ۾ پڇاڻ ٿيندي، تنهنڪري هو چيستي هلي ٿو ۽ تحقيق ڄاڻي ٿو ته ايشور جي درٻار ۾ سرپشت پرشن کي مان آهي ۽ جن تي ايشور جي مٿي جي نظر آهي، اهي ئي سندس درٻار جو درشن ڪري سگهن ٿا. صاحب پوءِ (۲) گيان ڪندڙ جو ذڪر ڪن ٿا، جو گياڻا يعني سماج ۾ جو ڪندڙ آهي. جو گيان وان انهيءَ ڪندڙ جي منزل تي پهچي ٿو، تنهنڪي پرماتما جي وڌائيءَ جي سوچي پوي ٿي ۽ هنڪي پرماتما جي صفت ساراهڻ جو گڻ پراپت ٿئي ٿو ۽ هو سماجي ٿو ته جيڪي ڀڙيو ۽ رڇيو آهي، تنهن ۾ اٺڪتا آهي. مثلاً پون، پاڻي، اگني، ڪرشن، شو، اندر، سڌ، ٻڌ، نات وغيره ڪئين آهن. يعني پار ٻاهر ڏکڻ وٽي ڏکڻ و آهي، جو سڀني ۾ ويڙهڪ آهي. پوءِ صاحب فرمائين ٿا ته گيان ڪندڙ کان ڇڏهي، هي جيو (۳) سرم ڪندڙ يعني آپاشنا ڪانڊ ۾ وڃي ٿو. جيڪو انهيءَ حالت کي پهچي ٿو، سو سڀ ۾ سونهن پسي ٿو. اُنڪي پرماتما جي جيڪا رچنا رچيل آهي، سا نهايت تعريف جوڳي نظر اچي ٿي ۽ هو اهڙو آئند پائي ٿو، جنهنجو بيان ڪرڻ مشڪل آهي.

اهڙيءَ طرح ڪمائي ڪندي ڪندي جڳياسو (۴) ڪم ڪندڙ يعني ڪرپا ڪانڊ ۾ وڃي ٿو، جتي پرماتما جي بخشش مٿس ٿئي ٿي ۽ هن جي پاڻيءَ ۾ نهايت گهڻي طاقت ٿئي ٿي ۽ جيڪي هو ٻولي ٿو سو گوي ايشور ٿو ٻولي. پوءِ جڳياسو (۵) سچ ڪندڙ ۾ وڃي ٿو، يعني ست سروي ٿي پوي ٿو. مطلب ته هن ۽ ايشور جي وچ ۾ ڪو پيد نه رهي ٿو.

ي ايشور جي دربار ۾ پچايل ٿيندي، تنهنڪري
 ٿو ۽ تحقيق ڄاڻي ٿو ته ايشور جي دربار ۾
 ڪي مان آهي ۽ جن تي ايشور جي مهر جي
 ئي سندس دربار جو درشن ڪري سگهن ٿا.
 -وءَ (۲) گيان ڪند جو ڏڪر ڪن ٿا، جو
 ۾ جو ڪند آهي. جو گيان وان انهيءَ ڪند
 ڇي ٿو، تنهنڪي پرماتما جي وڏائيءَ جي
 ۽ هنڪي پرماتما جي صفت ساراهڻ جو گول
 سمجهي ٿو ته جيڪي ڀريو ۽ رڇيو آهي،
 . مثلاً پون، پاڻي، اگني، ڪرشن،
 -، نات وغيره ڪئين آهن. يعني
 ڪڙو آهي، جو سڀني ۾ ويارڪ آهي.
 سائين ٿا ته گيان ڪند کان ڇڙهي، هي
 ئي آپاشا ڪاند ۾ وڃي ٿو. جيڪو
 ي ٿو، سو سڀ ۾ سونهن پسي ٿو.
 ۴ رچنا رچيل آهي، سا نهايت تعريف
 اهڙو آندڻ پائي ٿو، جنهنجو بيان

۵. سي.
 اهڙيءَ طرح ڪمائي ڪندي ڪندي جيگياسو (۴)
 ڪرم ڪند يعني ڪرپا ڪاند ۾ وڃي ٿو، جتي پرماتما جي
 بخشش مٿس ٿئي ٿي ۽ هن جي پاڻيءَ ۾ نهايت گهڻي
 طاقت ٿئي ٿي ۽ جيڪي هو ٻولي ٿو سو گویا ايشور ٿو ٻولي.
 -وءَ جيگياسو (۵) سچ ڪند ۾ وڃي ٿو، يعني
 ست سروب ٿي پوي ٿو. مطلب ته هن ۽ ايشور جي وچ ۾
 ڪو پيد نه رهي ٿو.

پੂ ਉਪਦੇਸ । کہتے ہيںد چنر کھرتے کہتے کہتے مہڈل دےس । کہتے سپ
 بپ ناہ کہتے کہتے دےوی دےس । کہتے دےو دانہ مہن کہتے کہتے
 رتہن سہنہد ۔ کہتہا ہاہی کہتہا ہاہی کہتے ہات نہنہد ۔
 کہتہا سہرتہ سہک کہتے ناہک مہن نہنہ ॥ ۳۵ ॥

پڙي (۳۵)

دَرمَ کَندَ کا اہو دَرمَ

آرت۔ دَرمَ کَندَ حو اہو دَرمَ یعنی سہو آہی (حو مہن
 پڙي ۳۴ ہ حو وہو آہی یعنی ہہرتہ کرم ہہرتہ)۔

کندن جو مختصر بیان

کند لفظ جي معني آهي پاڻو يا حصو ۔ پاشا ہ کند
 کي کاند يا شڪند ڪري ڪوٺيو آهي ۔ هن ڀسڪ جي
 ۳۴ پڙي جي مٿان ڏيکاريو ويو آهي ته مڙهي ۵ کند
 آهن : (۱) دَرمَ کند (۲) کيان کند (۳) سورم کند (۴)
 گرم کند (۵) سچہ کند ۔ شاستون ہ ۳ کند يعني کاند
 ڏيکاريل آهن : (۱) گرم کاند (۲) آپاشا کاند (۳)
 کيان کاند ۔ پاشي سنوڪہ سنڪہ ۴ سنت ستہ پرڪاش
 چون ٿا ته صاحب (۱) دَرمَ کند کي گرم کاند جي برابر
 ڪيو آهي ، جنهنجو بيان ۳۴ پڙي ہ آهي ته سڀ جو
 ڪرم موجب ويچار ٿئي ٿو : ”اس حالت ديشہ اس حالت
 ليہہ“ صاحب گرم کاند جو ڏالو دَرمَ کند هن سبب
 ڪري رکيو آهي ، جو آخرين منزل تي پهچڻ لاء پوريون
 ڌاڪو آهي پنهنجن فوضن تي پورو هٿ ، جنهن سري
 اس منراج آرڇن کي گيتا ہ سمجهايو آهي ۔ انهيءَ کند ہ
 اوستا جي شروعات آهي ۽ جيو سمجھي ٿو ته منهنجي

هر ڏک ڪر جي ايشور جي درٻار ۾ پهچائڻ ٿيندي، تنهنڪري
 دو چيتي هلي ٿو ۽ تحقيق ڄاڻي ٿو ته ايشور جي درٻار ۾
 سرشت پرشن کي مان آهي ۽ جن تي ايشور جي مهر جي
 نظر آهي، اُهي ئي سندس درٻار جو درشن ڪري سگهن ٿا.
 صاحب پوءِ (۲) گيان ڪند جو ذڪر ڪن ٿا، جو
 گياڻا يعني سماج جو ڪند آهي. جو گيان وان انهيءَ ڪند
 جي منزل تي پهچي ٿو، تنهنڪي پرماتما جي وڏائيءَ جي
 سوچي پوي ٿي ۽ هنڪي پرماتما جي صفت سارادڻ جو ڪرڻ
 پراپت ٿئي ٿو ۽ دو سماج ٿو ته جيڪي پريو ۽ رچيو آهي،
 تنهن ۾ انيڪتا آهي. مثلاً پون، پاڻي، اگني، ڪرشن،
 شو، اندر، سڌ، ٻڌ، نات وغيره ڪئين آهن. يعني
 پار برهم ڏکڙ وئي ڏکڙو آهي، جو سڀني ۾ وياڳ آهي.

پوءِ صاحب فرمائين ٿا ته گيان ڪند کان چڙهي، هي
 جيو (۳) سرم ڪند يعني آپاشنا ڪاند ۾ وڃي ٿو. جيڪو
 انهيءَ حالت کي پهچي ٿو، سو سڀ ۾ سونهن پسي ٿو.
 اُنڪي پرماتما جي جيڪا رچنا رچيل آهي، سا نهايت تعريف
 جوڳي نظر اچي ٿي ۽ هو اهڙو آندڻ پائي ٿو، جنهنجو بيان
 ڪرڻ مشڪل آهي.

اهڙيءَ طرح ڪمائي ڪندي ڪندي جڳياسو (۴)
 ڪرم ڪند يعني ڪرپا ڪاند ۾ وڃي ٿو، جتي پرماتما جي
 بخشش مٿس ٿئي ٿي ۽ هن جي پاڻيءَ ۾ نهايت گهڻي
 طاقت ٿئي ٿي ۽ جيڪي هو ٻولي ٿو سو گویا ايشور ٿو ٻولي.
 پوءِ جڳياسو (۵) سچ ڪند ۾ وڃي ٿو، يعني
 ست سروب ٿي پوي ٿو. مطلب ته هن ۽ ايشور جي وچ ۾
 ڪو پيد نه رهي ٿو.

ਕਰਮਿ ਕਰਮਿ ਦੋਹੁ ਵਿਚਾਰੁ

ਅਰਥ - ਅਨੇਨ ਜਿਓਨ ਜੋ ਸੰਦਨ ਕਰੇਨ ਹੋਯ (ਪ੍ਰੇਮਿਸ਼ਰ ਜਿ
ਦਰਬਾਰ) ਵਿਚਾਰੁ ਠੀਕੁ ਠੀਕੁ [ਕਰਮਿ = ਕਰੇਨ ਜੋ.]

ਸਾਚਾ ਅਪਿ ਸਾਚੀ ਦਰਬਾਰੁ

ਅਰਥ - ਪ੍ਰੇਮਿਸ਼ਰ ਪਾਰੁ ਮੇਰੇ ਸਾਚੇ ਅਪਿ ਅਨੇਨ ਦਰਬਾਰ ਮੇਰੇ ਸਾਚੀ
ਅਪਿ ਯੈਨੀ ਅਪਿ ਰਗੋ ਅਨਾਥ ਪਿਓ ਹਲੀ.

ਨਿਯੰਤ੍ਰਿ ਸੋਧਨਿ ਪੰਛਾ ਪ੍ਰੇਮਾਣੁ

ਅਰਥ - ਨਿਯੰਤ੍ਰਿ (ਯੈਨੀ ਸੰਦਸ ਦਰਬਾਰ) ਸੰਦਸ ਜਿ ਮੇਰੇ ਅਨੇਨ,
ਸੀ ਯੈ ਸੋਧਿ ਤਾ ਪਾਠਿ.

ਨੰਦਰਿ ਕਰਮਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਨਿਸ਼ਾਣੁ

ਅਰਥ - (ਅਨੇਨ ਸੰਦਸ ਜਿ) ਪ੍ਰੇਮਿਸ਼ਰ ਜਿ ਕਰਮਿ ਜਾ ਨਿਸ਼ਾਣ ਅਨੇਨ.
[ਨੰਦਰਿ = ਪ੍ਰੇਮਿਸ਼ਰ. ਕਰਮਿ = ਕਰਮ.]

ਕੇਚੇ ਪਕਾਏ ਅੰਧਿ ਪਾਏ

ਅਰਥ - ਅੰਧਿ (ਯੈਨੀ ਪ੍ਰੇਮਿਸ਼ਰ ਜਿ ਦਰਬਾਰ) ਜਿਓ ਜਿ ਕੇਚੀ
ਅੰਧਿ ਪਕਾਏ ਅੰਧਿ ਯੈਨੀ ਅਨੇਨ ਕੋਠਿ ਅੰਧਿ ਕੇਨ ਜਿ ਖੇਰ
ਅੰਧਿ ਪ੍ਰੇਮਿਸ਼ਰ.

ਨਾਨਕ ਗ੍ਰੰਥਿ ਜਾਪੈ ਜਾਏ.

ਅਰਥ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜਿ ਫਰਮਾਇਨ ਤਾ ਤੇ ਜੇਠੇ
ਜਿਓ (ਦਰਬਾਰ) ਜਿਓ ਤੇਠੇ ਤੇਠੇ ਯੈਨੀ ਪ੍ਰੇਮਿਸ਼ਰ (ਤੇ ਹੋ ਕੇਚੀ ਅਪਿ
ਕੇਨ ਪਕਾਏ). [ਜਾਪੈ ਜਾਏ = ਜਾਪੈ ਪ੍ਰੇਮਿਸ਼ਰ ਜਿਓ ਤੇਠੇ ਤੇਠੇ.]

ਧਰਮ ਖੰਡ ਕਾ ਏਹੋ ਧਰਮੁ। ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਕਾ ਆਖਹੁ ਕਰਮੁ।
ਕੇਤੇ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਵੈਸੰਤਰ ਕੇਤੇ ਕਾਨ ਮਹੇਸ਼ । ਕੇਤੇ ਬਰਮੇ ਘਾੜਤਿ
ਘੜੀਅਹਿ ਰੂਪ ਰੰਗ ਕੇ ਵੇਸ । ਕੇਤੀਆ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਮੇਰੇ ਕੇਤੇ ਕੇਤੇ

—

[illegible]

[Handwritten signature]

پیش رفتہ جہت کے لئے

چند روز بعد از آنکه من و دوستانم به کوه پارسه رفتیم، در آنجا یک گورستان قدیمی دیدیم که هنوز هم مردم محلی برای دفن اجساد خود به آنجا می‌روند.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

[illegible]

صاحبن (۳۴) دۇڭزى كان وئېي (۳۷) دۇڭزى كان
آتمەك اوستا جي درجن ۽ انجىن درجن ر چيون تېمپلر تو
بيان كيو آدى . صاحبن مۆشپى پىنجىچى درجا ئېلىپكاردا آلسى :
(۱) قىزم كىندى (۲) گيان كىندى (۳) سىرم كىندى (۴) سىرم
كىندى (۵) ساچى كىندى . صاحبن هينچىن دۇڭزى ر قىزم كىندى تو
نيان قىزو آدى .

ڪي ٻت جون پوڙيون هيٺين طرح ڏيکارين ٿا:-

(۱) ڪَڙڻا = ديا (۲) مَٽري = سڀ سان ڀريت (۳) مَڏتا = سڀ سان منو ڳالهائڻ (۴) اُٻڪندا = خراب ڪمن جو ڇڏڻ (۵) سَم = واشلائون روڪڻ (۶) دَم = اندريون روڪڻ (۷) اُڀرتي = وڃين کان ڪراحت (۸) تَڪندا = سڻن سياڻا (۹) سماڏان = جت کي پوري طرح بيهارڻ.

سُڻي گلا آڪاس ڪي، ڪيتا آئي ريس

آرت - اهڙن ست پرشن جون ڳالهيون ٻڌي نيچر جيون کي ريس ٿي اچي (تہ اسين بہ انهن جي برابر ٿيون، مگر ڪمائيءَ بنا اهي ڪئن اهڙا ٿي سگهندا؟) [گلا = ڳالهيون. آڪاس ڪي = آڪاس جون يعني ست پرشن جون. ڪيتا = ڪوڙي يعني نيچر جيون.]

نانڪ نڌري پائيئي، ڪوڙي ڪوڙي نيس.

آرت - سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا تہ ڀرمينور پنهنجي ڀاڄي جي نظر سان ڀرايت ٿئي ٿو. ٻيو سڀ، ڪوڙن جي ڪوڙي ٻڌاڪ آهي. يعني گهڻيئي جون ٿا تہ ڀرماتما فلاڻي فلاڻي رستي ملي ٿو. پر سچو تہ ٻي آهي تہ جڏهن هن جي ڪرپا ٿئي ٿي، تڏهن اهڙو ڀرم ٻڌ ملي ٿو. [نيس = ٻڌاڪ.]

(ديوان ڏيارام جي ٽيڪا جپ صاحب تي)

تڏهن ست چوڻ لڳا تہ ڪي ماڻهو چون ٿا، تہ اسين پنهنجي ڀل سان سڀ ڪجهه ڪريون ٿا، سا ڳالهه ڪئن آهي؟ تنهن تي صاحبن هيٺين پوڙي اچي، جنهن ۾ ڏيکارايائون تہ جيو جي وس ڪجهه به نه آهي ۽ سڀ ڪجهه ڀرماتما جي دٻت وس آهي.

بۇزى (۴۳)

۱۔ دو چوڑے تختہ دیو، تختہ دیو و تختہ دیو
تختہ تختہ کپا، تختہ کپا، تختہ کپا

ਇਕ ਦੂਜੀ ਭੋ ਲਖ ਹੋਹਿ ਲਖ ਹੋਵਹਿ ਲਖ ਵੀਸ । ਲਖੁ ਲਖੁ
ਗੋੜਾ ਆਖੀਅਹਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ । ਏਤੁ ਰਾਹਿ ਪਤਿ ਪਵੜੀਆ
ਚੜੀਐ ਹੋਇ ਇਕੀਸ । ਸੁਣਿ ਗਲਾ ਆਕਾਸ ਕੀ ਕੀਟਾ ਆਈ ਚੀਸ ।
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਪਾਈਐ ਕੂੜੀ ਕੂੜੈ ਠੀਸ ॥ ੩੨ ॥

اَللّٰهُمَّ وَيَكُنْ لَنَا قَدْرٌ اَوْجَعُ، يَنْفَعُ، يَنْتَفِعُ،

۱- در مورد سبب و علل وقوع این حادثه
 ۲- در مورد اقدامات انجام شده
 ۳- در مورد نتایج حاصله
 ۴- در مورد اقدامات پیشگیرانه

آئیے یہی آئیے
آئیے آئیے آئیے، جگہ جگہ ایکو ویس۔

آیت - در دنیا کی لالچی ہار ہار سے کرتی ہے، جو دنیا کی
 چیزوں کو چاہتی ہے، جس کی سرور میں ہے، جو دنیا کی
 چیزوں کو چاہتی ہے، جس کی سرور میں ہے، جو دنیا کی

وہی ہے جو کہ ان کے لئے (پہلے سے) ہے
 اس کے لئے کہ ان کے لئے؟ ان کے لئے کہ جسے
 بتایا۔

ਮਨੁ ਲੋਟਿ ਲੋਟਿ ਭੰਡਾਰ । ਜੇ ਕਿਹੁ ਪਾਟਿਯਾ ਨੁ ਲੇਕਾ
ਵੇਦ । ਕਹਿ ਕਹਿ ਵੇਦੋ ਸਿਰਜਣਗਾ । ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਕੀ ਸਚੀ ਕਾਟ ।
ਮਨੁ ਦਿਖੈ ਮਾਇਏ । ਮਦਿ ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਦਿ ॥੨॥

پۆزی (۱۵)

آتش لب و لعل پیندار

آیت - تَوَلَّاهُا اَسْمَاءُ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ
 رَضِيَ اللہُ عَنْہَا۔ جب حضرت عائشہ رضی اللہ عنہا نے
 یہ آیت سنی تو اس نے کہا کہ میں نے یہ سنا ہے کہ
 اس نے کہا کہ میں نے یہ سنا ہے کہ اس نے کہا کہ

a kinder thought than this was
 a lot out with the what felt like
 I am the one who is not a
 at all I will never be with you
 at all

آرت - هيءَ رجاء جا من مايا مان پيدا ڪئي آهي، سا جدا جدا رنگن ۽ جنسن جي رجي اٿس.

ڪَر ڪَر ويڪي ڪيتا آڀڻا، جو ٿسدي وڌائي

آرت - هو پنهنجي سرشتي ڏاهي پنهنجي وڌائي انوسار انڪي ٻالي ٿو. پاڻ - جيڏو وڌو پاڻ آهي ٿيڏي وڌي سندس سنڀال آهي. ويڪي = ڏسي ٿو، سنڀالي ٿو، ٻالي ٿو. ڪيتا = ڪيل يعني سرشتي. جو = ڇڏي طرح، انوسار. ٿسدي = منجهي يا پنهنجي.

جو ٿس پاڻي سوئي ڪَسي، ڪَڙ نه ڪَڙا ڄائي

آرت - جيڪي منڪي وڻي ٿو، سوئي هو ڪري ٿو. من تي ڪو حڪم ڪري نٿو سگهي.

سو پاتشاهه شاهپاٽ صاحب، ٺاڪ رڌڻ رضائي.

آرت - سري گورو ٺاڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته اهو صاحب شاهن جو شاهه آهي ۽ من جي رضا تي هلڻ گهرجي يا سميئي جيو من جي حڪم هيٺ رهن ٿا. [شاهپاٽ = شاهن جو پتي يعني پنهنجو. رضائي = رضا ۾، حڪم هيٺ.]

وري ست چوڻ لڳا ته سائين! آسان ٻڌو آهي ته جوڳر ڪرڻ سان مڪتي حاصل ٿيندي، تنهنڪري اوهين به ڇو نه ٿا جوڳر ڪريو؟ تنهن تي صاحبن هيٺين پوڙي اُچاري، جنهن ۾ ڏيکارين ٿا ته اسين سچي جوڳر ۾ مشغول آهيون :-

ਮੁੰਦਾ ਸੰਤੋਖੁ ਸਰਮੁ ਪਤੁ ਬੋਲੀ ਧਿਆਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਬਿਭੂਤਿ ।
ਖਿੰਬਾ ਕਾਲੁ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ ਜੁਗਤਿ ਡੰਡਾ ਪਰਤੀਤਿ । ਆਈ ਪੰਥੀ
ਸਗਲ ਜਮਾਤੀ ਮਨਿ ਜੀਤੈ ਜਗੁ ਜੀਤੁ । ਆਦੇਸੁ ਤਿਸੈ ਆਦੇਸੁ । ਆਦਿ
ਅਨੀਲੁ ਅਨਾਦਿ ਅਨਾਹਤਿ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਏਕੋ ਵੇਸੁ ॥ ੨੮ ॥

ڪاوم ڪنڌ منڊل وريندا، ڪر ڪر رکي ڌاري

آرت - ڪنڌ، ديس ۽ برهمند، هي تو رحي رحي پنهنجي
آڌار تي بيهاري آهي، سي به تنهنجي منڊ ڳائڻ ٿا. [منڊل =
دس. وريندا = برهمند. ڌاري = آڌار تي.]

سڀي ڏٺو ڪاوم جو ڏٺو پاڻ، رتي تيري پڳت رسالي

آرت - تنهنجي منڊ آهي ئي ٿا ڳائڻ، هي توکي وٺڻ ٿا،
تنهنجا پڳت، هي رس جا گور آهي ۽ تون رڻا ٻڌا آهي (سڀي توکي
وٺڻ ٿا). [پاڻ - وٺڻ ٿا. ر-الي = رس. آله = رس جو گور. يا

خو رکيتي ڪاڻ، سڀي مي ڇي نه آڻڻ،

ڏانڪ ڪبا ويڇاري

آرت - هه به ڪيترائي تنهنجي منڊ ڳائڻ ٿا، هي مونکي
حاصل ۾ ٿا اٿس يعني تنهنجي گائڻ وارا به شمار آهن. سري
گورو ڏانڪ صاحب جن فرمائڻ ٿا ته مان (انهن گائيندڙن جو)
ڪيڙو ويچار ڪري سگهان!

سوئي سوئي سدا سچ صاحب ساڄا ساڄي ٺاڻي

آرت - اڻوئي (برمانا) سچو صاحب آهي ۽ من جو ٺالو به
وڌائي به سگهي آهي. [ٺاڻي = (۱) ٺالو (۲) وڌائي.]

هي پي دوسي، جاء نه جاسي، رچنا جن رچائي

آرت - جنهن برمانا هي رچنا رحي آهي، سو مسٽر به آهي،
آئندي به هوندو ۽ ناس ٿيڻ جو نه آهي. [جاء نه جاسي = هليو نه ٿو
رحي يعني ناس ٿيڻ لڳو.]

رنگي رنگي ڀاتي ڪر ڪر جنسي ميا جن اپائي

ڪاَوَن پندَت پَن رَڪيسَر، جُڳه جُڳه ويدا ڏالي

آرت = توکي پڙهيل پندت ۽ وڏا رشي ويدن دڏاران جڳه جڳه
۾ پيا ڳائين. [ڏالي = سان، دڏاران.]

گاَوِه موهَٽِيئا مَن موهَن، سُرگا مَڇه پَٽِيالي

آرت - ايسرائون جي هن کي موهيندڙ آهن، سي نه سرڳر ۾،
موت لوڪ ۾ ۽ پاتال ۾ تنهنجي عشت ڳائين ٿيون. [موهَٽِيئا =
ايسرائون. هن موهَن = هن کي موهيندڙ. مَڇه = موت لوڪ. پَٽِيالي =
پاتال ۾.]

گاَوَن رَتَن اُپائي تيري، اَن سَن تيرَت ڏالي

آرت - تنهنجا پيدا ڪيل (۱۲) رتن ۶۸ تيرتن سميت
تنهنجي عشت ڳائين ٿا. [اَن سَن = ۶۸]
نوٽ - سري مڌيا ڳوت ۾ لکيل آهي ته ۱۲ رتن اورت آڌڪ
ديوتائن ۽ دئتن سندن مان وڏي ڪڍيا.

گاَوِه جوٽه مَها پَل سورا، گاَوِه ڪاڻي چاري

آرت - توکي جوٽا، ٻهلائي، سورما ۽ جڻ ڪاڻين جا جيو
(يعني سڀني قسمن جا جيو) ڳائين ٿا.

نوٽ - جوٽا اُهي آهن، جي ڪڪ هزار ماڻهن سان لڙن، انهن
کي رڻي جڻبو آهي، مثلاً ارڃن. ٻهلائي اُهي آهن جي ۱۰ هزارن
ماڻهن سان لڙن، انهن کي مَها رڻي جڻبو آهي، مثلاً پيشمر پتامجھ.
سورما اُهي آهن جي بي انت ماڻهن سان لڙن، انهن کي اُت رڻي
جڻبو آهي، مثلاً سري ڪرشن ۽ ڄراج.

نوٽ - ڪاڻيون مڙيئي چار آهن: (۱) اڏج = اُني مان پيدا
ٿيل، جڙيطرح پکي. (۲) جيري = جيري مان پيدا ٿيل، جڙيطرح
ماڻهو ۽ جانور. (۳) سَيتجھ = ٻڏور مان پيدا ٿيل، جڙيطرح جڻون.
(۴) اُٽيڇھ = زمين مان پيدا ٿيل، جڙيطرح وڻ ٿڻ وغيره.

آرت۔ حتر ۽ گب بهر توکي گڏائس تا (حي حصون جي
ڪرڻ جو) لکڻ لکي ڄاڻن ۽ جن جي لکڻي تي ڌرم راهه ويهاري
(نڍو ڪري) نو.

نون۔ حتر ۽ گب اهي، هر ديوتائون جوڻ به انڌا آهن، جي
حصون جي پاٽ ۽ بهر رهڻي ڪرڻ جو لکڻ لکي ڌرم راهه جي پس
ڪندا آهن، هر اهو هڪرو روڻ ڪي آهي. سڄو بهر ته ڪرم پاڻهن
اندر به پهنڻجو لکڻو به لکن..

(ڏوڏو ديوان ڌارام جي تنڪا حب صاحب تي)

گاوهه ايسر پرهه، ديوي، سوڄن سڌا سوارِي

آر۔ سو، برهما ۽ ديوي، جي تنهنجا بنڌا آهن ۽ جي
(تنهنجي ڌرتي) سڌائس سوڄن تا، سي هر تنهنجي صفت گائڻ
تا. [سوارِي = سنگاري، بنڌا.]

گاوهه اِنڌا اِنڌاسر، بيشي، ديوتيا ڌر ڌالي

آرت۔ اِنڌر تنهنجي تحب تي ويهي ديوتائس سوڌو تنهنجي
ڌر تي صفت گائي نو. [اِنڌاسر = اِنڌر جو آس يعني تحب.]

گاوهه سڌ سماءي اِنڌر، گاوين ساڌ ويهاري

آرت۔ سڌ سماءي ۽ هر توکي گائڻ تا ۽ ساڌ ويهاري ڪندي
توڪي گائڻ تا.

گاوين جتي ستي سنڌوڪي، گاوهه ويڙ ڪراري

آر۔ (لحمڻ آڌڪ) حتي ۽ (هرشندڙ آڌڪ) ستواڌي
۽ (حنڪ: آڌڪ) سنڌوڪي ۽ (هنومان آڌڪ) زبردست پهلوان هر
تنهنجي صفت گائڻ تا. [حتي = اندر جي روڪندڙ برش.
سنڌوڪي = سنڌو وارا برش. ڪراري = پڌاڪ، زبردست، ويڙ = پهلوان.]

ਜਿਸਕੋ ਆਪੀ ਪੁਲ੍ਹ ਓਕਾਰ

ਫਾ ਲਿਖਿਐ ਸਿਰਿ ਕਾਹਾਰਾ ਕਾਹਾਰਾ

ਅਰਥ - ਜਿਸਕੋ (ਸਮੁੱਚੇ ਗਾਥੇ ਦੇ ਨਾਂ) ਪ੍ਰਤੀ ਲਿਖਿਐ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ
 ਯੋਗੀ ਜਿਸਕੋ ਆਪੀ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ
 ਲਿਖਿਐ, ਸੋ ਮੁਰਕੀ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ
 ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ
 ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ

ਹੋਰੀ ਸਤ ਚੌਥ ਲਿਖਿਐ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ
 ਕਨ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ
 ਲਿਖਿਐ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ
 ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ ਪੁਲ੍ਹ ਨਾਮ

ਸੋਦਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ । ਵਾਜੇ
 ਨਾਦ ਅਨੇਕ ਅਸੰਖਾ ਕੇਤੇ ਵਾਵਣ ਹਾਰੇ । ਕੇਤੇ ਰਾਗ ਪਰੀ ਸਿਉ
 ਕਹੀਅਨਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ । ਗਾਵਹਿ ਤੁਹਨੋ ਪਉਣੁ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰੁ
 ਗਾਵੈ ਰਾਜਾ ਧਰਮੁ ਦੁਆਰੇ । ਗਾਵਹਿ ਚਿਤੁ ਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਹਿ
 ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਧਰਮੁ ਵੀਚਾਰੇ । ਗਾਵਹਿ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਦੇਵੀ ਸੋਹਨਿ
 ਸਦਾ ਸਵਾਰੇ । ਗਾਵਹਿ ਇੰਦ ਇੰਦਾਸਣਿ ਬੈਠੇ ਦੇਵਤਿਆ ਦਰਿ ਨਾਲੇ ।
 ਗਾਵਹਿ ਸਿਧ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰਿ ਗਾਵਨਿ ਸਾਧ ਵਿਚਾਰੇ । ਗਾਵਨਿ
 ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਤੋਖੀ ਗਾਵਹਿ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ । ਗਾਵਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ
 ਰਖੀਸਰ ਜੁਗੁ ਜੁਗੁ ਵੇਦਾ ਨਾਲੇ । ਗਾਵਹਿ ਮੋਹਣੀਆ ਮਨੁ ਮੋਹਨਿ
 ਸੁਰਗਾ ਮਛ ਪਇਆਲੇ । ਗਾਵਨਿ ਰਤਨ ਉਪਾਏ ਤੇਰੇ ਅਠ ਸਠਿ ਤੀਰਥ
 ਨਾਲੇ । ਗਾਵਹਿ ਜੋਧ ਮਹਾ ਖਲ ਸੂਰਾ ਗਾਵਹਿ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ । ਗਾਵਹਿ ਖੰਡ
 ਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਖੇ ਧਾਰੇ । ਸੋਈ ਤੁਧਨੋ ਗਾਵਹਿ ਜੋ ਤੁਧੁ
 ਭਾਵਨਿ ਰਤੇ ਤੇਰੇ ਭਗਤ ਰਸਾਲੇ । ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਿ ਸੇ ਮੈ ਚਿਤਿ ਨ ਆ-
 ਵਨਿ ਨਾਨਕੁ ਕਿਆ ਵੀਚਾਰੇ । ਸੋਈ ਸੋਈ ਸਦਾ ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਾਚਾ ਸਾਚੀ

آکيه آکيه وهي لو لاء

ارت - من جا گئي ڳائي (نيٺ ڳائيندڙ) انهي ڏيان
پر لڳي وحس ٿا.

آکيه ويد پاٺ پراڻ

ارت - من جي آست وڌن = پراس جا پاٺ ڪندڙ ڪن ٿا.

آکيه پڙي ڪري وڪيائ

ارت - پڙمل (پندڙ) من جي آست ڪن لاء ان ٻاٺ
واڪيائ ڪن ٿا. [پڙي = پڙمل.]

آکيه ٻرمي، آکيه ٻند

ارت - ٻرماء ٻندر به انهي آست ڪن ٿا.

آکيه ڪوپي ڦي ڪو وڻد

ارت - گوپيون ۽ سري ڪرڻ بهراج به انهي آست ڪن
ٿا. [ڦي = ۽. گو وڻد = سري ڪرڻ بهراج.]

آکيه ايسو، آکيه سڌ

ارت - شو بهراج ۽ (۸۴) سڌ به انهي آست ڪن ٿا.
[ايسو = شو بهراج.]

آکيه ڪيتي ڪيڙي ڀڏ

ارت - ڪيترائي ڀڏ (ڇيڙا اوتار) مڃي آست بنا ڪر.

آکيه دائو، آکيه ديو

ارت - دڻ = دوستائون به انهي آست بنا ڪر.
[دڻ = دڻ.]

نوت - پرملاڊ ۽ پيسڀي جي دڻن جو اولاد مثال ٿي به
۹) دستور جي پرڻا پڙهي ڪئي آهي.

اُمَلُ ڌَرَمُ، اُمَلُ دِيپاڻُ

ارت - ستن جو نياو املہ آهي ۽ انهن جي درٻار يعني
سٺ سنگہ بہ املہ آهي. [ڌرم = نياو. ديباڻ = درٻار.]

اُمَلُ ڦُلُ، اُمَلُ پرواڻُ

ارت - ستن جي (ٻڌي روپي) ساهي ۽ (دوچار روپي)
وَتَ (جن سان دو جڳياسين کي نام توري ڏين ٿا) سي بہ املہ آهن.
[ڦل = ساهي. پرواڻ = وٽ.]

اُمَلُ بَخَشِيشَ، اُمَلُ نِيشاڻُ

ارت - ستن جي بخشش (جا دو جڳياسين تي ڪن ٿا) سا
املہ آهي ۽ سندن بخشش جا نيشان بہ املہ آهن.

اُمَلُ ڪَرَمُ، اُمَلُ ڦُرماڻُ

ارت - ستن جي ديا املہ آهي ۽ ستن جو حڪم بہ املہ
آهي. [ڪرم = ديا.]

نوٽ - ڪي ٽيڪا ڪندڙ لکن ٿا ته هن سڄي پڙهي بہ
صاحبن برماٽيا جي گڻن جو ورنن ڪيو آهي. جي ائين ٿيو ته مٿين
اٺن ٽڪن جي ارت بہ ستن لفظ جي بدران برماٽيا لفظ ٿيندو ايندو
۽ ٻي اهڙي صورت بہ برهن هن طرح ٿيندو ته سڌ ٻچڻ لڳا ته اهڙي
برماٽيا جا گڻا ڪرڻا ڪري اسان کي ٻڌايو؟ تنهن تي صاحبن هيءَ
پڙهي اُچاري:-

هاڻي گورو صاحب پرميشور جا گڻ ورنن ٿا ڪن:-

اَمَلُو اَمَلُ آڪِيا نہ جاء

ارت - (پرميشور جا گڻ) املہ کان بہ املہ آهن ۽ چوڻ کان

ٻاهر آهن.

ਵਖਿਆਣ । ਆਖਹਿ ਬਰਮੇ ਆਖਹਿ ਇੰਦ । ਆਖਹਿ ਗੋਪੀ ਤੈ ਗੋਵਿੰਦ ।
ਆਖਹਿ ਈਸਰ ਆਖਹਿ ਸਿਧ । ਆਖਹਿ ਕੇਤੇ ਕੀਤੇ ਬੁਧ । ਆਖਹਿ
ਦਾਨਵ ਆਖਹਿ ਦੇਵ । ਆਖਹਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਸੇਵ । ਕੇਤੇ
ਆਖਹਿ ਆਖਣਿ ਪਾਹਿ । ਕੇਤੇ ਕਹਿ ਕਹਿ ਉਠਿ ਉਠਿ ਜਾਹਿ । ਏਤੇ
ਕੀਤੇ ਹੋਰਿ ਕਰੇਹਿ । ਤਾ ਆਖਿ ਨ ਸਕਹਿ ਕੇਈ ਕੇਇ । ਜੇਵਡੁ ਭਾਵੈ
ਤੇਵਡੁ ਹੋਇ । ਨਾਨਕ ਜਾਣੈ ਸਾਚਾ ਸੋਇ । ਜੇਕੋ ਆਖੈ ਬੋਲੁ ਵਿਗਾੜੁ ।
ਤਾ ਲਿਖੀਐ ਸਿਰਿ ਗਾਵਾਰਾ ਗਾਵਾਰ ॥ ੨੬ ॥

يۇڭزى (۳۶)

امیں گئی، امیں واپار

آرٽ - (اڌون سنڌن جا) گڻ هي ٻيا آس يسي انهن جا گڻ
انڙا آس، جن جي قيمت ڪٿي بهي سگهي ۽ انهن (سنڌن سان)
جڳاس جو واپار ڪرڻ امان آهي (ڇاڪاڻ ته جڳاسو انهن مان
سڀ سنڌوڪ وغيره گڻن جو لڳ برائو ٿئي ٿو) [امل = امان، هي ٻيا
يعني جنهنجو مان به ڪٿي نه سگهي.]

آملن واپاریشی، آملن پندار

ارت - نام جي واپار ڪرڻ وارا (معني سب) اماڻه آھن ۽ انھن جي گھڻ جو پندار (معني مردو) بہ اماڻه آھي . واپار پئي = (نام جي) واپار ڪرڻ وارا . [

أَمَلْتُ أَنْ يَكُونَ، أَمَلْتُ لِي جَاهٌ

اوپر - جمگی انہیں سنتیں وہ اس ناسی بہ املمہ آسے
جمگی انہیں سنتیں کان (انڈیسی) ولی وحی ناسی بہ املمہ آسے۔

آمل پاؤ آمل سماہ

آرٺ - سنڌ جو پير امير آهي = جنس جو (برمنور جي
گنڌ ڳاڙھ ۾) سمانڪي نه امير آهي. [ڀلو = پير.]

ਆਪੀ ਜਾਣੀ ਆਪੀ ਧਿਥੇ

ਅਰਤ - ਭਾਨ (ਬ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਸੰਨੀ (ਜੀ ਹਾਲਤ ਪਾ ਗਿਰਜ) ਚਾਲੀ
ਤੋ (ਕਾਨੀ ਬਿੰਨੀ ਹੋ ਸਾਨ) ਸੰਨੀ ਕੀ ਭਾਨੀ ਡਾਨੀ ਤੋ.

ਆਖਿਰ ਸੇ ਪਿ ਕੀਥੀ ਕੀਥੇ

ਅਰਤ - ਅਦਾ (ਮਿਨ) ਗਾਲੇ ਨੇ ਕੀ ਭਾਨੀ ਹੋਨ ਤਾ ਆਪੀ ਗਿੰਨਾ
ਨੇ ਬਿੰਨੀ ਹੋਨੀ ਭਾਨੀ ਹੋਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ
ਤਾ. ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ
ਕੀ ਭਾਨੀ.

ਜਿਸ ਨੇ ਬਿੰਨੀ ਸੰਨੀ ਸਾਲਾ

ਅਰਤ - ਜਿਸ (ਸੰਨੀ) ਕੀ ਬ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਿੰਨੀ ਗਿੰਨੀ ਭਾਨੀ
ਕੀ (ਭਾਨੀ) ਬਿੰਨੀ ਤੋ.

ਭਾਨੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ.

ਅਰਤ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ
(ਸੰਨੀ) ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ
ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ.

ਭਾਨੀ ਸੰਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ
ਕੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ
ਭਾਨੀ ਭਾਨੀ.

ਅਮੁਲ ਗੁਣ ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰ । ਅਮੁਲ ਵਾਪਾਰੀਏ ਅਮੁਲ
ਭੰਡਾਰ । ਅਮੁਲ ਆਵਹਿ ਅਮੁਲ ਲੈ ਜਾਹਿ । ਅਮੁਲ ਭਾਇ ਅਮੁਲਾ
ਸਮਾਹਿ । ਅਮੁਲ ਧਰਮ ਅਮੁਲ ਦੀਬਾਣੁ । ਅਮੁਲ ਤੁਲੁ ਅਮੁਲੁ
ਪਰਵਾਣੁ । ਅਮੁਲ ਬਖਸੀਸ ਅਮੁਲ ਨੀਸਾਣੁ । ਅਮੁਲ ਕਰਮ ਅਮੁਲੁ
ਫਰਮਾਣੁ । ਅਮੁਲੋ ਅਮੁਲੁ ਆਖਿਆ ਨ ਜਾਇ । ਆਖਿ ਆਖਿ ਰਹੇ
ਲਿਵ ਲਾਇ । ਆਖਹਿ ਵੇਦ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ । ਆਖਹਿ ਪੜੇ ਕਰਹਿ

ارت - ڪيترا مورڪ آهن جي (برمنور جا ٺٽل ٻڌارت)
 ڪائي ٻيا ڪائڻ (۽ برمنور کي ياد ٿا ڪن.) [ڪامي ڪامه = ڪائي
 ٻيا ڪائڻ.]

ڪيٿيا دؤ ڪر ڀوڪر سڌمار

ارت - ڪيترن تي دڪ ۽ مڪ جي مار سڌائڻ ٻڌي پوي
 يعني ڪيترائي ٻيا دڪي ۽ مڪا آهن.

ايهه ٻه ذات ٿيري ڌاتار

ارت - هي ڌاتار! اڏا (دڪ ۽ مڪ جي مار) نه ٽپنجي ذات
 يعني ٻه ذات آهن، (حوحو دڪ جي ڪري تون ياد پوي ٿو.)
 ٻنڌ خلاصي ڀاڱي ڌوء

ارت - حوڻس جي ٻنڌ ٻه رهڻ ۽ انهيءَ ٻنڌ مان جڙ ٽپنجي
 حواس سان ٿئي ٿو. [خلاصي = جڙ، حوڻڪارو ڀاڱي = مرمي،
 حواس، حڪم.]

هور آڪر نه سڪي ڪو

ارت - هو ڪوبه ڪونه توکي حئي لڳندو (تر هئڻ ڪر
 يا هونءَ ڪر.)

پرهان:- ”دڙي ڪڙن آڪي رب تون، تون ايون نه ڪر
 ايون ڪر.“

جي ڪو ڪائڪ آڪڙي ٻاء

اڏ جاڳي جيتيئا مٺي ڪاء

ارت - جيڪڏهن ڪو مورڪ توکي حوڻ لڳندو (تر هئڻ
 ڪر يا هونءَ ڪر) ته جيترا هو منهن تي (هر آڏو جا موحرا)
 لڳندو تن جي کيس ٿي خبر پوندي يعني هو تمام گهڻا موحرا
 لڳندو. [ڪائڪ = مورڪ، آڪڙ ٻاء = حوڻ لڳندو.]

پڙهي (۲۵)

بھتا ڪرم، لکيا ٿا جاءِ

آرت - (پرياما جون) بخششون تمام گهڻيون آهن، جي
لکي سگهن ڇهڙيون نه آهن. [بھتا = گهڻيون. ڪرم = بخششون.]

وڏا ڏاڏا، ڏڍ نه طماع

آرت - هو وڏو ڏاڏا آهي ۽ هن کي تر جيتري به طمع ڪانهي
(تر مون کي پنهنجن بخشش جو تيوڻو ڪو پوئي ملي.)
[تل = تر. طماع = طمع، لالچ.]

ڪيٽي منگه جو ڇو ڀار

آرت - ڪيترائي سورما هن کان بيشمار (ڀنارت) گهرن ٿا.

ڪيٽيا گھٽ ٺهي ويچار

آرت - ڪيترائي (اڏا آهن) جن جي گھٽائي جو ويچار
ڪري نٿو سگهجي. مطلب ته اهي بيشمار آهن ۽ گھٽ ۾ نٿا
اجي سگهن.

ڪيٽي کپ ٿڌي ويڪار

آرت - ڪيترا وڪارن ۾ کپي کپي ٿين ٿي وڃن ٿا.
[ويڪار = (ڪم آڌڪ) وڪار.]

ڪيٽي لپي لپي مڪر ٻاهر

آرت - ڪيترا پريميٽور کان (ڏاٽيون) وٺيو وٺيو آيو وڃن
يعني ڪيترائي اڏا آهن، جي هنن ٿا ته اسان کي پريميٽور جا
ڏنو آهي ۽ اسين پنهنجي محنت ۽ عقل ڪري هٿي اڻڄ ڪي
رسيآ آهيون. [مڪر = انڪار ڪرڻ، اٻڻ.]

ڪيٽي مور کي ڪاهي ڪاهي

ارت۔ هن جيڪي آڪار ڪيا آهن يعني جيڪا رڃا
رجي اٿس، تنهنجو انت به نٿو ڇاتو وڃي. [آڪار = روپ، سرير.]

آنت نه ڄاڻي پارا وار

ارت۔ هن جي آءِ ۽ آخر جو انت به معلوم نٿو ڪري
سگهجي. [پارا وار = برار ۽ اورار = پرينءِ پير ۽ اورينءِ پير يعني
آءِ ۽ آخر.]

آنت ڪارڻ ڪيتي ٻلاھ

ارت۔ (هن جي) انت پائڻ لاءِ ڪيترائي ورلاپ ٿا ڪن.
[ٻلاھ = ورلاپ ڪرڻ.]

ٿاڪي آنت نه پائي ڄام

ارت۔ (تو به) هنجو انت نٿو ڀاتو وڃي.

ايهه آنت نه ڄاڻي ڪوءِ

ارت۔ اهو انت ڪوبه نٿو ڄاڻي.

ٻهٽا ڪهڻي ٻهٽا دوءِ

ارت۔ جيترو گهڻو جهڻجي، اوتروئي وڃي گهڻو ٿيندو يعني
جوڻ کان ٻاهر آهي.

وڏا صاحب اُوچا ٿاڙ

ارت۔ (پريمينور) وڏو صاحب آهي ۽ هنجو آستان (يعني
ساد سنگت يا رڪنٽ) به اوجو آهي. [ٿاڙ = آستان.]

اُوچي اُوڀر اُوچا ناڙ

ارت۔ هن جو نالو اُوچي کان اوجو آهي.

ايوڏ اُوچا دويءِ ڪوءِ

تس اُوچي ڪو ڄاڻي سوء

ਅੰਤੁ ਨ ਸਿਫਤੀ ਕਹਣਿ ਨ ਅੰਤੁ । ਅੰਤੁ ਨ ਕਰਣੈ ਚੇਣਿ ਨ
 ਅੰਤੁ । ਅੰਤੁ ਨ ਵੇਖਣਿ ਸੁਣਣਿ ਨ ਅੰਤੁ । ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਕਿਆ ਮਨ
 ਮੰਤੁ । ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਕੀਤਾ ਆਕਾਰੁ । ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਪਾਹਾਵਾਹੁ ।
 ਅੰਤ ਕਾਰਣਿ ਕੰਤੋ ਬਿਲਲਾਹਿ । ਤਾਕੇ ਅੰਤ ਨ ਪਾਏ ਜਾਹਿ । ਏਹੁ
 ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ । ਬਹੁਤਾ ਕਹੀਐ ਚਹੁਤਾ ਹੋਇ । ਦਹਾ ਸਾਹਿਬੁ
 ਚੂਚਾ ਬਾਉ । ਚੂਚੇ ਚੂਪਰਿ ਚੂਚਾ ਨਾਉ । ਏਵਹੁ ਚੂਚਾ ਹੋਇ ਧੋਇ ।
 ਤਿਸੁ ਚੂਚੇ ਕਉ ਜਾਣੈ ਸੋਇ । ਜੇਵਹੁ ਆਪਿ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਆਪਿ ।
 ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਕਰਮੀ ਦਾਤਿ ॥ ੨੪ ॥

(੨੪) ਝੋਰੀ

اَنْتُ نہ صفتی، کہنتُ نہ اَنْتُ

اَنْتُ - (اور، مشورا ہی میں ہو اے - کہو نہیں : انہیں صفت
 نہ ہوئے ہو نہ اے - کہو نہیں)

اَنْتُ نہ کھنتی، دیکھنتُ نہ اَنْتُ

اَنْتُ - (میں میں کہوں ہو - اے - کہو نہیں : میں میں
 نہ دیکھوں نہ اے - کہو نہیں)

اَنْتُ نہ ویسنتی، سੁਣنتُ نہ اَنْتُ

اَنْتُ - (میں میں کہوں ہو - اے - کہو نہیں : میں میں
 نہ سੁਣوں نہ اے - کہو نہیں)

اَنْتُ نہ جاپنتی، کہانتُ نہ اَنْتُ

اَنْتُ - (میں میں کہوں ہو - اے - کہو نہیں : میں میں
 نہ جاپوں نہ اے - کہو نہیں)

اَنْتُ نہ جاپنتی، کہانتُ نہ اَنْتُ

پڙي (۲۳)

سالاھي سالاھ، ايتي سرت نہ پائيشا

آرت - سارام ڪوڙ وارا يعني بگت (برمائيا جي) سارام ڪن ٿا، پر ادا سمجهن انهن کي به نہ ڀيئي (تہ برمائيا جو ڪهڙو انت آهي). [سالاھي = سارام ڪندڙ].

نديشا آئي واد پوءِ، سمنڊ نہ ڄاڻيمہ

آرت - (جهڙي طرح نديون ۽ واد سمنڊ ۾ وڃي پون ٿا، پر اُهي سمنڊ جو انت نٿا ڄاڻي سگهن، تنهن طرح جڳياسو پرميشور جو انت نٿا ڄاڻي سگهن). [اٽي = ۽].

سمنڊ شادہ سلطان، گرہا سيشي مال ڏن

ڪيڙي قل نہ هو وني، جي تس منہ نہ ويسرہ.

آرت - سمنڊ جهڙا وڏا شادہ ۽ سلطان جن وٽ مال ۽ ڏن ايترو مڃي، جو جبلن جي چوٽيءَ سان وڃي پئجي، سي بہ هڪڙي ڪٿيءَ جي برابر نہ آهن، جيڪڏهن ان (ڪٿي) کي برمائيا من مان نہ وسري. ٻيو - بگت جيڪڏهن ڪٿيءَ وانگر ٺيڪہ مڃي تہ بہ برمائيا جي ڀڳتي ڪرڻا ڪري هو بادشاهن کان بہ وڌيڪ آهي. [گرہا = جبل. ڪيري = ڪٿي. قل = برابر. تس = هن کي].

پرماڻ :- اوڻائي گنڻ اتر چنڊالا

نانڪ جنہ من بسنہ گوپالا

[گڙي ٻارن اڪري محلا (۵)]

وري ست پچھڻ لڳا تہ سائين تڏهين ڪو بہ پرميشور جو انت پٺاڻي ڪونہ سگهندو؟ تنهن تي صاحبن هيٺين مها سندس پڙي اُچاري، جنهن ۾ ڏيکاريائون تہ برمائيا هر طرح بي انت آهي :-

ਸੰਸਾਰ ਆਰਮ ਕਰਿ ਕਰਿ, ਆਰਮੁ ਆਰਮੁ ਕਰਿ

ਅਰਤ - ੧੮ ਫੁਲ ਮੁਕ (ਹੀ ਪਾਗਿਤ ਮੇ ਆਨ) : (੨) ਕਰਨ
(ਮੁਲਾਨ ੧) ਮੇ ਆਨ ਤਾ ਆਨ ਤੇ ਅਰਮ ਮੇ ਸੇ ਆ ਮੁਲ ਕਰਿ
(ਮੁਲਾਨ) ਆਨ. [ਸੰਸ = ਫੁਲ. ਆਰਮ = ਆਰਮ. ਕਰਿ = ਕਰਨ
ਮੁਲਾਨ ੧. ਅਰਮ = ਅਰਮ. ਕਰਿ = ਕਰਨ.]

ਨੋਬ - ਮੁਲਾਨ ਆਰਮ ਮੁਲਾਨ ਆਰਮ ਆਰਮ : (੧)
ਫੁਲ ਮੁਲਾਨ ਮੁਲਾਨ ਆਰਮ (੨) ਆਰਮ ਮੁਲਾਨ ਮੁਲਾਨ
ਆਰਮ (੩) ਆਰਮ ਮੁਲਾਨ ਆਰਮ (੪) ਆਰਮ ਮੁਲਾਨ ਆਰਮ
ਮੁਲਾਨ ਆਰਮ

ਲਿਖਾ ਆਰਮ ਤੇ ਲਿਖਿ, ਲਿਖਿ ਆਰਮ ਤੇ ਲਿਖਿ

ਅਰਤ - (ਮੁਲਾਨ ਆਰਮ ਆਰਮ) ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਤੇ ਲਿਖਿ
ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ (ਲਿਖਿ ਕਰਿ ਆਰਮ ਤੇ ਲਿਖਿ), ਮੁਲਾਨ
ਆਰਮ ਲਿਖਿ [ਲਿਖਿ = ਲਿਖਿ.]

ਲਿਖਿ ਆਰਮ, ਲਿਖਿ ਆਰਮ

ਅਰਤ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਰਮ ਤੇ ਲਿਖਿ
ਮੁਲਾਨ ਕੀ ਲਿਖਿ ਆਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਰਮ
ਲਿਖਿ ਆਰਮ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ! ਮੁਲਾਨ ਕੀ ਸਾਹਿਬ
ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ? ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ
ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ

ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ । ਨਦੀਆ ਅਤੇ

ਵਾਹ ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਆਹਿ । ਸਮੁੰਦ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ਗਿਰਹਾ
ਸੇਤੀ ਮਾਲੁ ਧਨੁ । ਕੀੜੀ ਤੁਲਿ ਨ ਹੋਵਨੀ ਜੇ ਤਿਸੁ ਮਨਹੁ ਨ
ਵੀਸਰਹਿ ॥ ੨੩ ॥

تڏهن تي صاحبن جيئون جواب ڏنو :-

ويڻ نه پائيندا پنڊ ٿي، ڇه هو وي ليڪه ٻُراڻُ

حوال - اها ويل بندش نه نه پائي آهي، هي پائي مجلس ها
نه انهي ٻاٻ ليڪه ٻُراڻس ۾ مهي ها.

وقت نه پائيو قاديڻا، ڇه ليڪن ليڪه ٻُراڻُ

ارت - ۽ ڦاسم کي نه اهو وقت مت نه آيو، هي مت احس
ها نه ٻُراڻ ۾ لکي ڇڏين ها.

ڦٽ وارڻا جوکي ڄاڻي، رڻ ماڻه ٺا ڪوئي

ارت - ۽ جوگي (هي سماءُ لڳائين ٿا) تن مان ڪيئي به
انهي ۽ تن، ڏينهن، موسر ۽ مهني هي خبر نه آهي.

جا ڪرتا سرتي ڪو ساڃي، آبي ڄاڻي سوئي

ارت - جنهن ڪرتا سرشتي رهي آهي، اهو ٻاڙي ڄاڻي
ٿو (نه ڪڏهن رحنا رهي اٿس.) [سرتي = سرشتي. ساڃي =
هوڙي، رهي.]

ڪو ڪر آکا، ڪو ساهي، ڪو ورتي، ڪو ڄاڻا

ارت - (برمينڊر جو بيان) ڪيڻ ڪيڻي سڳان ۽ ڪيڻ
انهي اُمتي ڪري سڳان! ۽ ڇا ورتن ڪريان ۽ ڪيڻ انکي
ڄاڻي سڳان! يعني هو بيان ڪوڻ ۽ ڇاڻو کان هانر آهي.

ڏانڪ آڪرل سڀڪو آڪي، اڪ ڊو اڪ سڀاڻا

ارت - سري گورو ڏانڪ صاحب جي فرمائين ٿا ته (انهو
بيان) ڪوڻ ڪري ته سڀڪو هو جوڙي = سڀڪو ٻاڙي کي (انهي
بيان ڪرڻ ۾) ٻئي کان وڌيڪ سڀاڻو ٿو سمجهي (پر اُنت ڪو به
ڪنهن ٿو ٻائي سڳي.) [ڊو = کان. اڪ ڊو اڪ = مڪرو ٻئي کان.]

وڏا صاحب وڌي نائي، ڪيڏا جا ڪا هو وي

آرت - جنهن (پريميشور) جي مٽي رجنا رجيل آهي، سو وڏو صاحب آهي ۽ هن جي وڏائي نه وڌي آهي يا منجهو نالو نه وڌو آهي. [نائي = وڏائي، نالو. ڪيڏا = ڪيل يعني رجنا.]

نانڪ جيڪو آيو جاڻي، آگي گيا نه سو هي.

آرت - سري گورو نانڪ صاحب جن فرماين ٿا ته جيڪو ايمان ڪري پاڻ کي ڪا جيز سمجهي ٿو، سو پريميشور جي درٻار ۾ رهي سونپا نه پائيندو. [آيو = ايمان. آگي = اڳتي يعني پريميشور جي درٻار ۾. سوچي = سونپندو.]

وري سنڌ چوڻ لڳا ته پرائن ۾ (۷) پاڦال ۽ (۷) آڪاس لڪيل آهن، اوهين انهيءَ نسبت ڇاڻا فرمايو؟ تنهن تي صاحبن هيئن پڙهي اُچاري:-

پاڦالا پاڦال لڳا آگاهاسا آگاهاسا | ڇڙڪ ڇڙڪ
ڳالڙي ڳالڙي ڪهڙي ڪهڙي | سڄي سڄي ڪهڙي ڪهڙي
اڳسڙي ڪهڙي ڪهڙي | لڳي لڳي ڪهڙي ڪهڙي
ناتڪ وڌو آگاهي آگاهي ۱۱ ۲۲ ۱۱

پڙهي (۲۲)

پاڦالا پاڦال، لڳي آگاهي آگاهي

آرت - لکين پاڦال جا پاڦال آهن ۽ لکين آگاهي جا آگاهي آهن. [آگاهي = آگاهي.]

اوڙڪ اوڙڪ پال ٿڪي، ويد ڪهن اڪ وات

آرت - (پالڻو) پرماتما جو انت جاجي نيٺ ٿڪجي پيا (يعني انجو انت نه پاتائون) ۽ ويد به ڪڙي ئي ڳالهه ٿا چون (ته پرماتما بي انت آهي). [اوڙڪ = انت. پال = جاجي. وات = بات. ڳالهه.]

تنبھن تي صاحبن هيٺيون جواب ڏنو:-

ويان نه پائيشا پنڊ ٿي، ڇه هوري ليڪه پُراڻ

حوال - ادا ويل بندن نه نه پائي آهي؛ هي پئي محسن ما
نه انهي دلت ليڪه پُراڻ پر محي ما.

وقت نه پائيو ڦاڏيشا، ڇه ليڪن ليڪه ٿُراڻ

ارت - ۽ ڦاڏس کي نه اهو وقت مت نه آيو؛ هي مت احين
ما نه ٿُراڻ پر لکي ڇڏين ما.

ڳٽ وارڻا چوڪي ڄاڻي، رُٽ ماءُ نا ڪوئي

ارت - ۽ چوڪي (هي سڌا لڏائين ٿا) تن مان ڪنهن کي نه
انهي و ٿڌ، ڏهنن، موسر ۽ ٻنهي جي حشر نه آهي.

جا ڪَرتا سِرَئي ڪُڙساجي، آبي ڄاڻي سوئي

ارت - جنهن ڪرتا سرشتي رهي آهي، اهو پاڻ ئي ڄاڻي
ٿو (نه ڪڏهن رحنا رهي اٿس.) [سِرَئي = سرشتي. ساجي =
حوڙي، رهي.]

ڪوڪر آکا، ڪو سَلامِي، ڪو وِڙني، ڪو ڄاڻا

ارت - (پرصور جو بيان) ڪڪڙ ڪي سڳوان ۽ ڪڪڙ
انهي اُستني ڪري سڳوان! ۽ ڄا وِڙني ڪريان ۽ ڪڪڙ انکي
ڄاڻي سڳوان! يعني هو مان ڪرڻ ۽ ڄاڻڻ کان همار آهي.

ڏاڪ آڪڙ سِڳو آڪي، اڪ ڏو اڪ سِڳاڻا

ارت - سري گورو ڏاڪ صاحب جن فرمائس ٿا ته (انهو
بيان) حوڙ ڪري ته سڳو هو حوڙ ۽ سڳو پاڻ کي (انهي
سِڳوان ڪرڻ پر) هتي کان وڌيڪ سِڳو تو سِڳي (پر اٺ ڪو
ڪو نه ٿو پائي سِڳي.) [ڏو = کان. اڪ ڏو اڪ = ڪڪڙ هتي کان.]

وڌا صاحب وڌي ٿاڻي، ڪيٽا جا ڪا هو وي

آرت - ڪنهن (پريسنور) جي مڙي رجنا رجيل آهي، سو وڌو
صاحب آهي ۽ هن جي وڌائي نه وڌي آهي يا منجھو ٺالو به وڌو
آهي. [ٺاڻي = وڌائي، ٺالو = ڪپتا = ڪيل يعني رجنا.]

ٺانڪ جيڪو آيو ڄاڻي، آڳي ڪيا نه سوچي.

آرت - سري گورو ٺانڪ صاحب هن فرمائين ٿا ته جيڪو
ايمان ڪري پاڻ کي ڪا جينز سمجهي ٿو، سو پريسنور جي درٻار
پر وڃي - وٺا نه ٿا ڏين. [آيو = ايمان، آڳي = اڳتي يعني پريسنور
جي درٻار پر، سوچي = سوچيندو.]

وري سڌ ڇوڻ لڳا ته پوانن پر (۷) پاڦال ۽ (۷) آڪاس
لکيل آهن، اوهين انهيءَ نسبت ڇا ٿا فرمايو؟ ڪنهن تي
صاحبن جيئين پڙي اُچاري:-

پاڦالا پاڦال لڳا آگاهاس آگاهاس | ڇڙڪ ڇڙڪ
ٻالڻ ٻالڻ ڪهه ڪهه ڪهه ڪهه | سڄا اٺاڙڪ ڪهه ڪهه ڪهه
اٺاڙڪ ڪهه ڪهه ڪهه | لڳا ڪهه ٽي لڳا ڪهه ڪهه ڪهه |
ڪهه ڪهه ڪهه آگاهاس آگاهاس || ۲۲ ||

پڙي (۲۲)

پاڦالا پاڦال، انڪه آگاهاس آگاهاس

آرت - لکين پاڦال جا پاڦال آهن ۽ لکين آگاهاس جا آگاهاس
آهن. [آگاهاس = آگاهاس.]

اوڙڪ اوڙڪ پال ٿڪي، ويد ڪين اڪ وات

آرت - (پالڻو) پريٽيا جو انت ڇاچي نيٺ ٿڪجي پيا (يعني
انجو انت نه پاتائون) ۽ ويد به ڪڙي ئي ڳالهه ٿا چون (ته پريٽيا
نه انت آهي.) [اوڙڪ = انت، پال = ڇاچي، وات = ٻالڻ، ڳالهه.]

تنهن تي صاحبن هيٺيون جواب ڏنو :-

ويٺل نه پائيشا پنڊ ٿي، ڇه هو ويٺ ليڪه پُراڻ

جواب - اها ويل بندش به نه پائي آهي، هي پائي مڃس ها
تر انهي باب ليڪه پُراڻ به مڃي ها.

وقت نه پائيو قاديشا، ڇه ليڪن ليڪه ٿُراڻ

آرت - ۽ قاضيون ڪي به اهو وقت هن نه آيو، هي هن اچس
ها نه قرآن به لکي ڇڏس ها.

ٿيٺ وارنا چوڪي چاڻي، روت ماءُ نا ڪوئي

آرت - ۽ چوڪي (جي سڌا لڳائين ٿا) تن مان ڪنهن ڪي به
اهي وٺن ٿا، مونس، مونس ۽ ميني هي خبر نه آهي.

جا ڪرتا سِرلي ڪوساچي، آبي چاڻي سوئي

آرت - جنهن ڪرتا سرشتي رهي آهي، اهو پاڻ ئي چاڻي
ٿو (تر ڪڏهن رحنا رهي اٿس.) [سرلي = سرشتي. ساچي =
حوزي، رهي.]

ڪو ڪر آکا، ڪو سالاڻي، ڪي ورتي، ڪو چاڻا

آرت - (هرمنور جو بيان) ڪيئن ڪي سڳان ۽ ڪيئن
انهي آستي ڪري سڳان! ۽ ها ورتن ڪريان ۽ ڪيئن انڪي
چاڻي سڳان! يعني هو بيان ڪرڻ ۽ چاڻو کان هادر آهي.

ڏاڪ آڪڻ سڀڪو آڪي، اڪ ڏو اڪ سڀاڻا

آرت - سري گورو ڏاڪ صاحب جن فرمائس ٿا تر (انهو
سان) جوڻ ڪري تر سڀڪو هو چوي ۽ سڪو پاڻ ڪي (انهي
پاڻ - ڪرڻ به) هتي کان وڌيڪ سڀاڻو تو سمجهي (پر اٽ ڪو به
پاڻي ٻڌي.) [ڏو = کان. اڪ ڏو اڪ = مڪرو هتي کان.]

وڏا صاحب وڌي ٿاڻي، ڪيتا جا ڪا هو وي

آرت - ڪنهن (بريشور) جي مڃي رجنا رجيل آهي، سو وڌو صاحب آهي ۽ من جي وڌائي نه وڌي آهي يا منجو نالو نه وڌو آهي. [ٿاڻي = وڌائي، نالو. ڪيتا = ڪيل يعني رجنا.]

ٺانڪ جيڪو آيو جاتي، آڳي ڪيا نه سوچي.

آرت - سري گورو ٺانڪ صاحب جن فرماين ٿا ته جيڪو ايمان ڪري پاڻ کي ڪا چيز سمجهي ٿو، سو بيشور جي درٻار برهي سوچا نه ٿيندو. [آيو = ايمان. آڳي = اڳتي يعني بيشور جي درٻار برهي سوچي = سوچندو.]

وري ست چوڻ لڳا ته پوانن ۾ (۷) پاڻال ۽ (۷) آڪاس لکيل آهن، اوهين انهيءَ نسبت ڇا ٿا فرمايو؟ ڪنهن تي صاحبن چيلين پوڙي اچاري:-

پاڻالا پاڻال لک آگاهاس آگاهاس | ٻڌڪ ٻڌڪ
ٻالڻي ٻڌڪ ٻڌڪ ٻڌڪ ٻڌڪ | سڄس اٺارڄ ڪڄن ڪڄو
اٺس ٻڌڪ ٻڌڪ | لک ٻڌڪ ٻڌڪ ٻڌڪ ٻڌڪ |
ٺانڪ ٻڌڪ آگاهاس آگاهاس || ۲۲ ||

پوڙي (۲۲)

پاڻالا پاڻال، لک آگاهاس آگاهاس

آرت - لکين پاڻال جا پاڻال آهن ۽ لکين آگاهاس جا آگاهاس آهن. [آگاهاس = آگاهاس.]

اوڙڪ اوڙڪ پال ٿڪي، ويد ڪي ڪي وات

آرت - (پالڻو) پري ٿا جو انت جاتي نيٺ ٿڪجي پيا (يعني انجو انت نه پالڻو) ۽ ويد نه ڪڙي ٿي ڳالهه ٿا چون (ته پري ٿا نه انت آهي.) [اوڙڪ = انت. پال = جاتي. وات = ٻڌڪ، ڳالهه.]

تڏهن تي صاحبن هيٺيون جواب ڏنو:-

ويان نه پائيشا پنڊ تي، ڇه هو وي ليڪه پُراڻ

حوال - اها ويل پنڊت نه نه پائي آهي؛ هي پائي محسن ها
نه انهي ٻاهر ليڪه پُراڻ پر محي ها.

وقت نه پائيو قاديڻا، ڇه ليڪن ليڪه قُراڻ

ارت - ۽ قاصص کي به اهو وقت مت نه آيو؛ هي مت احس
ها نه قران پر لکي حدين ها.

ٿيٽ وارڻا جوکي چاڻي، رت ماهر ڏا ڪوئي

ارت - ۽ جوکي (جي ساء لڏائڻ ڏا) تن مان ڪنهن کي به
انهي وقت، ڏينهن، موسر ۽ مهيني جي خبر نه آهي.

ڇا ڪوڙا سِرَئي ڪو ساڃي، آبي چاڻي سوئي

ارت - جنهن ڪوڙا سرشتي رهي آهي، اهو پُراڻي چاڻي
تو (نه ڪڏهن رها رهي الس.) [سِرَئي = سرشتي. ساڃي =
هوڙي، رهي. ا]

ڪي ڪي آکا، ڪي ساهي، ڪي وڙي، ڪي چاڻا

ارت - (برمنور جو بيان) ڪي ساهي سڏان ۽ ڪي
انهي آهني ڪي سڏان؛ ۽ ڪي وڙي ڪريان ۽ ڪي چاڻا
چاڻي سڏان؛ يعني هو بيان ڪوڙ ۽ چاڻا کان ٻاهر آهي.

ڏاڪ آڻي سڀڪو آڪي، اڪ ڏو اڪ سڀاڻا

ارت - سري گورو ڏاڪ صاحب جن فرمائڻ ڏا تر (انجو
بيان) ڪوڙا ڪري نه سگهو هو ڪوڙي = سڀڪو ڏاڪ کي (انهي
بيان ڪوڙا پر) ٻئي کان وڌيڪ سڀاڻو ٿو سمجهي (پر ان ڪوڙ
ڪوڙ ٿو پائي سڏي.) [ڏو = کان. اڪ ڏو اڪ = ڪوڙو پئي کان.]

آرت - هي ڪوتارا! سڀ گڻ تو ڀڙي آڏن، هر ٻون هر ڪٽڙو
هر نه آڏي.

وڻ گڻ ڪيٽي، پڳت نه دوءَ

آرت - تنهنجي ٻاهر بنا پڳتي نٿي ٿئي.

ٻيو آرت - تنهنجي گڻن ڳاڻڻ کانسواءِ پڳتي نٿي ٿئي. [وڻ =

سواءِ. گڻ = (۱) ٻه ٻائي، ٻاهر. (۲) گڻ.]

ڏڏهين سڌن وري ڀڄيو ته ڀرماتما سرشتي ڪيئن

پيدا ڪئي؟ تنهن تي صاحبن فرمايو:-

سُسٽ آت ٻاڻي ٻرماءَ

آرت - ڪلياڻ روپ (ٻرماتما) مان مايا پيدا ٿي ۽ ۽ پوءِ ٻاڻي

(”ايڪو هٿ ٻه سيا ۽“) اُچارڻ سان ٻرماءَ آڏو يعني ٻرماءَ

وشنو ۽ ٻيش پيدا ٿيا (۽ پوءِ ساري سرشتي جي اُڻي ٿي.)

[سُسٽ = ڪلياڻ روپ. آت = مايا.]

سٽ سڀاڻ، سڌا مڻ ڇاڏ

آرت - اهو ٻرماتما ست آڏي ۽ سوييا وارو آڏي ۽ مڻ جي مڻ

هر سڌائين آندو آڏي. [سڌاڻ = سوييا وارو. ڇاڏ = آندو.]

وري سڌ هيٺيون سوال ڀڄڻ لڳا:-

ڪوڻ س ويلا، وقت ڪوڻ. ڪوڻ ٿي، ڪوڻ وار

ڪوڻ س رتي، ماد ڪوڻ. جت هوئا آڪار

سوال - اها ويل ڪٿڙي هئي ۽ وقت ڪٿڙو هو، تڏ ڪٿڙي

هئي، ڏينهن ڪٿڙو هو، ٻوڙ ڪٿڙي هئي ۽ ٻه ڪٿڙو هو،

جڏهين سرشتي پيدا ٿي؟ [ويلا = ويل، وقت. وار = ڏينهن. رتي

= ٻوڙ. ماد = ٻه. آڪار = روپ، سرير يعني سرشتي.]

پۇڭزى (۲۰)

طبی دوستی اترس کیہ

موت پہلے کی کہانی

دې صابون لَسْبِي اُمّ قُو

یوریشیو مت پاپا کی سفک

اُمّ دوہیٹ ڈاویٹ کی رنگ

پنی پاپی آکھن دا

اوت - بسمه كندزه پل كندزه حورث كلان پادر آس مني
 اني بنشمار آس. [بني = بسمه كندزه.]

ਹੋ ਆਰਤ - ਜਿਹੜਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ੰਦਸ ਰਜਿਲ (ਸੰਸਾਰ) ਆਹਿ, ਆਵੁ
 ਵੱਡਾ ਸ਼ੰਦਸ ਨਾਮ ਆਹਿ. ਨਾਮ ਕਾਨ੍ਹਸਾਹਿ ਜਿਹਾ ਕਿ ਕੋ ਆਰੁ ਨ ਆਹਿ.
 [ਕੀਤਾ = ਕੀਲ, ਰਜਿਲ. ਠਾਠ = ਆਰੁ.]

ਧੰਦਰਤ ਕੋਟ ਕੇ ਆਵਿਚਾਰੁ

ਆਰਤ - (ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ!) ਤਨਿਯੋਜੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟੀ ਧੰਦਰਤ ਜੋ
 ਆਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਬਿਨ ਕਰਿਯਾਨ ਯੋਜੀ ਤਨਿਯੋਜਨ ਧੰਦਰਤਨ ਬਿਸਮਾਰ
 ਹੀ ਅੰਤ ਆਨ.

ਹੋ ਆਰਤ - (ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ!) ਕੋਟੀ (ਮਨ ਮ) ਧੰਦਰਤ ਯਾ ਸ਼ਕਤੀ
 ਆਹਿ, ਜੋ ਆਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਤਨਿਯੋਜੋ ਬਿਨ ਕਰਿਯਾਨ!
 ਆਰਤਾ ਨ ਜਾਵਾ ਇਕ ਆਰ.

ਆਰਤ - ਮਾਨ ਤੁਧਾਨ ਮਕਤੂ ਪਿਰੁ ਨ (ਪਰ ਕੰਠਿ ਪਿਰਾ) ਧੰਦਰਤ
 ਧੰਦਰਤ.

ਜੋ ਤੁਧਾ ਪਾਓ ਸਾਧਿ ਪ੍ਰੀ ਕਾਰ.

ਆਰਤ - ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ! ਜਿਹਾ ਕਿ ਧੰਦਰਤ ਧੰਦਰਤ, ਸੋਧੀ ਜਗੁ
 ਕਰ ਆਹਿ.

ਤੁਧਾ ਸਾਧਿ ਸਾਧਿ ਨਰਕਾਰ.

ਆਰਤ - ਹੀ ਨਰਕਾਰ ਸਰੋਪ (ਨਰਕਾਰ ਰੂਪ!) ਤੁਧਾ ਸਾਧਿ ਸਾਧਿ
 ਆਹਿ. ਆਰਤ - ਤੁਧਾ ਕਾਨ੍ਹਸਾਹਿ ਪ੍ਰਮਾਣਿ ਧੰਦਰਤ ਧੰਦਰਤ, ਸੋ ਧੰਦਰਤ ਰਹਿ
 ਆਰੁ ਨ ਆਹਿ.

ਧੰਦਰਤ ਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿ ਲਗਾ ਤੇ ਅੰਤਿ ਕਰੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸ਼ੰਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ?
 ਤਨਿਯੋਜੀ ਧੰਦਰਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿ:-

ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ। ਪਾਣੀ ਧੋਏ ਉਤਰਸੁ ਧੋਹ।
 ਮੁਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ। ਦੇ ਸਾਬੁਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ। ਭਰੀਐ

آکري کيائڻ کيت گڻ ڪاه

ارت - آکون ڪرتي گڻان حاصل ٿئي ٿو ۽ پرمشور هي گڻ
 ڇا گڏ ڏانهن ٿا.

آکري لکڻ ٻولڻ ٻاڻ

ارت - آکون هي مزد سان ٻاڻي لکهي ٿي ۽ اُچار هي ٿي.
 [ٻاڻ = ٻاڻي.]

آکرا سِر سنجوگه وڪراڻ

ارت - آکون سان بست ٿي پواره (تس) جو لک لکيل
 آهي. [وڪراڻ = ورنس ڪيل، لکيل. سنجوگه = ڪرڻ جي ڦل جو
 لک يعني پواره جو لک.]

وڏي سڌ پنچل لڳا ته پرماتما به پواره جي وس آهي
 ڇا؟ تنهن تي صاحب چيئون اُتر ڏنو:-

چن ايهر لکي ٿس سِر ٺاه

ارت - جنهن پرماتما اس جي بست ٿي اهو لک لکي ڇڏيو
 آهي، تنهن جي سرتي ڪونه لک لکيل نه آهي.

جو فرمائي ٿو ٿو پاڻ

ارت - جيترو طرح اهو (پرماتما) فرمائي ٿو، اُن سوجھ ٻي
 جو (ڦل) ٻاڻي ٿو.

جهڻا ڪٻڻا ٿيڻا ٺاه

وڻ ٺاوي ٺاهي ڪو ٺاه

ارت - جيترا (جو آڌڪ) پيدا ڪيا اٿس، تنهن کي ٺاه
 آهي، ٺاهي ڪانڊو ڪونه ڪان يا سڀي ڪانهي.

پوڙي (۱۹)

آسنڪه ناو آسنڪه ٿاو

ارت - (هرميشور جا) انيڪه نالا آهن ۽ انهي ريت جون جايون به انيڪه آهن. (يعني هو سيني سريرن، وستن ۽ جاين ۾ ويٺاڪه آهي.)

اگر اگر آسنڪه لو

ارت - من جا بيمار لوڪ آهن، جي ڄاڻڻ کان همار آهن يعني مذهبي لوڪن جي ڄاڻائي ٿي نٿي سگهي. [اگر = ڄاڻڻ کان همار. لو = لوڪ.]

آسنڪه ڪهه سريار هو

ارت - انيڪه (تبشي) پنهنجي سرتي ٻار رکي يعني ٻاٽڪي اُٻو تنگي ٻرميشور جا جس ٿا ڳائين.

وري سڌ چوڻ لڳا ته پرماتما جي ساراهه ڪهڙي طرح ڪري سگهجي ٿي؟ اُنجو اُتر صاحبن هي ڏنو ته اکرڻ جي وسيلي اها ڪري سگهجي ٿي. سڌن وري پڇيو ته اکرڻ جي مدد سان ڇا ڇا ٿي سگهي ٿو؟ تنهن تي صاحبن هيٺيون چار ٽڪون اُچارين :-

اگر ٿام اکر ٿي سالاد

ارت - اکرڻ ڪري (يعني اکرڻ جي مدد سان) ٻرميشور جو دالو جهڙي ٿو ۽ اُنهي اُست ڪجي ٿي.

نوٽ - من ٿڪ ۽ مينين ٿن ٿڪن ۾ ”اگر ٿي“ جو ارت لکيل اکر يعني ”اڳيان ڇڏا ڪرم“ به ٿي سگهي ٿو. انهيءَ موجب من ٿڪ جي عي ۽ مين ٿيندي ته لکيل اکرڻ موجب يعني اڳين جڳن ڪرڻ موجب ٻرميشور جو نام چيچي ٿو ۽ ساراهجي ٿو. مينين ٿن ٿڪن جو به انهيءَ ريت ارت ڪري سگهيو.

ਨੋਨ - ਕੀ ਲੰਕਾ ਕੰਡਰ ਮਰ ਤਕੇ ਹੋ ਆਰਤ ਮਨ ਟਰਹ ਕੰਨ
ਤਾਬ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦੇਵੇ ਸਾਹਿਬ ਪਾਠਕੀ "ਨਿਯਮ" ਹੋ ਸੋਚਤ ਲੰਪ ਤੁਝੀ
ਰੋਇਦਾਰ ਕਰੀ ਹੋਨ ਤਾ ਤਰ ...

ਵਾਰਨਾ ਨੇ ਜਾਵਾ ਆਇਕੇ ਵਾਰ

ਅਰ - (ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ) ਮਨ ਤੋਰਨ ਮਕਤੂ ਪਿਰੋਨ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਿਰਾ)
ਰਹਾਨ ਤੋਰ ਹਾਨ.

ਹੋ ਤੁਝ ਪਾਠਕੀ ਸਾਠੀ ਪਾਠੀ ਕਾਰ

ਅਰ - ਮੀ ਯੋਗਨ! ਚੰਕੀ ਤੋਕੀ ਰੁਪੀ ਤੋ, ਸੋਧੀ ਪਾਠ
ਕਰ ਆਮੀ.

ਤੋਨ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਨੇਰਕਾਰ.

ਅਰ - ਮੀ ਨੇਰਕਾਰ ਸਰੋਤ (ਨੇਰਕਾਰ ਰੋਤ) ਤੋਨ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ
ਆਮੀ. ਪਾਠ - ਤੋਕਾਨਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰੋ ਚੰਕੀ ਤੋਰ ਮਾਹੀ ਤੋ ਸੋ ਤਾਨੇ ਰਹਿ ਵਾਰ
ਨੇ ਆਮੀ.

ਹੋਰੀ ਸੇ ਪਿਛਲ ਲੋਕਾ ਤਰ ਜਨੇਨ ਪ੍ਰੋਮਿਸ਼ੋਰ ਦੁੱਖੀ ਸਰਸ਼ੀ
ਏ ਅਸ੍ਰੀ ਸਰਸ਼ੀ ਬਨਾਨੀ ਆਮੀ, ਤਨੇਨ ਪ੍ਰੋਮਿਸ਼ੋਰ ਜਾ ਨਾਲਾ ਏ ਅਲੋਕੀ
ਰਹਿ ਚੋਨ ਜੋਕੋਨ ਕੋਝੀਓਨ ਆਨ? ਤਨੇਨ ਤੀ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰੋਮਾਓ:-

ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਬਾਵ । ਅਗੰਮ ਅਗੰਮ ਅਸੰਖ ਲੋਅ ।
ਅਸੰਖ ਕਹਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਹੋਇ । ਅਖਰੀ ਨਾਮੁ ਅਖਰੀ ਸਾਲਾਹ ।
ਅਖਰੀ ਗਿਆਨ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗਾਹ । ਅਖਰੀ ਲਿਖਣੁ ਬੋਲਣੁ ਬਾਣਿ ।
ਅਖਰਾ ਸਿਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਖਾਣਿ । ਜਿਨਿ ਏਹਿ ਲਿਖੇ ਤਿਸੁ ਸਿਰਿ ਨਾਹਿ
। ਜਿਵ ਫੁਰਮਾਏ ਤਿਵ ਤਿਵ ਪਾਹਿ । ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ ਨਾਉ । ਵਿਣੁ
ਨਾਵੈ ਨਾਹੀ ਕੋ ਬਾਉ । ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣੁ ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ । ਵਾਰਿਆ ਨ
ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ । ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ । ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ
ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ੧੯ ॥

آسنڪر گل وَدِ ٻٽيا ڪَماڻ

آرت - اٺيڪ (ٻراوا) گلا رڍي مڇائون ڪن ٿا يعني جيون
کي ٻيڙين ٿا. [گل = گچي، گلو. ٻٽيا = مڇا.]

آسنڪر ٻاٻي ٻاٻ ڪَرِ چاڻ

آرت - اٺيڪ ٻاٻي آڻن، جي ٻاٻ ڪري (ٻري) وڃن ٿا.

آسنڪر ڪوڙ ٺار ڪوڙي ٿِراڻ

آرت - اٺيڪ ڪوڙا (شخص) آڻن، جي ڪوڙ ٻر ٻيا ٿين
يعني هميشه ڪوڙ ڳالهائيندا ٻيا وڃن. [ڪوڙ ٺار = ڪوڙا. ٿِراڻ =
ٿين ٿا.]

آسنڪر ماڻيچر مَلِ پيڪر ڪاڻ

آرت - اٺيڪ ماڻيچر يعني ڪوئن ڪمن ڪرڻ وارا آڻن، جي
گندو کاڌو کائين ٿا.

نوٽ - مٿين ٿڪ ٻر گندي کاڌي جو مطلب آهي منسل جوڙي
نگيءَ سان حاصل ڪيل کاڌو، يا ماس، شراب وغيره ورتائڻ.
[مل = ملين، گندو. ٻڪ = کاڌو.]

آسنڪر ننداڪ سِر ڪَرِه ڀارُ

آرت - اٺيڪ نندا ڪندڙ آڻن جي (برائي نندا ڪرڻ ڪري)
ٻنهنجي سرتي ٻاٻ جو بوجو کڻن ٿا. [ننداڪ = نندا ڪندڙ.]

ٺاڙڪ نيچر ڪهي ويچارُ

آرت - سري گورو ٺاڙڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته (من
ٻڙي ٻر) نيچر يعني آسري سرشتيءَ جو ويچار اسان اوهانکي
ٻڌايو آهي.

ਜੋ ਤੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਸਾਥੀ ਪੈਲੀ ਕਾਰ

ਅਰ- ਮੈਂ ਮਗਰੋਂ ਚੱਲੀ ਤੁਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ
ਕਰ ਆਈ।

ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਨਿਰੰਕਾਰ।

ਅਰ- ਮੈਂ ਮਗਰੋਂ ਮਗਰੋਂ (ਮਗਰੋਂ) ! ! ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ
ਅਸੀਂ, ਮਾਂ- ਮਾਧੀ ਸੁਆਹ ਮੇਰੇ ਚੱਲੀ ਤੁਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਸੁਣੀ ਨਹੀਂ
ਦਾਰ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਹਰੀ ਸਦਾ ਚੋਟ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਥੀ, ਆਸਰੀ ਸਰਸ਼ੀ ਚਾਕੀ
ਨਾ ਕੋਲੀਓ? ਤੇਜ਼ੀ ਤੀ ਸਾਹਿਬ ਦਿਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਚਾਕੀ:-

ਅਸੀਂ ਮੁਰਖ ਅੰਧ ਘੋਰ। ਅਸੀਂ ਚੋਰ ਹਰਾਮ ਖੋਰ। ਅਸੀਂ
ਅਮਰ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਜੋਰ। ਅਸੀਂ ਗਲ ਵਢ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ। ਅਸੀਂ
ਪਾਪੀ ਪਾਪ ਕਰਿ ਜਾਹਿ। ਅਸੀਂ ਕੁੜਿਆਰ ਕੁੜੇ ਫਿਰਾਹਿ। ਅਸੀਂ
ਮਲੇਛ ਮਲੁ ਭਖਿ ਖਾਹਿ। ਅਸੀਂ ਨਿੰਦਕ ਸਿਰਿ ਕਰਹਿ ਭਾਰੁ।
ਨਾਨਕੁ ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਵੀਚਾਰੁ। ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ। ਜੋ ਤੁਧੁ
ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ। ਤੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ੧੮ ॥

(੧) ਪ੍ਰਤੀ

ਅਸੰਕੇ ਮੁਰੱਕੇ ਅੰਡੇ ਕੇਹਰ

ਅਰ- ਅਸੰਕੇ ਮੁਰੱਕੇ ਅੰਡੇ = ਅੰਡੇ ਅੰਡੇ ਅੰਡੇ ਅੰਡੇ
[ਕੇਹਰ = ਚੋਰ, ਚਾਕੀ]

ਅਸੰਕੇ ਚੋਰ ਚਾਕੀ ਚੋਰ

ਅਰ- ਅਸੰਕੇ ਚੋਰ ਚਾਕੀ = ਚੋਰ ਚਾਕੀ ਚੋਰ ਚਾਕੀ

ਅਸੰਕੇ ਅੰਡੇ ਚਾਕੀ ਚੋਰ

ਅਰ- ਅਸੰਕੇ ਅੰਡੇ ਚਾਕੀ ਚੋਰ = ਅੰਡੇ ਚਾਕੀ ਚੋਰ ਚਾਕੀ

[ਅੰਡੇ = ਚੋਰ, ਚਾਕੀ, ਚੋਰ, ਚਾਕੀ, ਚੋਰ, ਚਾਕੀ]

آرت - اٺيڪَ جوڳي آهن، جي هن ۾ (دنيا جي وهنوار کان)
اڏاس رحمن ٿا.

آسنڪه پيگت گھل گيان ويچار

آرت - اٺيڪَ پيگت آهن، جي (هنجي) پلاين ۽ برهم گيان
جو ويچار ڪن ٿا. [گھل = اُٺڪار، پلايون.]

آسنڪه ستي آسنڪه داڦار

آرت - اٺيڪَ ستواڊي آهن (جهڙوڪ راجا درشنچندر) ۽ اٺيڪَ
دان ڪرڻ وارا آهن (جهڙاڪ ڪرڻ ۽ وڪريما جيت.)

آسنڪه سور مہر پيگه سار

آرت - اٺيڪَ سورما آهن جي منهن تي هٿيارن جا (ڌڪ)
کائين ٿا يعني لڙائيءَ ۾ پٺ نٿا ڏين. [سار = رک يا لوه جو هٿيار.
پيگه = کائڻ.]

آسنڪه مون لو لاءِ ٿار

آرت - اٺيڪَ موني آهن جي اکند ورتي (پرمانا سان لڳائين
ٿا.) [ٿار = هڪ ٿڪ، اکند.]

قُدَرَت ڪوٺ ڪها ويچار

آرت - (هي پرمانا) تنهنجي ڪهڙي ڪهڙي قدرت جو
آءٌ ويچار ڪري بيان ڪريان يعني تنهنجون قدرتون بي شمار
بي انت آهن.

بيو آرت - (هي پرمانا) ڪهڙي (مون ۾) قدرت يا شڪتي
آهي، جو ويچار ڪري تنهنجو بيان ڄوان.

وارثا نه ڄاوا ايڪ وار

آرت - مان نوتان هڪڙو پيرو نه (پر ڪئين پيرا) قربان

ٿو وڃان.

一、政治
 二、經濟
 三、文化
 四、教育
 五、宗教
 六、藝術
 七、科學
 八、法律
 九、道德
 十、社會
 十一、家庭
 十二、職業
 十三、娛樂
 十四、體育
 十五、衛生
 十六、交通
 十七、通信
 十八、金融
 十九、貿易
 二十、工業
 二十一、農業
 二十二、漁業
 二十三、牧業
 二十四、林業
 二十五、礦業
 二十六、能源
 二十七、環境
 二十八、氣候
 二十九、自然
 三十、地理
 三十一、歷史
 三十二、哲學
 三十三、文學
 三十四、音樂
 三十五、戲劇
 三十六、電影
 三十七、電視
 三十八、廣播
 三十九、新聞
 四十、出版
 四十一、印刷
 四十二、建築
 四十三、設計
 四十四、工程
 四十五、技術
 四十六、管理
 四十七、行政
 四十八、司法
 四十九、警察
 五十、軍隊
 五十一、外交
 五十二、國際
 五十三、全球
 五十四、世界
 五十五、宇宙
 五十六、生命
 五十七、死亡
 五十八、靈魂
 五十九、精神
 六十、意識
 六十一、思想
 六十二、感情
 六十三、行為
 六十四、習慣
 六十五、性格
 六十六、命運
 六十七、未來
 六十八、希望
 六十九、理想
 七十、目標
 七十一、計劃
 七十二、行動
 七十三、努力
 七十四、奮鬥
 七十五、成功
 七十六、失敗
 七十七、挫折
 七十八、困難
 七十九、挑戰
 八十、競爭
 八十一、合作
 八十二、團結
 八十三、和諧
 八十四、和平
 八十五、戰爭
 八十六、暴力
 八十七、犯罪
 八十八、懲罰
 八十九、救濟
 九十、援助
 九十一、慈善
 九十二、公益
 九十三、社區
 九十四、鄰里
 九十五、鄉親
 九十六、朋友
 九十七、伴侶
 九十八、家人
 九十九、祖國
 一百、世界

[illegible]

۱- *Handwritten text in Persian script, likely a list or index.*
 ۲- *Handwritten text in Persian script.*
 ۳- *Handwritten text in Persian script.*
 ۴- *Handwritten text in Persian script.*
 ۵- *Handwritten text in Persian script.*
 ۶- *Handwritten text in Persian script.*
 ۷- *Handwritten text in Persian script.*
 ۸- *Handwritten text in Persian script.*
 ۹- *Handwritten text in Persian script.*
 ۱۰- *Handwritten text in Persian script.*

جنهنجي معنيٰ آهي ”مان هڪڙو آهيان = مون مان گهڻا ٿين.“
انهيءَ وچن ڪيڙا تي سرشتي اٿين ٿي.

تس تي هوئي لکھ ڏريڻا

ارت - تنهن واک مان لکين ڏريڻا ٿيا آهن. مطلب ته اڳي
برهمانڊ بهنجي ويا آهن.

قدرت ڪوڙ ڪيا ويچار

ارت - (هي برهماڻ!) تنهنجي ڪهڙي ڪهڙي قدرت جو
آءٌ ويچار ڪري بيان ڪريان يعني تنهنجون قدرتون هي شمار
هي انت آهن.

بيو ارت - (هي برهماڻ!) ڪهڙي (مون ۾) قدرت يا شڪتي
آهي، جو ويچار ڪري تنهنجو بيان جوان.

وارثا نه جاوا ايڪ وار

ارت - مان توتان هڪڙو پيرو نه (هر ڪئين پيرا) قربان ٿو
وڃان. [وارثا = قربان. وار = پيرو.]

جو ٿڌ پايو سائي پلي ڪار

ارت - هي ڳوٺ! جيڪي توکي وڻي ٿو، سوئي پلو ڪم
آهي. [پايو = وڻي ٿو.]

تون سدا سلامت نرنڪار.

ارت - هي نرآڪار سروب (نرگڙ روب!) تون سدائين
استر آهين. پاڻ توکانسواءِ ٻيو جيڪي ڏسڻ ۾ اچي ٿو، سو قائم
رحم وارو نه آهي.

تڏهين ست وري پچل لڳا ته پرميشور، جا سرشتي
بنائي آهي، سا سموري هڪجهڙي آهي يا جدا جدا نمونن

وڃي ويو آهي يعني سڀني جو لکڪ سندن ڪرڻس اٺوسار لکيو ويو آهي. [وڙي = وھڙو. ڦلام = (۱) ڦلڻ، (۲) ڪلام. وري ڦلام = وھڙو ڦلڻ يعني اهو ڦلڻ جو مڻ سان ڀريو ويو آهي ۽ جو ٻاڪل جاڏ لکي سڀني جو وھڙو ڦلڻ.]

ايهه ايڪا ليڪه جاڻي ڪو.

ليڪا ليڪا ڪيتا ڏو.

ارت - اهو لکڪ ڪر لکي جاڻي؟ (حڪيمس) اهو لکڪ ڪٿي لکجي ٿو ڪيترو نه نهندو! يعني لکڪ سان پوري پوري جي نه آهي.

هتي ڪورو صاحب پرميشور ڏانهن سنمڪه ٿي سندس آست ڪن ٿا:-

ڪيتا ڦاڻ سڦالھ رڳو.

ارت - (هي پرميشور) ڪيترو نه ٽيندو هل آهي ۽ ٽيندو رڳو ڪيترو نه سڏر آهي! [ڦاڻ = هل. سڦالھ = سڏر.]

ڪيتي ڊاٽ جاڻي ڪوڻ ڦوٽ

ارت - ڪيتري نه ٽيندو ڊاٽس (ڪاٺا پٽڙا وڃڻ جي) جيون تي آهي؟ ڪن تو جاڻي ٿو ڪيترو ڦوٽ ٿون (جيون کي) ٽين ٿو.

ڪيتا پٽو ايڪو ڪو.

ارت - تو ڦڪڙي وڃن ڪڍڻ سان ڏندا جو پٽو ڪو آهي. ڪڍو = ڍڪو، وڃن = ٻڌو = پٽو.

نوت - پرميشور سرسي جي آستتي ڪرڻ کان اڳي هي

”ايڪو مٿر تير پيا مٿر“

آرت - جيڪو ادا ڳالهه سمجهي ٿو، سوئي سڃياري آهي
(يعني اهوئي صحيحه آهي ۽ ٻين سڀني غلط سمجهيو آهي.)
[پڄڻي = سمجهي ٿو.]

دَوَلِي اُوڀر ڪيٽا پَر

آرت - اُنهيءَ ڌرم روپي ڏيکي ٿي ڪيترو نه ٻار آهي!
[ڪيٽا = ڪيترو نه، يعني ڳڻڻو.]

ڌرتِي هور پريءَ هور دور

آرت - ڌرتيءَ کان پري (يعني ڌرتيءَ هيٺان) هي ڌرتي
آهي، تنهن جي هيٺان هي ۽ اهڙيءَ طرح وري هي آهي. مطلب
ته هي شمار ڌرتيون هڪ ئي هيٺان آهن. [دور = هي.]

تَسَ تي پَر ٿَلِي ڪَڙو زور

آرت - تنهن (سڀ کان هيٺين ڌرتيءَ) جي ٻار هيٺان ڏيکي
ڪي ڪنهنجو آڌار آهي؟ يعني انهن سڀني جو آڌار ٻرئينور آهي.
[تس = تنهن. ٿلي = تري ۾، هيٺان. زور = آڌار.]

وري سڌ پچھل لڳا ته سائين! پرميشور جي رچنا
ڪيڏي آهي؟ تنهن تي صاحبن هيٺيون اُتر ڏنو:-

جيئڙهه جات رنگا ڪي ڏاڍا

آرت - پرميشور (انڪ) جيو ۽ انهن جون ڌانيون (رحميون
آهن) ۽ انهن جا (جدا جدا) رنگ ۽ ڏاڍا رکيا اٿس. رجات = ڌانيون.
ڪي = ۽.]

سَپنا لکيا وڙي قلام

آرت - (١) ۽ سڀني (جي بستڪ) تي جوت وڌندڙ قلم سان
ليک لکي ڇڏيو اٿس. (٢) سڀني جي بستڪ تي لکئي جو ڪلام

نوٺ - سڻ ۽ منڻ، ڪانوءَ "نڌياسن" جي منزل تي ڏهه
ڪهي ٿو. انهيءَ ڏانهن اشارو هن ڪو به ڪيل آهي.

تڏهين سڌ وري چوڻ لڳا ته جنهن پرماتما ۾ سنت
ڌيان لڳائين ٿا، تنهنجا ڪهڙا ڪم آهن، سي ڏيکارڻي
اسان کي ورنه ڪري ٻڌايو. تنهن تي صاحب فرمائڻ لڳا:-

جي ڪو ڪهي ڪري ويچار
ڪرتي ڪي ڪرڻي ٺاهي شمار

ارت - جيڪڏهن ڪو (ان پرماتما جي) ڪم جو ويچار
ڪري بهان ڪندو (تو ڪي نه سمجهندو)، ڇاڪاڻ ته ڪرتار جي
ڪم جو ڪاٺوئي ڪونهي. [ڪرتي = ڪرتار، ڪرڻي = ڪم.]

وري سڌ چوڻ لڳا ته پاران ۾ چيل آهي ته پوڻويءَ
کي ڏول يعني ڊگهو ڪنيو بيسو آهي، تنهن بابت توهانجو ڇا
چوڻ آهي؟ تنهن تي صاحب هينئون اتر ڏنو:-

ڏول ڌرم ڏيا ڪا پوت

ارت - ڏول (جنهن جي آثار تي پوڻوي پتل آهي) سو ڌرم
روپي ڊگهو آهي ۽ ڏيا جو به آهي. (يعني ڏندا جو حرحو پرماتما
جي دها سان، ڌرم جي آسري تي ملي ٿو.) [ڏول = ڊگهو
پوت = به.]

سنتوڪه ٽپ رکيا چن سوٽ

ارت - اتر ڌرم روپي ڊگهو سنتوڪه جي رسيءَ سان ٺاڪل
يعني ٻڌل آهي. ڏاڍو ڌرم تڏهن استر ٿئي ٿو، جڏهن سنتوڪه
سلسل شامل آهي. [سوٽ = سب يا رسي.]

جيڪو پنهنجي ڌوويءَ سڃهار

ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ । ਪੰਚੇ ਪਾਵਹਿ ਦਰਗਹਿ ਮਾਨੁ ।
ਪੰਚੇ ਸੋਹਹਿ ਦਰਿ ਰਾਜਾਨੁ । ਪੰਚਾ ਕਾ ਗੁਰੁ ਏਕੁ ਧਿਆਨੁ । ਜੇਕੋ ਕਹੈ
ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ । ਕਰਤੇ ਕੈ ਕਰਣੈ ਨਾਹੀ ਸੁਮਾਰੁ । ਧੋਲੁ ਧਰਮੁ ਦਇਆ
ਕਾ ਪੂਤੁ । ਸੰਤੋਖੁ ਥਾਪਿ ਰਖਿਆ ਜਿਨਿ ਸੂਤਿ । ਜੇ ਕੋ ਬੁਝੈ ਹੋਵੈ
ਸਚਿਆਰੁ । ਧਵਲੈ ਉਪਰਿ ਕੇਤਾ ਭਾਰੁ । ਧਰਤੀ ਹੋਰੁ ਪਰੈ ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ ।
ਤਿਸਤੇ ਭਾਰੁ ਤਲੈ ਕਵਣੁ ਜੋਰੁ । ਜੀਅ ਜਾਤਿ ਰੰਗਾ ਕੇ ਨਾਵ । ਸਭਨਾ
ਲਿਖਿਆ ਵੁੜੀ ਕਲਾਮ । ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ । ਲੇਖਾ
ਲਿਖਿਆ ਕੇਤਾ ਹੋਇ । ਕੇਤਾ ਤਾਣੁ ਸੁਆਲਿਹੁ ਰੂਪੁ । ਕੇਤੀ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ
ਕੋਣੁ ਕੂਤੁ । ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ । ਤਿਸਤੇ ਹੋਏ ਲਖ ਦਰੀਆਉ ।
ਕੁਦਰਤ ਕਵਣੁ ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ । ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ । ਜੋ
ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ । ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥੧੬॥

(੧੬) پڙي

پنچہ پرواٹ، پنچہ پروان

آرت - سنت (لوک پرلوک) قبول پیل آمن ؛ (جتي
کٽي) مکيه يا پٽرا آمن . [پنچہ = سنت . پرواٹ = قبول پيل .
بروان = مکيه ، پٽرا .]

پنچي پاوہ درگہ مان

آرت - سنت (پرماٽا) جي درگاہ ۾ مان پائين ٿا .

پنچہ سوہم در راجان

آرت - سنت پرميشور جي دربار ۾ سوہيا ٿا پائين . [راجان =
وڏو راجا يعني پرميشور .]

پنچا کا گور اڪ ڌيان

آرت - سنتن جو ڌيان ڪري گوروءَ يعني وڏي پريماٽا

۾ آهي .

آرت - جيڪڏهن ڪو چوي (تہ مان اها ٻيڙيا ڪري
سگهندس) تہ پوءِ پڇيائيندو (ڇاڪاڻ تہ جوڙ سان خبر پوندس
تہ سندس جوڙ کان ٻاهر آهي).

ڪا گڏ قلم نہ ليڪل هار

منئي ڪا ٻي ڪرن ويچار

آرت - نہ ايترا ڪاغذ آهن، نڪي ايترا قلم آهن ۽ نڪي
ايترا لکندڙ آهن، جو مڃڻ واري پرس (جي ٻيڙيا) باهت وٺي
ويچاري (لکن). [ڪا گڏ = ڪاغذ. ٻيڙيا = ويڙيا.]

اٿسا نام نرنجن دوء

جيڪو من، جاڻي من ڪوء.

آرت - نرنجن پرمانيا جو نالو اهڙو آهي (جو) جيڪو انهيءَ
کي مڃي ٿو، اهوئي من ۾ ڄاڻي ٿو (تہ اُن ۾ آندو ڪهڙو آهي).
[نرنجن = ميا کان رهت، پوتر. من = مڃي ٿو.]

مِنَئِ सरति होवै मनि वधि । मँनै मगल बढल की मधि
। मँनै मुचि चेटा ना धाधि । मँनै नम कै मधि न नाधि । मैसा
नामु निरननु होधि । जे को मँनि नाहै मनि कोधि ॥ १३ ॥

پڙي (۱۳)

منئي سرت دوي من ٻڌ

آرت - نام جي مڃڻ ڪري (پرمانيا سان) ڌيان لڳي ٿو ۽
من جي اندر سمجهه پيدا ٿئي ٿي. [منئي = مڃڻ ڪري. سرت =
ڌيان. ٻڌ = ٻڌي، سمجهه.]

ٻيو آرت - نام جي مڃڻ ڪري من ۽ ٻڌيءَ ۾ سوچي
ٿئي ٿي. [سرت = سوچي.]

(ديوان ليلارام سنگهه جي ٿيڪا جب صاحب تي.)

سُطِيئي ھاٿِ دَوِيءِ آسڪام

اُرت - نام جي سٿڻ ڪري بي انت برمانا هٿ اچي سگهي ٿو. (۲) نام جي سٿڻ ڪري (سناڻ - اڱر) جنهنجو ترو لپڻ جو نه آهي، سو هٿ ڇڏو ٿو بوي يعني مٿس ٻاڻي ٿاڻيو ٿيو بوي جنهنڪري انسان سولائي سان تري سگهجي ٿو. [اسڪام = جنهنجو انت يا ترو لپي نه سگهجي يعني بي انت.]

ڏانڪ پڳتا سدا وِڪاس

سُطِيئي دَوِڪه پاپ ڪا ناس.

اُرت - سري گورو ڏانڪ صاحب جي فرمائين ٿا ته پڙهن کي سدائين آندو آهي، (جو جو) نام جي سٿڻ ڪري دڪه ۽ پاپ ناس ٿي وڃن ٿا.

وَرِي سڌ چوڻ لڳا ته اسان نام جي سٿڻ جو مهاڻو ٻڌو، ھاڻي اسانکي پڳتيءَ جي ٻئي ڌاڪي يعني ”منڊ“ جو مهاڻو ٻڌايو ٿيڻ تي صاحبن جنهيون ۲ پُڙيون اُچارينون :-
مِٽي کي ڳاڙي ڪري ن ڄاڻي. | ڇوڪر کي پڙي پڙي ڇڏي.

ڪاڙي کي ڪاڙي ڪري ن ڄاڻي. | مِٽي کي ڪاڙي ڪري ن ڄاڻي. |
مِٽي کي ڪاڙي ڪري ن ڄاڻي. | مِٽي کي ڪاڙي ڪري ن ڄاڻي. || ۹۲ ||

(۱۲) پُڙي

مَني ڪي گت ڪهي نه ڄاڻي

اُرت - برمانا جي نام جو وارن جي مڙها ڪهي نٿي وڃي يعني ادا جوڻ کان پوءِ آهي. [مَني = (نام) مڇو وارا. گت = حالت، مڙها.]

جي ڪو ڪهي پڇي پڇي

نانڪ پڳئا سدا وِگاسُ
سُڻيئي دُوکَ پاپَ کا ناسُ.

آرت - سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته پڳتن کي سڌائين آندو آهي، (جو جو) نام جي سڻڻ ڪري دُک ۽ پاپ ناس ٿي ٿا وڃن.

ਸੁਣਿਐ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਇੰਦੁ । ਸੁਣਿਐ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹਣੁ ਮੰਦੁ ।
ਸੁਣਿਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਨਿ ਭੇਦ । ਸੁਣਿਐ ਸਾਸਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵੇਦ ।
ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ । ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ ੬ ॥

پوڙي (۹)

سُڻيئي ايسرَ برما اِنْدُ

آرت - نام جي سڻڻ ڪري سُو، برهما ۽ اِنڊر ٿيا آهن.

سُڻيئي مڪِه سالاهڻُ مندُ

آرت - نام جي سڻڻ ڪري نيچر ذات وارا (سري روداس پڳت آدڪ) پنهنجي مڪه سان پرميشور جي تعريف ڪرڻ جا لائق ٿين ٿا. [مند = نيچر، سالاهڻ = تعريف ڪرڻ، ساراهڻ.]

بيو آرت - نام جي سڻڻ ڪري نيچر پرنس (والميڪ آدڪ) مڪه سان ساراهڻ جهڙا ٿين ٿا يعني نام جي پرتاب ڪري نيچر ماڻهن جي ساراهه ۾ ڪو بيو ڪري.

سُڻيئي جوگه جگت، تَن پيدَ

آرت - نام جي سڻڻ ڪري پرميشور سان ملڻ جي جڳتي هٿ لڳي ٿي، ۽ سرير جي پيد جي سڌ پوي ٿي، يعني اها خبر پوي ٿي ته سرير جڙ ۽ ناسونت آهي ۽ آتما جيتن ۽ اهر آهي. [جوگه جگت = پرميشور سان ملڻ جي جڳتي يا تجويز.]

(੧) ਸੁਣੁ (੨) ਸੁਣੁ (੩) ਨਿਰਾਸਨੁ । ਸੁਣਿਐ ਜਨਿ ਭੁਭੁਕ
(੪) (੫) (੬) (੭) (੮) (੯) (੧੦) (੧੧) (੧੨) (੧੩) (੧੪) (੧੫) (੧੬) (੧੭) (੧੮) (੧੯) (੨੦)

ਸੁਣਿਐ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥ । ਸੁਣਿਐ ਧਰਤਿ ਧਵਲ
ਆਕਾਸ । ਸੁਣਿਐ ਦੋਖ ਲੋਭ ਪਾਤਲ । ਸੁਣਿਐ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੇ ਕਾਲੁ ।
ਨਾਨਕ ਹਰਤਾ ਸਦਾ ਵਿਰਾਸੁ । ਸੁਣਿਐ ਰੂਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥ ੮ ॥

(੧) ਤੁਰੀ

ਸੁਣਿਐ ਜਨਿ ਭੁਭੁਕ

ਅਰਥ - ਜਨੁ ਜਿ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ

ਸੁਣਿਐ ਜਨਿ ਭੁਭੁਕ

ਅਰਥ - ਜਨੁ ਜਿ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ

ਸੁਣਿਐ ਜਨਿ ਭੁਭੁਕ

ਅਰਥ - ਜਨੁ ਜਿ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ

ਸੁਣਿਐ ਜਨਿ ਭੁਭੁਕ

ਅਰਥ - ਜਨੁ ਜਿ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ ਸੁਣਿਐ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ
ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ ਨਾ ਆਸੁ

جي ٿس ٺٺر نه آوئي، ته وات نه پڇي ڪي

آرت - (پر) جيڪڏهن انهيءَ جيو تي پرميسور جي ڪرپا نه هجي ته ڪوبه هن کي پرلوڪ به وات سان نه پڇندو (ته تون ڪير آهين؟) يعني هنکي ڌڪار سان نهاريندا. [ننڍر = ڪرپا. وات = زبان.]

وري سڌن پڇيو ته پرماتما جي ڪرپا درشتيءَ کانسواءِ جيو جو ڪهڙو حال ٿئي ٿو؟ تنهن تي صاحب فرمائيل لڳا:-

ڪيٽا آندڙ ڪيٽ ڪري، دوسي دوس ڌري

آرت - (اهڙي جيو کي) پرميسور جي درگاهه ۾ ڪيئن به ڪيئون ڪندا يعني هنکي تمام نيچه جوڙ ملندي؛ ۽ ڏوهي به اهڙي جيو تي ڏوهه رکندا يعني اُهي به هنکي پاڻ کان گهڻو گهٽ سمجهي ڀرسان وهڻ نه ڏيندا. [ڪيٽا = ڪيٽان. دوسي = ڏوهي. دوس = ڏوهه.]

ٺاڻڪ ٺرڳڻ ڳڻ ڪري، گڻوٺڻا گڻ دي

آرت - سري گورو ٺاڻڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته پرماتما ٺرڳڻي جيون تي مهربانيون ڪري ٿو؛ جيڪي گڻوان آهن تن تي وڌيڪ مهربانيون ڪري ٿو. [ٺرڳڻ = بي گڻا، گڻن کان رهت. گڻوٺڻا = گڻوان. گڻ = آپڪار، مهرباني.]

ٿيها ڪوءِ نه سڄهڻي، جي ٿس ڳڻ ڪوءِ ڪري.

آرت - (پر) اهڙو ڪو سڄهڻي ڪونه جو هن (پرماتما) تي مهرباني ڪري، يعني پرماتما کان وڌيڪ يا اُن جيڏو ڪوبه ڪونهي، جو مٿس ٿورو ڪري.

ٺٺڏهين سڌن چيو ته اهڙو پرماتما ڪيئن هت اچي سگهندو؟ صاحبن تنهن تي کين پڳهڻيءَ جا ٽي ڏاڪا ٻڌايا

ڪبو؟ يعني انهيءَ مان ڪو فائدو نه ٿيندو. [ناوا = اشدان ڪريون.
 پاوا = وٽون. وٽ = سواءِ. پاڻي = راضي ٿيڻ، وٽ. ڪ = ڪهڙو، ڇا.]
 جيتي سرتِ اُپائي ويڪا، وٽ ڪرما ڪ مليءِ لئي
 آرٽ - جيڪا سرشتي پرميشور جي جوڙيل اسين ڏسون ٿا،
 تنهن ۾ پورب جي ڪرمن کانسواءِ (يا پرميشور جي ڪرما کانسواءِ)
 ڇا ٿو ملي؟ يعني هن سرشتيءَ ۾ جيڪي ڪي جيو کي ملي ٿو،
 سو سڀ سندس آڳين ڪرمن موجب (يا پرميشور جي ديا سان)
 اُنکي ملي ٿو. [سرت = سرشتي. ڪرما = (۱) پورب جا ڪرم
 (۲) پرميشور جي ڪرما.]

مَتِ وِچ رَتَن جِواڻِ مَاطِڪَ جي اڪَ گورَ ڪي سِڪَ سَٽِي
 آرٽ - (هن جيو جي) ٻڌيءَ اندر (وٽراڳر روپي) رتن،
 (گيان روپي) جواڻ، ۽ (سروٺ، منٺ ۽ نڌياسن روپي) مَاطِڪَ
 پيا آهن. (اهي تڏهين ڄاڻندا)، جڏهين گوروءَ جي هڪڙي ئي
 سڪيا ٻڌي (اُن موجب هائجي). [مَت = ٻڌي. رتن = لعل، ياقوت.]
 نوٽ - سروٺ، منٺ ۽ نڌياسن، اهي ٽي يگنيءَ جا ڏاڪا آهن
 جي گوروءَ دواران هٿ اچي سگهندا. (۱) سروٺ = نام سَٽُ (۲)
 منٺ = نام مَچُ (۳) نڌياسن = نام ۾ درڙ ورتي لڳائڻ. انهن ٽنهي
 جي مٿان بابت صاحبين (۸) کان (۱۶) تائين پڙيون اُچارين آهن.

گُورِ اڪَ دِيهِ پُڄِي

سَپِنَا چِيئا ڪا اڪَ داتا، سَو مِي وَسِرِ نه ڄاڻي.

آرٽ - گورن اسانکي هڪ ڳالهه سمجهاڻي ڏني آهي ته سڀني
 جيون جو داتا هڪ پرماٽمائي آهي، سو شل اسان کان نه وسري.
 جڏهين سندن ڏٺو ته صاحب پدارثن جي لالچي تي
 نٿا درڪن، تڏهين وري هن طرح صاحبين کي لالچائڻ لڳا

پرمات - گنگي مها امرت زس چا کيا،

پوچي ڪنهن نه ڄاڻي هو
[سورت نامديو جي سند ۲]

ارت - ڪڏهن گونگو تمام ننڍي مٺي شئي کائي، ۽
ڪائس پهچي ته ان جو سواد ڪٿو آهي ته هو سان ڪري نه
سگهندو، تهز طرح ستورن جي مها جي چارو کڻي مڇي، ته نه
اها ورس ڪري منڪل آهي.

گورا اڪ ڏي. پڄهائي

سپنا جيما ڪا اڪ ڏاتا، سو مٺي وسر نه ڄاڻي.

ارت - گورن سانگي ڪه ڳالهه سمجھائي ڏني آهي ته
سپني حصن جو ڏاتا ڪه پرماتما ئي آهي، سو شل سان کان نه
وسري. [پڄهائي = سمجھائي.]

ڏهين سڌن صاحبن کي چيو ته اسان سان گڏ حلو
ته اوهانکي ڦيرائڻ تي اشدان ڪرايون ۽ قسمين قسمين
رتن آڌڪ پدارت ڏيکاريون. تنهن تي صاحب فرمائڻ لڳا -

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ ਵਿਲੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ ।
ਜੇਤੀ ਸਿਰਥਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ ਵਿਲੁ ਕਰਮਾ ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ । ਮਤਿ
ਵਿਚਿ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਿਕ ਜੇ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ । ਗੁਰਾ
ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ । ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਜੇ ਮੈ ਵਿਸਰਿ
ਨ ਜਾਈ ॥ ੬ ॥

پڙهي (۶)

تيرت ناوا، جپ تس باوا، ويط پاڻي ڪه ناء ڪري

ارت - تيرت تي انسان ڪريون، ڪڏهن انکي معني
پرماتما کي وڻون، (پرماتما جي) ويط کان سواءِ انسان ڪري ڪا

(ٿو) ۽ گورو جي اُديش سان (هرميشور ۾) سائيجي وڃجي ٿو.
[نادن = اناحد شبد.]

پيو ارٿ - گورو جي آگيا ۾ رهندڙ جيو کي شبد ٻڌڻ ۾ آجي ٿو ته پوءِ هنکي گيان ٿئي ٿو ۽ هو (بالڪ جي يادگيريءَ ۾) محو رهي ٿو.

وري سڌن چيو ته گوروءَ جي مهما جو ڪجهه ورنن پلائي ڪري اسانکي ٻڌايو. تنهن تي صاحبن هيٺين ٽڪ اُچاري :-

گورُ ايسرُ، گورُ گورُڪه برما، گورُ پارٻتي مائي

ارٿ - گوروئي سڏ آهي، گوروئي وشنو آهي، گوروئي برما آهي ۽ گوروئي پارٻتي ياتا آهي. [ايسر = شو. گورڪه - گو - گانءَ ۽ رک = رکيا ڪندڙ يعني گمن جي پالنا ڪندڙ يا وشنو.]

ياو - جڏهن شو مڙاج سنگهار ڪندڙ آهي تڏهن گورو سڪن جا ڪام آڌو ڪارناس ڪيو ڇڏي. جڏهن وشنو جڳت جي پالنا ڪندڙ آهي، تڏهن گورو سڪن جي سُڀ گمن جي پالنا ڪندڙ آهي. جڏهن برما اُتڀتي ڪندڙ آهي تڏهن گورو سڪن جي ردن ۾ نوان نوان گول اُٿن ڪري ٿو ۽ جڏهن پارٻتي ياتا ور ڏيندڙ آهي تڏهن گورو سڪن کي اهو ور ٿو ڏئي ته شل هنن جو هرير اڪال پرڪ سان سدائين لڳو رهي.

تڏهين سڌن پڇيو ته سائين اوهين ٻڌايو ته انهيءَ کان به وڌيڪ پيو ڪو گوران جو جس آهي؟

تنهن تي صاحبن هيٺيون جواب ڏنو :-

جي هُو جاڳا آکان ٺاهي، ڪهڙا ڪڙن نه ڄاڻي

ارٿ :- جيڪڏهن اسانکي (انهيءَ ڳالهه جي) وڌيڪ خبر به

هجي، تڏهين به اسين ڇڻي ڪين سگهنداسون، جو جو گورن جي جس جو بيان ڪٿيوئي نه ويندو. [ڪهڙا = بيان.]

جن سيوئا تن پائنا مان

آرت۔ اخري پرماتما جي جن شوا ڪٿي آهي، تن ئي
(درگاهه پر) مان هئو آهي.

نانڪ ڪاويشي، ڪٿي نڌان

آرت۔ سري گورو نانڪ صاحب جي فرمائين نا ته (اخري)
گئل جي حراي (پرماتما) جا جن گائڻ گهرجن. [گئي نڌان =
گئل جو حرايو، معنيٰ پرماتما.]

ڪاويشي سٽيهي مين رکيهي پاو

آرت۔ (هن جا گئا) گائڻ ۽ ٻڌڻ گهرجن ۽ هن پر هن سان
پرپر رکڻ گهرجي. [پاو = پرپر، پرهن.]

دگر پوهر، سکر گهر لي جا

آرت۔ (ائين ڪرڻ سان هي وحو) دکن کي دور ڪري
سکر پهتجي اندر ۾ آئي ٿو يعني هن جا دگر دور ٿي وڃن ٿا ۽ کس
سکر پرايت تين ٿا. [پوهر = دور ڪري، لي = آئي.]

وري سڌن پچيو ته پرماتما جا ڪٿي گائڻ ۽ ٻڌڻ ۽
هن سان پرپر ڌارڻ پاڻيهي پنهنجي سري ڪري سگهجي ٿو يا
ان لاءِ ٻئي ڪنهن جي مدد جو ضرور آهي؟ تنهن تي صاحبن
گورو جي اُپديش جي ضرورت ڏيکاري هيٺين ٽڪ
اُچاري، جنهن ۾ بتايائون ته ڇو اهو ضروري آهي.

گورمڪي نادن گورمڪي ويدن، گورمڪي رجنا سمائي

آرت۔ گورو جي مڪه يعني اُپديش سان ارادو شد (ٻڌڻ پر
اهي تو) ۽ گورو جي اُپديش سان ويد يعني گمان (حاصل ٿئي

آرت - سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته (نام جي ويچار سان) ائين سمجهجي ٿو ته هي سارو پر پنجه سچياري پرماتما جو روپ آهي يعني هوسپ بر پاڻ ورتجي رهيو آهي. [ايوي = ائين.]
تڏهين سڌن پڇيو ته اهڙي پرماتما کي ڪنهن اسٿاپن ڪيو آهي ۽ ڪنهن بنايو آهي ۽ هن کي ڏيائڻ مان ڪهڙو ڦل ملي ٿو؟ تنهن تي صاحبن هيٺيون اُتر ڏنو:-

ساڍا ن ڄاڻي ڪيڏا ن هوندي. آيا آيا نيرنجن
سڌي. جيئن سڌي آيا ٿي پايو آيا. ناهن گاديءَ جي
نڀاڻي. گاديءَ جي سڌي مٿي رکي ٿي ٿاڻي. دهر پهر هري سهر
پهر لاءِ ڄاڻي. گهر مٿي ناهي گهر مٿي هلي گهر مٿي رهي
سماهي. گهر ٻيهر گهر گهر مٿي بهر مٿي گهر پهر مٿي
نه هري ڄاڻي آيا ناهي ڪهڙا ڪهڙا ن ڄاڻي. گهر ٻيهر
هري بهر مٿي. سڌي ناهي ڪا ٻيهر ڄاڻي سڌي مٿي
ڄاڻي ॥ ۵ ॥

ٻيو (۵)

ٿاڻي نه جاءِ ڪيڏا نه دهر

آرت - پرماتما ڪنهن جو اسٿاپن ڪيل نه آهي ۽ ڪنهن جو
بنايل نه آهي يعني هو پاڻي ڪنهن به آڌار کان سواءِ بيٺو آهي ۽ نه
پاڻي پاڻ پيدا ٿيو آهي. (ٿاڻي = اسٿاپن ڪيل، بنايل. ڪيڏا =
ڪيل، بنايل.)

آيا آيا نيرنجن سوء

آرت - هو پاڻ ئي پاڻ ٺاهي ڪان رهت آهي يعني سڌ سروي
آهي. [نيرنجن - (نر = سواءِ ۽ انجن = سروي، داغ) = داغ بنا،
يعني ٺاهي ڪان رهت.]

مُٻڙن ڪي ٻولڻ ٻوليٿي، جت سٺ ڌري پيار

ارت - هو سوال - مگر ان ڪهڙا وڃن مڃن، هڪي ٻڙي
هو ٻڌار ڪري؟

مڃين ٻڙي سوالن جو جواب صاحبن ڇڏين ۽ تڪ
ڏنو:-

آمرت ويل سچ ٿا، وڌيائي ويچار

ارت - امرت ويلي (هڪي ٻڌار جو) من هي سڃي نام
(حما جي ٻڌار رکجي) ۽ من هي وڌاين هو ويچار ڪري
(ڪيرن ڪجي). امرت ويل = ويلو يا وقت جو امرت جهڙو هو
آهي، يا اهو وقت جنهن ۾ امرت هي ورکا ٿئي ٿي يعني ٻڌار.

وري سڏن پڇيو ته شب ڪرمن ڪرڻ ڪري
موڪش ٻڌار ڪري ڪين سگهيو ڇا؟ تنهن تي
صاحبن فرمايو:-

ڪرمي آوي ڪهڙا، نڌري موڪ ڏنار

ارت - ڪرم ڪري (سرور ڏيئي) ڪهڙا يعني حوٽيون
ملن ٿيون؟ (نام جي اُچار ڪري) ٻرمينور موڪن جو دروازو
يعني گمان ڏئي ٿو. ٻڌو رڳو گمان ڪرم جي ڪري مڪئي
ڪانه ملندي، مگر نام جي مدد سان ئي اُڃا ٻڌائي سگهجي. تنهن
ڪري حش مترو تڪ ۾ جو وڌو آهي تڏهن ٻڌار جي سڃي نام
جو ويچار ڪر. [نڌري = ٻرمينور. ڏنار = دروازو.]

هو ارت - ڪرم ڪري (سرور ڏيئي) ڪهڙا يعني حوٽيون
ملن ٿيون؟ ٻرمينور جي ڪرما سان ئي موڪن جو دروازو يعني
مڪئي ٻڌار ٿئي ٿي. [نڌري = ڪرما سان.]

ڏانڪ ايوي جاڳيٿي، سڀ آبي سچمار.

ارت - سړی گورو داسې صاحب حق فرمائیں گا کہ اهو به پروا نه پورته کړي (په ټولني) آند پر دمي توه.

نوٽ :- هيءَ تڪه ھينينءَ طرح بہ پڙھڻ ۾ ايندي آھي .

”گاوڙي ڪو گڻ وڌائي آچار“

انجو آرٽ ھي ٿيندو تہ ڪير ھن جي گڻن، وڌاين ۽ ڪن جو بيان ڪري سگھي ؟ [آچار = ڪر .]

گاوڙي ڪو وڌيا و کڻ وڻڇار

آرٽ - ڪير ھن جي ٻرھڻ وڌيا جو بيان ڪري سگھي، جنھنجو وڻڇار ڪرڻ ئي مسئل آھي . [وکڻ = ڪن، مسئل .]

گاوڙي ڪو ساڄ ڪري ٿن ڪيہ

آرٽ - ڪير ھن جي ٻل جو بيان ڪري سگھي جو سرير ٺاھي وري ناس ڪيو ڇڏي . [ساڄ ڪري = ٺاھي . ٿن = دٻھ، سرير . ڪيہ = مٽي ڪري ڇڏي يعني ناس ڪيو ڇڏي .]

گاوڙي ڪو جيئہ لڀ ڦڙ دٻھ

آرٽ - ڪير ھن جي ٻل جو بيان ڪري سگھي جو (ھڪ سرير ھان) ٻان وٺيو وري ٻي دٻھ ۾ ڏئي ٿو .

گاوڙي ڪو ڇاپي ڏسي دؤر

آرٽ - ڪير ھن جي ٻل جو بيان ڪري سگھي جو ڇاٽل ۽ ڏسڻ کان پري آھي . [ڇاپي = ڇاٽل .]

گاوڙي ڪو ويڪي ھاڏان حدؤر

آرٽ - ڪير ھن جي ٻل جو بيان ڪري سگھي جو ھاڏان ھاڏان حضور ٿيو ويٺو ڏسي . [ويڪي = ڏسي .]

ڪٿنا ڪٿي نہ آوي توڻ

آرٽ - (ھن جي گڻن جو) بيان ڪٿيندي آنت نہ ايندي يعني ھن جي گڻن جو بيان ڪيترو بہ ڪٿي ڪجي تہ بہ اھو بيان

(٢) پڙي

حُڪمي هو وِن آڪار، حُڪم نه ڪهئا جائِي

آرت :- اُن حاڪم جي حڪم ڪري (سڀني وسٽن ۽ برائين جا) روپ ٿين ٿا، مگر اُنجهي حڪم جو پورو بيان ڄڻي نٿو سگهجي .
[حڪمي = حڪم سان، حڪم ڪري . آڪار = روپ .]

حُڪمي هو وِن جيتو، حُڪم ملي وڌائي

آرت :- اُنجهي حڪم سان سڀ جيو پيدا ٿين ٿا ۽ اُنجهي حڪم سان وڌائي ملي ٿي .

حُڪمي اُتو نيچو، حُڪم ليڪر دڪر سکر پائين

آرت :- اُنجهي حڪم ڪري ڪي (جيو) وڌا ۽ ڪي ننڍا ٿين ٿا يعني ڪن کي وڌي ٻڌي ملي ٿي ۽ ڪن کي ننڍي ۽ اُن جي حڪم سان لکڻي (يعني پُورب جي ڪرڻ) موجب جيو دڪر سکر پائين ٿا .

اڪدا حُڪمي بخشش، اڪ حُڪمي سدا پوائين

آرت :- هڪڙن کي اُن جي حڪم سان (هڪڙي جي) بخشش ٿئي ٿي ۽ هڪڙا سندس حڪم سان (جوڻين ۾) ٻيا پئڪن .

حُڪمي آندڙ سڀڪو، ٻاهر حُڪم نه ڪو

آرت :- سڀڪو پڳونٽ جي حڪم آندڙي آهي ۽ حڪم کان ٻاهر ڪوبه نه آهي (يعني سڀڪو مذهبي حڪم موجب هلي ٿو) .

ڏانڪ حُڪمي جي ٻجهي، ته دؤمي ڪهي نه ڪو

آرت :- سري گورو ڏانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪڏهن هي جيو حڪم کي سمجهي ته هو جيڪر ”مان مان“ جوئي ڪين

[ਸੰਸ = ਸੰਸਾਰ, ਸਾਧਨ = ਸਾਧਨ, ਨਾਲ = ਨਾਲ, ਨਰ ਹਾਥੀ ਨਾਲ = ਨਾਲ
ਨਰ ਹਾਥੀ ਨਾਲ, ਨਰ ਹਾਥੀ ਨਾਲ]

ਤਦੇਸ਼ੀ ਸਦਾ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ :-

ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੇ ਪਾਲਿ ।

ਕੋ ਸੋਚਾਰਾ ਹੋਈਐ, ਕੋ ਕੋਝੀ ਤੀ ਪਾਲ

ਅਰਥ :- (ਅਧੀਕ ਹੋਰਸੂਰ, ਸਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ) = ਕੋਝੀ
ਪ੍ਰਥਮ ਕੋਝੀ ਹੋਝੀ? [ਪਾਲ = ਪਾਲ]

ਤਦੇਸ਼ੀ ਸਾਹਬ ਜਿਥੇ ਆਰ ਤੋਂ :-

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥ ੧ ॥

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਲਿ ਲਿਖਿਆ

ਅਰਥ :- ਸਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਬ ਜੀ ਸਰ-ਨਾਲ ਨਾ ਤੇ ਹੋਰਸੂਰ
ਜੀ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਗੋਰਜੀ, ਅਰਥ ਹੁਕਮਿ (ਜੀ ਹੁਕਮਿ)
(ਅਦਕਾਰ) ਲਿਖਿਆ ਹੋਝੀ, [ਰਜਾਈ = (1) ਜਨਮਦੇਹੀ, ਰਜਾਈ
ਦੇਸ਼ੀ ਹੋਰਸੂਰ (2) ਰਜਾਈ, ਰਜਾਈ, ਹੋਰਸੂਰ - ਨਾਲ]

ਤਦੇਸ਼ੀ ਸਦਾ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ :-
ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਲਿ ਲਿਖਿਆ
ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਲਿ ਲਿਖਿਆ
ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਲਿ ਲਿਖਿਆ

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ ਹੁਕਮੁ ਨ ਕਹਿਆ ਜਾਈ । ਹੁਕਮੀ
ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ । ਹੁਕਮੀ ਉਤਮੁ ਨੀਚੁ ਹੁਕਮਿ
ਲਿਖਿ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪਾਈਆਹਿ । ਇਕਨਾ ਹੁਕਮੀ ਬਖਸੀਸ ਇਕਿ
ਹੁਕਮੀ ਸਦਾ ਭਵਾਈਆਹਿ । ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਚਾਹਰਿ
ਨ ਹੋਇ । ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ ਤ ਹਉਮੈ ਕਹੈ ਨ ਹੋਇ

ڪَرتا پَرڪَ

آرت :- هو ساري رچنا جو رچيندڙ آهي ۽ سرو وياپڪ آهي.
[ڪرتا = رچنا رچيندڙ. پرڪ = سرو وياپڪ.]

نِريو

آرت :- هن کي ڪنهن جو به ڀڙ ڪونهي.

نِروڙ

آرت :- هنجو ڪنهن سان به وير ڪونهي.

اَڪالَ موَرَتِ

آرت :- هن جو سروب ڪال يعني وقت (جي اثر) کان پري آهي. مطلب ته زماني جي ڪري هن ۾ ڪا ڦير گهير نٿي ٿئي. هو بالڪڻڪ، جوانيءَ ۽ بڙهه اوستا ۾ نٿو اچي ۽ هو سدائين هڪ سمان آهي. [اَڪال = آ = نه يا بري، ۽ ڪال = وقت. يعني وقت کان پري.]

اَڄوَنِي

آرت :- هو جوڻي کان رهت آهي.

سَڻِين

آرت :- هو پاڻي پراڻ ٿيندڙ آهي يعني هنکي ڪنهن بهئي پيدا ڪونہ ڪيو آهي. [سَڻِين - سَڻِي = سَوَ = پاڻي، ۽ ڀِن = ٿيندڙ.]
تڏهين سڌن پڇيو ته اُهو پرماتما ڪيئن پراپت ٿئي ٿو؟ اُتر :-

گورِ پَرَسَادِ

آرت :- (اُهو برمانما) گوروڙ جي ڪربا سان (حاصل ٿئي ٿو).
[پَرَسَاد = ڪرپا.]

سري چپ صاحب

مهاڳ

سري چپ صاحب سکن لاءِ مڙل منتر آهي. اُڏو سري گورو نانڪ صاحب جن پٿريائين سڌن کي ٻڌايو هو. پوءِ جڏهين گورو صاحب جن ڪرتارپور ۾ آيا ۽ سوا پير پوئين رات کان وٺي سوا پير ڏينهن تائين سماڏيءَ ۾ رھڻ لڳا، تڏهين سکن سري گورو انڪد صاحب جن جي اڳيان ويٺي ڪئي ته ”سنياسي، وٽراڳي ۽ ٻيا اسان کان ڇڻ ٿا ته توهانجو گور منتر ڪهڙو آهي؟ اُنجو جواب اسين اُنهنکي ڏيئي نٿا سگهون، تنهنڪري اسانکي ڪرپا ڪري ٻڌايو ته اسانجو گور منتر ڪهڙو آهي؟“ تنهنجي سري گورو انڪد صاحب جن، سري گورو نانڪ صاحب جن جي اڳيان ويٺي ڪئي ته هي سچا پاتشاهه! سکر ڇڻ ٿا ته اسانجو گور منتر ڪهڙو آهي؟ صاحبن فرمايو ته ”چپ صاحب“ سکن لاءِ گور منتر آهي، جو اسان سڌن کي ٻڌايو هو. تڏهين سکن پڇيو ته سوامي! اوهان چپ صاحب ڪهڙي موقعي تي سڌن کي ٻڌايو هو. گورو صاحب فرمائڻ لڳا ته هي پيارا! هڪ دفعي ڀائي مردانو، ڀائي ٻالو ۽ اسين وڃي سمير ڀرڻ تي پهتاسين، تڏهين سڌن اسانکي چيو ته ”اسين جڳت ۾ وڏا آڏيون ۽ سڌين يعني ڪرامتن سان ڀرپور آهيون،

الڃو ذات پوج هيءُ آهي ته سگوروو بنا، نه ڪنهن
پويو کي اڳي ڀاتو آهي، نه ڪو حاڻي ڀائي سگهندو. پر مائما
سگورو ان رڻي وڃي ٿو، جي لوڪن کي سندر اُڀديش
ٿئي، سندن مهر پويو وڃي ڪن ٿا. سگوروو جي ملڻ
سان نئين سدائين مڪتي ٿئي ٿي، جو جو هو پنهنجي ڪرڻا
سان اڳتي اندر مان موه ڪڍي ڇڏين ٿا. ادا ڪرڻ
پسند ڪن ٿا آهي ته جنهن سگوروو سان دل رکي آهي،
تندري ڪري جي جيون ڏاتا کي ڀاتو آهي.

هيءُ ڪم ڇڏي مٿا لڳائي ۽ فرمائين ٿا:-

”ننڍ نڍ ديؤ ديؤ ٿي، ڏاڏو لڪي ڏواس

ننڍ نڍ بيمار آڻي، ٿاڻي ملان شين

ڪسي سائت نه آيا، ڀين سگورو کي اُڀديش.“

هن سگورو جي اُڀديش کانسواءِ ڪنهن کي به يعني

ڪنهن به ڪم ڪرڻي، سڀئي ڪم، پروردگاري، پير، پيغمبر،

ڪنهن به ڪم ڪرڻي نه ٿي اچي. مطلب ته سگوروو

ڪنهن به ڪم ڪرڻي نه ڪو ٿي.

ڪنهن به ڪم ڪرڻي هي مکيه اصولن مان هڪ

ڪم ڪرڻي ڪندي، ٿور ڇهيندي، پڳتي

ڪم ڪرڻي ڪندي ۽ ٿوري ٿوري (۲۰) سلوڪ

”ڪم ڪرڻي ڪندي ۽ ٿوري ٿوري“

ڪم ڪرڻي ڪندي ۽ ٿوري ٿوري

يعني ته ساري عمر هيءُ جيو پستڪن پڙهڻ ۽ ڪٽي لڳائي ۽
 دردم پيو پستڪ پڙهي، ته به اُڻمان ڪجهه ورڻو نه آهي.
 سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته ليکي ۽ ته فقط نام جي
 هڪ ٻالهه ايندي، ٻيو ته آجاياءُ هيءُ جي ڪري جڪه مارڻا آهن.

ساڳيءَ ريت ورت ٿيڻ رکي سريءَ کي سُڪاڻڻ ۽
 تپشائون ڪري بدن کي ڪشت ڏيڻ مان ڪجهه به نه
 پرائبو. هڪ ڀڳوان جي پڳتيءَ بنا ڀرم سکر جي آس رکڻ
 آجائي آهي. هڪ نام ٿي موکير جو ساڻن آهي. صاحب فرمائين ٿا:-
 ”هرونامي ٿل نه پڄشي جي لڪر ڪوئي ڪرم ڪماءُ“

[سري راڳه مڪلا بهلا اشتهدي (۱۴)]

يعني جي لکين بلڪ ڪروڙين ڪرم ڪٽي جيو ڪري،
 ته به اُهي هريءَ جي نام برابر نه ٿيندا. مطلب ته نام سڀني
 کان وڌيڪ آهي.

گهڻيءَ پيارا چڱي ڀاوسان ڀرمارت جي مارگر ۽ گهڻن ٿا،
 پر پوءِ ڀلجيو وڃيو ڪريا ڪرمن ۽ آڻڪن ۽ سچي ڀرماتما جي
 پڳتيءَ کان نراس ٿيو پون. انهيءَ کان بچڻ لاءِ سڳورن
 گورو جي ضرورت بڻائي آهي. صاحب سري آسادي وار
 جي ڀڙي (۶) ۽ فرمائين ٿا:-

”بِن سَتِ گورِ ڪِني نه پائئو، بِن سَتِ گورِ ڪِني نه پائئا

سَتِ گورِ وِچِ آپِ رڪشون، ڪِرِ پَرِگَتِ آڪِ سَٹائئا

سَتِ گورِ مِلِئي سدا مڪَتِ هي، جِنِ وِچِهرِ موهرِ چڪائئا

اُترِ ايهَ بيچارِ هي، جِنِ سچي سِرِ چِتِ لائئا

جڪه جيون داڻا پائئا.“

کورو صاحب جن فرمائين ٿا ته اسان جيون چوڻي تارو
 ٿڌهين ٿيندو، ڇڏهين هڪ پرماتما جو نام سڄي پاڻ سان
 جهڙو ۽ اٽلجي هڪم تي راضي رهيو. پوءِ هيءُ جيو الهي سڄي
 مارڪ کان پلجي وڃي ڪريا ڪرم، تيروتن يا توائن، ورتن
 پالن ۽ بيڪن ورتن ۽ غلطان ٿيو آهي ۽ سمجهي ٿو ته ائين
 مان ئي منهنجو چوڻڪارو ٿيندو. کورو صاحبن جو وڃڻ
 آهي ته جيئن پرماتما لاءِ پوري نه ڏندو، تيئن چپ،
 ٽپ، ورت، نير، اشدان وغيره، ڪنهن به ڪم جا نه
 آهن. پرميشور کي پوري سان ئي ويجهائي سگهجي ٿو، پر نه
 ڪنهن به ڇترائيءَ سان. لوڪ سمجهن ٿا جي تيروت يا تو
 ڪهي، ورت نير رکيا، ٻاٺ پوڄائون ڪيون ۽ يڪه دوم
 ڪيا، ته ٻاٺ تيروت ٿي ويندا ۽ مڪي ڀرايت ٿيندي،
 پر ائين ڪانهين ۽ پروسو رکڻ وڌو پرم آهي. جيئن من لومل
 نه آهي، تيئن تيروتن تي اشدان ڪرڻ مان ڇا ورتندو؟
 صاحب فرمائين ٿا:-

”تيروت ٺاڪا ڪري، من ميه مل ڪمان“

[سري راج مٿا يها اشتبدي (۱۲)]

اٽلجو مطلب آهي ته جي جيو، تيروتن تي اشدان ڪري
 ڇا ڪندو، جيئن من جي من ۽ دومي جي ميل آهي.
 اڌو طرح ڌرمي هئڻ ۽ جيڪي لکيل آهي، ان
 تي پورو ويچار ڪري ان موجب نه هليو ته ڏکي ٻڌڻ مان
 ڇا وٺبو؟ صاحب فرمائين ٿا:-

”ٻڌيهه جيتي آڙجا، ٻڌيهه جيتي ساس“

ٺاڪ ٿيڪي اڪ ڪال، هور ٻيڙي جهڪا ڇاڪر.

[آساد ڌار ٻوڙي (۹)]

جب صاحب جو پهريون ئي لفظ آهي ”ايڪ اونڪار“ يعني
 پرماتما هڪ آهي. اسان مان ڪي برهما ڪي، ڪي شو ڪي،
 ڪي وشنو ڪي، ڪي ديوي ڪي، ڪي ديوتائن ڪي
 پرماتما ڪري سمجهندا آهن. سو گورو جن فرمائين ٿا ته خود
 اهي شو، برهما، ديوي، اندر ۽ ٻيا ديوتائون به هڪ پرماتما
 جي مهما پيا ڳائين :-

”گاوه ايسر برما ديوي، سو هن سدا ساري

گاوه اند انداسط بڻي، ديوتئا در نالي“

بڻي هنڌ سري گورو نانڪ ديو جن فرمائين ٿا :-

”چِت در لَڪه محمدا، لَڪه برهمي بشن مهيش

لَڪه لَڪه رام وڌير پنه، لَڪه راهي لَڪه ويس“

جنهنجو مطلب آهي ته پرماتما جي درٻار ۾ لکين نبي،
 لکين برهما، لکين وشنو، لکين شو مهراج آهن. لکين
 سري رام چندر جيڙا وڌا، لکين جتي ۽ لکين پنڌ هلائيندڙ
 اتي آهن؛ پر اڪال پرڪر هڪڙو ئي آهي، جنهن کي اهي
 سڀ اوتار، پير، پيغمبر ۽ اوليا سڀ کان وڏو سمجهي
 مڃين ٿا. سري جب صاحب جي پوڙي (۵) ۾ به صاحب
 فرمائين ٿا :-

”گورا اڪ ديهه بجهائي، سپنا جيئا ڪا اڪ داتا

سو مي و سر نر چائي.“

يعني ته گورن اسان کي هڪ ڳالهه سمجهائي ڏني آهي ته
 سڀني جيون جو هڪ داتار آهي، سو شل من مان اسان کي
 نه و سري.

جي سڌيو دن جي مهمما ورنن ڪندا رهن ٿا. پنهنجن ٻڙي
۾ صاحبن فرمايو آهي:-

”ڪارو پٿر سڀيئي من رکيئي پاڻ، دگر ڀر ڇر سڳ ڪهرائي ڄاء“

يعني جنم مرڻ جي دگر کان ڇڏي، پرمالند جي پراپتي آهي
ئي ٻائي سگهن ٿا، جي سچو پريم ڌاري پرماتما جو نام سڻ
ٿا ۽ ڳائين ٿا. پريم جا ڳاڻ لاءِ آڪيا ڪئي اٿن:

”امرت ويلا سچ ڏاڍو، وقت ڏاڻي ويچار“

امرت ويلا نام جهڙو ۽ پرماتما جي سندر گڻ جو ويچار
ڪندي ڪندي من جي وڌي ڌرتي ڌرتي اچي ٿي ۽ جي،
جو هو سائين ۽ ڪي وقتي ۽ وقتو سمجهي، ٻاڳمرادو آهي ۽ جي
حڪم تي راضي رهي ٿو ۽ سدائين اڌي آڏو جي صاحب اڪيان
آڏيس ڪندو رهي ٿو.

داخلي ڇڏي طرح معلوم ٿي چڪو هوندو ته گورو صاحبن
جو پهرين اصول آهي ”رضائي راضي رهڻ“. اهو ئي اصول
آهي، جو هر ڪنهن پراچين ڌرم جو بنياد آهي. سري ڪرشن
مهراج جي گيتا جي سکيا، سري رامچندر جو خوشي ۽ سان
بن پوڳڻ، حضرت عيسيٰ جو ”Thy will be done“ يعني جا
جو ڏين سا واده واده، انهيءَ اصول تي زور رکڻ ۽ حضرت
محمد صديق جو پنهنجي دين جو ڏاڏو اسلام رکڻ يعني
(رضائي راضي رهڻ) اهي سڀ ڏيکارين ٿا ته اهو اصول
سچي رستي جي پهرين ٻڙي آهي ۽ صاحبن انهي پهرئين
ڌاڪي جو نت ڪڍ ”وامڪورو“ لفظ ۾ رکيو آهي.

سري گورو گرونت صاحب ۾ سچي پاتشاه گورو نانڪ
ديو جن ڪڍ ڪرڻو جي پکيڙي ۽ جو آڀديش ڏنو آهي. سري

اهڙي چڪر ۾ ٿا اچيو وڃن، جو پنهنجي ڪئي ڪمائي ڪٽ
ڪيو ڇڏين. انڪار کان چتر لاءِ بي پوڙي ۽ صاحب
فرمايو آهي :-

”نانڪ ڪمي جي ٻڃي، ته دومي ڪمي نه ڪو“
انڪار نورت ڪرڻ يعني پاڻ مان آڀا پاء ڪڍڻ ئي سنسار
ساگر کان ترڻ لاءِ هڪ مول ساڌن آهي. گورو صاحب سري
چپ صاحب جي پوڙي (۲۸) ۾ پڻ فرمايو آهي :-
”آئي پنٿي سڱل جماتي، من جيتي جڳهه جيت“

جنهنجو مطلب آهي ته سچا آئي پنٿي يعني اُتر ۽ اُتر جوڪي
آهي آهن، جي سڀني جيون کي هڪجهڙو سمجهڻ ٿا ۽ من
مارڻ سان ئي سنسار ساگر مان ڪٽي هلاڻ ٿا. (من مارڻ
جي معنيٰ آهي ته من کي سڀني وڪارن کان آڄو ڪري
هڪ واهگوروءَ جي چرڻن ۾ اسٽر ڪرڻ.) اهڙن جيون جي
ورتي اهڙي اُتر ٿئي ٿي، جو هر ڪو دڪر ايشور جي دات
سمجهي اُنکي منو ڪري پوڳين ٿا.

”ڪيئن ڏاڍو ڪو سڌ مار، ايه ۾ دات ٿيري داتار“

آهي ته اهو اسانجو اعتقاد هٽڻ گهرجي
ٿو، سو سڀ اسانجي پلي لاءِ آهي
پ ڪونه ڪو ٿي ملي ٿو. مطلب
پوڳجي.

چيڪڙ
گذار

رضا تي راندي

سچو هزار آهي ۴

تي ٻڌل آهي، جنهن بابت چوڻ ۾ اچي ٿو ته سارو سري ڪورو ڪرنٽ صاحب سندس ٽيڪا آهي. صاحبن جي ئي واطي مان پڻ ڪي پرمات ۽ رڌا ويا آهن. سري جپ صاحب جي پهرين ئي پڙهي ۾ سوال اٿيو آهي ”ڪو سچهارا هوندي؟“ ڪو ڪوڙي ڦٽي پال“ يعني ته ڪيئن هي ۽ جيئو پرماتما سان ”سچهارا“ ٿئي ۽ ڪيئن ڪوڙ جي ڀنڊ پڇي يعني هو سنسار ساگر کان ڇڏي ٻاهر پوي. انهيءَ جو اٽو سڪورون هيءَ ڏنو آهي:

”ڪرم رضائي چلڻا، ڏانڪ ليکڻا ٿال“

يعني ۽ اڪورو ۽ جي ڪرم تي راني ٿي ڪرڻ ڪهرجي ۽ اهو ڪرم اسان سان اٽڪل سنهه آهي. پاڻي ۾ پٽل رهڻ بند، جي جي ڪرم هيءَ جيئو ڪري ٿو، تهرت، ٽپ، مون ڌارڻ، شاستر وڌيا ڪرڻ ڪرڻ وغيره، سي اٽلو منجهس انڪار پيدا ڪري، پرماتما جي پراپتيءَ کان کيس رهت ڪن ٿا. انهيءَ بابت صاحبن پهرين پڙهيءَ ۾ بلڪل چڱيءَ طرح پڙهيو ڏنو آهي ۽ پڻ جيئن پڙهيءَ ۾ فرمائين ٿا:

”تيرت ٺاوا جي تس پاوا، وڻ پاڻي ڪ ٺاه ڪري“

جنهنجو اوت آهي ته جي جنڪي يعني پرماتما کي وڻان ته ڪو يا مون تيرت تي اشدان ڪيو. پرماتما جي پاڻي کان سواءِ اشدان ڪري مان يا ڪندس؟ پاڻي ۾ پٽو رهڻ اڏائي پريڪيا سچن ڪيائين جي آهي. جي جتي، ستي، ٽهي، موني، سنهاسي، پرمهچاري اهو لڳڻ ٿا ٽيڪارين، سي پڙهيءَ منزل تي پهتل نه آهن. ڪئين پيسار، جن اڻٽ تيرت ڪيا هوندا، جن انيڪ شاستر سوڌيا هوندا، جن ٽي پهاڻون ڪيون هونديون، اهي به انڪار جي

جي ڏينهن ۾ رواج هو. صاحبن کي اُهي سپايا پسند نه هئا، تنهنڪري صاحبن پنهنجن مائٽن کي پرڻو ڏنو ته اسانجي جوئي جوٽ سمائڻ وقت هي الاهيڻا (سپايا) ڪجهه ڪيرتن سو هلو ڳائڻجو.

تاج پوڄ شهد جو

(۱) ڏن آهي اهو سرجهڻار سڄو پاتشاهه، جنهن ساري جڳهه جي جيون کي پنهنجي پنهنجي ڌنڌي ۾ لڳائي ڇڏيو آهي. جڏهن سواسن جو ماڻهو پڙهي ٿو يعني سواس جي هن جهان ۾ ڪطما هئا، سي جڏهن پورا ٿين ٿا، تڏهن آيو ختم ٿئي ٿي ۽ هن جيو کي ڄم دوت پڪڙي وٺي وڃن ٿا. جڏهن لکشي موجب ڄم دوت جيو کي پڪڙي وٺي وڃن ٿا، تڏهن آتما جو ديهي کان وڇوڙو ٿئي ٿو. پورب جي ڪرمن موجب جيڪو ديهه هي جيو لکائي آيو آهي، سوئي پوڳي ٿو. ڏن آهي اهو سرجهڻار سڄو پاتشاهه، جنهن ساري جڳهه جي جيون کي پنهنجي پنهنجي ڌنڌي ۾ لڳائي ڇڏيو آهي. [سرندا = سرجهڻار.]

(۲) هي منهنجا ڀائرو! اوهين مالڪ کي ياد ڪريو، ڇو جو سڀني جو اوهانين ڪوچ آهي. هتي جا ڌنڌا ڪوڙا، چئن ڏينهن جو چٽڪو آهن، پر پراڻوڪ ۾ ضرور وڃڻو آهي. جڏهن وڃڻو به ضرور آهي ۽ اسين هتي فقط ڪجهه وقت لاءِ مهمان آهيون، تڏهن هن ڇو ڪريون؟ هي ڀائي، انهيءَ صاحب جو نام سهرڙو، جنهنجي شيوا ڪري اوهان کي درگاهه ۾ مان ماني. اتي اوهانجو ڪو به ڊڪر هلي نه سگهندو. اتي سڀڪنهن کي پنهنجن ڪمن جو حساب ڏيڻو پوندو.

آگي حڪم نه چلي موليٰ، نير سر ڪيا وڃاڻا.
صاحب سهره ميري پائيھو، سينا اهر پشطاڻا.

(۳) جو قس ڀاوي سهرت سو ڦي، ڇيڙا اهر سنسارو

جالي ٿي مهيل رو رهڻا، ساڇڙا سر ڇڻ ڌارو
ساڇا سر ڇڻ ڌارو آڻڪه آڀارو، ٽڪا آڻت نه ڀاڻا
آڻا ٽڪا سٿل پيا هي، اڪ من جني ڌيڻا
ڀاهي ڀام آساري آهي، حڪم سوارڻ ڌارو

جو قس ڀاوي سهرت سو ڦي، ڇيڙا اهر سنسارو.

(۴) نانڪ رڻا ڀاڳا ڇاڻي، جي رووي لاه ڀنارو

والهوي ڪارڻ ڀاڳا روڻي، رووڻ سڪل بڪارو
رووڻ سڪل بڪارو، غافل سنسارو، مائڻا ڪارڻ رووي
ڇنگا مندا ڪجهه سوچي ڏاهي، اُهو ڦڻ ايوي ڪووي
آڻي آڻا سڪو جسي، ڪوڙ ڪرم آهنگارو
نانڪ رڻا ڀاڳا ڇاڻي، جي رووي لاه ڀنارو.

نوٽ:- الاطيشا جي معنيٰ آهي ڀاريآ سياڻا. جشن

اسانوت سنڌ ۾ پراڻي جي مرقيو ڪالپو سندس مائت پوريان
ٿي ڏينهن سياڻا ڪندا هئا، ڏهن شايد پنجاب ۾ به صاحبين

۱- اصل. ۲- ڏک روڻ. ۳- زمين ۽ آسمان جي وچ ۾.
۴- دلوي ڀدارت. ۵- وڻت.

جي ڏينهن ۾ رواج هو. صاحبن کي اُهي سياپا پسند نه هئا، تنهنڪري صاحبن پنهنجن مائٽن کي پرڳڻو ڏنو ته اسانجي چوٽي جو تسمائو وقت دي الاطيشا (سياپا) ڪڍو ۽ ڪير تن سو ڪلو ڳاڻجو.

تاج پوڄ شبد جو

(۱) ڏن آهي اُهو سر جڳمار سڄو پاتشاهه، جنهن ساري جڳهه جي جيون کي پنهنجي پنهنجي ڏنڌي ۾ لڳائي ڇڏيو آهي. جڏهن سواسن جو ماڻهو پڙهي ٿو يعني سواس جي هن جهان ۾ ڪٿا هئا، سي جڏهن پورا ٿين ٿا، تڏهن آيو ختم ٿئي ٿي ۽ هن جيو کي چر دوت پڪڙي وٺي وڃن ٿا. جڏهن لکڻي موجب چر دوت جيو کي پڪڙي وٺي وڃن ٿا، تڏهن آتما جو ديو کان وڇوڙو ٿئي ٿو. پورب جي ڪرمن موجب جيڪو دڪه سکر هي جيو لکائي آيو آهي، سوئي پوکي ٿو. ڏن آهي اُهو سر جڳمار سڄو پاتشاهه، جنهن ساري جڳهه جي جيون کي پنهنجي پنهنجي ڏنڌي ۾ لڳائي ڇڏيو آهي. [سندا = سر جڳمار.]

(۲) هي منهنجا ڀائرو! اوهين مالڪ کي ياد ڪريو، ڇو جو سڀني جو اوهانين ڪوچ آهي. هتي ڇا ڏندا ڪوڙا، چئن ڏينهن جو چٽڪو آهن، پر ٻراوڪ ۾ ضرور وڃڻو آهي. جڏهن وڃڻو به ضرور آهي ۽ اسين هتي فقط ڪجهه وقت لاءِ مهمان آهيون، تڏهن هٿ ڇو ڪريون؟ هي ڀائي، انهيءَ صاحب جو نام سمريو، جنهنجي شيوا ڪري اوهان کي درگاهه ۾ مان ماني. اتي اوهانجو ڪو به ڪم هلي نه سگهندو. اتي سڀڪنهن کي پنهنجن ڪمن جو حساب ڏيڻو پوندو.

آڪي ڪڪر نه چلبي موليٰ، سِر سِر ڪيا وِهاڻا .
 صاحب سمره مبري پاڻيهو، سينا ايڙه پشڻاڻا .
 (۳) جو قس پاوي سمره سو ٿي، هيلو ايڙه سنسارو
 جلي ٿل مهيل رو رهڻا، ساڇڙا سِر جڙ ڌارو
 ساڇا سِر جڙ ڌارو آڻڪه اڀارو، ٿاڪا آڻٽ نه پائڻا
 آڻا ٿنڪا سڱل پيڻا هي، اڪ من جني ڌيائڻا
 ڏاهي ڏاهي اُساري آبي، ڪڪر سوارڻ ڌارو
 جو قس پاوي سمره سو ٿي، هيلو ايڙه سنسارو .

(۴) ٿانڪ رڻا بابا ڄاڻيئي، جي رووي لاء پٿارو
 واليو ڪارڻ بابا روئيئي، رووڻ سڱل ٻڪارو
 رووڻ سڱل ٻڪارو، غافل سنسارو، مائڻا ڪارڻ رووي
 چنڪا منڊا ڪڇ سوچي ٺاهي، اُهو قن ايوِي ڪووي
 آڻي آڻا سِڪو جاسي، ڪوڙ ڪرم آڻڪارو
 ٿانڪ رڻا بابا ڄاڻيئي، جي رووي لاء پٿارو .

نوٽ:- الاڻيئا جي معنيٰ آهي ٻار يا سياڻو . جشن
 اسانق سنڌ ۾ پراڻي جي مرقيو کانپوءِ سندس مائٽ پوريان
 ٿي ڏينهن سياڻا ڪندا هئا، جشن شايد پڇاڻي ۾ به صاحب

تربشي ڏيڻ وارو آهي، تنهنڪري ٻيا پنج ڇڏي بخشش جو
پنج دم ڪجي.)

سري گورو نانڪ ديو جن ۱۰، آسو سنبت ۱۵۹۵
= ۱۵۳۸ع جوڻي جوت سمايا. جوڻي جوت سمائڻ کان ٿورو
اڳي سندن ڪٽنب جي ماڻهن ۽ مٿن مائٽن رنو. صاحب
انهنڪي پرڳوڻ ڏيڻ لاءِ جيتيون مهاسندر شبد اُچاريو:-

راڻي وڏهنس مڪلا پھلا گھر پنڄوان الاھڻيئا

ايڪ اولڪار ستگور پراساد

(۱) ڏن سِرندا سچا پاتشاهُ، جن جڳ ڌنڌي لائئا

مهلت پني پائي پري، جانيئڙا گهٽ چلائئا

جاني گهٽ چلائئا، ليڪئا آئئا، رني وير سپائي

ڪائئا دنس ٿيئا ويڇوڙا، جان دن پني ميري مائي

جيها ليڪئا ٿيها پائئا، جيها پرب ڪمائئا

ڏن سِرندا سچا پاتشاهُ، جن جڳ ڌنڌي لائئا.

(۲) صاحب سمره ميري پائييو، سينا ايه پئيئا

ايتي ڌنڌا ڪوڙا چار دها، آگي سر پر جاڻا

آگي سر پر جاڻا، جڏهن مهماڻا، ڪاهي ڪارڻ ڪيڃي

ڄڻ سي-وي درگهر سڳ پائيئي، نام تسي ڪا ليڃي

۱- وقت. ۲- سواسن روپي مايو. ۳- جيو، آئيا. ۴- مٺ مائت.

۵- آئيا. ۶- وڇوڙو آهي. ۷- ڏينهن. ۸- نيٺ، ضرور. ۹- گيرب، هٺ.

(۳) اڪ لوڪي مور چمچري، براهمڻ وٽ پنڊ ڪاء

نانک پنڊ بخشيش ڪا، ڪبهون نڪوئس ناه.

هن شبد ۾ صاحب پنهنجي ذهانت بابت جا ڪريا
ڪرم ڪرڻ ڪهڙي، سا کولي ٻڌائين ٿا. کورو صاحب
الذڪار دئاران سڄي ڪريا هن طرح ڪئن ڪن ٿا ته
”منهنجي لاءِ ڌيو ڪڙو ڀرماتما جو نام ٿي آهي. ان ۾ مان
دک روپي ٿيل وڃان ٿو يعني ست مارڪه تي حلڻ ۾ مان
ڪهڙيون تڪليفون سہان ٿو. نام روپي ڌڻي جي سوچري
ڪري دڪ روپي ٿيل سڪي وڃي ٿو، يعني دڪ ٺاس ٿين
ٿا ۽ ڄم جي پيڙا ٺاس ٿي ٿي. هي لوڪا! منهنجي پٺيان
معان ڪو بکيو ڪريو. جن نام جي ڪ چڻڪه ڪالين
جا ۽ ڪه ساڙيو ڇڏي، تن نام پڙهڻ کي ساڙيو ڇڏي. هي
پاڻي، ”ڪيشو ڪيشو“ اچارڻ منهنجي پنڊ پٺل آهي ۽
گرتار جو سڄو نام چپڻ منهنجي ڪريا آهي. هن لوڪ ۾
توري پراوڪ ۾ نام ٿي منهنجو آڌار آهي. منهنجي لاءِ ڀرماتما
جو جس ڪاٺ ڪنڪا ۽ پٺاس جي نيون تي اشدان ڪرڻ
آهي. سڄو اشدان ڌڻين ٿي ٿو، ڌڻين ڌڻين رات
ڀرماتما سان پيار ٿي ٿو. ڪڙا پنڊ پٺن کي آڇجن ٿا ۽
پنڊ ديوتن کي. براهمڻ پنڊ پرائي پوچن ڪائين ٿا، پر عوي
هي ڪرڻا جو پنڊ ڪڏهن به کتي نه ٿو. (پاو. ڪن
شاسترن ۾ لکين آهي ته ڌڻي ڌڻي ڌڻي ڌڻي سان پٺن
کي ميسرو نه ميسرو وقت توڙي ٿيندي، پر هميشه لاءِ توڙي
نه ٿيندي. کورو صاحب فرمائين ٿا ته نام چپڻ ڪري جو
ن جو پنڊ مت اچي ٿو، سو ڪٿي جو نه آهي يعني اهو دانھ

انگه سنگه آحيون . توکي پاڻمرادو اتي ويٺيئي ڇڏي ڇڏي
ٿيندو . تون ڪا به چنتا نه ڪر .

صاحبن جي جوتي جوت سمانڻ کان ٿورو وقت اڳي
بابا سريچند ۽ بابا لکميچند کين چوڻ لڳا ته ”اوهان
گوريائي ته ڏني پائي لهڻي ڪي ۽ پر اسان لاءِ ڇا ٿا ڪري
وڃو؟“ صاحبن انهنکي ڏيرج ڏيئي چيو ته ”پيارا، جيڪو
ڪرڻ جو ڪم مونکي مليل هو، سو مون پورو ڪيو .
هاڻي اوهين جيڪڏهن ان ڪرڻ تي پورو پورو رکندو ته
اوهانکي ڪاڏي ۽ ڪهڙي جي ڪا پرواهه نه رهندي ۽ پر
اوهانکي ڪرڻ ۽ گورو تي وشواس رکڻ گهرجي.“
تنهن کانپوءِ سنگت پڇيو ته ”سنگورو، اوهانجي پٺيان
ڪهڙي ڪريا ڪرم ٿيڻ گهرجي؟“ گورو صاحبن کين اٽل
هيئنئين شبد هر ڏنو :-

راڳ آسا مڪلا پهلا شبد (۳۲)

(۱) ديوا ميرا ايڪ نام، دُک وچ پائيا تيل
اُن چانڊ اوه سوکيا، چوڪا جبر سس ميل
لوڪا مت ڪو ڦڪڙ پاء - لک مٿا ڪر اڪئي،
ايڪ رتي لي باه (اڪ رها)

(۲) پنڊ پتل ميري ڪيسس ڪريا، سچ نام ڪرڻار

اڪئي لوڻي آگي پاڇي، ايه ميرا آڌار

(۳) گنگه بنارس صفت تماري، ناوي آڌار

سچا ناو ٿا ٿيئي، جان اِه نِس لاگي پاڇ

تہ توکي اسان کان ڪجهہ وٺڻو آهي. تون اسانجي انڪہ سان
لڳو پيو آهين، تنهنڪري تنهنجو نالو اڄ کانوئي پائي انڪہ آهي.
پائي لهڻو! دو ٻڌي خوش ٿيو ۽ سندن چرن تي مٿو ٽيڪيائين.
صاحبن جو پائي لهڻي سان ايترو پيار ڏسي مائتا سلڪڻي
کي ڪٿڪو ڄاڳيو تہ صاحب شايد گادي پائي لهڻي کي ڏيندا،
سو هڪ دفعي پنهنجن پٽن کي پاڻ سان وٺي آچي چيائين
تہ ”سوامي! اوھين ٻين سان پيار ڪريو ٿا ۽ پنهنجن پٽن
کي تہ پڇو بہ ڪونہ ٿا.“ صاحبن کيس جواب ڏنو تہ
”اسانکي ڪنھن سان بہ وڃڻ ورو ڪونہي. پر جنھن جو من
نھڙو ٿا پيار سان ڀريل آهي، تن تي واھگورو جي ڪرپا آهي.
ڏس تہ مان توکي اُنجي ثابتي ڏيان ٿو.“ ائين چئي، بابا
سريچند کي فرمايائون تہ ”ٻچا، هيءُ مثال ٻلي ڪنھن
گو شائشي هنڌ ڦٽي ڪري آئي.“ هن جواب ڏنو تہ هيئنر اوھان
جو سپاءُ اهڙو ٿي پيو آهي، جو بلڪل خراب ڪم ڪرڻ لاءِ
پيا چئو. بابا لکميچند بہ ساڳيءَ طرح ناڪار ڪئي. تنھن
تي پائي لهڻي کي آگيا ڪيائون، جو ست وچن چئي
جهت اوڏي ۽ مھل مھل ٻلي کڻي ڪنھن پاسيريءَ ڪنڊ
ڦٽي ڪري آيو. اهڙي طرح گورو جن مائتا سلڪڻيءَ کي ڏيکاريو
تہ پيار جو لائق ڪير آهي.

هڪڙي ڀيري سري گورو نانڪ ديو جن جي هٿ مان
ڪٽورو ڪري وڃي ڪنھن چڪڙاريءَ کڻي پيو. صاحبن
پنهنجن پٽن کي چيو تہ ”ڪٽورو ڪٿ مان ڪڍي اچو.“
انھن جواب ڏنو تہ ”سائين، اسانجا ڪپڙا ميرا ٿي پوندا.
ڪنھن سڪہ کي چئي ڪڍائي ٿا وٺون.“ گورو صاحبن پائي

صاحبن جي ساراه ٻڌي وٽن درسن لاء آيو. هنڪي صاحبن جي درس ۽ آڀديش مان اڌو مزدو پراپت ٿيو، جو سنگين کي واپس ڪري پاڻ وٽن شيوا ۾ لڳي رهيو.

صاحب ڀائي لهڻي جي اڌي شيوا ڏسي بلڪل پرسن ٿيا، پر ٽڏهين ۾ منجھي چڱي چوڪي پريڪيا ورتائون.

هڪ دفعي گورو صاحب تي وڏا گناه جا بند گائين ۽

مينهن جي کاڌ لاء ٻڌايا هئا ۽ سندن مرضي ٿي ته ٽيري

تي ڪڇي هلن. پر ڪنهن به سڪه ڪڍڻ جي نه ڪئي، ڇو جو

هڪ ته گناه هو آلو، ٻيو ته سڄو موتي سان ڀريل. ستگورو ۽

ٻين منجھي مربي هت، بابا سرڇند کي ڪڍڻ لاء چيو، پر هن به

همت نه ٻڌي، جي: مونکي پنهنجا نوان ڪهڙا خراب ڪرڻا

آهن يا؟ تڏهنتي صاحبن پنهنجي هٿي هت، بابا لکميچند

کي چيو، جنهن به ڪڍڻ جي نه ڪئي جي: ”سائين! ڪو مزدور

اچي ته ڪڍائي ٿا هلون.“ ايتري ۾ ڀائي لهڻو اچي سهڙيو ۽

ستگورن کي ٻيڙين هٿي هت جوڙي بيٺو. ستگورن کيس

گناه ڪڍڻ جي آڳيا ڪئي. ڀائي لهڻو ڇيٽ هت وڃي ٿيئي

بند مٿي تي رکي ٽيري ڏانهن روانو ٿيو. ماما سلڪڻي ۽ ڀائي

لهڻي کي هيئن مٿي سان ڀريل ۽ ٻهندو ڏسي صاحبن کي

چيو ته ”سائين! اوچين غريبن ۽ ڌارين جو ڪو به قدر ڪونه

ٿا ڪريو. ڏسو ته سهين ته هنجبا سڀ ڪهڙا خراب ٿي پيا

آهن.“ صاحبن تڏهنتي ماما سلڪڻي کي چيو ته ”ڀائي لهڻو

ڪرتار جو پيارو آهي. هنجبا ڪهڙا مٿي سان ڀريل نه آهن،

پر ڪنهن ۽ ڪنهن سان.“ ائين چئي ڀائي لهڻي کي ڇاتي ۽

سان لڏائون ۽ چيائونس ته ”ڀائي لهڻا! اسين سمجهون ٿا

سيٺ دنيچند سئي کٽي موٽي ستگورن وٽ آيو ۽
 دت جوڙي چوڻ لڳو ته ”هي سنٺ مهاٿما ! مونکي معاف
 ڪندا . هيءَ سئي مان پرلوڪ ۾ تودان کي ڪيئن پهچائي
 سگهندس !“ تنهن تي ستگورن فرمايو ته ”پيارا، جي توکان
 هيءَ خسيس سئي سنڀالي نه ٿي ٿئي، ته ست لک جي تو
 ڪٿا ڪيا آهن، سي ڪيئن کٽي سگهندين؟ آيا انهيءَ
 ڌن ڪٺي ڪرڻ لاءِ تو ساڄي عمر ڏک پاپ پٽيا آهن ۽
 ڪيترا ول چل ڪيا آهن.“

سيٺ دنيچند کي ستگورن جي ڪرپا سان گيان
 آچي ويو ۽ دو صاحبن جو ساڄو سڳ ٿيو ۽ پنهنجي ڪٺي
 ڪيل مايا غريبن غريبن جي بلي خرچ ڪيائين . پوءِ صاحب
 لاهور مان ڪرتار پور آيا .

باب ٽيهون

ڪرتار پور ۾ اچڻ جو ذڪر ۽ پاڻي لهڻي

جون پريڪيائون

گهرو صاحب اٿس ڪرتار پور ۾ آچي فقير اڻو لباس
 لاهي رهڻ ڪرتار جو اُپديش ڪرڻ
 ايمان وٺي سمجهي کين مڃڻ
 ۽ ٻئي صاحب ڪين نمرتا پاؤ سان
 سندن ڪٿان ڪٿان
 سندس یش سٽي نبال

جي ڪري عاجز ٿي رهيو آهي ۽ هنڪي ڪجهه به پرايت نه
 ٿيو آهي. ”سين ڏيچند پڇيو ته ”سوامي! بابو ڪٿي
 ويٺو آهي؟“ صاحب فرمايو ته ”هو هتان پنجن ڪوٺن جي
 ملاصلي تي جهنگ ۾ ڪو درخت جي هيٺان بگهڙ جي ڏيهي
 ۾ بکايو ويٺو آهي. تون پوئين ڪٿائي اوقانهن وڃ. اُنکان
 ڪو به ڊب نه ڪجهه.“ سين ڏيچند اوقانهن ويو ۽ تحقيق
 ڪرڻ لڳو ڏانھن، جنهن پوئين ڪاٿو ۽ اُنهيءَ جي ڪاٺل شرط
 ڏيئي ٿيا ڪيائين.

ٻائي ڏيچند اهو ڪوٽڪ ڏسي نهايت حيران ٿي ويو
 ۽ موٽي پنهنجي گهر آيو. اُتي ستڪورن جي چوٽن تي سر ٺاڻي
 ڪهڙي سرڌا ڌاري اُست ڪرڻ لڳو ته ”ڏيون جا ڏيو
 ستڪورو سڄا ڀاشام! اوهين سمور آيو. بابو اودان جي
 پوڻ ڪري مڪت ٿيو. اوهين مونکي پنهنجو داس
 ڪري سمجهو.“ ستڪورن کائس پڇيو ته ”پيارا،
 هي جيڪي ست جهڙا پنهنجي بنڪلي تي چڙهيا بيٺا آهن،
 تن جو مطالب ڪهڙو آهي؟“ سين ڏيچند هٿ جوڙي
 جواب ڏنو ته ”سوامي، مون وقت سن لکن جي مالڪيت
 آهي. هر ڪم لڪ ڪو جهڙو ڪوڙيل آهي. تنهن تي
 ستڪورن کيس چيو ته ”ٻا، هيءَ سڀي تون ڀاڻ وقت رک
 ۽ اُنکي پڙو ڪر ته“ هن سڀي وٺي وڃي پنهنجي
 استريءَ کي ڏني ۽ چيائين ته ”هيءَ سڀي سوکي ڪري رکجه.
 ستڪورو اُنکي پڙو ڪر وٺندو.“ تنهن تي گهرواريءَ
 چيو ته ”سوامي! سڀي پڙو ڪر ڪيئن ڪندي. پيو ڀارت
 ۾ ڪم ڪندو آهي، اُهو ڪم وٺي ويندي.“

سینہ دہنیچند سٹی کٹی موتی ستگورن وٲ آئیۛ
دٲ جوڑی چوٲ لڳوٲ ”ہی سٲٲ مہاتما! مونکی معاف
کندا۔ ہی سٹی مان ڀرلوک ۛ تودان کی کیئن پوچائی

11
12
13

۽ آڪاس ڏيکاري آيا. هڪ هنڌان پهرجي ڀت کي ڪٽڻ
صاحب مليو، جو هو ڀٽ ڀت ۾ ڪٽي آيو. پير کي پوءِ اعتقاد
آيو ۽ گورو صاحبن کي وقتو ڪري مڃيائين. ڀائي گورداس
صاحب ستڪورن جي بغداد ڏي وڃڻ بنسبت ۾ سندر
ٻڌڻيون ڇڏيون آهن، جي ڀالڪن جي لاپ لاءِ هتي ڏجن ٿيون:

”بابا ڪيا بغداد ٿون، ڀادر جاءِ ڪيئا آستانا
اڪَ بابا اڪال رڳو، دڙو جا ربابي مردانا
ڌڻي ڀانگه ڀماز ڪري، سَن سَمان هونا جادانا
سَن سَن لڪوي پتي، ديڪه پير پشا حيرانا
ويکي ڏيان لکاءِ ڪري، اڪَ فقير وڏا مستانا
پڇيا ٿوري دستڪير، ڪون فقير ڪس ڪاهارانا
نالڪ ڪاڻ وڃ آنا، رڏ فقير اڪو پڇيانا
ڌرت آڪاس ڇڙون ڏس جانا.

[وار (۱) ٻڙي (۳۵)]

پڇي پير تڪرار ڪري، ايه فقير وڏا اڏائي
ايتي وڃ بغداد دي، وڏي ڪرامت ڏکائي

۱- آستان، جاء. ۲- ڏي. ۳- شهر جا ماڻهو ڇڏي ڇڏي ۾ رهندي
ويا. ۴- بي پرواهه. ۵- ڪهڙي بک جا آهيو؟ ۶- مرداني جواب ڏنو
”گورو نالڪ ديو جن ڪلهي ۾ اوتار ڌاري آيا آهن ۽ من کي رد
ڪري هڪ اڪال پورڪ کي ٿي سڃاتو اٿس.“ ۷- ڌڻي، آڪاس ۽
طرف ڪن سڃاڻن ٿا. ۸- شڪتون، ڪرامت جو ڏيکي.

ڦيرائي پئي پاسي ڪيو، تنهن ڪعبو به ڦري اُن طرف
ٿيو. جئن جئن صاحبن جا پير پئي ڦيرايائين، تنهن تنهن
ڪعبو به ڦرندو ٿي رهيو. اهو حال ڏسي هن حيران ٿي
نمسڪار ڪيو ۽ ٻين مسلمانن ۽ قاضين کي وٺي آيو ۽ سموري
حال مان کين واقف ڪيائين. اُهي پوءِ هٿ جوڙي پڇڻ
لڳا ته ”هندو وڏا ڪي مسلمان؟“ صاحبن دهنڪي مٿر
آواز ۾ جواب ڏنو ته ”هي حاجي! نيڪ اعمالن (ڇڱن ڪمن)
ڪانسواءِ هن دن کي توڙي مسلمانن کي ڏيئي جي درگاه ۾
رٿو پوندو. هندو توڙي مسلمان ڇڱن ڪمن ڪانسواءِ
درگاه ۾ عزت نه پائيندا. سنسار ڇڻينگير آهي، تنهن ۾ اوهين
ڀاڻ ۾ ڇو ٿا اٿڪو. جڳائي ته اوهين مٺ محبت ۾ رهي
نيڪ ڪرم ڪريو، ته ڏيئي جي درٻار ۾ مان پايو.“

اُتان ٿي صاحب مديني ويا، جتي حضرت محمد صاحب
جي قبر آهي. اُتي پڻ اُپديش ڪري صاحب وري بغداد ۾ آيا.

باب تيهون

بغداد جو پرسنگ

پوءِ سري کورو نانک ديو جن ڀائي مرداني
يا شهر جي ٻاهران صاحبن ”ست نام“
دي ڪي عجب لڳو. سارو
اد جو پير دستگير اهو ٻڌي
آهي. قرآن شريف جي
نال لکي آگاسان آگاس.
پت کي ڇيو ته ”پڇا،
صاحب کيس لکين پاڻال

مد

ٿي ڇي

دي

ٿي

ا

ڪڪر ڇانو ڪندو هليو. حاجي انهيءَ اسرار جو آنت لهي
 نه سگهيو ۽ صاحبن کي چيائين ته ”هيل سوڌو ڪو به هندو
 ڪجهه تي ڪونه هليو آهي، سو مان اوهان سان نه هلندس.
 يا مون کي اڳر وڃڻ ڏيو يا اوهين اڳر وڃو.“ صاحبن کيس
 چيو ته ”آبا، جيڪڏهن اسان سان حاسط نه ٿو ڇاهين ته
 ميسڪ تون اسان کان اڳر وڃ.“ حاجيءَ جو گورو صاحبن
 کان جدا ٿيڻ ۽ ڪڪر جو به مٿائڻس ڪم ٿيڻ. حاجي گرميءَ
 جي قابض ڪري مائڊو ٿيو ۽ پڇيڻائڻ لڳو ته مون ڇا ٿي واپسي
 پاڻ سان جڻ ڪئي آهي. صاحب ته حاجيءَ کان به اڳي
 آڇي مڪي شريف ۾ پيا. اُتي ست ڪرتار جو شهد بلند
 آواز ۾ اُچارايائون، جو ٻڌي مڪي جا ماڻهو ۽ حاجي عجب
 ۾ پئي چوڻ لڳا ته ”هي ڪهڙي قسم جو حاجي آهي! شايد
 هي ئي ٻوليءَ ۾ ٻالڪه ٿو ٻڙهي.“

صاحب، ٻائي ٻالو ۽ ٻائي مردانو ٿڪ جي ڪري
 اُتي ئي سمهي پيا، کورو صاحبن جا پوتر ڇڙن ڪعبي شريف
 ڏانهن رهيا. ڏهين پوڙيون صبحه ٿيو، ڏهين جيوط ملو اُتي
 پهاري پائڻ آيو. صاحبن جا قدم ڪعبي شريف ڏانهن ڏسي
 هنڪي ڏاڍو غصو آيو ۽ صاحبن کي چيائين ته ”اي ڪافرا!
 تون خدا جي گهر ڏانهن لغون ڪري سمهي پيو آهين؟“
 تنهن تي کورو صاحب فرمائڻ لڳا ته ”يائي! پنڌ ڪري
 ٿڪا آهين ۽ ست ڪانه تي پوي ته ٻيهر ڪهڙي طرف آڏن.
 ٻلا جيڏانهن خدا جو گهر نه سمجهين، اوهانن ڪٿي منهنجا
 پير ڪر.“

جڏهن مٿي ڪاوڙجي صاحبن کي تنگن کان کڻي

جل زور سان پيو وهي . چنبي جي نشان ڊاڍل لاءِ مسلمان
باد شادن اڳئين وقت ۾ ڪيتري ڪوشش ڪئي آهي ، پر
نشان بلڪل نٿو ڊهي . جئن ٿا پٿر ٽڪين ، تئن نشان
اندر پيو ڏسجي .

ولي قنڌاري صاحبن جي گهڻي آستت ڪري عرض
ڪيو ته ”يا ڏي ! رحم ڪري منهنجي خطا بخش ڪريو
مون توهانجي وڏائيءَ کي نه ڄاتو هو . مهرباني ڪري اهڙو
آپديش ڏيو ، جنهنڪري پرلوق ۾ منهنجي سهائتا ٿئي .“
ادڙي طرح جڏهين پڪو اعتقاد رکي صاحبن کي نيزاري ڪيائين ،
تڏهين سگورن فرمايو ته ”پيارا ، آئينده حسد بلڪل نه
ڪجھ ، جنهن مان ڪجھ به نٿو وري . هميشه خدا صاحب
کي ياد ڪري پنهنجو جنم سڦلو ڪجھ .“ سگورن ڪرپا
جي نظر ڪري وائيءَ کي پنهنجو ڪيو ۽ ڪجھ وقت اُتي
گذاري پوءِ اُتان روانا ٿيا .

باب اُڏيهون

هڪي ۽ هڏيني جو پرسنگ

صاحبن ميل سوڌو فقط حندن ۾ ڪرتار جي نام چپڻ
جو پرچار ڪيو هو ، پر هاڻي سندن مرضي ٿي ته مسلمانن ۾
پڻ الله پاڪ جو پيغام پهچائجي . اهو خيال ڪري هو پاڻي
مرداني ۽ پاڻي هالي سان گڏجي روانا ٿيا . صاحبن نيلا ڪپڙا
ڪٽي پهريا . ڪجھ ۾ قرآن شريف ڪٽي ، مٿي ۾ وڌي ڪلاه
(ٽوپي) پاڻي هٿ ۾ هڪ لٺ کنيائون ۽ ڳچيءَ ۾ سيلهي
پاڻي حاجي بندجي پيا . وات تي کين هڪ ٻيو حاجي مليو .
قدرت الاهي ، سورج جي گرميءَ ۾ گورو جن جي مٿان هڪ

سری کورو ناک دیو جن جا جیون چتر

پھر کہی "لو ہو جن؟" ڈائی مردانو لاچار ٹراس ٹی موتیو ۴ سچی
ملیلت آدمی دامن کی ۵۵ ایائین۔

سڳورو ڪميا جا ساگر مٽڪي پائي مرداني کي چوڻ
 لڳا ته ”تون وڃي وٺي قعداريءَ کي چؤ ته منهنجو ڪورو
 ڏوي ٿو ته ”مان ڏک غريب، ڀر ماتما جو داس آهيان. اوهين
 ڏيا هالي هاڻي پهاريو.“ مهاراجن جي حڪم موجب پائي مردانو
 موٽي پير وٺ وٺ وڃي ڇيائينس ته ”سائين! هاڻي پيارڻ
 ڪو وٺو ڇڏي آهي ۽ هتي ٻيو ڪو اسٽان ويجهو ٿو سڻ نه
 ٿو ٿو. تنهنڪري مهرباني ڪري توهين هاڻي پهاريو.“
 وٺي قعداري ڪدم اڻڪارڻ جي چوڻ لڳو ته ”جيڪڏهن
 تون مسلمان ٿي ڏک ڇڏو ۽ جي هيتري ساراھ ٿو ڪرين،
 ته هاڻي وڃ به من وٺ. تو جهڙن ڪافرن لاءِ مون وٽ
 هاڻي ڪو نه.“

صاحبن پوء ٻنهنجي لٽ ڪٽي جهڙي ٿي ۽ هٿي
 ۽ ڪدم سڀڻ ۽ نورسل جل ڀاءو ٺڪو ۽ ڪٽي زور سان
 وڃي لڳو ۽ وٺي ڦٽاري ۽ جي ڇڏي وارو سڀ جل ڪم ٿي
 ويو. ڀاءو ڦٽاري ڪرو ۽ ڀرجي هڪ وڏي چپ ڪٽي
 صاحبن تي اڏائي. صاحبن ٻنهنجي ٿي ٿي چپ بيهاري
 پڙي. وٺي ڦٽاري ۽ سڀ زور آزمائي ٺڪو، پر چپ اُٿي
 اٿڪي پيشي. تدفين ڪوڙو هن کي وڏو سمجهي آچي
 سندن قدمن تي پيو.

اپنی نشان ادا سورتو موجود آتی ہے سکہ انہی ہفتہ کی "ہفتجہ ام" ہوتا ہے۔ انہی ہفتہ کے وقت کو دربارو آتی۔ انہی چپ ہی عیدان ادا تین دربار عیدو ہے نورمل

آرت :- من روڊي مندر ۾ گيان روڊي ڏيو هاريو ۽ ڪاڻا
(ٻڌي) کي سيمه ڪريو. گيان دٿاران جڏهين پرمانا راجا اوهان
جي هردي روڊي سيمه تي ايندو، تڏهين اوهين سچو آند
ٻائينديون. [ديڪ = ڏيو. ڪاڻا = ٻڌي. راجا = راجا.]

اهو شبد ٻڌي ۽ اُنجو آرت سمجهي، اُنهن استرين
جا ڪپاڻ ئي کلي پيا. سڀئي استريون مهاراجن جي مڌر
وچنن دٿاران ايشور جي صفت روڊي مڌين جي مالهيا
گچي ۾ پائي، سڄي رات صاحبن جا چرن ڪمل شيوي،
صبح جو سوير نام ۾ پڙ پور رهيون. هننڪي ڪوڏين گوليندي
هيرو هٿ لڳي ويو. هو ستگورو جي ديا سان وڻي وڻي
جي تهت ناس ڪري، ست نام سهرينديون، راجا شوناڀ
وٽ آيون.

راجا پڇين ته ”خبر ڏيو ته رات سنت ڪيئن ڏٺو؟“
استرين وراڻي ڏني ته ”مهاراج! اڳي جيڪي فقير هتان
ٿي ويا آهن، سي اسانجي سونهن ڏسي موهجي ويندا هئا.
هن سنت کي موهڻ لاءِ اسان گهڻا جتن ڪيا، پر وريو
ڪجهه به ڪين. هو سمير پربت وانگر آڏو رهيو. اُتلندو
اسان تي اهڙي ڪرپا درشتي ڪئي اٿس، جو اسانجي
ٻڌي به وڻين کان هٽي، هري نام سهرن ۾ لڳي ويئي
آهي. بيشڪ هي ڪو پُورن سنت ٿو ڏسجي، جو هنجي
درشن ڪندي اسانجو من سانت ۾ اچي ويو آهي. اسانجا
ڪي پُورب جا وڏا ڀاڳر جا ڳيا، جو ڪنهن به بهاني وڃي
هنجي شيوا ڪنيسون، جنهن ڪري هن سڄي رات
اُڀرڻ ڏيئي پنهنجي ڪرپا سان اسانکي ڪرڻاڻ ڪيو.

سري کورو ٺالڪي ديو جن جا چيون چرون

وام. ”پائي مرداني جو اهو جواب ٻڌي، ستگورن سڌو
سنڪلاديب ڏي رخ رکيو.

ستگورن پائي ٻالي کي به پاڻ سان کنيو. جڏهين
ستگورو، پائي مردانو ۽ پائي ٻالو سنڪلاديب پهتا، تڏهين
شهر جي بادشان ڪي سڪل باغ ۾ اچي ٿورو ڪٻائون. اچا
صاحبن پنهنجا پوتر چرڻ سڪل باغ ۾ ٻاڏا ته سڀ وڻ ۽ ٻوٽا
سرسبز ٿي ويا. اهو ڪوڙڪ ڏسي، ماڻهن وڃي باغائيءَ کي
ٻڌايو. هو جو باغ کي سڪل ڏسي نا اُميد ٿي وڃي شهر ۾
رهيو هو، سو هن خوشخبريءَ ٻڌڻ تي ڊڪندو آيو ۽ اچي
صاحبن کي پيرين پيو. خوشيءَ وچان ڪپڙن ۾ نه رهيو ماڻهي.
ڄمڻ ڊوڙي راجا شوڻاڻ جي ڪچهري ۾ ويو ۽ راجا کي
عرفي ڪيائين ته ”راجن! اڄ ڪي مهابوش هن ڇهين سميت
سرڪاري باغ ۾ هراجهان ٿيو آهي، جنهنجي پرتاپ سان
سڪل باغ سائو ٿي پيو آهي ۽ سڀ وڻ ۽ ٻوٽا پرتافت ٿي
پيا آهن.“ راجا اڃا خبر ٻڌي، کپڻو پرسن ٿيو ۽ پنهنجي وزير
پرسرام کي ڪٺائي چيائين، ته ”باغ ۾ ڪي مهابوش،

يعني ته مٿن، ڇهون ۽ رسيالن پوڄن ۾ سواد گهٽوئي آهي، پر ڦل سندن آهي زهري. مطلب ته سواڊي کاڌن ۾ ڪو مزو نه آهي ۽ انهن جي کائڻ منجهان گهٽا وڪار پيدا ٿين ٿا. مٿس فقط نام ۾ ئي آهي، جنهن مان انيڪ سکر پيدا ٿين ٿا. اهو پرڻو ٻڌي، وزير عجب ۾ پئجي ويو ۽ راجا کي اچي ٻڌايائين ته سواڊي پوڄن کان سنت پري آهي ۽ نه ٿو وٺي. تڏهين راجا حڪم ڪيو ته ”مها سندر استريون، جنکي سورجن سينگار ڪيل ڏجن، سي سنت وٽ وٺي وڃو.“ وزير حڪم موجب سندر استرين کي طرح طرح جا زر زور ۽ پٽ پتي پير پيرائي ستگورن ڏانهن روانو ڪيو. اهي نهايت سوڀينڪ استريون ڏار سينگار ڪري ستگورو نانک ديو جن وٽ آيون، ۽ نانا پرڪارن جا ناز نڪرا ڪرڻ لڳيون. ڀلا ڪاٺ جون مانڊاڻيون آڻي سمند کي ڪيئن ولوڙي سگهنديون، ۽ نرڙل وايڙو، سمير ڀرت کي ڇا چوري سگهندو؟ استرين کي جيڪي هٿيلا ڏنا، سي هٿيلائون، پر ستگورو هماليه ڀرت جيان اڇل رهيا. ستگورن پائي مرداني کي چيو ته ”پيارا، رباب وڄاء ته هنن پليمن کي سٺين واٽ لڳايون. هي جو ڪوڙا گهٽا ۽ وسندڙ ڪي آيون آهن، تنکي ڏسيون ته اهي ڪهڙا ڪهڙا ۽ ڳهر آهن، جي پائي مالڪ کي پرشن ڪري سگهجو.“

پائي مرداني رباب وڄايو ۽ ستگورن هي مهاسند رشيد اُچار ڀريو :-
 ايڪ اونڪار ستگور پر ساد

آسا هڪلا پهلا شبد (۳۵)

(۱) مَن موتي جي گهٽا هووي، پوٽ هووي سوت ڌاري
 ڪما سينگار ڪامڻ تن پيري، راوي لعل پياري

وام. ڀائي مرداني جو اهو جواب ٻڌي، ستڪورن سڌو
سنگلاڊيپ ڏي رخ رکيو.

ستڪورن ڀائي ڀالي کي به ڀاڻ سان کنيو. جڏهين
ستڪورو، ڀائي مردانو ۽ ڀائي ڀالو سنگلاڊيپ پهتا، تڏهين
شهر جي باجران ڪي سڪل باغ ۾ اچي ڦيرو ڪيائون. اڃا
صاحبن پنهنجا نوڦو چوڻ سڪل باغ ۾ ڀاڙا ته سڀ وڻ ۽ ٻوٽا
سرسبز ٿي ويا. اهو ڪوڙڪو ڏسي، ماڻهن وڃي باغائي وڃي
ٻڌايو. هو جو باغ کي سڪل ڏسي ڏاڏميد ٿي وڃي شهر ۾
رهيو هو، سو دن خوشخبري ٻڌڻ تي ڊڪندو آيو ۽ اچي
صاحبن کي پيرين پيو. خوشي وڃان ڪهڙان ۾ نه پيو ماڻهي.
جهت ڏوڙي راجا شوڻاي جي ڪچهري ۾ ويو ۽ راجا کي
عرف ڪيائين ته ”راجن! اڄ ڏکيهه پوڻ ڇهين سميت
سرڪاري باغ ۾ بوجمان ٿيو آهي، جنهنجي پوڻاپ سان
سڪل باغ سائو ٿي پيو آهي ۽ سڀ وڻ ۽ ٻوٽا ٻوڙت ٿي
پيا آهن.“ راجا اڃا خبر ٻڌي، کپو پوسن ٿيو ۽ پنهنجي وزير
پرسرام کي ڪهڙائي چيائين ته ”باغ ۾ ڏکيهه پوڻاپ آيا
ٻڌجي ٿو. تون اوڏاهين وڃ ۽ جي منجهو ڏالو سري ڏانڊو
هجي ته منجهي چڱي طرح پريڪيا وٺي موٽي اچي ٻڌائج.“
وزير تمام همدا پوڄن ڪيائين، ستڪورن وٽ باغ ۾ ويو ۽
ٻڌي نمڪار ڪري، پوڄن اڳيان رکي، ارداس ڪيائين
ته ”سوامي! راجا شوڻاي جي پوڄن اوڏان! ۽ موڪليو
آهي. ڪرپا ڪري انگيڪار ڪريو.“ تنهن تي سري کورو
ڀاڻا فرمائڻ لڳا:—

”دس ڪس سواد اٿي ٿي، هڪ ٿي ميني ڇاڪ.“

پر کيس! هو جواب ملندو هو ته هو اڃا نه آيو، جنهنڪري
گورو نازڪ لاءِ هن جي دل ۾ وڌيڪ سڪ ۽ اڪير جا بگي.
هاڻي ته سندس ڪاٺڻ پيئڻ به ڇڏي رهيو. نه نيشن ۾ نند هيس
۽ نه آند ۾ آرام. هر دم پيو چوي: ”گورو نازڪ! پيارا گورو
نازڪ! منهنجا سردار گورو نازڪ! ڪڏهن تون مون کي درشن
ڏيئي نهال ڪندين؟“ هو ڏاڍي سڪ سان ڳائيندو رهيو:-

(۱) آءُ ملُ ستگور نازڪ جي، دل تڏهن ڇا وندا

ميري آڪيان پٽيان ترسنديان، نهي ڪجهه دور ڀا وندا

(۲) هر ڪو ڪرتيري درهي، نهي هر ڪسي نون درهي
تيري آسا ڇت وچ درهي، دل ڪٿي به نه ڃا وندا.

اهڙي طرح راجا گهڻو وقت ستگورو نازڪ ڏيو جن جي
يادگيريءَ ۾ گذاريو. آخر رحمت جا بادل گر چڻ لڳا ۽ ڇاترڪ
شوناپ جي مک ۾ درشن جي بوند پوڻ جي تياري ٿيڻ لڳي.
ڪئين ڏيس ڏيسائون جا پيڙا پار ڪري، ستگورو
نازڪ ڏيو جن پائي مرداني کي چوڻ لڳا ته ”پيارا، اڳتي
هلڻ اسانجو نهيو، اسانجي هاڻي دل سنگلاڊيپ هلڻ لاءِ
پيئي ٽڙ ٿي. اسانجو پريتر اسان کي ياد وٺڻو ڪري، سو
اسان کي ٻئي پاسي هلڻ نه ٿو ٿئي. هينئر اسين اوڏاهن
هلون ٿا. پوءِ جي ڪر ٿار جي مرضي هوندي ته وري ٻئي
وقت هن ڏيس جو سير ڪنداسون.“ پائي مردانو چوڻ لڳو
ته ”سوامي! جا اوھانجي رضا. جا اوھان کي وڻي سا واھ

۱- توکي. ۲- چاهي ٿي. ۳- سڪن ٿيون. ۴- پيو ڪجهه به منو

نه ٿو لڳي. ۵- ڪٿو. ۶- درجو. ۷- ٻئي ڪنهن کان نٿو ڄاڻ.

ٺٽائي پڄي. ٻائي منسڪه چيو ته ”راجن! جنهن پياري جي درسن ڪئي تنهنجا فيلڻ ٿري پون، جنهن جا ٻول ٻڌندي تنهنجي اندر کي سانت اچي، سوئي آئيئي ستڪورو ٺاڪ. هن جهڙو ڪو ٻيو ڪونهي. اُنجي درسن ڪئي ڪئين ڪنور دل ۽ اڀڙي به ٿري ويا.“ بس راجا به ڪٿي اها ڳالهه ٻڌي ٻڌي ۽ لڳو ستڪورو ۽ جي ياد ڪيري ڪرڻ. اُٿندي وڃندي دردم سندس واڌان اها ڏن پئي نڪتي :-

”من موه ليئا کورو ٺاڪ ٺي

کورو ٺاڪ ٺاڪ ٺاڪ ٺي.“

سڀ کان پيڻ واري ويس، راج ڀاڳ به منو ٺٽي لڳس. هر وقت وٺاڳ ۽ پريزهر مڪهن رهيو. ڏيسان ڏيس اها ڳالهه پڪڙجي ويئي ته سنگلاڊيپ جو راجا شولاب ستڪورو ٺاڪ ٺالي هڪ سنت جي پريزهر مست ٿي پيو آهي. رات ٽينهن اُٿندي وڃندي هڪ ئي ٻيو ياد ڪري. اها ڳالهه ٻڌي لويي ۽ ٿورو، وڏا وڏا ٺاڪ چاڙهي ۽ ڳهيون ڳهيون مالهائون پائي، پاڻي ”کورو ٺاڪ“ سڏائي راجا وٽ آيا. به چار اڏا پاڪندي کورو ٺاڪ جو روپ ڌاري راجا جي در تي هر روز ايندا رهيا، پر ڪنهن هڪڙي مان به راجا جي دل کي فرحت نه آئي. آخر ڪڪ ٿي راجا اڏن پاڪندين جو درشن ڪرڻ ئي ڇڏي ڏنو. ڪي سندس ۽ حسين استريون مقرر ڪيائين. جيڪو به پاڻي ”کورو ٺاڪ“ ڪوٺائي آيو ٿي، تنهنڪي اهي حسين استريون هر ڪينديون هيون. راجا هر روز انهن استرين کي پاڻو ٿي پيچندو هو ته منهنجو پوانن جو پوان، منهنجو سِر ٿاڇ کورو ٺاڪ ڏيو آيو؟

سازي عمرَتر چينن ٿين، ورثن نيمهن رکڻ مان اهو آئندڙ نه آيو،
جو اڄ مونکي تنهنجن وڃڻ بعد مان آيو آهي. ڀلائي
ڪري مونکي ٻڌاء ته اهو ذاتار ڪير آهي، جنهن توکي اهو
ورث ڏسيو آهي، اهو ڇاپ ڇپايو آهي ۽ ديون جي ديو
آڪال پورڪه جي پڙ ڇا ڪرائي آهي. مونکي ٻه وڏي هلي
اُنجو درس ڪراء ته مان سندس ديدار ڪري پنهنجو جگر
سڦلو ڪريان.“

پاڻي منسڪه ڇيو ته ”راجن! اُن سائينءَ وٽ هلي
سائين ملڻ مشڪل آهي، ڇو جو هو سنسار کي ڦارڻ لاءِ
ديس ڏيسانتر رٿين ڪري رهيو آهي. سو تون پيا سڀ آسرا
ڇڏي، هن سچي سائينءَ کي ان ئي پهر پڙهر سان ياد ڪر
ته هو توکي اوس اچي درس ڏيندو. هن سڄڻ ڏيگر جهڙي
دُرآچاريءَ جا ٻه ٻيڙا پاز ڪيا، سو ڪيئن نه تنهنجي
منو ڪامنا پوري ڪندو؟“

پاڻي منسڪه جي مٿر لفظن راجا شوناي جو اهڙو حال
 ڪيو، جو ”ست وچن“ چئي، ٻين پاسن جو خيال ڇڏي،
 اندر ۾ ”نانڪ! نانڪ! سچا گورو نانڪ، مڪتيءَ جا داڌا
 نانڪ، رحمت جا سائين گورو نانڪ،“ اها ڏني ڪٽي لڳايائين.
 شبد جيڪي ستگوروءَ جا پاڻي منسڪه کي ياد هئا، سي ڪانئس
 لکائي ورتائين ۽ اُن وقت کان وٺي سنجهر صبحه مهينيءَ
 جي رنگ ۾ اچي ”نانڪ، نانڪ“ نالي جي سهرڙي سورڻ لڳو.
 پاڻي منسڪه ڪجهه ڏينهن رهي، راجا کان موڪلائي،
 پنهنجو غوراب ڀرائي، وري ڪنهن ٻئي پاسي روانو ٿيو.
 هلڻ مهل راجا شوناي ڪانئس ستگوروءَ جي سچاڻڻ جي

يعني نام جهيان ٿو تر جيٽان پيو، نه ته وسارڻ ڪري مري
ٿو وڃان. انهيءَ هوندي به راجن! اوهين چيو ٿا ته مان
ڪو ڄاپ نٿو جهيان!

”اڄو پٽو مان پنهنجي ديوان ۾ ڏياريان ۽ ٻيو جهان
ٿو. بيشڪ مان حقن سان پٽيل ديوان ڪي نٿو ٻو جهيان، پر
انهيءَ ڪي، جنهن اسان سيني ڪي پيدا ڪيو آهي ۽ جو
آهي اڪال، آڇوني، سينچو، سرو وياڪ ۽ سرءُ ٻرت
ٻالڪ. هو سيني ديوان جو ديوان آهي ۽ ٻيا سڀ ديوان ديوان
جي در تي پڪاري رهيا آهن. اُن ديوان جي ڪم ۾ سڀ
رشي مٺي، پير پيغمبر، ولي نبي، جتي سٽي ۽ ٻيا ائڪ آهن.“

پاڻي منسڪ جي وچن راجا شولٽ جي دل تي ڦيرن
جيان اٿر ڪيو. هو اکين ۾ پاڻي آڻي، چوڻ لڳو ته ”اي
سنت! ڏهنجا وچن منهنجي من ڪي آند ٿا
بخشين، سو ديا پاڻي مونکي وڌيڪ ٻوڏ ٿي.“ ٻيو پاڻي
منسڪ راجا ڪي اُڀريش ڪيو ته ”راجن! جيڪڏهن ڪو
ورت ۽ ڄاپ انسان جي آتما ڪي ٿندو رهي سگهي ٿو ته
اُڀر ورت ۽ ڄاپ آهي، جو مون اوهانکي ٻڌايو آهي. ٻوڏ
به جڳائي ديوان جي ديوان جي. جڏهن ديوان ۽ ديوان ٿان پٽ
الهي در تي سوالي آهن، ٿڌين اُن ڪ سڄي سر جهاڙ
ڪي ڇڏي، جو ٻين جي اڳيان مٿ تنگجي؟

”دوڏ جا ڪاهي سمريني، جهي تي مر جا“

ايڪو سمر وٽانڪا، جل ٿل راجا سماءُ.

پاڻي صاحب جا اهي مڌو وچن راجا جي هڙدي ۾ ڇڏي
ٿا. هو پاڻي صاحب جا قدم چهي چوڻ لڳو ته ”ٻيڙا، مونکي

انهيءَ ورت رکڻ لاءِ مونکي پنهنجي سواميءَ جو حڪم آهي.
 منهنجي گورو ديوان جي وچن آهن، سي راجن، دل لائي ٻڌو :-
 ”من ڪا سوٽڪ لوپ هي، جهوا سوٽڪ ڪوڙ
 آڪي سوٽڪ ويڪڙا، پرتري پرتن روپ
 ڪني سوٽڪ ڪن پي، لاء تباري ڪاه
 نانڪ هنسا آدمي، ٻڌي چر پڙ ڪاه.“

[آساڊي وار ٻوڙي ۱۸]

يعني هي راجن ! من جو سوٽڪ لوپ آهي ۽ زبان
 جو سوٽڪ ڪوڙ ڳالهائڻ آهي. اکين جو سوٽڪ آهي پرائي
 استري ۽ پرائي ٽن کي ٽڪڻ. ڪن جو سوٽڪ اهو آهي
 جو ڪن سان ٻين جون چغليون ٻڌن جن. هنس جهڙو آدمي
 اهي وڪار ڌاري چر پوري ۽ ٻڌ جي وڃي ٿو.

”اهو آهي ورت، جو منهنجي سواميءَ مونکي سمجهايو
 آهي ۽ جو مان هر دم رکان ٿو. آڃا به اوهين چئو ڏا ته مان
 ڪو ورت ڪونه ٿو رکان !

”جاپ به هي راجن ! مان اهو چييان ٿو، جو ستگورن
 جو مونکي بڻايل آهي. منهنجي زبان اُٿندي وهندي،
 سمهندي جا ڳهندي، هلندي چلندي، ”سري واهگورو،
 سري واهگورو“ چپي ٿي. منهنجو هڪڙو دم به انهيءَ جاپ
 جي چپل کان خالي نه آهي. انهيءَ جاپ جي چپل جي
 مونکي ايتري قدر پياس آهي، جو ”آکا جيوان وسري مڙ جاء“

منسڪ ڇيو ته ”هي سوامي، مون اوداجي ڳالهه جو ڀورو
مطلب ڪين سمجهيو.“ تنهن تي راجا چيو: ”هي جو تون
شاسترن جي برخلاف نه رکين ٿو ورت نيم، نه ڪرين ٿو
ڪا ڀاڻ پوڄا ۽ نڪو ڪريا ڪرم، سو ڪهڙي اکر؟“

ڀائي منسڪ وراڻي ڏني ته ”هي سوامي! جي مان
ورت نه رکان، ڇاپ نه جهپان ۽ اشت ڏيو ڪي نه ڏياريان
ته مان جيڪو ڪنهن دن سنسار ۾ رهي سگهان؟ ڀو منهنجي
ورت نيم، چپ ٽپ، پوڄا پششتا جو نمونو عام لوڪن جي
پوڄا و خبره کان نرالو آهي.“

”هي راجن! اودين ڇت لائي ٻڌو ته اهو ورت ڪهڙو
آهي جو مان رکان ٿو، اهو ڇاپ ڪهڙو آهي جو مان جهپان
ٿو ۽ اهو ڏيو ڪهڙو آهي جنهنڪي مان ڏياريان ٿو. مان
ايڪاڊسي، ٻارمس ۽ تيرس جا ورت ڪونه رکان. مان
ڪرتار جي آڻايل وستن (آن جل) جو ورت ڪونه رکندو
آهيان، پر مان آتما کي ٺاس ڪندڙ وڪارن جو ورت
هر روز رکندو آهيان. اهي آهن ڪوڙ، ڪهت، لڳي،
فريب، لندا، ٻڙائي پڇاڙ، پنهنلي وغيره. اٽر به اهو ورت
نه رکيو وات ڪي، پر جسم جي حرڪه انڪه ڪي. هي راجن!
اڪين سان مان ڀاڄي ٻر ڪڏهين پراسٽري ڏي نه ٺاريان.
حرڪه اسٽري ڪي مان پنهنجي ماڻو يا پيٽ يا ڏي ڪري
سمجهندو آهيان. هي راجن! ڪنن کي ورت اٽر پڙائي
لندا ٻڌل کان، ڄڻن کي ورت اٽر کوٽڻ ڪنن ۽ ڪنهن
ڪرڻ کان، ٻيون کي ورت اٽر ٻي پاسي وڃڻ کان.

فهمائش ڪريو يا کيس ديس نيكالي ڏيو، نه ته ديس
مٿان ڪا آپدا اچي ڪڙڪندي.

راجا شوناڀ سخت ڪرم ڪانڊي هو، سو ادا ڳالهه
ٻڌي ٿي لوڻ ٿي ويو ۽ اُنهيءَ دم ڪر ڪيائين ته اهڙي
واپاريءَ کي مون وٽ جلد حاضر ڪريو.

پاڻي منسڪه کي جڏهين اهو ڪر پهتو، تڏهين هو
اُٿي ڳچيءَ ۾ ڪپڙو وجهي، ستگورن جو ڌيان ڌري، ارداس
ڪرڻ لڳو ته ”هي گهٽ گهٽ جا چاٽڻهار پتا! هي سمور
ستگور نانڪ ديوان مان آڌين اوهانجي اڳيان ڪهڙي
وينشي ڪريان؟ اوهين چاٽي چاٽڻهار آهيو. هر جڳهه پنهنجي
فلاح ڪندا رهيا آهيو. هيءُ ديس به ست مارڳ کان پلجي
پورن ۽ سنسن ۾ غرق ٿي رهيو آهي. اوهين ڏيا پالي هن
ديس جي لوڪن کي سچو رستو ٻڌايو ته هو پنهنجو جهر
سڦلو ڪن.“

اها ارداس پاڻي، پاڻي صاحب پيال سان ڪجهه پيئا
ڪٽي، راجا جي درٻار ۾ آيو، جتي برهمڻن ۽ پنڊتن جا مڙ
اڳيئي اچي ڪٺا ٿيا هئا ۽ اهاڻي آس رکي ويٺا هئا ته لڳو
ٿا هنڪي ڪرم ڪانڊي بڻايون يا هن ديس مان لوهڻائي ڪڍون.
پاڻي منسڪه درٻار ۾ گهڙي، راجا اڳيان پيئا رکي،
پر نام ڪري پاسيرو ٿي ويٺو. راجا شوخيءَ سان کانئس پڇڻ
لڳو ته ”اي ڀارتواسي! تون ڏسڻ ۾ ته هندو ٿو اچين.
تنهنجي پوڄاڪ ۽ ويس به ته هندڪو آهي، پوءِ تون ڪهڙي
سبب شاسترن جي مريادا جي برخلاف همت هلي رهيو آهين
لڳو پنهنجي پرشت ڪري رهيو آهين؟“ پاڻي

جي آکيا اٺو سار هو چؤ طرف ديس ديسانترن هر ٿرندي پنهنجو
واپار به ڪندو هو ۽ لوڪن کي واهڪورو ۽ جي نام جو رس
به وٺائيندو هو.

هڪ ڏينهن ڀائي منسڪ پنهنجو خوراڪ (جهاز) پرائي
سنگلا ديپ (سارون ڀيت) ڏانهن روانو ٿيو. اهو سارو ديس
ڪرم ڪانڊي هو. اتي پچي ڀائي منسڪ هڪ جاءِ مسوار
ڪري، پنهنجو سمورو سامان رکائي، پنهنجي ڪرت
ڪرڻ لڳو. هتي به هو نت نيم موجب سوڀر اٿي، ڀاڱي
جو ڀاڱ ڪري، ڪٺا صاحب تيار ڪري، پنهنجن سنگين
هرور هائيندو هو. اهڙي طرح ڪيترا ڏينهن گذري ويا. آهستي
آهستي ڳالهه پڪو چڻ لڳي ته ”ڀارت ديس مان هڪ لشون
واپاري آيو آهي، جنهنجي هلت چلت سڀ اسان سنساري
لوڪن جهڙي آهي، پر سندس پيشانيءَ ۾ عجيب ٺور ڀيو
هڪي. سندس ڳالهائڻ به رس ڀريو ۽ مٺو آهي ۽ نمرو به حد
درجي جي اٿس، پر افسوس جو هو اسان وانگر ڪرم ڪانڊ
تي پورو نه آهي. هو نڪورڪي ٿو ورت نيم، نه ڪري ٿو
ڪو چپ ٿپ، نه بڙهي ٿو سنڌيا يا ڪاٺري ۽ نه پوڄي ٿو
سالگرام يا ڪا ٻي مورت. سندس نمونو اهو آهي جو هڪ
لشين ٻوليءَ ۾ ڄاڻ چهي ٿو ۽ ڳائي ٿو ۽ چوي ٿو ته ادا واطي
مڪتي ڏيڻ واري آهي.“

اُتي جا پوڄاري ادا وار ٻڌي راجا شوناي وقت دانئين
ويا ته ”ڦاٽو واپاري هتي اچي پنهنجي لشين نموني جي
پرچار پرتشتا ڪري رهيو آهي ۽ عام لوڪن ۾ به پرچار ڪري
کين پرشت ڪري رهيو آهي. ڇڪائي ته هنکي اوهين ڪهڙائي

هو انهيءَ دم پنهنجو سمورو ڪر ڪار سميتي، پاڻي مرداني
کي ضروري شيءِ شڪل وٺي ڏيئي، ساڻن گڏجي سلطانپور
روانو ٿيو.

ٿيئي ڄڻا منزلون طندا، نيٺ اچي ستگورن جي
چرڻن ۾ سهڙيا. پاڻي منسڪ، جنهنجو درءِ و اڳيئي ڪو مل ۽
پوڌو، سو ستگورن جو درشن ڪري گدگد ٿي ويو.

پاڻي منسڪ ستگورن وٽ سجاسارا ڇهر مهنا رھيو ۽
آھو آھند ۽ رس ماڻيائين، جو سندس خواب خيال ۾ بہ نہ
ھو. ڇھن مھنن گذرڻ بعد ستگورن سندس پٺي ٽپڙي ۽
مٿس ديا جي درشتي ڌري کيس چيو ته ”پيارا ھاڻي وڃ
۽ وڃي ڇو طرف رام ٺام جو دنيا کي جاپ ڇپاء ۽ هزارن کي
دلين کي پنهنجي سگھت جو واس وڌاء. دنيا کي ٻين پاسن
کان دٿائي ڊڪ پٽا جي لڙ لڳاء ته تنهنجو بہ جنم سڱلو ٿئي
۽ عام لوڪن جو بہ نيتارو ٿئي.“ ”ست وچن“ چئي، پاڻي
منسڪ ستگورن کي مٿو ٿيڪي لادور روانو ٿيو.

پاڻي منسڪ ستگورن وٽان موٽي اچي پنهنجي ڪرت
ڪار کي لڳو. اُتي گوروءَ جي سڄي سڪه وانگر پنهنجي
واپار کي بہ لڳو رھيو ۽ واکوروءَ جو ٺام بہ ڇپيندو رھيو.
درروز امرت ويلي اشان پاڻي ڪري پاڻيءَ جو پانڀ پڙيم
سان ڪندو هو ۽ ڪٿاھ پراساد تيار ڪري ستگور نانک ديو
جو ڌيان ڌري پوڳ لڳائي پنهنجن سنگين کي بہ ورھائي
ڏيندو هو ۽ پاڻ بہ ورتائيندو هو. سڄو ڏينھن ساڄائي ۽
ايمانداريءَ سان پنهنجو ڌنڌو ڌاري ڪندو هو ۽ شام جو
دراس صاحب جو پانڀ نٺ نيم سان ڪندو هو. ستگورن

او ھين ڪهڙي مھاروش جاشش آھيو، جنھن جي ڀاڱي ٻڌندي
منھنجي من کي ڏاڍو آندو اچي ويو آھي. ديا ڀالي مونکي
بر اُنڄو ڏس ڏيو ته مان بر سندس درشن ڪري ٺھال ٿيان.“
ڀائي ڀاڳيوت ۽ ڀائي مرداني ڀرور وڇان اُتر ڏنو ته
”اي پيارا، اُهو داتار، جنھن جا اسين شش آھيون، اُهو داتار
جنھنجو اسين جاب چيون ٿا، اُنڄو نالو آھي ستگور نانڪ،
اُنڄو نالو آھي شادن جو شاه نانڪ، اُنڄو نالو آھي نماڻن جو
ماڻ نانڪ، اُنڄو نالو آھي ٺٽائين جو ڌان و نانڪ. هو سندس
کي قارڻ لاءِ هن وقت او تارڌاري آيو آھي، جنھنجي درس
ڪئي من کي شائشي اچي وڃي ٿي. جنھنجا چرن ڇھندي
الدر ۾ آندو اُٿين ٿئي ٿو ۽ جنھنجا ڀول ڀولھندي درد و سیتل
ٿئي ٿو. هو اسان دنيوي ماڻھن جا دکر درد ڏسي داتار جي
در لھائي دعا گھري رھيو آھي:-

”جگت جلندا رکي آئي، آهني ڪر ٻا ڌار

جت هٿاري اُڀري، ٽٽي ليئه اُٻار.“

يعني هي سرو شڪتيوان سائين! سندس ڀاڻن ۽ دکن
جي باد ۾ جلي رھيو آھي. تون پنھنجي مھر ڪر، جن
وڻي ٽٽن سندس رکيا ڪر.

هي پيارا، جيڪڏھين تو اڳي سندن نالو نه ٻڌو آھي
۽ سندن درشن نه ڪيو آھي ته ھينئر ئي اسان سان ڪڏھي
هل ۽ سندن چرن ڇھي ٺھال ٿي ۽ پنھنجي جنم جنمائرن
جا ڀاڻ مٽائي پنھنجو جنم سٽلو ڪر.“

ستگورو جي مھما ٻڌي، ڀائي منسڪ جي الدر ۾
ستگورن جي درشن ڪرڻ جي اعترفي ته اُڪير جاڳي، جو

ٻئي ڏينهن سٽڪورن پائي پاڳيرت کي ڪجهه پيسا
ڏيئي، پائي مرداني سان لاهور روانو ڪيو. هو ٻئي رات تي
منزلون هڻندا، اچي لاهور پهتا. شهر ۾ گهڙي هو ضروري
شين جي پڇا ڪرڻ لڳا. ڏس ملين ته فلاڻي گهٽي ۾
هڪ وڏي ڪوٺي پائي منسڪم نالي هڪ شادو ڪار جي آهي،
اُتان سڀ شيءِ شڪل ملي سگهندي. ماڻهو بلڪل سڄو
آهي، اڳهه به واجبي ٿو وٺي ۽ شيءِ به سٺي ٿو ڏئي، سو
اوڏين اُتي وڃو.

پائي پاڳيرت ۽ پائي مردانو، پائي منسڪم جي ڪوٺي
پڇاڻي اوهانن ويا. ڪوٺي تي چڙهي چوڻ لڳا، ”ست ڪرتارا
ست ڪرتارا!!“ پائي منسڪم، جو هڪ پريمي هو، سو هي پريم
پريل آواز ٻڌي خوش ٿيو. دل ۾ سوچڻ لڳو ته هنن جي
پيشاني ۾ عجيب نور پيو چمڪي، سو شڪ نه آهي ته هنن کي
اڃا شيءِ ملي ويئي آهي، جنهنجو مان پياسي آهيان. پائي
منسڪم گهڻي پيار سان هنن کي آدرستڪار ڪري پنهنجي
پرسن واريو ۽ حال احوال پڇيو. احوال پڇڻ بعد جيڪا
شيءُ شڪل وٽس موجود هئي، سا کين ڏنائين ۽ چوڻ لڳو
ته ”پيارا، باقي ٻين ٻن ۽ ڪپڙن لاءِ اوهان کي هڪ ٻه
ڏينهن ترسڻو پوندو.“ تنهن تي پائي پاڳيرت ۽ پائي مردانو
پائي منسڪم وٽ اها رات ٽڪي پيا.

صبح جو ساڄو ڪيترو مٿي چڙهي آيو ته ٻه ٻئي سکر
ٻاڳي پڙهڻ ۾ مشغول رهيا. پائي منسڪم کان وڌيڪ ترسيو
نه ٿيو، سو سندن پيرن تي ڪري هٿ ٻڌي ويٺي ڪرڻ
لڳو ته ”اي پاڳوان پرشوا ڪرڻا ڪري مون کي ٻڌايو ته

صاحب هن سلوڪ ۾ جين ڌرم جي ماڻهن کي اپديش
ڪن ٿا ته ”هي ڀائي! اهو پرميشور جي پادشاهي جو رستو
ڪونهي جو اوهين ٻين کان پنهنجا وار پٽايو ٿا، گندگيءَ
سان ڀريل پاڻي پيئو ٿا، ۽ ٻين کان پني پني کائو ٿا. اوهين
دشا تي وڃي ڪانپوءِ وشتا کي ڦوليو ٿا، بدبوءِ گهيو ٿا ۽
پاڻي ڏسي ڪو پيا کائو ۽ ائين پيا سمجهو ته پاڻي سان
ايشان ڪندي جيو مرن ٿا. جئن رڍن جي ان ڪتري
آهي، تئن اوهين پنهنجا وار پٽايو ٿا. اوهان آباڻي ڪرت
ڦٽي ڪري ڇڏي آهي ۽ اوهانجا ٻار ٻچا بک وگهي دانهون
ڪري پيا روئن. ڄمڻ ۽ مرن جو ڪريا ڪرم اوهين ڇڏي
ويٺا آهيو ۽ مردن کي الاهي ڪٿي وڃي ٿا ڦٽو ڪريو.
اوهانکي ائين ٿيڻ تي آڇ ڪونه ٿا ڏين ۽ برهمڻ به
اوهانجي گهر جو ان نه ٿا کائين. اوهين منهن تي ڪپڙو
وڃهي ائين وهو ٿا، جئن ماڻهو مرن وقت وهندا
آهن. اوهين ڪنهن مجلس ۽ محفل ۾ ڪونه ويندا آهيو.
اوهانکي چيلهه سان کان جو پيالو ٻڌل هوندو آهي ۽ هٿ
۾ ٻوهارو هوندو آهي ۽ اڳي هلي پوءِ پٺتي موٽندا آهيو.
اوهين نڪي جوڳي آهيو ۽ نڪي جنگر، نه اوهين قاضي
آهيو نه ملا. اوهانکي ڏيئي خراب ڪيو آهي، جنهنڪري
بگڙيل ڏنن وانگر پيا پٽڪو. اوهين ايشور کان پليل آهيو.

وري جو اوهين چئو ٿا ته اهڙن ڪمن ڪري اسين
جيون جي رکيا ڪريون ٿا، سو به برابر نه آهي ۽ ڇو جو جيون
کي جيارڻ يا مارڻ اوهانجي هٿ وس ڪونهي. اها طاقت
ته فقط پرماتما کي ئي آهي. اوهين جو دان ۽ ايشان کان

قَوْلُ قَدِصَتْ مِهْرُ لَيْثِنِ دِزَاسَا، هَاطِي دِيكِرِ سَكَايِي

پیدا وانکی سرکو حائن، پریشین حق سداہی

ماتو پیسو کت گوائیں، تہہ دون ڈاھی

اَنَا بِمَنْدُ نِه پَتَلِ كَرِیا نہ دیوا، مَنی كِشاور پا دی

۱۰۰. اَبِ سَبِّ قِيَرَتِ دِينِ نہ چوئی، برحقِ اُن نہ کاہی

سدا کچھیل رہے دن رات، مٹی ٹکڑی نامی

چندی ہا بہین بیت مرطی، در دیباہ نہ چاہی

اڪي ڪاٺي هتي ٿيندڙ، اڪو پڇي ڇاڇي

نا اوه خو کپی نا اوه جنکمر نا اوه قاضي ملا

۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳
 دیر و گویی، قریح و گویی، قضا و قی، کلا

جیہاں مار جیہاں سوئی، اور نہ کوئی رکی

دانه تي اشدانه و نجي، پس هي سر کتي.

- ۱۔ عی و لشہ عربی بولی پر آھی فصیحہ ، عجمی معنی آھی
 ۲۔ منہن یعنی نکر و لن نا۔ ۳۔ گرم ہوا بد نوع۔
 ۴۔ کڑبا کائن ، پاسو کستا۔ ۵۔ رن و انگی۔ ۶۔ وارن پتہ دژن
 ۷۔ رک سان بڑیل ہولدا آھن۔ ۸۔ پار پچا۔ ۹۔ دالہون کری۔
 ۱۰۔ مردن کی الچی کٹی کٹی نا قنو کن؟ ۱۱۔ دحل۔ ۱۲۔ گندا۔
 ۱۳۔ نلک۔ ۱۴۔ کھڑو و حچی۔ ۱۵۔ سیا۔ ۱۶۔ مجلس۔ ۱۷۔ جیلہ سان۔
 ۱۸۔ کات حویالو۔ ۱۹۔ ہارو۔ ۲۰۔ فشرن حو قسم۔ ۲۱۔ بر کاشوان
 ۲۲۔ برب کھو آھی۔ ۲۳۔ ناس ٹل، مراب ٹل۔ ۲۴۔
 ۲۵۔ بکڑیل ڈٹن والکر۔ ۲۶۔ دان توڑی اشنان کان۔ ۲۷۔ والچھا، ویل،
 ۲۸۔ رعب۔ ۲۹۔ ڈوڑ۔ ۳۰۔ سر کھن ٹی۔

منهنجا اُپراڌ بخشو.“ صاحبن کيس اُپديش ڏنو ته ”پيارا، هڪ ڀيرو مائٽا جي پڳڻي ڪندو ره ته اهو شهر (ڀيرو مائٽا) پاڻيهي تووڻ ايندو.“ اڌو طرح ستگورو شهر سهاڳڻ جو اُڌار ڪري وري ٻئي پاسي روانا ٿيا.

باب چويهون

سورت شهر ۾ جينين جو ذڪر

صاحب دادي سنت مان گهمندا ٿرندا وڃي سورت شهر ۾ پهتا. اُتي جينين کي وڏا مندر هئا. هو منهن کي ڪپڙو ٻڌي ۽ هٿ پير ننگا ڪري گهمندا هئا ته مٿان چيرون کي ڪو ايڏاڏ نه آڃي. اُهي ڪئين پراڻا ڪپڙا جڻن سان ڀريل مپڙي رکندا هئا ۽ هر روز ڪنهن نه ڪنهن ماڻهو کي ڪجهه پئسا ڏيئي اُهي پهرائيندا هئا ته ڀل جڻون هنجو رت پي ٿرپٽ ٿين.

انهن جي اها ڪُڇال ڏسي صاحبن سندن ڪلياڻ لاءِ کين اُپديش ڪيو، جو ٻڌني اُهي چوڻ لڳا ته ”هي سنت جي! جين ڌرم جو مکيه مٿو آهي ”جيو اهنسا“. جيو اهنسا ڪري ئي جيو کي مڪتي پراپت ٿئي ٿي. اسانجو ڌرم ئي سرپشت آهي، جنهن ۾ مڪتي حاصل ٿي سگهي ٿي.“ اهو ٻڌي صاحبن هينئون سلوڪ اُچارايو، جنهن ۾ سندن گدائيءَ جو چٽيءَ طرح ورنن ڪيو اٿن:-

مانجهه ڪي وار محلا پهلا پوڙي (۲۶) سلوڪ (۱)

سر ڪو هاءِ پيئڻه ملو اُٿي، جوڻا منگه منگه ڪاهي

بس هن وقت کالھوء ماڻھو اُٺي ۽ نور لاءِ واجياڻڻ لڳا
 ۽ شهر سهاڳڻ کي ٻيچندا به ڪونه هئا. صاحبن وري ٻئي
 چنڊ تي اُٺي ۽ ملڪ وچون گهمايا. وقت تي هڪ ڪوڙهي
 ۽ ٽنڊي جي جو پڙ ۽ رو جي نڪتا. ڪوڙهي مان ايتري
 بدبوءِ ايندي هئي، جو سندس مائٽ به کيس جهنگهه
 ۽ ٿٽو ڪري ويا هئا ۽ مرون ۽ پکي به سندس ويجهو نه ٿي آيا.
 صاحب ٻائي مرداني ۽ ٻائي هالي کي ساڻ ڪري منجھي جو پڙ ۽
 رويا ۽ منجھي بدبوءِ جي ڪا پرواهه نه ڪيائون. ساري رات
 هنکي مالش ڪيائون ۽ کيس صحت بخشياڻون. صاحب
 جي ديا سان منجھي دهي اڏو ٻه ٿي پئي. ڪوڙهيو پاڻکي
 ٿوبندو ٿسي ٿاڏو خوش ٿيو ۽ سڪورن جي شڪرگدازي ڪرڻ
 لڳو. صاحبن کيس چيو ته ”اها، جيڪڏهن ڪو توکان
 پڇي ته تون ڪيئن مرض کان آجوتئين ته چئجهه ته مونکي
 شهر سهاڳڻ جا دت پمتا.“ اها ڪالھه ڇوگرهه پڪڙجي ويئي ته
 ڪوڙهي جو هڪ شهر سهاڳڻ فقير نورت ڪيو. تان جو
 اها ڪالھه وڃي فقير جي ڪن پمتي. هو ٻڌي عجب
 کانڻ لڳو ۽ دل به چيائين ته هيءُ ڪم مولڪان ته ڪونه ٿيو
 آهي. نيٺ هن ڄاتو ته هيءُ ڪم اُٺي ۽ الاهي نور جو آهي،
 جنهن ماڻهن کي پنهنجي پوئو جي وس ڪري ڇڏيو آهي.
 هو ڪوڙهي وقت آيو ۽ چيائينس ته مونکي ڪرپا ڪري
 هلي اهو سنت ڏيکار. جنهن توکي مرض کان آجوت ڪيو
 آهي. هو فقير کي صاحبن وقت وٺي آيو. فقير صاحبن جي
 دين تي ڪري پيو ۽ زار زار روئڻ لڳو. هو چوڻ لڳو
 رامي! مان وڏو پاڪندي آهيان. ڪرپا ڪري

باب پنجويھون

شھر سهاڳڻ جو ڀر سنگ

صاحب رتن ڪندا ۽ جيون کي نام چيائيندا هڪ شهر
 ۾ اچي پهتا، جتي شهر سهاڳڻ نالي فقير رهندو هو. هر ڪنهن
 چند رات اُتي وڌو ميلو لڳندو هو، ڇو جو ماڻهو سمجهندا
 هئا ته اُتي رات شهر يعني ايشور فقير وٽ اچي ٿو. ميلي
 وقت فقير کي ڪئين سوخاتون ۽ نذرانا ملندا هئا. صاحب
 کي ته چڱي پر خبر هئي ته هي ڪهڙي قسم جو فقير آهي،
 سو چند رات جو سندن آستان جي ويجهو وڃي ڏيو
 ڪيائون. ماڻهن کي ڪوڙن ڀرمن ۾ ڦاٿل ڏسي، گورو
 صاحب مرداني کي رباب وڄائڻ لاءِ حڪم ڏنو ۽ پاڻ ڪيرتن
 شروع ڪيائون. بستگورن جو چمڪندڙ ڇهرو ڀسي ۽ من
 موهيندڙ ڪيرتن ٻڌي سڀ سندن چؤگرد ويهي ويا.
 سندن اکيون ڀرير ۾ پوئجي ويئون ۽ منن جو چٽ اڪال پرڪ
 ۾ لڳي رهيو. ساري رات هو ڀرير ۾ مڱهن رهيا. صبح جو
 جان فقير در کولي، ته ڏسي ته هڪ ٻه ماڻهو دروازي تي
 ڪونهي، تنهنڪري ڏاڍو ڊکي ٿيو، ڇو جو ڏانڀن ته منهنجي
 ڪمائيءَ جو رستو بند ٿي ويو.

هو ڏانهن ماڻهو ٻه گهڻي وقت کانپوءِ آڪيون کولين
 ته ڇا ڏسن ته اُهو الاهي نور، جنهن سندن من کي موهي
 مست ڪري ڇڏيو هو، سو ٺهيئي ڪونه. گورو جن ته ماما
 نانڪي جي ياد ڪرڻ تي اوڏانهن وڃي نڪتا هئا، ڇو جو
 سندن پنهنجي پياري پير سان اهو اقرار هو ته ياد ڪرڻ
 تي اسين تووٽ اچي نڪرنداسون.

(۷) تون جي ساڄن تون سڃاڻ، تون آبي ميلڻ وار
گورو سبدي سالاھيئي، آنت نه پارا وار
تئي ڪال نه اڙي، چئي گورو ڪا شبد اڀار

ارت :- (گورمڪ ادا وينتي ڪن ٿا ته هي ڀڳونت!) تون
سڃاڻ آس، تون سڃاڻو آس، تون ئي مان مان ملائن وارو آس،
گورو جي اُڀرڻ دوران تنهنجي ساراڻي ٿي، تنهنجو ڪوانت
با حد ڪٿي. حتى گورو جو اڀار شد آهي، اُتي ڪال پئجي نٿو
سگهي. [اڙي = پئجي.]

(۸) حُڪمي سِي اوڻيجه، حُڪمي ڪار ڪَمايه

حُڪمي ڪالِي وِس جي، حُڪمي ساڀ سَمايه

نانڪ جو تَس پاڙي سو ٿيئي، ٿا جنتا وِس ڪَچ ٿا.

ارت :- حاکم (برہنما) جي حڪم مان سڀ جو پيدا ٿي
ٿا ۽ اُنهي حڪم مان سڀ پنهنجا ڪم ڪن ٿا. منهنجي حڪم
مان (منڪ) ڪال جي دس ٿين ٿا ۽ منهنجي حڪم مان ئي (گورمڪ)
سڃي بر سڃي وڃن ٿا. سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين
ٿا ته جيڪي اُنکي وڻي ٿو، سو ٿي ٿو، من جيون جي دس
ڪجهه نه آهي.

ماجن جي ديا مان ڀڳتي ڀڳو صاحب ايڏي عمر جو

ٿيو ۽ ايتري قدر سڀ گورو صاحب کيس عزت ۽ مان

ڏيندا هئا، جو گورو انڪر ديو جن کان وڻي سري گورو

جگر بند صاحب جن ڏين گورو ٿي جو نانڪ جن پياري

مان ٿي پاريندا هئا.

آرت :- نسجي ڪري ٻرهميشور جو سچو نام جهڻ گهرجي .
 (نام جهڻ ڪري) سچي واڱورو جو سچو ٿان يعني سروب راپت
 ٿئي ٿو. جن سچي پرماتما کي مڃيو آهي، تنهنجي من هر سچي
 واڱورو جو ڌيان آهي ۽ جن گورو جي اُپديش دواران گيان حاصل
 ڪيو آهي، اهي من ڪري توڙي بک ڪري پوتر سمجهڻ هر اجن
 ٿا. [سچي = نسجي ڪري. آڪيئي = جوڻ يا جهڻ گهرجي.]

(۵) ست گور آگي آرداس ڪري، ساڄن ديتي ملال
 ساڄن ميسئي سڪه پائيا، چر دوت مئي بگه ڪاء
 ناوي اندر هته وسان، ناک و سي من آء

آرت :- (هي پائي) ست گورو جي اڳيان وينتي ڪر ته
 توکي پياري پرماتما سان ملائي ڇڏي. جن کي سچڻ ملي ٿو اهي
 سڪه پائين ٿا ۽ چر جا دوت وڪه کائي ٻرن ٿا (يعني چر دوتن کي دڪه
 ٿئي ٿو ته انهن ٻرشن تي اسانجو حڪم نٿو هلي.) (ٻرهميشور چوي
 ٿو ته) مان نام جپيندڙن جي من ۾ وسان ٿو ۽ نام جپيندڙ منهنجي
 من ۾ اچي وسن ٿا.

(۶) ٻاجه گورو غبار هي، بن سبدي ٻو جه نه پاء

گور مئي پرگاس دوت، ساچه رهي لو لاء

تئي ڪال نه سنجري، جوتي جوت سماء

آرت :- گورو جي ڪرپا بنا اڳيان روپي انڌو ڪار آهي.
 گورو جي اُپديش کان سواءِ سمجهه نٿي پاتي وڃي. گورو جي
 اُپديش سان گيان جو سوچڻ ٿئي ٿو ۽ هي جيو سچي پرماتما سان
 پيار ڪري ٿو. جتي هن جيو جي جوت پرماتما جي جوت سان ملي
 وڃي ٿي، اُتي ڪال دخل ڪري نه سگهندو يعني ڪال جي اُتي
 هلي نه سگهندي. [غبار = انڌو ڪار. سنجري = دخل ڪري، پنڃي.]

ارت :- سڄي دنيا کي ڪال ٻڌي ڇڏيو آهي. گورو کان سواءِ ڪال ٻڪڙن جو نه آهي يعني ٿورڻ جو نه آهي. (ٻار- حڪي گورو جي سون وٺن ٿا، اهي حنر مڙن جي حڪر کان حتمي ٻون ٿا.) جن پرهن دٻت ڀارنا ۽ ڪام آڌڪ وڪار ڇڏيا آهن، اهي سڄي پريانا جي پورن ۾ رتا پيا آهن ۽ اهي ڪال کان بهيل آهن. آ؟ انهن ٽن ٻنڌار وڃان جي سڄي پريانا جي درگام ۾ سڄا ڏسڻ ۾ اچن ٿا. [اوار = جو ٻڪڙي يا ٺاري نه سگهي. اُهرِي = بهيا. دٻا = دٻت ٻارنا، بهائي.]

(۳) سڀڄاڻي چنه پنڪيئا، چالي ٻڌڪ ڌات

گورو را کي سي اُهرِي، دور ٿاڻي چوڪي ساڻ

پن ٺاوي چڻ ستيهه، ڪوءِ نه سنگي ساڻ

پرهن :- ڪال حنون کي ڪيش ٿو ماري؟ اُتر :-

ارت :- جس ٻار ٻڪس کي (ماري ٿو) ۽ جس ماري (جو گو وڃي) هٿ ۾ جاري (ڪٽي ٻڪس کي ٺاڻي ٿو، ٺس ڪال روپي شڪاري شين، سرش، روڊ، رس ۽ گند، انهن وڻين روپي جو گو وڃي ۽ موم روپي جاري ٻڪڙي حيو روپي ٻڪس کي ٺاڻي ٿو.) هنڪي گورو (پنهنجي ڪرڻا جو هٿ ٻاري) رکي ٿو سي بهن ٿا، باقي ٻيا سڀ (وڻس روپي) جوگي (جي سواد) ۾ ٽٽس ٿا. نام کان چالي حڪي پرهن آهن ٺڪي چوندي ٿو ڪن ٿا يعني مڪالي ڪين ٿا. انهن جو ڪو سڳي ناهي ڪونهي. [سمجھائي = (موت روپي) ٻارو ٻڌڪ = ماري. چڻ = چوڻي. ستيهه = ٽٽو ڪن ٿا.]

(۴) سڄو سڄا آڪيئي، سڄي سڄا ڏان

جني سڄا منيا، ٽن مين سڄه ڏيان

مين ميڪه سڄو چاڻيئي، گورو ميڪه چنا ڪيان

سري کورو نانک ديو جن جا جيون ڇرتو

نالو ”ڀيو“ ٿا رکون. ”هي پيارا، ڪال ٿوري سڀني جي مٿان
بيٺو آهي، تنهنڪري سڄا ٻه ٿي کورو ۽ دٿاران نام ڏيڻا ته
انت ويلو سڳي ٿين. صاحبن اُن وقت وٿرا ٻه ٻه اچي ڏينهن
اشتپدي اُڇاري:-

سري راڳ مهلا ٻهلا-اشتپدي (۴)

(۱) مڇلي جال نه جاڳيا، سر ڪارا آسڪاڻ

اٺ سڀاڻي سوڌي، ڪٺ ڪيتو ويساڻ

ڪيتي ڪارڻ پاڪڙي، ڪال نه ٿاڻي سِراڻ

اُرت:- ڪاري اٿام سمند ۾ مڇي ڄار ڪي ٿي جاڳي يعني
هي ۽ سنساري جيو ٻو ساگر سنسار ۾، مٿ ڪي ياد نٿو ڪري. هو
جا تمار سڀاڻي ۽ سڀني آهي، تنهنڪي (انهيءَ ڄار تي) جو ٿي ويساڻ
آيو؟ انهيءَ ويساڻ رکڻ ڪري هو ٻڪڙجي ٿي ۽ ڪال سندس
سرتان نٿو ٿري. [جال = (مٿ روپي) ڄار. سر = سمندر. اسڪاڻ =
اٿام. اٺ = تمار. پاڪڙي = ٻڪڙي ويئي. ٿاڻي = ٿري.
سِراڻ = سرتان.]

ڀاڻي ري ۽ سِر جاڳي ڪال

جڏهن مڇي ٿي ماڻسا پوي اچن ٿا جال (ڪ رها)

اُرت:- هي ڀاڻي! اهڙيءَ طرح سمجهو ته سرتي ڪال بيٺو آهي.
هي منهنجي وانگي آهي. سندس مٿان اوچتو (ڪال روپي)
ڄار پوي ٿي. [ماڻسا = ماڻهو. اچن ٿا = اوچتو.]

(۲) سڀ جڳهه ٻاڏو ڪال ڪو، ٻن گور ڪال آڦار

سڄي رتي سي اُڀري، دُٻدا چوڌ وِڪار

باب چو ويهون

هڪ شرڌا لڳو ڇو ڪرڻ جي ساهي

صاحب ڪجهه وقت وري پنهنجي ٽي مڙيا ۽ ڪي ٽينهن اچي ڪوٽار پور رهيا. صاحب ڪر ٽوٽو هر روز رات جي يونين پهر پرماتما جو پڇڻ شروع ٿي. هڪ ڏيندو ڇو ڪر ستن ورهين جو هر روز امريت ويلي سڪورن جي پٺيان اچي پيئندو هو ۽ ڪيرتن ٻڌندو هو. جڏهن ڪيرتن پورو ٿيندو هو، تڏهن مٿو تيڪي هليو ويندو هو. هڪ ٽينهن کورو بابا چيو ته ”سياڻي من جو ڪر ڪي ٽوٽو، ته اسين پڇونس ته جي ٻت نير سان ڇو ٿو اچين.“ ٻئي ٽينهن مٿو تيڪي جڏهن وڃڻ تي هو، تڏهن سنڪت ٽوسايس ۽ کورو صاحب جي اڳيان حاضر ڪيائونس. کورو جن ڇو ڪر کان پڇيو ته ”پڇا! ٿون جو ٿو من وقت مني لندو ٿئي اسان وٽ اچين؟ جي ٽينهنجو وقت آهي ڪاٺڻ، راند ڪوٺ ۽ سهڻو جو.“ ٻئي جواب ڏنو ته ”سوامي! هڪ ٽينهن ٻولي ڪي! مني چيو ته ٻار. مان لکس ٻار ٻار. جڏهن مون ڪالين وڌيون، تڏهن ٻار پوريائين لکي لڏين ٿڪن ڪي ۽ پوءِ وڃن ڪي. انهي ڪري مون ڪي ڊپ ٿيو ته متان ڪال وڃي اڪي اچي مون ڪي ننڍي هوندي ئي لکي ۽ پرميشور جي پڇڻ جو وجهه ميسر يا نه ملهر، تنهنڪري مون هڪو ارادو ڪيو آهي ته مان کورو ڪريان.“ سنڪت اها ڳالهه ٻڌي حيران ٿي ويئي ۽ کورو ٻارا بلڪل پرسن ٿيا ۽ چوڻ لڳا ته ”پڇا! آئين سو ننڍو، ٻاڻي ڳالهيون سو ٻڌن وانگر ٿو ڪرين. اسين من وقت ڪارن وٺي تنهنجو

شام وڃي، جنهنجو سوامي سيتنبر (اچن ڪپڙن وارو) هنس
 اوتار هو، سو وڃي چوي ٿو ته جيئو ساڄي جي خواهش ڪندا
 هئا، ساڄي ۾ رهندا هئا يعني سندن رهڻي ۾ ساڄي جي هئي.
 انهيءَ پرتاپ ڪري اُڏي ساڄي ۾ مائتا ۾ سمائجي ويندا هئا.
 رڳو وڃي ٿيڻا جڳهه جو وڃي آهي. اُهو چوي ٿو ته ايشور
 سڀني استادن ۾ ڀرپور ٿي رهيو آهي ۽ رام جو نالو سڀني ديو تائن
 ۾ سورج وانگر سروي ٿو آهي. اُن رام جي نالي وٺڻ ڪري
 پاپ لهي وڃن ٿا ۽ تڏهين هي جيئو مڪشيءَ جو ڳجهو
 (گيان) پائي ٿو.

يڃر وڃي دواڀر جو وڃي آهي. يڃر وڃي ٿو ته ڪان
 ڪرشن، جو جادون جي ڪل ۾ ٿيو آهي، تنهن چند راول
 گوپيءَ کي ڀرپور سان چليو. ڪلپ ڀرچ سرگه مان
 ست پاما گوپيءَ واسطي وٺي آيو ۽ بند رابن ۾ آندو ڪيائين.
 ڪلجڳهه جي سمي ۾ اڻڀڻ وڃي ٿيو ۽ ڀرماٿما جو نالو
 خدا ۽ الله ٿيو. ماڻهو نيرا ڪپڙا پهرڻ لڳا ۽ ترڪن ۽ پٺاڻن
 جو راڄ هليو. هي پاڻي! چارئي وڃي پنهنجو پنهنجو ڌرم ٻڌائي
 سڃاڻيا. جيڪي اُهي وڃي پڙهن ٿا ۽ ويچار ڪن ٿا، انهن
 کي سندس ويچار پيدا ٿئي ٿو. اُهو ڪهڙو ويچار آهي؟ اُهو
 اهو آهي ته جيڪو ڀرماڳتي ڪري پاڻ کي نيچر سڏائي ٿو،
 سو موڪير جو پيد يعني گيان حاصل ڪري ٿو.

صاحبن جا اهڙا مثا ٻول ٻڌي، پنڊت صاحبن جي
 چرڻ تي ڊهي پيا ۽ گهڻا گورو جن جا شش ٿيا.

ٻڌاڏان. " ائين چئي صاحبن هينين سلوڪ اُڇاريو :-

" شام ڪهي سيشنر سوامي، سچ مه آهي ساڄ رهي
سڀ ڪو سچ سڀاوي.

رنگ ڪهي رهيا پر پور، رام نام ديا مه سور

ناء لشي پرايت جام، نانک تهر مو گنتر پاه.

جڳ مه رو و چلي چند راول، کان ڪرشن جادم پشا

ٻار جات ڪو پي لي آئا، بند راجن مه رنگ ڪيا

ڪل مه بيد آڱر پٽ هوئا، ناء خدائي الله پڪا

نيل بستري ڪهي پري، توک پناطي عمل ڪيا

چار وید هوئي سچا، بزم گهيه قن چار ويچار

پاء پگيت ڪريچر سدائي، تهر نانک مو گنتر پائي.

[سري آسادى وار بؤڙي (۱۳) سلوڪ (۲)]

هن سلوڪ ۾ صاحب پنهنجن ڪي چئن ويدن جو ذم

ٻڌائين ٿا :- هي پنهنجا "ست جڳ جو ويد آهي شام ويد.

۱- پهرين ويد. ۲- ششتر- سبت = آيا = البر = ڪڙا. آجين

ڪڙن وارو هنس اوتار. ۳- است راج. ۴- سرو مٿي. ۵- باب. ۶-

برڪتر. موڪ = مڪتي = اتر = بيد يعني مڪتيءَ جو بيد. ڪيان.

۷- ترويد. ۸- چلبو، شت ڪيو. ۹- گوپيءَ جو نالو. ۱۰- سرڳ

۱۱- حوالو، هنينڪان جيڪي غير هي سوامي. الڪي ڪلب روح

۱۲- سست پاما. ۱۳- آند ڪيائين. ۱۴- راج هلو.

۱۵- سندور.

گاڏي سنڌو ڪه جي آهي، جنهن ترشنا جو ڌرو به نه آهي ۽
 اُنجو هلائيندڙ ڌرم آهي، ڇو جو سنڌو ڪه جو پرچار ڌرم جي
 آئين ٿئي ٿو. تنهنڪري جنهن جنهن وقت هر جي جي جيو
 ڌرم سان گڏ سنڌو ڪه جو ورتارو ڪن ٿا، سي ئي ست جڳي
 آهن ۽ اهو سمو ستجڳهه جو چوڻ هر اچي ٿو.

تريسا جڳهه هر وري جت جو رت هوندو آهي ۽ اُنجو
 رٿوادي زور هوندو آهي. مطلب ته جت زور جي مدد کان
 سواءِ پنهنجو ڪم پورو ڪري نه ٿو سگهي. انهيءَ ڪري
 جتي جتي جت ”زور“ سان ملي راجسي ڪم ڪري رهيو
 آهي، ٿئي ٿئي تريسا جڳهه ورتجي رهيو آهي.

ٽيون جڳهه آهي دواپور جو، جنهن ٽپ جو رت آهي ۽
 اُنجو رٿوادي ست آهي، تنهنڪري جتي جتي ٽپ سان گڏ
 ست آهي، ٿئي ٿئي دواپور جڳهه ورتجي رهيو آهي.

چوٿون جڳهه آهي ڪلجڳهه جو يعني ڪلش جو سمو،
 جنهن گاڏي آهي اڳنيءَ جي ۽ اُنجو هلائيندڙ آهي ڪوڙ.
 انهيءَ جو مطلب هي آهي ته ڪلش سان گڏ ڪروءَ جي
 اڳني زور هوندي آهي، جنهنڪري زور وٺائڻ وارو ڪوڙ
 هوندو آهي، تنهنڪري جنهن هنڌ ڪروءَ ۽ ڪوڙ هوندا آهن،
 اُتي ڪلجڳهه آهي.

صاحبن وري پنڊتن کي چيو ته ”اوهين جو چئو ٿا ته
 ويد ايشور جو گيان آهن، انهيءَ بابت به مان اوهان کي
 چوان ٿو ته اُهي ڇا آهن ۽ ڪهڙي طرح هرڪسمي هر ايشور
 انهنڪي جيون هر ورتائي رهيو آهي، سو اچو ته اوهانڪي

”نالڪ ميرو سريوڪا، اڪ رت اڪ رتوآم
 جڳهه جڳهه ڦير وٺائين، ڪيائي پڄيهر ٿا
 ستجڳهه رت سنوڪه ڪا، ڌرم آڪي رتوآم
 ڦري رت جتي ڪا، زور آڪي رتوآم
 دٺا پڙ رت ٽهي ڪا، ست آڪي رتوآم
 ڪلجڪه رت آڪن ڪا، ڪور آڪي رتوآم.“

[سري آسادي وار بڙڙي (۱۳) سلوڪ (۱)]

هن سلوڪ ۾ صاحب پنهنجن کي چئن جڳهن جو ڌرم
 ٻڌائين ٿا:— ”هي ڀائي! اوهين جو چئو ٿا ته جڳهن جي
 چڪر اٺو سار ساري سنسار جي جيون جو ورقارو ٿيندو رهي
 ٿو، سو انهيءَ جو مطلب مان اوهان کي ٻڌايان ٿو، جنهنڪري
 اوهين جڳهن جي سڃي ڦاٽ ڀوج کي سمجهيندا.“

پهرين جڳهن هن سريوڪا ۾ حصا آهن، جنهن مان جو ڄڻ
 حصو ڏهيءَ جو آهي، سو هڪ ڪاڌيءَ جي مثل آهي ۽ چيئن
 حصو ڪاڌي ملائيندڙ جي مثل آهي، جو وقت به وقت چڪر
 جي ڦيري اچڻ ڪري بدلاجي ٿو. پهرين جڳهن ستجڳهه انهيءَ
 وقت جو نالو آهي، جنهن ستي ڪن جوئي پرياهه ڏجي ۽ ست
 جوئي آچار ۽ وندوار ڏجي. انهيءَ ڪري انهيءَ وقت جي

۱. سرومطي، سرندار. ۲. ڪاڌي. ۳. رتوآم، هلائيندڙ.
۴. بدلاجي ٿو، متعي ٿو. ۵. اندرين کي روڪڻ. ۶. اندرين روڪڻ

جي شڪتي..

دين دنيا هي تسکو توڻ
 اک داڌا سڀ جڳت بڪاري
 اُسکو چوڌ آوَر ڪو لاڳي
 تِن اپني سڳلي پٽ ڌاري
 شاه پاتشاه سڀ اُسڪي ڪيئي
 اُسڪي ساڻ نه ڪوءِ رليئي
 ڪهي نانک سَن ٻاڙ مير
 تجهر تي مانڪي سو آحمق فقير.

هن شبد ۾ گورو صاحب، ٻاڙ کي فرمائين ٿا ته ”هي
 بادشاه! مونکي هن سڄي پاتشاه ايمان بخشيو آهي،
 جنهنجو ڏنل دان سارو جڳت کائي رهيو آهي. جيڪو جيو
 بندي جو آسرو وٺي ٿو، سو پنهنجو دين دنيا ڇڏ ڪري
 ٿو. ڏکڻ وٺي پرماتما داڌار آهي ۽ ٻيو سارو جڳت هنجي در
 جو حوالي آهي. اهڙي داڌار کي ڇڏي جو ٻين جي پٺيان
 پوي ٿو، سو پنهنجي سموري پٽ وڃائي ٿو. دنيا جا شاه
 پاتشاه سڀ اُن سڄي پاتشاه جا خلقي آهن. هن واهگورو
 سان ڪوبه برادري ڪري نه سگهندو. مان هن سڄي پاتشاه
 کي ڇڏي توجھڙي کان ڪجهه پنڀ نه ٿو چاهيان. تو کان
 جيڪو پني ٿو سو بيوقوف آهي.“

اهو آپديش ٻڌي ٻاڙ بادشاه ستگورن جي چرن تي

ڪرڻ لڳو ته ”سوامي! مون کي هاڻي ڇڏين ٿيو آهي ته
اوھين سموت ۽ ٻُڙن آھيو. مھرباني ڪري مون تي اھا
بخشيش ڪريو، ته مان ساري هندستان جو بادشاه ٿيان
۽ ٻيڙهيءَ ۾ ٻيڙهيءَ منهنجي بادشاهي قائم رھي.“

ستڪورو سڄا پاٽشاه جن ڏانھن ديا درشتيءَ سان ٺھاري
فرماڻ لکيا ته ”بابو، تنهنجي گھر ۾ تيسين بادشاهي ڇوڏي،
چيسين اوھان وٽ انصاف ڇوڏو. جڏھين تنهنجي ڪُل
مان ٺھاء نڪري ويندو، تڏھين اوھانجي بادشاهي
ڇت ٿيندي.“

اھو ور ٻائي ٻار بادشاه خوش ٿيو ۽ ٻار ستڪورن جا
چون چمي نماڻو ٿي شڪرانا مڃيڻ لڳو. تنھن کانپوءِ سڀ
سيناھتي، لشڪر ۽ ٻيا لوڪ اچي صاحبن جي قدمن تي پيا.
پوءِ ايمنا آباد جي لوڪن تي رحم آڻي ستڪورن ٻار
کي ڪم ڏنو ته سيني قيدين کي سندن ملڪيت سميت
آزاد ڪر. ٻار بادشاه يڪدم ائين ڪيو ۽ ھر ڪو پنھنجو
سامان سڙو کڻي پنھنجي گھر ڏانھن حملو لڳو. ٻار خوش ٿي
صاحبن کي ڪي جاگيرون آڻيڻ لڳو، جنھن تي صاحبن
ھيٺين طرح فرمايو:—

”ايمنا دٿا ايڪ خُداھ

جا ڪا دٿا سڀ ڪوئي ڪاھ

بدي ڪي جو ليوي اوت

(۲) کيسر کيسر مرگه مي هر طان سزب سري چرطا

چندن پيگتا جوت انهي، سري پرمل کرطا

(۳) گم پت پاندا کهي نہ کوء

ايسا پيگت ورن مه هوء

تيري نام نوي رهي لو لاء

نانک تن در پيکيا پاء.

ثالث پرچ

”هي پريو! تنهنجو پيو تنهنجي لاء پنڊر آهي ۽ تنهنجو
چت گوڙي آهي. مان دنيا کان فارغ ٿي تنهنجي پريو
مست آهيان. تنهنجو هٿ ٿي پيالو آهي ۽ مونکي تنهنجي
درسن جي بکر آهي. مان هميشه تنهنجي درجو سوالي
آهيان. مونکي تنهنجي درسن جي چاهنا آهي. مان جو
تنهنجي درجو منگتو آهيان، سو مونکي اهو دان ڏي.

جهڙي طرح ڪئنسر، گل، ڪستوري، هرط جي کل ۽
سون، اهي سڀڪنهن سري تي چڙهن ٿا يعني سڀڪنهن
جي ڪم اچن ٿا، تهڙي طرح پگتن جي چندن روپي سڳند
سڀني کي چندن روپ ڪري ڇڏي ٿي. جنن گيهه ۽ ريشم کي
ڪوبه اڻوڻ ڪونه ٿو چوي، تن پگتن کي ڪهڙي به ورن
۾ هڻڻ ڪري اڻوڻ ڇڏي نٿو سگهجي. مطلب ته اهي
اُٿر ۾ اُٿر آهن. هي پريو! جيڪي تنهنجي نام کي نهي ٿو سان
لٽو لائي ٿا رهن، تن جي درجو مان منگتو آهيان.“

اهو ٻڌي بابو ٻئي هٿ جوڙي نمسڪار ڪيو ۽ ويندي

آهي ته هو ويهي ويهي ڏک ويهيون روئن. گورو صاحب فرمائين ٿا ته حڪمي ڪرڻار کي وڻي ٿو، سو ٿئي ٿو. انسان ويهاري جي وس جا آهي؟

بابر کي صاحبن جي ويهين ٻڌڻ ڪري اندر ۾ شرڏا وڌي ۽ ڄاڻائين ته هيءُ مهاڀوش ڪو وڏو ڪٽا وٺت آهي، سو هٿ ٻڏي وينتي ڪرڻ لڳو ته ”منهنجي سمجهه ۾ اچي ٿو ته اوهين خدا صاحب جا نهايت پيارا آهيو. مهاڀالي ڪري مون کي منهنجي ڪرامات ڏيکاريو.“ ستڪورن فرمايو ته ”ڪرامات ٺهر جو گهر آهي. باقي توکي جيڪي گهر ٿو هجي، سو ايمان رکي گهر.“ بابر جا پاڻ ۾ اچي ڇڪيا، سو مهاڀالن کي ڪرڻار جي پري ۾ مڪن ڏسي سندن چرڻ ڪنولن ۾ ڀريت ڌاري، پنڪه کڻي اچي حاضر ٿيو. دل ۾ ويچار ڪيائين ته درويش بهرواه ٿا ٿين ۽ اڻهن کي مايا جو لوڻ رڻيءَ مٿس ٻه ٺٺو ٿئي، تنهنڪري پنڪه کولي ستڪورن جي اڳيان رکيائين، جا ڏسي ستڪورن هيٺيون شيد اُڇاريو.

ننگه مڪلا پهلا گهر دوجا شيد (۲)

ايڪ اولڪار ستڪور پراساد

(۱) پُو ٿيرا پانسڪ، کلڙي ميرا چيٽ

مي ديوانا پيشا آڻيت

ڪر ڪاسا درسن ڪي پُو ڪر

مي در مانگه ليتا نيت

تڏه درسن ڪي ڪر سماء

مي در مانگت پيڪا پاء

(۵) اگودي جي چيٽيئي، ٿاڪائڻ ماري سزاء

شاهان سرت گواڻيئا، رنڪه تماشي چاء

بابر واطي ڦر گئي، ڪٽر نه روئي ڪاء.

ارت:- جيڪڏهن اڳيئي ڳونٺ کي ياد ڪن ها ته ڇو
 ڪين سزا ملي ها؟ بادشاهن خوشين، تماشن ۽ مڙن ۾ پرماتما کي وساري
 ڇڏيو هو. مينئر بابر جي ڏوهي ڦري ويئي آهي يعني بابر جو راڄ
 شروع ٿيو آهي. ٻڌائڻ جي شهزادن کي روئي به کائڻ لاءِ نه ٿي ملي.
 [اگودي = اڳيئي. ڪاٺ = چو. سرت = ياد گيري. چاء = مزا. واطي
 = ڏوهي. ڪٽر = ڪمار، ٻچو، شهزادو.]

(۶) اڪنا وڪٽ گٽائيهه، اڪنا پڙو جا جاء

ڇوڪي وڻ ڇند واطيئا، ڪٽي ڪي ڪيڊ ناء

رام نه ڪبهون چيٽوهر، هڻ ڪهڻ نه ماري خداه

ارت:- هڪڙن (مسلمانن) پنجن نمازن جو وقت وڃايو ۽ هڪڙن
 (هندن) پوڄا جو سمو ڇڻ ڪيو. هاطي هندو ٿيون اشدان ڪري
 ڇوڪي بنا ڪيئن ٿاڪ ڏينديون؟ جن ڪڏهن (خوشيءَ جي
 سمي ۾) رام جو نالو نه ٿي ياد ڪيو، تنکي خدا جو نالو چوڻ به نه
 ٿو ملي. (پاڻ- هو خدا جو واسطو وڃڻ ٿيون، پر انهنکي ڇيو وڃي
 ٿو ته ماڻ ڪريو). [ٽڪي = ٿاڪ.]

(۷) اڪ ڪهر آوه آهڻي، اڪ ميل ميل پڇهه سڪه

اڪنا ايهو لڪيا، به به رووڊه ڏڪه

جو تس پاوي سو ٿيئي، نانڪ ڪيا مانڪه.

ارت:- هڪڙا مينئر پنهنجن گهرن ۾ اچي هڪ ٻئي کي ٻلي
 سڪ جون خبرون پڇندا هوندا ۽ هڪڙن جي ڪرين ۾ ته ٻي لکيو

ارت - جذو لڪر مو پريون هيون، تڏه لڪر پنهجن گبولن
هي هلي و هيون سولهنديون هيون. اهي ڏولين ۾ ڇڙي آيون
هيون، جي ڇاڇ جون لپيل هيون، سن سندن مٿان هائي هئي
گهليو (؟) اهو پاڻ به ٿي ويون ته هنن تي ڪا آندا پوي ته اها
اڻ لکي لکي، ۽ ڪنڌڙ ڇوڙا مٿن هئي لڳا. [جذو سڀا =
جذو لڪر. وڻا سڀا = پريون هيون. اڙي = گهوت. سون = سولهنديون
سون. مڙولي = ڏولون. دلند ڪند = وڌيل ڏند يعني ساڄ.
چٽي = چوٽي.]

(۳) اڪڙ ڪڙ ٽن ٻنڌا، لڳ ٽن ڪوڙا

گهري چاري ڪنڊيا، ماڻن سڄوڙيا

ڏن کي ساڙيا پائيا، ٽن موت سڙيا

ارت - لکڻ داسن وٺي ٿي انهنجي شيوا ڪئي ۽ لکڻ
هلي ٿي انهنجي شيوا ڪئي. ڇارن جون گزبون ڪاڏائون ٿي
۽ سڄي ٿي بيا ٻليون ٿي، پر انهنجي گهڻن ۾ مينڻ ڦاٿيون
هيون آهي ۽ سندن مونس جون سرون ڇنيون هيون آهن. [گل =
گهڻي. ساڙيا = پهرين، ٽين، موت سڙيا = موتين جون سرون.]

(۴) ڏن جوڙي ڏو ڏيوي ڏوئي، چني ڏکي ڏکڻ لاه

ڏوڏا ڏوڏا ٿيا، ٻي چاڻي پٽ گواه

هي بس ڏوڏي ڏي وڌائي، جي ڏوڏي ڏيڻ سڙا.

ارت - ڇنڻ ڏي ۽ ڇوڻي کي وڌي پهر سان ٿي سڀا لڳائون،
سڀا هئي مينڻ سندن وٽ ٿي بيا سڀا کي ڪم ٿيو ته انهن
جي آروڙت ڪيون. هي ڏوڏا! توکي وڌي ٿو ته وڌائي ڏهن ٿو
۽ هي توکي وڌي ٿو ته ساڙي ٿو.

(۲) شڪتا شين ماري پي وگي، خصمي سا پر سائي

رتن وگاڙ وگوئي ڪتي، مٿيان سار نه ڪائي

آبي جوڙ وڇوڙي آبي، ويگه تيري وڌيائي

(۳) جيڪو نان ڌڙائي وڌا، ساد ڪري من پاڻي

خصمي ندري ڪيرا آوي، جيتي چڱي داڻي

مر مر جيوئي تا ڪچ پائي، نانک نام وکائي.

قات پرچ

”پر ماتما خراسان جي ماڻهن يعني مغلن سان مهرباني
ڪئي ۽ هندستان کي ڀر ۾ وڌو. ڪرتار پاڻ کي ڪو به
دوش نه ٿو ڏئي. هن مغلن کي چرروپ ڪري موڪليو.
ايتري مار پٺاڻن تي پيئي، جو هو ورلاپ ڪرڻ لڳا، پوءِ
به هي پرڀوا توکي ڪو قياس ڪونه پيو! هي ڪرتارا تون
سڀني سندنو آدين. جيڪڏهن ڪو ظالم ٻئي ظالم کي
ماريندو آهي ته من کي رنج ڪونه ايندو آهي، پر
جيڪڏهن ٻلوان شينهن گانين جي وڳهه ٻئي اُنهن کي ماري
ٿو ته پوءِ مالڪ (ڌنار) کي پرشارت ڪرڻو پوي ٿو. اسان
جي مالڪ اهو پرشارت اسان سان ڪيو يعني اسان سان
مهرباني ڪيائين. مطلب ته اسان گانين (هندن) کي انهن
شينهن (لودين) ڏاڍو ستايو هو، سو پر ماتما مغلن کي
موڪلي اسان سان مهرباني ڪئي. لودي ڪتن پنهنجو

۱- وڳهه. ۲- مالڪ. ۳- پرشارت. ۴- ناس ڪيو. ۵- ڪتن.

۶- گل، خبر. ۷- سواد. ۸- ڪينئون. ۹- ڀوڳه، ڀوڳي.

سري کورو ڏاکڻ ڏيو جن جا جيون ڇڏو

پوءِ تلوارون ٽڪيون ڪري ڪاهي پيا. شهر ۾، جتي
ن، کپوڙا ۽ ٻيو اسباب دٺ ڪيائون. پوءِ گهڙي پيا پٺاڻن
جي کپون ۾، جتان خوبصورت عورتون زيورن ۽ ڪپڙن
سميت وڃي ٻاهر ڪڍيائون ۽ گهڻا پٺاڻ ماري ۽ ڪن کي
ڇيڏ ڪري شهر ۾ ڦڙڪيائون. ڇوڙ طرف ڏاه ڏاه مڇي وٺي.
آخر مغلن فتح ڪري سڄو شهر اتي ٻن ڪپڙن ٻنڌ تي
وڃي ڌڙو ڪيو. ٻاهر فتح حاصل ڪري ڏاه و خوش ٿيو ۽
پنهجڙو جهنڊو کڙو ڪيائين.

کورو صاحب پائي ڀالي ۽ مرداني سان ايمنا آباد جي
ٻاهران ويٺا هئا. اُهي ڀڄ پين والڪو قيد ٿيا ۽ ميرخان
سودار جي حوالي ڪيا ويا. مطلب ته پڪڙن تي ٻيو آهي
ڇڏي، پر صاحب ادا مٿي ڪري پوکي. کورو صاحب واپس
تي ئي رهندو. اُچار پيو ۽ ۽

آنا محلا پهلا شبد (۲۹)

(۱) خراسان خيما ڪيائين، هندستان ڏانهن

آهي دوش نه ڏيئي ڪوڙا ۽ ڇوڪر ڪر مغل ڇڏيائين.

ايتي مار ٻئي ڪر ٿاڻي، تي ڪي ٻڌو نه ٿاڻي

ڪر ٿا، تون سيني ڪا سوئي

جي شڪا شڪي ڪم ماري، ٻڌ مين ڏيوس
نه جوئي. (اڪڙو ڊاڙو)

۱- مهر ٻالي. ۲- در لاپ ڪوڙا لڳي. ۳- هي ٻڌو نه ٿو ڪي ڪو

لهو حڪمر ٻڌي پهلوان لشڪر هڪدم گهوڙن تي
 زين ڪئي ۽ هٿيار پٺو هار ٻڌي تيرت هسوار ٿيا ۽ گهوڙن
 ۽ وڙائيندي دٻير کان ڪيائون. سڄي اُڀرندي شرط لشڪر
 آچي ايمنا آباد وار دٿيو. اُنوقت هر هڪ طرف جا جوتا آسرو
 لاهي، هڪ ٻئي سان گنڊجي پيا. پٺاڻن قلعي کان ٻاهر
 نڪري تيرن، تلوارن ۽ بند وڦن جو وسڪارو مچائي ڏنو.
 ڪيترو وقت ٻئي فوجون اٽڪيون رهيون. آخر ٻاهر ڪاڙجي
 چيو ته ”اي مغلوا اوهين هميشه مون وٽان ڏن وٺي
 خوشيون ڪندا ۽ مڙجون ماڻيندا رهيا آهيو. هاڻي جڏهين
 منهنجي ڪر جو وقت آچي ٿيو آهي، تڏهين پنهنجا ڀران
 پيارا ڪيا آڏو. ڪيڏي مهل ٿي آهي ته پٺاڻن سان اٽڪيا
 پيا آهيو! فتح ڪريو. ڏسو ڇا پيا؟“ اُنوقت نگران
 تي خوب ڏونڪا لڳا ۽ حڪمر ٿيو ته هڪدم سڀ گڏجي
 ڪاهيو، جنهن تي هڪواري ڏاڍو گهمسان مچي پيو ۽ توڻ
 جي ڏڪاڻوڪي لڳي ويئي. ڪيترا سو ٻڙچين سان زخمي
 ٿيا ۽ ڪيترا تلوارن سان ڏرن کان ڌار ٿي ڪريا ۽ ڪن
 جون ٻانهون ڪلهن کان نڪري پيون. انهيءَ طرح سڄي
 زمين لوڻن سان ڀرجي ويئي. مغل پٺاڻن تي ائين وڃي
 پيا، جئن باز پوي تير تي. جيڪو سامهون ٿي ويو، سو
 قتل ٿي ٿيو.

اُنوقت مغلن جو لشڪر بادلن جيان ڏسڻ ۾ ٿي آيو،
 تلوارون وڇ وانگر ۽ دماڻن جا آواز ڪڪرن جي گرجنا جيان
 ۽ گوليون مينهن وانگي پئي ويون. جئن ڪو پڪي پوک
 ويهي لٽندو آهي، تنهن مغلن پٺاڻن کي ٿي ٺاس ڪيو.

سری کورو نانک دیو جن جا جیون ڀرتو

تلمک محلا پچلا شبد (۵)

”جیسی می آوی خضر کی باطنی، تسوا کری کین وی لعلو
پاپ کی آبی کبابہ دائیا، زوری منکی دان وی لعلو
شوم ڌرم دوم آبی کلوئی، کور ٿری ٻر ڌان وی لعلو
ڌان ڀان ڀاڻطان کی کڻ ٿکی، عتد ٻر می شیطان وی لعلو
مسلمانان ٻریم کتیا، کشت مہ کرم خداه وی لعلو
ذات سناتی ڀر ڀندو اطمین، ایہ بی لیک آہ وی لعلو
خون کی سولہ کایہ ڌنک، رت کا کنگو ٻہ وی لعلو.“
پانی لعلو ٻہری مولکی آکاس واطی لی آہی،
ٿہری مان توکی ٻڌایان کو. ٻہین ہی ٻہی ولی ٻہی کاش
مان ڌو کیندو ٻہی آہی ۽ زوری آہی ڌنک کپلدو. شو
۽ ڌرم ٻہی لکي ویسا آہن ۽ کور اکوان ٿی بیو آہی
ٿان ٻہن ۽ ڀاڻطان ہی وچن ۽ طاقت کاندہ می آہی. لک
منشور شہطان ٻہندو. (یعنی ڌرم الوہار شادی کاندہ ٻہندی
جیو کام ہی وس ٿی وشی یو کہ کندا). مسلمان زالور
قران ٻہن کیون، ٻہ کشت ہی وقت ۽ داء خدا کور
ٻہندینون. آہی اوجی ذات وارین ۽ کت ذات وارین
۽ ٻہون مند واطیون آہی سیسی منہت ہی منہن ۽ آہ
ویندیون. آہی خون ڌار ویی کپلدینون یعنی روئندیون
۽ رت ہی کسور مٿن پوندي.

۱۔ لک. ٻہ ڌو کیندو نو آہی. ۲۔ ڌنک. ۳۔ لکي
۴۔ کنگو. ۵۔ نکات. ۶۔ ٻہ. ۷۔ کسور.

هي پيارا، اهو آڪر ٿمرتا آهي، اهو گل ڪميا آهي، اهو
مڻيئن جهڙو منتر مڻي زبان آهي. هي منهنجي پير، انهن
تنهن کي ڌاري پنهنجي پوشاڪ ڪر ته پوءِ پتي
تنهنجي وس ٿيندو.

اهو اُڀرڻ ٻڌي شيخ ابراهيم گورو جن جي چرڻن
تي ڪري پيو ۽ وينتي ڪرڻ لڳو ته ”سچا پادشاهه! منهنجو
جنم سڪياري ٿو ٿيو آهي، جو اوهان مون کي سچي رستي
تي لاڻو آهي.“ پوءِ گورو صاحب کيس ست ڪرتار جو
نام چيائي اڳتي روانا ٿيا.

باب ٻاويهون

ايمنا باد (سيد پور) ۾ ڪوس ۽ ڀڳتن تي ڀڳت

سري گورو نانڪ ديو جن ڪيترا شهر گهمندا ٿرندا،
ڀاڱسان ڀائي مردانو ۽ ڀائي ٻالو وٺي، پيو دفعو ايمنا باد ۾ آيا،
جتي ڀائي لعلو، جو سندن پيارو سکر هو، تنهن کي اچي
درس ڏنائون. ڀائي لعلو هٿ جوڙي وينتي ڪرڻ لڳو ته
”سوامي! پٺاڻ ڏاڍا ظلم ڪندا وڃن. هنن کي ڪو ڌڻيءَ
جو ڀڄ ڪونهي. هو شراب پي مست ٿي پرايون استريون
ڪسڻ ۽ پڇاڻڻ ۾ پورا آهن ۽ غريبن ۽ ٽڌرن کي آزاريندي
ڏير نٿا ڪن.“ صاحبن فرمايو ته ”پيارا لعلو! ظالم پٺاڻن
(لوهين) اچي ٿيڻ تي ڀڄي پيو آهي، ڇو جو ٻار
مغل. و اچي ۽ جلد اچي کين ماري
اهي هٿ ڪندو. گورو جن

سري کورو ڏاڪ ڏيو جن جا جيون ڇوٽو

سڀني کي خدا صاحب جي هڪ خلقت ڄاڻي اُن مالڪ جي
اوت و لڻ ڪهر جي. ”صاحبن اُنوقت فرمايو:

”دو جا ڪاهي سمريئي، جهي تي مَر ڄاء

ايڪو سمرو ڏاڪا، چَل ٿَل رڍا سماءُ.“

اهڙي طرح ٻيا ڪئين سوال شيخ ابراهيم صاحبن کان
پڇيا، جن جا پورا پورا جواب صاحبن کيس ڏنا، جنهنڪري
هنجي من جو سنسو لورت لڳ ويو. پڇاڙي ۾ شيخ
صاحب، صاحبن کان پڇيل لکيو ته:-

”ڪوٺ سَ اکر ڪوٺ ڪوٺ، ڪوٺ سَ مَٽِيَا مَنَتُ

ڪوٺ سَ ويسو هَ ڪري، جَت وِس اُوئي ڪَنَتُ.“

[سلوڪ (۱۲۶)]

جهڙو مطلب آهي ته اهو ڪهڙو اکر آهي، اهو
ڪهڙو ڪوٺ آهي؟ اهو ڪهڙو مَٽِيَا جهڙو سَٺو منتر آهي؟
ڪهڙي ٻوڙ شاڪ مان پڙيان، جنهنڪري ڪر تار روپي گهٽ
ٿي وِس ڪري ڇڏيان؟

انهيءَ جو اتر هيٺين سلوڪ ۾ سري کورو ڏاڪ صاحب
ڏيکارين ٿا:-

”ٻوٺ سَ اکر، ڪوٺ ڪوٺ، جِوَا مَٽِيَا مَنَتُ

اي تري پيٽي ويس ڪري، ڏان وِس اُوِي ڪَنَتُ.“

[سلوڪ (۱۲۷)]

سمجھي سگھندو، پر منهنجي ناقص عقل ۾ ائين ٿو اچي
 ته هي دنيا بمثل ڇهراڻي جي آهي، جهڙي طرح ڇهراڻي سان
 لڳل ڪري جيو گندو رهي ٿو، تهڙي طرح دنيا سان واسطو
 رکيل ڪري انسان جو روح پاڪ نه ٿو رهي. انهيءَ جو نتيجو
 اهو ٿو ٿئي جو هنجي اکين اڳيان سندس چڱن ڪمن
 وري ڪيتي ڪهي ناس ٿي وڃي ٿي.

جڏهن صاحبن اهو ٻڌو، تڏهن هيٺيون سلوڪ
 اُچار يائون :-

”ڏرم هو ندا آئنا، چوڙيلي سُر ديتُ

نانڪ ڪيٽ نه اُڇڙي، جي راکا دوءَ سچيتُ.“

هن سلوڪ ۾ صاحب شيخه ابراهيم کي سمجھائين ٿا
 ته ”هي پيارا، سڀني انسانن جو هن دنيا سان پيار ٿيندو آيو
 آهي، سا ڪا نئين ڳالهه ڪانهي. پر جئن ڪو ڪيتيءَ جو
 راکو سجا ڳو هوندو آهي ته هو اها جهڙڪين کان ناس ڪرڻ
 نه ڏيندو آهي، تنهن جي پُرش وادگوروءَ جي سمورن ۾
 سچيت آهن، سي پنهنجن گنن جي ڪيتيءَ کي ناس ڪرڻ
 نٿا ڏين. انهيءَ ڪري اوهان کي پڻ جڳائي ته اُن پاڪ خدا
 جي سمورن ۾ لڳي رهو.“

شيخه ابراهيم وري ٻيو دفعو سوال پڇڻ لڳو ته ”سچا
 پاتشاهه! هندو ڌرم ۽ مسلماني مذهب مان ڪهڙو بهتر آهي؟“
 اهو ٻڌي صاحبن کيس چيو ته ”پيارا، اهو پرم پتا، جنهن کي اودين
 هڪ ٿا سمجھو، تنهنجو طريقو به هڪ آهي. هن ڪوبه هندو
 يا مسلمان نه خلقيو آهي. هن هڪ انسان ۽ هڪ ذات پيدا
 ڪئي آهي. تنهنڪري هندو مسلمان جو پيد ڪڍي ۽

ٿه هن جو ارٿ آهي ته ”هي ڀرڀوا (پروالڊ روپي) پتي نه
 به تون آهين، (ڀاء روپي) ڦلر نه تون آهين ۽ ليڪه يعني
 ليڪو نه تون آهين. تون هڪ ايشور جي استت ڪرو. هن
 کانسواءِ ٻيو ڪير آهي؟“ شيخه ابراهيم صاحبن کي پھتل
 ڄاڻي، ڪيترا سوال پڇيا، جن سڀني جا جواب صاحبن
 انکي ڏنا، جي ٻڌي جو خوش ٿيو. صاحبن انهيءَ موقعي
 تي سري آسادي وار جون پھريون ۽ ٻيڙيون اُچارين آھن.
 گورو صاحب ۽ ڀائي مردانو ڪيترا ڏينهن پاڪ ٻٽن ۾
 رهيا پيا هئا، جو جو شيخه ابراهيم، صاحبن کي ڇڏڻ جي نه
 پئي ڪئي. هڪ ڏينهن شيخه ابراهيم هٿ ٻڌي عرض
 ڪيو ته ”فلير سائين! خدا جي پاڻي جو سولو رسو ڪهڙو
 آهي؟“ تنهن تي صاحبن فرمايو:-

”گوال ڪاه ڪجهه هٿه ڏس، ڏانڪ راه پڇاڻيه سيء.“
 [سارنگ ڪي وار ٻيڙي (۲۲) محلا بهلا سلوڪ (۱)]

هن سلوڪ ۾ گورو صاحبن شيخه ابراهيم کي سمجهايو
 ته ”ٻهراڻ، ڪجهه ڪنهن قبرستان يا مندر ۾ رهڻ ڪري
 خدا نه ٿو ملي، پر جي شخص بازن جي ڪمائي ڪري
 پنهنجو گذران ڪن ٿا ۽ پيا جنکي ڪمائي جي سمورڻي نه آهي،
 تنکي بيمت قوت ڏين ٿا، سي ئي پرميشور جي رستي کي
 ڄاڻي سگهن ٿا.“

اهو اُپديش ٻڌي شيخه ابراهيم سمجھي ويو ته هي
 ڪو پھتل ٿو ڏسجي، سو وري به کائنس سوال ڪرڻ
 لڳو ته ”سوامي! اوهين چئو ٿا ته جيو دنيا ۾ ڪمائي ڪري
 پاڻ به کائي ۽ ٻين بکين کي به کرائي، تڏهين خدا جو رسو

اُن وقت شيخه فرید صاحب جي گاديءَ تي شيخه برہر (ابراہيم) هو، جو پوري ڪمائيءَ وارو فقير هو ۽ شيخه فرید صاحب جي ٺاڻين پيڙهي هو. کيس فرید ٺاڻي به ڪري سڏيندا هئا. هن جو هڪ مريد ڪمال نالي جنهن جهنگه مان ٿي موٽيو، تڏهن ساز جو آواز ٻڌي دڙي ٺاڻين وڌي ويو ۽ بيبي شبد ٻڌل لڳو. پوءِ هن پير صاحب کي وڃي چيو ته سائين، دڙي تي هڪ ننڍي عمر وارو فقير ويندو آهي، جنهن جي منهن ۾ ٽور پيو چمڪي ۽ جنهن جو ميراڻي ساز وڄائي راکه ٿو ڳائي ۽

”آپي پتي قلمر آپ اوپر ليک به تون
ايڪو ڪميٽي نانکا دوجا ڪاهي ڪون.“

پير صاحب چيو ته شيخه سعديءَ جو وڃڻ آهي، ”تو نڪري به دل است نه به مال — بزرگي به عقل است نه به سال.“ جنهنجو مطلب آهي ته شادو ڪاري دل جي ڪري آهي ۽ نه ڌن جي ڪري، وڏائي عقل ڪري آهي ۽ نه عمر ڪري. سو ننڍي ۽ وڏي عمر تي فقيري منحصر نه آهي. شايد هي ڪو خدا رسيدو ٿو ڏسجي. پوءِ پير صاحب پنهنجن ٿورن مريدن سوڌو سٽڪورن جي درشن لاءِ آيو ۽ سلام ڪري اچي ويٺو. پير صاحب پڇيو ته اوهين هندو آهيو يا مسلمان؟ صاحبن فرمايو ته جي ديهه جي ڳالهه ٿا پڇو ته دت، ۹ دوار، ۱۰ اندريون، ۸ ڌاڻو، بکر، اُچ، هرک، شوڪ، جنم، مرط، ڪام، ڪروڙ، لوپ، موهر، اهنگار آهڪ وڪار سڀني جا هڪ جهڙا آهن ۽ جي جيو آتما جو ٿا پڇو ته انهيءَ ۾ ته هندو ۽ مسلمان جو پيد آهي ئي ڪونه. پوءِ پير صاحب مٿئين سلوڪ جو ارٿ پڇيو. صاحبن فرمايو

ڪيو. صاحب ڪين اُڀرڻ ڪيو ته ”اودانجو سچو پتا
ڪرتار آهي. اُنهي اوت ردي ۾ ڌاريو ته سديو سڪي
رهندو.“ قلوبديءَ ۾ تودن ڏينهن رطل کانپوءِ هڪ ڏينهن
پاڻي مرداني کان پڇيائون ته ”پيارا، اتي ئي ريتو ويٺو
هوندن ڇا؟ دل ته هلي ڪرتار جي آڳيا پوري ڪريون،
جنهن لاءِ هن، اسانکي سنسار ۾ موڪليو آهي.“ اُهيءَ تي
پاڻي مردانو ”ست وچن“ چئي ساڻن گڏ روانو ٿيو.

باب ايڪيهون

شبح فريد جي جاءِ تي وڃڻ جو ذڪر ۽

شبح ابراهيم سان روح رهاڻ

”جڳهه دي ٻنڌن ڌرن ڏون، ليئا جس اوتار

سو ڦير گهر تي ڦري، لي آڳيا ڪرتار.“

صاحب داخلي ڪتنب کان موڪلائي بنگال، ڊاڪٽر
۽ ڊڪن ڏيس ڏانهن روانا ٿيا. پهريائين پاڪ پٽن ۾ پهتا.
اُتي ٻڌائون ته هيءُ شهر فريد صاحب جن جي گاديءَ جو هنڌ
آهي. پاڻي مرداني کي چوڻ لڳا ته ”پيارا، توکي دل ته
الله جي باري جو مڪان ڏيکاريون.“ پاڪ پٽن ۾ انهن
ڏينهن ۾ ملبو هڻي لڳو. صاحب پاڪ پٽن جي ويجهو هڪ
ڌري تي وڃي ويٺا ۽ پاڻي مرداني کي آڳيا ڏٺائون ته هيءُ
ساجڪ ڳاهه ۽

”آبي پتي ڦلر آبي، اوڀر ليڪه ۾ ڏون

’ڪو ڪهڻي نانڪا، دوجا ڪاهي ڪون.“

اوجھن ڪرڻار کي وساري ڇڏو ستن اڳيان ڇو ٿا نهو؟
صاحبن جو اُپديش ٻڌي ڪيترن جو ڀرم ناس ٿي ويو ۽ آخر
اُتي جي حاڪم کي به ست ڪرڻار جو اُپديش ڏيئي نهال
ڪري اُتان روانا ٿيا.

پنجاب ۾ پنهنجي ڪين خيال ٿيو ته ماڻا نانڪيءَ
کي به قسطن گهرجي، ڇو جو دوءَ ڪرڻار جو پڇن ڪندڙ
آهي. اهو ويچار ڪري هو سلطانپور ۾ اچي پنهنجي پيڻ
ماڻا نانڪيءَ کي گڏيا، جا ڪين ڏسي گد گد ٿي. پاڻي
جيرام به ڪين گهٽو آدرستڪار ڪيو. ماڻا نانڪيءَ ۽
پاڻي جيرام گهڻي پري سان سفر جو سمورو حال کائڻ پيڻ
صاحبن هنن کي ڀرميشور جا پيارا ڄاڻي سمورو حال کولي
ٻڌايو. گورو جن اُنهن کي سندر اُپديش ڏيئي نهال ڪيو ۽
پوءِ پاڻ ٿاوبڏي روانا ٿيا. اُتي هو پنهنجي پيرسن ماڻا ۽ پسا
کي گڏيا. گورو جن پنهنجي ماڻا جي چوڻن تي ڪري
نمسڪار ڪيو ۽ ماڻا ڪين پنهنجي گني سان لڳايو. پوءِ
صاحب پنهنجي پسا جي چوڻن تي ڪري نمسڪار ڪري
ويٺا ۽ سڀني کان حال احوال ورتائون. راءِ بلار سندن
پٺيان ڇالاطو ڪري ويو هو. هو ٽانهن پاڻي مردانو به پنهنجي
ڪٽنب سان پري سان وڃي گڏيو ۽ گورو جن جي ماڻا پسا
کي چيائين ته ”هي ڪو وڏو مهاڻو آهي، جنهن سان
ڪٽنب جي برابر ڪري نه ٿي سگهجي.“ اهو ٻڌي پاڻي
ڪالو ۽ ماڻا ترپتا ڀرميشور جو ڏنيو ڪرڻ لڳا. پوءِ
گورو جن بابا سريچند ۽ بابا لکميچند ۽ سندن ماڻا سلڪڻيءَ
سان گڏيا، جن سڀني سندن چوڻن تي ڪري نمسڪار

صاحبن جي هيءَ سڄي آرٽي پسندي سڀني پنهنجن ۽
ياترين کي شاعري آهي ويهي ۽ سڀني صاحبن جي مت کي
الهيڪار ڪيو. آڄ سوڌو انهيءَ هنڌ تي گورو جن جو گوردنارو
استاپن آهي.

باب ويهون

پنهنجا ٻه موتي اچڻ جو ذڪر

سوي گورو نالڪ ديو جن جڪن ذات مان روالا ٿي،
آسام ڏانهن وڃي، ڪيئن جيون جو ڪاٺياڻ ڪيو. هيٺ ڏانهن
ڪيئن وٺڻ ڪندي ڪجهه وقت گذري ويو هو، جنهنڪري
پاڻي موندائو آدامس ٿي ڇوڻ لکيو ته ”هي سڄا پاشام! مان
نڌيون، پيارا ۽ سمنڊ جا ڪي ٿڪو آهيان ۽ ڪتنب ڏي به
دل ڪشي آهي، تنهنڪري منهنجي ويندي آهي ته ديا پالي
ڪو واري وري به پنهنجي ديس پنهنجا ۽ ماريو. باوجود اڳ
اوهانکي ڪو به مود نه آهي، پر ڪرڻا ڪري موليٰ پنهنجي
ڪتنب سان ملايو.“

صاحبن هنڪي آدامس ڏسي منن وڃڻ سان کيس
ڏيو ته ”هي پيارا، پرميشور جي پيارن لاءِ ساري ڌرتي
سندن مال ڏن آهي ۽ سڀ ملڪ سندن ئي آهي، پر تو
اه ڏانهن پنهنجو اصلوڪو سڀو نه ڇڏيو آهي. چڱو، اسين
تو کي جلد تنهنجي ڪتنب سان ملائينداسون.“ ائين چئي
اڌان روالا ٿيا ۽ اهي ڪاڪتي ۽ پشاهه جسي انهيءَ وقت
ڪهڙي بيماري هئي. لوڪ ڏاڍا وڌاڪا ٿي ڪاٺي ديويءَ
جي مندر ۾ وڃي ويٺهون ڪرڻ لڳا. انهيءَ ڀر ۾ کي نودت
ڪرڻ لاءِ سوڪن کي اڀرديش ڪرڻ لڳا ته ”هي پيارا،

سنمڪر ٿي چون ٿا ته ”هي پري پورن پرماتما! توکي هزارين
 نيشن آهن، جن سان تون ساري سرشتي کي ڏسڻ ٿو ۽
 اڏڻو ڪو استول يا سوڪر پدارت ڪونهي، جو تنهنجي درشتي
 کان دور هجي. پر درحقيقت توکي هڪ به جسماني اڪر نه
 آهي. هي جڳت ايشورا توکي هزارين مورقون آهن، ڇاڪاڻ
 ته سڀني جيون ۾ تون وڌايڪ آهين، سو انهنجون مورقون
 چٽ ٿي تنهنجون ئي مورقون آهن. پر سڄي ڪري تنهنجي
 هڪڙي به جسماني مورق نه آهي. هي ڀريو! توکي هزارين
 پوٽر چرن آهن، جن سان تون ساري جڳت جا ڪارج ڪري
 رهيو آهين، پر اُهي پير پنجن تشن جا بڻيل نه آهن. هي
 ڪرڻا مير ڪرتارا هزارين توکي ناسڪاڻون آهن، پر تحقيق
 توکي هڪ به جسماني ناسڪا نه آهي. اڏڻا تنهنجا عجيب
 چتر ڏسي، ساري سرشتي توکي مودت ٿي پيئي آهي ۽
 توهان قربان ٿي تنهنجو جس ڳائي رهي آهي.

”هي ڀريو، جيڪي توکي وڻي ٿو، اهائي سڄي ڀڄي
 تنهنجي آرتي آهي. هي جو تي سروب! سڀني جيون جنهن
 ۾ جا جوت وسي ٿي، سا تنهنجي جوت آهي. انهيءَ جوت
 جي پرگمت ٿيڻ ڪري گيان اُٿڻ ٿئي ٿو. ڪيول
 ستگورن جي اُپديش دٿاران ئي انهيءَ جوت جو درس ٿي
 سگهي ٿو. هي پريتر پيسارا! منهنجو پونر روپي من
 تنهنجي ڪنول روپي چرنن ۾ لڳي رهيو آهي ۽ مون کي
 رات ڏينهن تنهنجي آمريت رس پيڻ جي پياس آهي. هي
 ڀرم پيا! اهائي تنهنجي اڳيان منهنجي ارداس آهي ته مون
 ڇاڌرڪ کي پنهنجي ڪرپا جي سوانتي بوند بخش، جنهن
 ڪري نام ۾ سديو واسو ٿئي.“

آهي، ڇاڪاڻ ته الهی ۽ پادري آرتي ۽ ٽي پڙيو ٿورو نه پوسن
 نٿو ٿئي. هن سڄي پاتشاهه جي آرتي سڄي سرشتي ۽ بر سڌيو
 پيشي ٿئي، اها اچو ته اوداڻي پڌاڻون:

”هي سارو آڪاس نونڪار جو ٿاڻو آهي، جو ٿارن
 روپي مڙين سڻ ڇڙيل آهي. اُن ۾ سورج ۽ چندرما روپي
 ٿيا ڀاڱي ڪنهن جي ڀاڱ ڪان سواءِ ٻيا ٻيون. هي ٻارا،
 اوهين ۾ ڇار ڏکا ڇندن چوري جا ڪٿي اُتي ڏاڏو رکي
 واس ڏوڀ ڪريو ٿا ۽ سمجهو ٿا ته صاحب الهی ۽ ڪري
 راني ٿيندو، پر پرماتما جي آرتي ۽ ساري دنيا جي ڇندن
 جا وڻ پنهنجي سڳند ٿيئي واس ڏوڀ ٻيا ڪن، جنجي
 اڳيان اوداڻو واس ڏوڀ ڪي نه ڪينهي. اوهين ڏاڪو
 تي ڇڏو ڪهاريو ٿا، پر ڪهائي ڪهائي ٽڪجي پيو ٿا. سڄو
 ٻيو ڇڏو نه پون آهي، جو ٻاروئي پيو لڳي. اوهين ٿورا گل
 ٿا اُٿي ڏاڪو جي مورت ۽ ٽي ٿا ڇڏيو ۽ ائين ٻيا ڀاڱو ته
 انهن گلن تي ايشور راني رهندو. هڪي اوداڻجن گلن جي
 ڪڙي درڪار آهي، جڏهن هيءَ ساري وسهتي قسمين
 قسمين سڳندي دلڪا دلڪي گل ٿا ڪڍي سمورا پنهنجي
 ساهي ۽ اڳيان اوداڻ رکي ٿي؟ اوهين ڏاڪو جي اڳيان
 ٿريون ۽ قسمين قسمين ٻاڄا وڌايو ٿا، پر هن سڄي ڏاڪو
 جي اڳيان اوداڻي شندن جا ٻاڄا ساري برحماند ۽ سڌيو ٻيا
 وڃن ۽ هڪي اوداڻجن ٻاڄن جي ڪاڻو ضرورت ڪانه آهي.
 اڄ ايشورج روپي آرتي سڄي سرشتي ۽ رلت پيشي ٿئي.“

پندن پڇيو ته ”اٺين، اوداڻجو سڄو ڏاڪو ڪهڙو
 ۽ ڇڏو ٿاڻي اڄو سڄو اسلڪي بڻايو.“ صاحب ايشور کي

سنمڪه ٿي چون ٿا ته ”هي پري پورن پرماتما! توکي هزارين
 نيشن آڏن، جن سان تون ساري سرشتيءَ کي ڏسڻ ٿو ۽
 اڏڻو ڪو اسٽول يا سوڪر ڀدارت ڪونهي، جو تنهنجي درشتيءَ
 کان دور هجي. پر درحقيقت توکي هڪ به جسماني اڪر نه
 آهي. هي جڳت ايشورا! توکي هزارين مورتون آهن، ڇاڪاڻ
 ته سڀني جيون ۾ تون وڌيڪ آهين، سو اُنهن جون مورتون
 ڄڻ ته تنهنجون ئي مورتون آهن. پر سچ ڪري تنهنجي
 هڪڙي به جسماني مورت نه آهي. هي ڀرپو! توکي هزارين
 پوٽر چرن آهن، جن سان تون ساري جڳت جا ڪارج ڪري
 رهيو آهين، پر اُهي پير پنجن تثن جا بڻيل نه آهن. هي
 ڪرٽا مير ڪرٽارا! هزارين توکي ناسڪائون آهن، پر تحقيق
 توکي هڪ به جسماني ناسڪا نه آهي. اڏڻا تنهنجا عجيب
 چتر ڏسي، ساري سرشتي توتي مودت ٿي پئي آهي ۽
 توتان قربان ٿي تنهنجو جس ڳائي رهي آهي.

”هي ڀرپو، جيڪي توکي وڻي ٿو، اهائي سچي ڀڄي
 تنهنجي آرتي آهي. هي جوئي سروب! سڀني جيون جنهن
 ۾ جا جوت وسي ٿي، سا تنهنجي جوت آهي. انهيءَ جوت
 جي پرگهت ٽيڙ ڪري گيان اُتپن ٿئي ٿو. ڪيول
 ستگورن جي اُپديش ڏٺارن ئي انهيءَ جوت جو درس ٿي
 سگهي ٿو. هي پريتم پيارا! منهنجو پونر روپي من
 تنهنجي ڪنول روپي چرنن ۾ لڳي رهيو آهي ۽ مون کي
 رات ڏينهن تنهنجي آمريت رس پهچ جي پياس آهي. هي
 پرڻ پتا! اهائي تنهنجي اڳيان منهنجي ارداس آهي ته مون
 ڇاٽر ڪي پنهنجي ڪرپا جي سوانتي بوند بخش، جنهن
 ڪري نام ۾ سديو واسو ٿئي.“

(۲) سہس تونين نہ نہ نين هي توہ کئہ،

سہس مورتِ ندا ايک توهي

سہس پدِ بمل نہ نہ ايک پد،

گند بن سہس تو گند او چلت موهي

(۳) سہ سہ جوتِ جوتِ هي سوء،

تسکي چانٹ سہ سہ چانٹ دوء

گور ساکي جوتِ پرگت دوء، جو تس پاوي سہ آرتي دوء

(۴) ہر چرٹ کمل مکرند لوپت مند،

آن دنو موه آهي پياسا

کريا جل ديہ نانک سارنگہ کئہ،

دوء جاتي تيري نام واسا.

پاو ارت

صاحبن پوجارين کي چيو تہ ”هي پائي، اوهين جو
ہک موتين سان جڑيل سوني ٿالہر ہر ٿيا ہاري، گل قل گت
کري، چندن جو واس کري ۽ گھٹن قسمن جا ساز وچائي،
پر ميسور جي آرتي کريو ٿا، سو اُها اُنجي ساچي آرتي نہ۔

۱۔ هزار۔ ۲۔ اکیون۔ ۳۔ پوتر، اوجل۔ ۴۔ ناسکا۔ ۵۔ اهڙن

چرتون کري۔ ۶۔ سوچھرو۔ ۷۔ پوتر۔ ۸۔ من۔ ۹۔ رات ٽينهن۔

۱۰۔ پيهو بکي۔

هن سنسار ۾ جو پرش پنهنجي من جي ورتي پر ماتما جي گيان ۾ لڳائي ٿو، سوئي جو گي آهي. اڌ طرح جو پرش و دوان ٿي ٻين کي شاسترن جو اڀياس ڪرائي ٿو، سوئي برومط آهي. جو پرش شستري ٿي ۾ سورير ٿي. پر جا جي رکيا ڪري ٿو، سوئي ڪتري آهي، ۽ جو پرش ٻين جي شيوا ڪري پنهنجي آجيوڪا حاصل ڪري ٿو، سوئي سودر چيو وڃي ٿو. هن منجهان اهو پرست ٿئي ٿو ته پرش جهڙي ڪرت ڪري ٿو ته سوئي سندس ورن ٿئي ٿو. مگر سڀني جو ڪ ڌرم آهي يعني ڪ پر ماتما کي ڄاڻ. جيڪو انهيءَ ڳجهه کي ڄاڻي ٿو، سوئي نرنجن ديو جو روپ آهي. اڌي مها پرش جو مان داس آهيان.“

اڌي قس ۾ اُپديش ٻڌي پنڊت چتر داس صاحب جي چرن تي ڪري پيو ۽ چوڻ لڳو ته ”سوامي، اوهانجي سنگه مان اسانجي دردي جا سڀ سنگاپ دور ٿي ويا آهن.“

باب اُٺويهون

جڳن نات جو ذڪر

صاحب هاتي ديس ديسانتر گهمندا ڦرندا ۽ پر ماتما جي سڄي نام جو اُپديش ڪندا، وڃي جڳن نات ۾ پهتا. سندس مهل پو چاري پو ڇا ڪرڻ آيا، ۽ آرتي گهڻي ڏانهن ٿوهر ۽ پيڪي سان اچي ڪيائون. هڪ موئين سان جڙيل سوني ٿالهر ۾ ڏيا هاري، گل ڦل ۽ چندن آڌڪ سڳنديون رکي، ڏاڪر جي اڳيان انهيءَ ٿالهر کي ويهي ڦيرايائون. پر صاحبن کي هن نموني جي آرتي پسند نه آئي. آرتيءَ مهل جڏهين

ڪيو، تڏهين وري پنڊت چتر داس چوڻ لڳو ته ”اوهين
 ٿين تڏهوڪي ٻن سان اسانجي مٿ جو ڪنڊن ڪريو ڏا،
 پر اصل ته اسان بومهن جو ڪم آهي شاستر پڙهڻ، سمادي
 لڳائي مورتِي پڙ جا ڪرڻ، ڳچي ۾ مالها وجهڻ ۽ مٿي تي
 تلڪ ڏيڻ. اها مريادا اصل کان دلي چلي آئي آهي، سو اوهين
 اها ڪيئن دور ڪري سگهو ڏا؟ صاحبن اهو ٻڌي هيٺيون
 سلوڪ اُچارِيو:-

سري آسادي وار پڙي (۱۴) سلوڪ (۲)

پڙ پستڪ سنڌ ڏا بادن
 سڀ پوچس بگڻ سماڻ
 مڪه جيون پيو ڪرڻ سارن
 تري پال ٿهال بچارن
 گل مسالا تلڪ لڙائن
 دءِ ڌرتي بستر ڪپائن
 جي جاپس بومهن ڪرمَن
 سڀ ٿوڪت نساچم ڪرمَن
 ڪم نانڪ نهچم ڌياوي
 وڻ ستگور وات نه پاوي.

- ۱- سانجهي جي پراڻا. ۲- بھت ڪرڻ. ۳- بتر. ۴- ڳھ.
- ۵- سون جا ڳھڻا. ۶- لوھ. ۷- گائتري. ۸- ٿي دفعا.
- ۹- ڪپات، مٿو. ۱۰- اُجايو.

سري کورو ٺاڻڪ ڏيو جن جا جيون ڇوٽو

هڙيون ڳالهون ڪريو ٿا. اسانکي پڪو نڄو آهي ته سالڪرام
جي مورتي اسانکي سنسار ساگر کان ٽاري پيار ڪندي.
! هو ٻڌي صاحبن کلي جواب ڏنو ته ”هي پنڊت!
تو کي خبر نه آهي ته ڪرتار جي پوڄا ڪهڙي طرح ٿيندي آهي.
ائين چئي هنيون سندس سلوڪ اُچار يائون :-

بها گري گي وار پوڙي (۲۰) مڪلا پهلا سلوڪ (۲)

هندو مولی پولي اگتي حادي
نارڊ ڪپٽا سه پوڄ ڪراهي
انڌي گنگي انڌا انڌار
پاڻولي بو حير مڪڏ ڪوار
اوڀر حا آب ٽپي، ٿر ڪپٽا ٽارڻ ڇار.

”هي پنڊت جي! هندن پرماتما کي وساري ڇڏيو
آهي ۽ ٺاس ٿيندا ٿا وڃن. نارڊ سوامي جي ٺالي سان
پنڊه راتر ڪهه پستڪ آهي، جنهن ۾ ڪرم ڪانڊ لکيل
آهي، ان موجب پوڄا پيا ڪن. آهي ويچار بنا انڌا ۽ گنگا
آهن ۽ اڪيان جي انڌ ۾ انڌا آهن. آهي ميا موردڪ ۽ بي عئل
آهن. آهي ايو به نه ٿا ڇاڻن ته پتر پاڻ ٿري نه ٿو سگهي، جو
هو ٻڌي وڃي ٿو، سو اوداڻڪي ڪيئن ٽاري سگهندو؟ تنهن
ڪري رکو اوهين انهيءَ بروسي تي نه رهو ته پرائن ۾ مڪتيءَ
ڀاڻت لکيل آهي، پر ڪجهه پنهنجي به ويچار شڪتي
هلايو ته ست ڇا آهي.“

تنهن صاحبن مورتي پوڄا جو پاي پوڳار ڪنڊن

پڪيا ديتي نه مرديا رکي

اندا جيڳڙا انڌي سڻي .

هن سلوڪ ۾ صاحب پنڊت کي چون ٿا ته ”هي ڀائي! ٺيڪ
اوهانجي گهڙ ۾ نارائڻ پين ٺاڪرن گڻيش آدڪ سميت ٻراجمان
آدي ۽ اوهين اُنڊجي پوڄا ڪريو ٿا ۽ اڻڻان ڪرائي پوري
آڻڻان تي مورتي رکيو ٿا. پوءِ اُنکي ڪٿي جو تلڪ ڏيو
ٿا ۽ چندن ۽ قل چاڙهيو ٿا. اوهين پوءِ کيس پيرين پئي
گهڙو خوش ڪريو ٿا. پر اوهانکي انهن ڪرم جو ڪهڙو
قل ملي ٿو؟ اوهين ٺاڪرن هوندي به پين مڙين جي گهڙن
مان پني پني ڪپڙو پهريو ٿا ۽ کاڌو کائو ٿا. جيڪڏهن
ٺاڪر اوهانکي ڪا سهائتا ڪندو هجي ته ڇو اوهين جيڪر
پين پرشن آڳيان هٿ ٽنڪيو؟ اوهانجي انڌن ڪمن
ڪري اوهانکي اها سزا ملي آهي جو اوهين پين جي گهڙن
مان پني کائو ٿا. ٺاڪر نه اوهان بکين کي ڪجهه
کائڻ لاءِ ڏئي ٿو ۽ نه مٿ مهل اوهانجي ڪا سهائتا ڪري
ٿو. پوءِ اوهين ڇو اُنڊجي پوڄا ڪريو ٿا؟ جهڙي طرح ڪنهن
انڌي جو جيڳڙو انڌن جي ڪچهڙيءَ ۾ نبيري لاءِ وڃي ته
اُهو خراب ٿئي ٿو، تڏهن اوهين به اڳيان جا ڪم اڳيانين
کي ڏيکارڻ لاءِ ڪريو ٿا سو ڪيول نسل آهي.“

اُهو ٻڌي پنڊت ڇتر داس کي غصو چڙهي ويو ۽ چوڻ
لڳو ته ”هي مهاڻا! نارڊ پُراڻ ۽ پين پستڪن ۾ جو سالگرام
جي مورتي پوڄڻ بابت لکيل آهي، سو سڀ ڪوڙ لکيل
آهي ڇا؟ انهيءَ کانسواءِ هيٿرا پرش جو وشواس رکي پوڄا
ڪن ٿا، سي سڀ مورڪ آهن ڇا؟ اوهين ته ناستڪن

سري کورو ڏانڪ ڏيو جن جا جيون ڇرتر

ڪي سمجهي اٿجو آوازن ڪريو ٿا ۽ ماها ٿيري جا
ڪريو ٿا، سوليڪ نه آهي، جو جو نو آڪار ۽ نو ڪار برماٿما
پٿر وانگي ڇڏي پدارت تي نه نو سگهي، انهيءَ ڪري اوهين
جو ڪار ڪي پاڻي ڌيمي پنهنجو جنم ورت وڃايو نا؟
اوهانجي سرير روپي ڪڇي ديوار جا آخر ڪٿي آهي، تنهن
کي ڪڇڻ چوڻا ٿا؟ مطلب ته سارو وقت سرير جي پالنا
پوشنا ڪري پنهنجو جنم جو ٿا ڇڏي ڪريو. تنهنڪري
اوهين انهن ڪمن کي ڇڏي رام نام چيڻ جو ٻيڙو ٻڌو ته
دياں برماٿما اوهان تي ديا ڪندو.

جڏهن کورو صاحب مورتيءَ جي ٻوڙا جو ڪنڊان
ڪيو، تڏهن پنڊت جتوڊاس اڻڪار ۽ يوجي ڇيو ته
”هيءَ سالڪرام جي مورتي ساڪيات وشنو يا نارائڻ جي
مورتي ڪانهي ها؟ اٽلجي ٻوڙا ڪرڻ سان سڀئي سڪن جي
برابري ڪانه ٿيندي ها؟“ صاحب ٻڌي هڻيون مها سند
سلوڪ اُڇاريو:-

سارنڱ کي وار مڪلا ٻهلا ٻوڙي (۹) سلوڪ (۱)

نچو نارائڻ سڀا ڏاڻ

توڄ ڪري رکي ڏاوال

ڪنڪو ڇنڻ ڦڻ ڇڙائي

پري ٻيٽ ٻيٽ ٻيٽ منائي

مڙو ٿا منڪه منڪه ٻڌي ڪاه

آندڙ ڪمي آندڙ سزا

باب ارڙهون

پندت چتر داس سان هورتي پوڄا جو ذڪر

چتر داس نالي هڪ پندت صاحبن جي گيان چرچا
 ٻڌي وڻن ڏاڍي غرور سان آيو ۽ چوڻ لڳو ته ”ايشور جي
 پراپتيءَ جو ساڌن مورتِي پوڄائي آهي. جڏهين من جي
 ورتي انهيءَ مورتِي تي ٽڪاءُ کائي ٿي، تڏهين اندر ۾
 ناراض جي مورتِيءَ جو گيان ٿئي ٿو. انهيءَ ڪري مڪشيءَ
 جي اڇا ڪندڙن کي جڳائي ته سالگرام جي مورتِي ۽ قلسيءَ
 جو درشن ڪري انهن کي اچي ناراض سمجهي پوڄا ڪن،
 جنهنجو ڦل کين سرگرم آڌڪ سکر ملندا ۽ مڪشي پراپت
 ٿيندي. جڏهين صاحبن اهو ٻڌو، تڏهين اتر ۾ هيءُ
 شبد اُچارايائون :-

راڳ بسنت هندول مڪلا پهلا گهر دوجا شبد (۹)

ايڪ اونڪار ستگور پرساد

سالگرام پپ پوڄ مناوه، سُڪرت قلسي مالا

رام نام چپ پيٽا پانڌڙ، ديا ڪرم دِيا

ڪاهي ڪلرا سنجهر، جنم گواوه

ڪاچي ڀڳت دِوال، ڪاهي گچھ لاوه.

هن شبد ۾ صاحب مورتِي پوڄا کي ڪندن ڪرڻ لاءِ
 فرمائين ٿا ته ”هي پندت جي ! اوهين جو سالگرام (هڪ
 پٿر جي ٽڪر) کي ٽاڪر مڃي ۽ قلسيءَ جي پوڄي کي اُنڃي

۱- پٿر جو ٽڪر. ۲- هي پندت. ۳- پوڄا ڪريو ٿا ۽ مڃو ٿا.

۴- پاڻي ڏيو ٿا. ۵- ديوار جا آخر ڪرڻي آهي.

اسانجو مطلب آهي ته اوهين جوڻا ٿيو يا جوڻو کائو، پر جنهن جوڻ کان ڇو ٿا، تنهنهري وري وڃي ٿا ٿاسو.^۱
 تنهنهري پنڊتن گڏجي چيو ته ”سوامي! اوهانجي ڳالهائين مان معلوم ٿو ٿئي ته جوڻ ڪابه شيءِ نه آهي ۽ پاڻ ته چنڊال به چؤنڪي به آهي رهي. پر اسين اوهانجي چوڻ تي چنڊالن کي آڻي پنهنجو جنم پرست ڪونه ڪنداسون.“
 صاحبين کين جواب ڏنو ته ”پيارا، اوهين ته چنڊالن کان هڪ ڀاءُ به جدا نه ٿا رهو.“ ائين چئي ستگورن هيٺيون سلوڪ اُچاريا:—

سري راڳ ڪي وار پوڙي (۲۰) هڪلا پهلا سلوڪ (۱)

ڪهڙي ڏوٽي ڪڍيا ڪسائين،

پر ننڍا گهٽ چوڙي، مٺي ڪروڙ چنڊال

ڪاري ڪڍي ڪٽائين، جان چاري بڻيندا ٿا

سچر سچر ڪرڻي ڪارا، ٺاڙ ٺاڙ چپي

نانڪ اڳي اوتار سڀئي، ج به پاپان پند نه ڏيئي.

هن سلوڪ ۾ صاحب پنڊتن کي اُپديش ٿا ڏين ته ”هي پيارا، اوهين ڏسو ته چؤنڪي به ڪهڙا چنڊال اوهان سان گڏ ويٺا آهن. ڪوئي به چنڊال جو روپ آهي ۽ نرڌيا ڪسائين سمان آهي ۽ پرائي ننڍا ادا اندر به جهڙي آهي ۽

- ۱- ڪوئي به.
- ۲- چنڊال.
- ۳- هٿس، نرڌيا.
- ۴- ليڪو.
- ۵- اندرين کي روڪڻ.
- ۶- شپ ڪرڻي.
- ۷- ليڪو، چؤنڪو.
- ۸- اڻڻان ڪرڻ.
- ۹- نصيحت، سکيا.

پڇان ٿو ته اهو سٺو ان پوٽو ٿيل ماڻهن جو تيار ڪيل ۽
پوٽو ٿيل ماڻهن جو ڪاڌل آنت ۾ آيو ته وشتا ٿي پنکين جي
مٿان ٻاهر ٿيو ڪيو وڃي ٿو، تنهنجو ٿورو ڪنهنجي ڏمي
تي لکيل ڪهڙي.

ويچار ڪري ٿو ته جن شين مان پوڄن تيار ٿي ٿو
سي سڀ پوٽو آهن. ان، ڀاڱي، اکري ۽ لوڻ پوٽو آهن ۽
پنهنجن ڪيهر پاڻ ته پوٽو آهي، پر ان کي به پوٽو ڪري ٿو.
ڀاڱي اهڙي پوٽو ڪري ۽ مان پوٽو ٿي ڇو پيدا ٿيل ڪهڙي؟
انهي مان پرست ٿي ٿو ته سريو جنهنڪي اوهين مهاپوٽو ڪري
سمجهو ٿا، سوئي پرست آهي، ڇو جو اهڙي ڀاڱي ٿي سٺ
لکيل ڪري اهڙي پوٽو ان تي ٿڪون پون ٿيون. پر اوهين
اين ۾ ڀاڱو ته اهي ٿڪون ان تي ٿيون پون، پر اهي
انهي آدمي جي منهن تي پون ٿيون، ڇو ڪوٽار جي
سمون النساء ان کي پيٽ پوي ٿو. ڀاڱي ٻڌايو ته ڀاڱي
اوهين پوٽو ڪري سگهو ٿا، جڏهن اوهانجو سريو ٿي مل پوٽو
ڇو ٿيائو آهي. تنهنڪري ان کي پوٽو سمجهي جتي ملي
آهي کائي پوئو آهي ڏات ۾ سٽار ڪوٽو آهي. باقي اوهين
ته چوڻ ٿا ته ڀاڱي پوٽو ڪري ڇڏي آهي.

کورو صاحب سو اُپديش ٻڌي ان بندوت جا
ڪهاڻي ٿا ۽ هو سمجهي لکيو ته ڇو سو اُپديش
مون يا عمر ڪون ٻڌو آهي. پر وري به صاحب کي ڇوڻ لکيو
ته ”سوامي! اوهين جيڪي ٻوليو ٿا سو ٺاهين ٿا ڪهڙي،
پر ٽنهن ۾ منهنجو ڇو ڏرو آهي سڌائين سڌائي رکڻ، ڇو جو
پوٽو ٿي ڪهڙو آهي.“ صاحب فرمايو ته ”ٻيڙا،

پہلا سڃا آپ دوءِ، سڃي بڻا آءِ
 سڃي آگي رکئون، ڪوءِ نه پئشو جاءِ
 سڃا هوئڪي جيون، لڪا پوڙ سلوڪ
 ڪٽي ڄاڻي ستيا، ڪس ايه لڪا دوڪ
 اُن ديو تا، پاڻي ديو تا، بڻستر ديو تا لوڻ
 پنڊجوان پائما ڪهرت، ٿا هوڻا پاڪ پوت
 پاپي سٺ تڻ گڏي ٿا، ٿڪا پئيا ٿي
 جڻ مڪه نام نه اوچر، ٻن ٺاوي دس ڪاه
 نازڪ ايو ي جاڳيئي، تڻ مڪه ٿڪا پاه.

[سري آسادي وار اڙي (۱۹) - سلوڪ (۱)]

هن سلوڪ ۾ صاحب پنڊت کي اپديش ٿا ڪن ته
 ”هي پائي، رسوئي ڪرڻ مهل پهريائين اوهين پوتر ٿي يعني
 اڻڻان ڪري پوتر چوڻڪي ۾ وڃو ٿا. وري پرساد ورهائيندڙ
 رسوئيو به صفا ٿي رسوئي اڳيان رکي ٿو. تنهنڪاڻپوءِ ڪاڙڻ
 وارو مڪه مان سلوڪ پڙهي اُن پوچن کي پوتر ڪري
 ورتائي ٿو. انهيءَ مان اهو ست ٿئي ٿو ته هيءَ سڀ سامهڙي
 صفائيءَ سان تيار ٿيل آهي. داڻي مان اوهان کان هي سوال

- ۱- پوتر (جيو) ۲- پوتر (چوڻڪي ۾) ۳- پوتر (رسوئي).
- ۴- ڇهي. ۵- کاڌو. ۶- گندو استان. ۷- پاپ. ۸- اڳي. ۹- ڪيهه.
- ۱۰- کاڌو. ۱۱- پوتر. ۱۲- اُن. ۱۳- تنهن.

مڪت ٿئي ٿو. هي پاڻي! جنجا هردي روپي پاندا پوتر
 آهن، تن ۾ سڄو پرماتما سمائجي ٿو، پر اڏا ڪي ورلي
 آهن جنجا پوتر ڪرم آهن. هي پيارا، اوهين به اڏي پرماتما
 کي پراڻا ڪريو ته اسين پنهنجي سرن آيا آهيون. پوءِ هو
 اوهانجي آتما کي پنهنجي پرم آتما سان ملائي ڇڏيندو.”
 اهو اُپديش ٻڌي راس ڌاري صاحبن جي چرلن تي
 ڪري پيا ۽ چوڻ لڳا ته ”هي ڪرڻار جا پيارا، اسانجا آڻاڻا
 ڪميا ڪر. اسين آڄ کانپوءِ نه راس وڃنداسون ۽ نه ٽپندا
 ۽ ٽپنداسون. آڄ کانپوءِ اسين ڪيول ڪا ڪال به نه ڇوئي
 سمور ڪنداسون.“

باب سترهون

ڪاشي ۾ حو ڏڪر

صاحب ڪهمندا ٿرندا ڪاشي ۾ آيا، جتي جدا جدا
 متن وارا ماڻهو اچي ڪٺا ٿيا هئا. ڪي مورتي پوڄيندا هئا،
 ڪي ويد پڙهي ۽ ڪي ڇوڻڪي ۾ ويهي پوڄن ورتائيندا هئا.
 صاحبن کي ڏسي اُهي پڇڻ لڳا ته اوهانجو ڪهڙو متو آهي.
 صاحب ته مات ۾ رهيا. ان مهل ڪا پريمي پُرش صاحبن
 کي پوڄن کان ٺٽ لاءِ ٺٽو، جو کورو جن سري واهڪورو جو ٺٽو
 وٺي کڻو. تنهن تي ڪا پنڊت اچي مٽيو، هي ”هي ساڌو،
 اوهانکي پوڄن ائين نه ورتائڻ گهرجي. ايهو ڇوڻڪو ڏيئي
 پوڄن ورتائڻ گهرجي نه ته اهو پوڄن آڻيو آهي.“ اهو ٻڌي
 صاحبن هيٺيون سلوڪ اُچاريو:-

پيلا سچا آپ هوء، سچي بٹنا آء
 سچي آگي رڪيون، ڪوء نه پئشو جاء
 سچا هوئي جيوت، لکا پڙي سلوڪ
 ڪيئي جاڻي ستيا، ڪس ايه لکا دوک
 اُن ديوتا، پاڻي ديوتا، بڻستر ديوتا لوڻ
 پنجوان پائيا ڪيرت، تا هوئا پاڪ پوت
 پاپي سڻه تن گتي ٿا، ٿکا پئيشا تڻ
 جت مڪه نام نه اوچريه، بن ٿاوي رس ڪاه
 نانک ايوي جاڻيئي، تڻ مڪه ٿکا پاه.

[سري آسادي وار بڙڙي (۱۹) سلوڪ (۱)]

دن سلوڪ ۾ صاحب پنڊت کي اپديش ٿا ڪن ته
 ”هي پاڻي، رسوئي ڪرڻ مهل پيرياڻين اوھين پوتر ٿي يعني
 اشارن ڪري پوتر چوڻ کي ۾ وڌو ٿا. وري پرساد ورھائيندڙ
 صفا ٿي رسوئي اڳيان رکي ٿو. تنھنڪا پوء ڪاڏڻ
 مان سلوڪ پڙهي اُن پوڄن کي پوتر ڪري
 انهيءَ مان اھو سڌ ٿئي ٿو ته هيءَ سڀ سامگري
 تيار ٿيل آهي. هاڻي مان اوهان کان هي سوال

(جيو) ۲۰- پوتر (چوڻ کي ۾). ۳- پوتر (رسوئي).

ڪاڌو. ۶- گندو استان. ۷- باپ. ۸- آگي. ۹- ڪيهه.

۱- پوتر. ۱۲- اُن. ۱۳- تنهن.

مڪت ٿي ٿو. هي پاڻي! جنجا هردى روپي پالدا پوتر
 آهن، تن ۾ سڄو پرماتما سمائجي ٿو، پر اڏا ڪي ورلي
 آهن جنجا پوتر ڪرم آهن. هي پيارا، اوهين به اڏي پرماتما
 کي پوارڻا ڪريو ته اسين پنهنجي سرن آيا آهيون. پوءِ هو
 اوهانجي آتما کي پنهنجي پرم آتما سان ملائي ڇڏيندو.
 اهو اپديش هتي راس ڌاري صاحبن جي ذهن تي
 ڪري پيا ۽ چوڻ لڳا ته ”هي ڪرڻا جا پيارا، اسانجا آڀاڏا
 نميا ڪو. اسين آڄ کانپوءِ نه راس وڃنداسون ۽ نه لڳندا
 ۽ نه هڏاسون. آڄ کانپوءِ اسين ڪيول ڪا اڪال پوکي ڇوئي
 سمرڻ ڪنداسون.“

باب سترهون

ڪاشيءَ جو دڪر

صاحب ڪهندا ٿرندا ڪاشيءَ ۾ آيا، جتي جدا جدا
 مشن وارا ماڻهو آهي ڪنا ٿيا هئا. ڪي مورتي پوڄيندا هئا
 ڪي ويد پالي ۽ ڪي ڇوڻڪي ۽ ويهي پوڄن ورتائيندا هئا
 صاحبن کي ڏسي اهي پڇڻ لڳا ته اوهانجو ڪهڙو مشن آهي
 صاحب ته مات ۾ رهيا. اُن مهل هڪ پريمي پوڄي صاحب
 کي پوڄن کانڻ لاءِ ڏٺو، جو کورو جن سوب واهڪورو جو ڏا
 ٻلي کاڌو. تنهن تي هڪ پنڊت اچي مٿيو، هي ”هي سادو
 اوهانکي پوڄن ائين نه ورتائڻ گهرجي. ايهو ڇوڻڪو ڏي
 پوڄن ورتائڻ گهرجي نه ته اهو پوڄن آڀوتر آهي.“ اهو ٻڌ
 جن مسنون سلوڪ اُچاريندو.

(د) سوچي پانديءَ ساچ سماويءَ، ورلي سوچا چاري
تنتئي ڪم ڀرم ڦٽ ملایا، نانڪ سَرط ڦماري.

هن شبد ۾ سري گورو نانڪ ديو جن راس ڌارين کي
آڪال پرڪر جو سروپ بتائين ٿا. هي ڀائي! پرڏو الڪه ۽
بي انت آهي. ڪنهن ۾ سندس پيد نه پاتو آهي ۽ هو
اندرين جي پيچر کان پري آهي. هنکي ڪال چئي نه ٿو
سگهجي ۽ هو ڪرمن کان نيارو آهي. هو ذات کان اذات
آهي. هو جنم کان رحت ۽ پاڻي پيدا ٿيندڙ آهي.
هنکي ڪو ڀ يا ڀرم ڪونهي. اهڙي سچي ڀرماتما ٿان مان
قربان وڃان! هنجو ڪو روپ، رنگ ۽ نشان ڪونهي، پر
هو سچي گوروءَ جي شبد سان پرگهت ٿئي ٿو. سنساري
جيون وانگر نه. هنکي ماءُ پيءُ پٽ يا ڪو ٻيو سنڀڙي آهي.
نڪو هو ڪم جي وس ٿي استري چاڌي ٿو ۽ ڇو جو ڀرماتما
ڪل ۽ مایا کان رحت آهي ۽ بي انت ۽ پري کان پري
آهي. هنجي جوت ساري سنسار ۾ پکڙيل آهي ۽ گهٽ گهٽ
۾ چمتڪار ڪري رهي آهي. جنهن ڀرڻ جي ٻڌ جا پٿر
ڇيڙا ڪپاٽ گوروءَ جي سکيا سان ڪڍن ٿا، سوئي نرڏو
ڀرماتما سان ڌيان لڳائي ٿو. پرڏو سڀني جيون کي پيدا
ڪري سندن مٿان ڪال رکيو آهي ۽ سڀ جڳتيون پنهنجي
هٿ وس رکيون اٿس. جيڪو سگوروءَ جي شيوا ڪري
ٿو، تنهنکي ئي سچو ڀدارت ملي ٿو ۽ هو سچو شبد ڪمائي

سری گورو نانک دیو جن جا جیون چرتر

! ہو ہدی داس ڈاری صاحبن کی مت خوڑی وینتی
روٹ لکھا تر "سوامی! اسین گھنجنی پسوچا کریون،
بھنکری انت سمی سکے تیون." صاحبن اُنوقت
پنیون سندر شبد اُچار یو۔

سورن مھلا پہلا شبد (7)

(۱) آنکہ آہار آکر آکر، ڈا قیس کال نہ کرما
ڈا قیس آڈا آڈوئی سنیہ، ڈا قیس ڈا نہ ہرما

ساہ سچہار وینہ قہر ڈا
ڈا قیس روپ ورن نہی ویکھا، ساہ شبدیش (رہا)

(۲) ڈا قیس مات پتات پند، ڈا قیس کمر نہ ڈاری
اکل ہرنجن آہو ہرما، سکلی جوت تھاری

(۳) کہت کہت آتو ہرما، کہت کہت جوت سبائی
ہجر کہات مکتی کو، مٹی، نوپہ ڈاری لائی

(۴) جنت آہا کال سیر جنتا، وس کت جکت سبائی
سکور شیو پدارت پو، جو تھ شبد کھائی

۱۔ اندریں حی بوج کان ہری۔ ۲۔ پاٹھی پاٹ پدا تھ
۳۔ انسان۔ ۴۔ برگھت تھی تو۔ ۵۔ پت۔ ۶۔ سبیدی۔ ۷۔
وہ۔ ۸۔ مایا کان وچ۔ ۹۔ بی الہ۔ ۱۰۔ ہری کان
۱۱۔ پت۔ ۱۲۔ ڈیان لکائی تو۔ ۱۳۔ پنیہی

هن سلوڪ ۾ گورو مهراج کين چون ٿا ته ”هي ڀائي! اوهين جو پاڻڪي وڏا پگت ڪوٺائي ساري رات نچو ٿپو ٿا ۽ اوهانجا چيلا اوهانجي پٺيان ڳائين ٿا، جنجي ٿال تي اوهين پيرن کي نچايو ٿا ۽ سرن کي ڦيريو ٿا، تنهن مان ڪهڙو ڪارج سڏ ٿيندو؟ اوهانجي پيرن جي مٽي اڏامي اوهانجي منهن ۾ پوي ٿي ۽ لوڪ اوهانجا ڪيل ڏسي کلندا پنهنجن گهرن ۾ وڃن ٿا.“

اهو ٻڌي اُهي چوڻ لڳا ته ”هي سنت جي! هيءَ راس اسان سري ڪرشن مهراج کي خوش ڪرڻ لاءِ وڌي آهي. اوهين ڏاڍن اسانتي ٺٺوليون ٿا ڪريو.“ تنهن تي گورو صاحبن کين چيو ته ”ڀائي! اهو ته رڳو اوهانجو بهانو آهي، پر اوهين جو ظاهري پرير جي مستي ۾ اچي اوڏا ٿا ٿيو ۽ پٺ تي پيا پاڻ پڇاڙيو ۽ پٽوڙيو، سو سڀ اُڏرپورنا لاءِ ڏاڻ ٿا ڪريو. سڄن پگتن جي آڏو روپي رات سڌيو پرير ۾ پئڻ آهي. اُهي سگورن جي سکيا وٺي سڌيو شيوا ۾ مشغول رهن ٿا، جنهن ڪري سائينءَ جي مبر جي نظر مٿن ٿئي ٿي ۽ اُهي ٿري ٻار پون ٿا. هي ڀائي، جي راس ڌارين وانگر جهمڙي ٻائڻ ۾ ڪو ڌرم آهي ته هيٺيون شيون جهڙوڪ چيچڙا، اُٺ ۽ جند وغيره جي سپاويڪ پيا ٿرن، تن به مڪت لهڻي. هن سنسار جا جيو اڳين ڪرمن انوسار پيا آواگون ۾ پئڪن. جي جيو ايشور کي وساري سنساري رس ۽ پوڳه ماڻي ڪهڙن ۾ نه ٿا ماڻن، سي اُٺ ويلي رهندا ويندا، پر جنڪي دروقت سائينءَ جو پڙو آهي، تنڪي نڪو لهر نڪو لوڌو. سي ئي سچا پريري آهن ۽ اُهي ئي پرماتما جي درٻار ۾ مان پائين ٿا.“

سري کورو نالڪ ۽ ڏيو جن جا جيون چوڻو

پنکي پند پيا لئين نه ساه

سوئي چار پوائيتيه جنت

نالڪ پند پيا گھٽ نه آلت

پند ن پند پوائتي سو

پئيئي گھٽ لھي سڀ ڪو

نچ نچ ڇس ڇا پيه سي رو

آڌ نه ڄا پي پند نه هو

نچ ڪڏن من ڪا ڇا

نالڪ چن من پنه پند من ڇا

[سري آسادي وار بوڙي (۵) سلوڪ (۲)]

- ۱- ڦر سون پائيدا . ۲- ساه ڪڏن ڪانوا پيا ڦرلدا وڻ
- ۳- شيخ ، سروي يا جرحي جهن لي چاڙهي گھمراڻون ڏيئي آڳ
- ۴- ڦرائين ٿا . ۵- ڇو . ۶- ڦر بن پائيدا ڏن
- ۷- ليکو يا آلت ڪولهي . ۸- آهو پرمسور ڇوڻ کي ڪو من آڻو
- ۹- آڳن پل ڪو من ڪر
- ۱۰- جي جيرو لچي لچي ڪن پيا ، سي سسار مان وٺندا وڃن
- ۱۱- آهي لچي ۽ ڪڏن سان آڏامي مٿي نه ويدا ۽ لڪي
- ۱۲- لچي ۽ ڪڏن نه من ڇو سياه يا شوق
- ۱۳- سري کورو نالڪ صاحب جن فرمائين ٿا نه جن جي
- ۱۴- سري کورو نالڪ صاحب جن فرمائين ٿا نه جن جي

سري ڪورو ڏاڪ ڏيو جن جا جيون ڇتر

ن تر حال تر حالی توکی بند رابن ۴ متر ۵۰ ستر کرایون .
مردانو دت ہدی عرف کرب لکھو تہ "سوامی، جا
نحب مرضی . جنہن پرتوی کی پوتہ کربو عجیبو،
نکی بلاشکے حالی کریو . "پوہ کو دو جن آبی ۲ پاسی رونا
۴ پوریا بن متر ۵۰ ویا . متر ۵۰ مین گی دو بند رابن ویا،
تری سری کرشن میراج جا کیترا نی سندھ مندر شاہ
ماجن ہی حالت چست تھی آبی جا ماطو عجیب کاظم
کپا تر می کھڑو رتری آبی . پو گن گانہ بین .

ڪنهن جي حالت ڏسي ڏٺي آهي. پر ڪنهن
 ڪا نه هي ڪهڙو ڏٺي آهي. پر ڪنهن
 هڪڙي رات هو بند رهن ۾ ڪنهن نواسين ڪرشن ليل
 ڪئي. ڪو منجهان ڪرشن ٿيو، ڪو ٻارام ۽ ڪنهن ڪو پين
 جا ويس ڌاريا. ساري رات آهي نهچا ٿيا ۽ راکه روپ
 ڪيائون. انهن کي ڏسڻ لاءِ ساري رات ماڻهو جا ڪيا.
 سڄو ماڻهن کين پسا ڏنا ۽ سندن سارام ڪئي. اهو
 حال ڏسي صاحبن کي ويچار ٿيو ته هي لوڪ جي ڪرشن
 مهراج ۽ ڪو پين جا ويس ڌاري پسن جي لاءِ ٿي راس
 ڪن ٿا ۽ انکي ڌرم جو ڪم سمجهن ٿا، سي پاڻکي پاڻ
 ويڻو ڪن ٿا. صاحبن انوقت هيئن واپس اچاري :-

واین چہای تچہن گور

بیر ملائین قیون سر

آفت آفت راوا جهانی ۱۴

ویکی لوکس می کنہر جاہ

هي ڀائي، جي جيو تيرت ٿا ڪن يا تپشائون ٿا ڪن يا
 ديا ڌاري دان ٿا ڪن، تنڪي (درگاهه) تر جيترو مان ملي
 ٿو، پر جي جيو نام سطن ٿا، مڃين ٿا ۽ من ۾ اُن سان پري
 رکن ٿا، سي پنهنجي اندر ۾ پيل تيرت منجهه پاڻڪي ملي
 ڌوئن ٿا يعني اُنهن کي ٻئي تيرت ڪرڻ جي گهرج ڪانهي.
 صاحبن اُنوقت فرمايو ته:-

”تيرت ناول ڄام، تيرت نام هي
 تيرت شبد بيچار، اُنسر گيان هي.“

[ڏناري مهلا پهلا چنت (۱)]

هن چنت ۾ صاحب لوڪن کي اُپديش ڏين ٿا ته
 ”هي ڀائي، ٻاڏين تيرتن تي اشدان ڪرڻ لاءِ ڇوڻا پتڪو؟
 اوهانجي ڀاڻن جي ميل لاءِ جو سڄو تيرت آهي، سو
 آهي اڪال پرڪه جو نالو. هنجي اُپاشا جي شبد جو
 ايڪا گرچت ڪري جو ويچار ڪرڻو آهي، سوئي اوهانجي
 ڀاڻن روپي آندري کي دور ڪري گيان جو پرڪاش اوهانکي
 ڏيندو. سو جيڪڏهن اوهانکي ڀاڻن جو ميل دور ڪرڻ
 جي چاهيا آهي ته انهيءَ سڄي تيرت ۾ دروز اشدان ڪريو.“
 اهو اُپديش ٻڌي ڪيترن ياترين جي اندر مان ڀرم
 ناس ٿي ويو. هو صاحبن جي چرنن تي آچي ڪريا ۽ صاحبن
 جي سنگهه ڪري گهڻو لاپ پراپت ڪيائون.

باب سورھون

بند رابن ۾ ڪرشن ليلا جو ذڪر

صاحبن کي هاڻي خيال ٿيو ته بند رابن ۾ وڃي ڪرشن
 مهراج جا مندر ڏسجن. اهو ويچار ڪري ڀائي مرداني کي

لهندو ته پيٽي ملينتا انهن جي آتما تي چڙهندي. (هو
 اهنڪار ۽ پاڪند جي ملينتا پاڻ سان ڪٿي ويندا ته اسان
 تيرتن جو اشدان ڪيو، تنهنڪري پوڻ آهيون.) جهڙي طرح
 ڪڙي ٽنهيءَ کي ٻاهران تيرتن جي ڄاڻ سان ڪٿي ڏوٽجي
 ته ٻاهران جيڪا ملينتا متس ليکڻ هوندي، سا ضرور اهي
 ويندي، پر انهي اندر ڇا ڪڙڙاڻ جي وڻهه پيٽي آهي،
 سا ٻاهران ڏوٽ ڪري ڪڏهن به دور تي نه سگهندي.
 تهڙي طرح جي پرش آتما ڪري ٻاڻي آهن ۽ انهن جي اندر
 ٻاڻن ۽ وڪارن جو زهر آهي سڀ ڪٿي تيرتن تي وڃي اشدان
 ڪري پنهنجي سرير جي ٻاڻين ملينتا کي دور ڪري
 سگهندا، پر انهنجي آتما شڏ نه ٿيندي. جي پرش اڪال پر که
 جا ٻارا آهن ۽ رهي ر شڏ آهن، سي اشدان ڪرڻ کانسواءِ
 ئي پوڻ آهن، پر جيڪي ردي جا کوٽا آهن سي الھت تيرتن
 جي اشدان ڪندي به چور آهن.

له ڪن کي وڌيڪ اُپديش ڏنائون ته ”هي ٻاڻي،
 جي اودانگي ٻاڻن جي ميل دور ڪرڻي آهي ته آتما
 تيرت ۾ اشدان ڪريو.“ صاحب انوقت جي ٻاڻي اچاري :-

”نيرت تپ ديا دت دان

جيڪو ٻاڻي قل ڪا مان

سطيا منيا من ڪيتا پاو

انتر گيت تيرت ملي ٿاو.“

جا ٻڪ ڪيئن ٿيندجي ٻنيءَ کي پڇهندا، ڇا ٻن سؤ ڪوڏن تي آهي. ”اڄو ٻڌي صاحبن چيو ته ”منهنجا پيارا، ويچار ڪريو ته جيڪڏهن منهنجي ٻنيءَ کي ٻن سؤ ڪوڏن تي پاڻي نه پهچي سگهندو، ته اونداجو ٺُل ڄل ڪيئن اوهان جي پٿرن کي پڇندو، جنهنجي اوهانکي ڪل به ڪاٺي نه ڪيترن ڪروڙين ڪوڏن تي آهي آهن.“

صاحبن جا اهي وچن ٻڌي اُهي لاجواب ٿيا ۽ سندن ڀرم ناس ٿي ويو. پوءِ هو اچي سندن چرڻن تي ڪريا. اتي ڊڪ سياڻي پُرش صاحبن کان پڇيو ته ”سوامي! تيرڻن تي اشدان ڪرڻ ڪري پاپ ناس نه ٿا ٿي سگهن ڇا؟“ اڄو ٻڌي گورو صاحب پُرش پڙهي اچي ڏي سلوڪ اُچارڻ لڳا:-

”ناوِ ڇَلي تيرِ ٿي، مَنِ کوٽِ تَن چورَ

اِڪَ پاڻِ اِهي نائِدا، دَءِ پا چَڙيئَس دورَ

ٻَادرَ ڌوٽي توڙي، اَنڌَرِ وِسَ نِڪورَ

ساڌَ پَلي اَڻا ٿَدا، چورِ سَ چورا چورَ.“

[سوعي کي وار مھلا بهلا سلوڪ (۲) پڙهي (۱۲)]

جن سلوڪ هر صاحب اُپديش ٿا ڌرين ته ”هي پاڻي، جي پُرش تيرڻن تي اشدان ڪرڻ وچن ٿا ۽ اندر ۾ اها آس رکڻ ٿا ته اسانجا ڪيل پاپ ناس ٿيندا، سي پلِيل آهن. ڇاڪاڻ ته جي پُرش مَن جا کوٽا آهن ۽ جندجو انتھ ڪرڻ ٺيڪ نه آهي، تن کي اشدان ڪرڻ مان ايهو ڦل ٿيندو جو اشدان ڪرڻ سان هڪ حصو انهنجي سرير جي مَلينٺائيءَ جو

سري گورو نانک ديو جن جا جيون چتر

رندی طرف چل جا پڪ ڀري پئي ڦرهن ڪيو. تنهن تي
صاحبن ڪيئون کان پهچيو ته ”ڀائي، اوهين جو چل ڇڏا
ڪ ڀري آڀرندي طرف نا لٽا ڪريو، سو ڇو؟ ائين ڪرڻ
ان اودانڪي ڪهڙو باب پراپت ٿيندو؟“

اهو ٻڌي اُهي چوڻ لڳا ته ”سوامي، اودانڪي سڌ نه
هي ته اسين سورج پگهوان ۽ پتر جي سرگر لوڪ ۾ نواس
ڪن ٿا، تنهن ڦرپت ڪرڻ لاءِ ائين ڪريون ٿا.“ گورو
صاحبن ٻيو کائڻ پهچيو ته ”ٻيڙا، اودانڪي پڪ آهي ته
هو چل انهنڪي وڃي پهچندو.“ تنهن تي ائين جواب ڏنو ته
”بيشڪ اهو چل انهنڪي وڃي پهچندو.“

جڏهن صاحبن کي اهو جواب مليو تڏهن اُهندي
طرف ٻڌي گورو ڦاٽڻ منهن ڪري چل جا پڪ ڀري ڏاڍو
لٽا ڪرڻ لڳا. اهو ڏسي ڪيترا ماڻهو صاحبن کي ڇوڪرو
ويڙهي ويا ۽ کائڻ پڇڻ لڳا ته ”سوامي، هي وري ڪهڙو
آيتو رواج ٿا ڄاڻيو؟“ صاحبن جواب ڏنو ته ”ڀائي، اسانڪي
ڪه ٻئي اُهندي طرف ٻن سؤ ڪوهن جي پنڌ تي آهي.
اسين جڏهن نڪتا هئاسون، تڏهن ٻوڪي نڪتا هئاسون
۽ ڪو ماڻهو جڏي ڪونه آيا هئاسون جو هنڪي پاڻي ڏئي.
اها ٻئي ڪه ڌري تي آهي، جنهنڪري منهنجن جو پاڻي نه
انڪي رسي نٿو سگهي. گرمي جي ڪري اها ٻئي سڪندي
وڃي ٿي، تنهنڪري مان چل جا پڪ ڀري وڃان ٿو ته اها
سوڪ کان بچي وڃي.“

اهو ٻڌي سڀ ماڻهو اُهي ڪاڻ ۾ خڪا ڇي ”پٽا
ايترى به سمجه ڪانه ٿي ٿو نه ته اها چل

ڀاڱي ٻچايو ۽ جيڪي ورتمان آهي، سو ناس سمجهڻ لڏا
 ڀيوت مڪي آئند ۾ گذاريو. هريءَ جو ڪيرتن پنهنجي
 رديت ڪريو ۽ گورن جي سکيا سان سڀ کان الڳ رهن
 يعني ڪنهن سان مود نه رکڻ لڏو پنهنجو پنت ڪريو.
 هي پيارا، انيڪ وران آهن، پر جوت جا سڀني ۾ وڌيڪ
 سا سموري ڏکڻي آهي. هي ڀرڻ جو ڳي! اڌ طرح
 اوڀين ڏک ۾ ماتما سان ئي لڏو لڳائي رهو. ”صاحبن جو ڳين
 ڪي پيا به گهڻا شبد سڄي جو ڳر ٻاٻت ٻڌايا، جي ٻڌي آهي
 سمجهڻ لڳا ته هي ساڄو جو ڳي، آڪال پر ڪه جو پيارو آهي.
 پوءِ آهي صاحبن جي چرتن تي ڪري پيا ۽ ڪين پنهنجو
 وڌو ڪري سمجهيائون. اُنهيءَ ڏينهن کانوئي اُنهيءَ جاءِ
 جو نالو گور ڪه مٿي مان ڦيري نانڪ مٿو رکيو ويو، جو آڄ
 تائين پرست آهي.

باب پنڌ رهون

هردوار تي ڪنڀ جي هيلي جو ذڪر

گورو صاحب، ڀائي ڀائي ۽ ڀائي مرداني سميت ڪلهڪيتر
 ۽ ٻين هندن رتن ڪري ۽ لوڪن کي ست نام جو ڄاڻ
 ڇپائي آچي هردوار پهتا، جتي اُنوقت ڪنڀ جو وڏو ميلو
 شروع ٿيو هو. اُتي چئن ئي ورهن ۽ آشرمن جا لکين
 ماڻهو آچي ڪٺا ٿيا هئا ۽ ڀاڻن جي نورتيءَ لاءِ اُشان پٿي
 ڪيائون. انهن جيستو ٿيڪ پنهنجا سرير پٿي صفا ڪيا، پر
 انهنجو اندر ملين هو ۽ سندن من پٿي پٽڪيو. هننجي
 ليڪي ته سرير اوچل ٿيو ته ڌرم ٿي چڪو ۽ ٻي اندروني
 صفائيءَ جو ڪو ضرور ڪونهي. اُشان ڪرڻ کانپوءِ انهن

نشان کي به سريز به ڌارڻ ڪريو ته جيڪر ڪهڙي نه عمدي
 ڳالهه ٿي پوي! پوءِ اوهانجو جس ڳائيندا، تنهنڪري
 اوهين مندرائون پوريو، گودڙي ڇڪيو ۽ دٺ به ڏنڊو ڪٽو
 ته مڪتي مار ڪه دٺ آچيو.

جڏهين صاحبين اها وارڻا ٻڌي، ٽڌهين فرمائڻ لڳا ته
 ”هي نان! اوهين جي جو ڪم جا ٻاهريان ڇهن ٻڌايو ٿا، سي
 ته فقط چڱت کي ڏيکارڻ لاءِ آهن. پر جي اوهانجي مرضي
 دهجي ته اسين اوهانکي سڀجه جو ڪم جا ساڌن ٻڌايون.“
 ائين چئي صاحبين هيءُ شبد اُچارو:-

آسا مڪلا پهلا شبد (۳۷)

(۱) گورو ڪا شبد مني ميه مندر را، ڪشٽا ڪيما دنداؤ

جو ڪجهه ڪري پالڪر مائٽس، سڀجه جو ڪم ٺٽ پاو
 بابا جڳتا جيئس جڳجه جڳجه جو ڪي، پرم ٽنٽ ميه جو ڪن
 آمرت نام فرنگن پائيا، گيان ڪائيا رس پو ڪن
 (اڪرادو)

(۲) شو نڪري ميه آسٽي بئسٽس، ڪلپ تيا ڳي بادن

سينگي شبد سدا ڏن سو هي، اهر نس پوري نادن

(۳) پٽ ويچار گيان مت ڏندا، ورتمان بيوتن

۱- گودڙي، ڪفني. ۲- خزانو. ۳- واد ۽ ڪلپنائون تيا ڳيو.

۴- سوينيڪ. ۵- ڏينهن رات. ۶- پيالو. ۷- جيڪي ورتمان آهي سو
 ناس سمجهڻ، اها اسانجي پيوت آهي.

سری کورو والے دیو جن جا جیون ہر تر

مې پائي او جو شخړه اوږو شراب پيې ټو، سوسناري
 ګامانن ګران کتو ټي سڅو پوښ ټي پوي ټو، منجو پت
 رو ټي ټپالو به پوتو دې ټو، پر اوږو شراب اوږو پوښ پيې
 ټو، چين ټي آکا ټو که پنهنجې ګرېا درشتې ګري ټو.
 ټپنګري چېکې ټن شراب چا پياک آدن، سې او وانجې
 خيس شراب کې چين به ګر ټو.

سڀن کي به نالا سمجهڻ ٿو.

[illegible][illegible]

بابا من مستوارو نام رس پيوئي، سهجہ رنگہ رچہ رحيا
 اہر نس بنی پریر لو لاگي، شبد اناہد گپيا
 (۱ک رہا)

(۲) پور ساچ پيالاسہجي، تسہر پيمائي، جا کمر ندر کري
 امرت کا واپاري هووي، کیا مد چوچي پاؤ ڈري
 (۳) گور کي ساکي امرت ہاٹی، پیوت جي پرواٹ پشیا
 در درس کا پریتہر هووي،
 مکت بکٹنی کری کیا؟

(۴) صفی رتا سد بشر اگي، جوئی جنہ نہ ہاری
 کمر نانک سطح پرتہر جوگی، کیوا امرت ڈاری۔

قات پرچ

ہی جوگی اگیان جو گڑ کریو ۽ وادگورو ۽ جی ڌیان
 روپی ”ڌاوا“ وٹ جا گل کریو ۽ شپ کرٹی جو مصالحتہ
 ۽ چوڌی کریو۔ انہی سامکری کی دیہی جی بنی ۽
 چاڑھی، پریر جی اگڑی ڌیٹی اک رس ورتی جی امرت
 کی پنہنجی ردي روپی برتن ۽ وجھو۔ ہی پیارا رام نام رس
 جو پیالو پی من مستانو ٿئی تو ۽ سہجیئی نام جی رنگہ ۽
 رچی وچی تو۔ دو رات ڌینہن اُن نشی ۽ مست رھی پریر
 سان لنو لائی اناہد شبد ہڌی تو۔

۱۔ پکڑی تو۔ ۲۔ شراب۔ ۳۔ خسیس، گندو۔ ۴۔ قبول پوی تو۔

آسا ۛاڪلا ڀڃلا شبد (۳۸)

(۱) گز گز گمان دین کرد آوی، کر کر طی کس پائیمی
پای بون بریم کا بوچا، ات دس امه چشائیمی

۱- هڪ وڻ حوالو جنهن مان شراب لڪندو آهي. ۲- سُڀ
ڪرڻي. ۳- مصالح ۽ چوڏي. ۴- پٺي. ۵- گهر. ۶- اڳڙي
هو ٻوڙو يا اوج. ۷- آمرص. ۸- چڪاو.

(۴) نانک جيو تما مر رهيتي، ائسا جوگه ڪمائيتي

واڃي ٻاجهه سنگي واڃي، تڻه نريته پد پائيتي

انجن مساه نرنجن رهيتي، جوگه جگت تڻه پائيتي

دن شبد ۾ کورو صاحب جوگين کي اپديش ٿا ڪن

ته گوڙي پهرل، ڏنڊو ڪطط ۽ پيوت لڳائڻ کي جوگه ڪونه

چنبو آهي. اڌ-ڀارح ڪنهنجو چيلو بنجي وار ڪوڙائڻ

ڪري جوگه نه ٿو ٿئي ۽ سنگي وڃائڻ ڪري جوگه هي پراپتي

نه ٿي ٿئي. ساڄه پچه ته جو شخص مايا ۾ اداس رهي ٿو،

سوئي ساڄو جوگي آهي ۽ اڏوئي پرماٿما کي پائي سگهي ٿو.

ٻيو ڪالچين ڪرڻ ڪري جوگي ٿي نه ٿو سگهجي. ساڄو

جوگي اڏو آهي، جو پرماٿما کي سڀ هنڌ پورن ڄاڻي ٿو.

تنهن کانسواءِ جوگي اڏو نه آهي جو گهر ٻار ڇڏي وڃي

مڙهي مساڻو وسائي، جو جو گدڙ به سڌيو مساڻن ۾ رهن ٿا،

پر اڏي جوگي ڪوٺيا نه ٿا وڃن. اڌ-ڀارح ٿيڻ تي وڃي

اشنان ڪرڻ سان به جوگه پراپت نه ٿيندو آهي، ڇو جو

مڃون ۽ ڏيڏر ته سڌيو جل ۾ پيل آهن ۽ تنهنڪري ساڄو

جوگي اڏو آهي جو مايا ۾ نرليپ رهي، ساڄي پرماٿما ۾ لنڊو

لڳائي رهي ٿو.

جيو کي گهرجي ته ستکورو جي اوت وٺي پنهنجا پرم

۽ سنسا نورت ڪري ۽ دن ڇوڪندڙ من کي اسٽر ڪري،

جنهنڪري به رهر آڪار ورقي جي ڌارا جو ام-رت پيئي

۱- پاڻ کي جيئريتي مارجي يعني نرواشنا ٿي رهجي. ۲- وڃائڻ

کانسواءِ ورتي روپي سنگي وڃائجي.

سري کورو ٺاڪ ڏيو جن جا جيون ڇتر

راڳ سوهي مڪلا بهلا گهر (۷) شبد (۸)
ايڪ اولڪار سگور بوساد

(۱) جوڳ نه کٽا جوڳ نه ڦلڊي، جوڳ نه پسر ڇرائيئي
جوڳ نه منڊي مونڊ منڊائيئي، جوڳ نه سنگي وائيئي
انجن مام نونجن رهيني، جوڳ جگت او پائيئي

کائي جوڳ نه هوني
ايڪ درشت ڪر سمر ڇائي، جوڳ ڪهيئي سوئي
(۱ڪ رها)

(۲) جوڳ نه پامر مڙي منڙي، جوڳ نه ٽاري لائيئي
جوڳ نه ديس دستر پويئي، جوڳ نه ڦيرت لائيئي
انجن مام نونجن رهيني، جوڳ جگت او پائيئي
(۳) سگور پيئي ٿا سها ٽوئي، ڏاوت وڃ رڌائيئي

نجهو چوري سڄه ڏن اکي، گهرهي پرڇا پائيئي
انجن مام نونجن رهيني، جوڳ جگت او پائيئي

- ۱- ڪشي يا گودڙي. ۲- ڏندو. ۳- ڌوڙ. ۴- مڊرائو.
- ۵- وارن ڪوڙائڻ سا. ۶- ناد يا سارو خائڻ سان. ۷- سمر.
- ۸- پوتر. ۹- جوڳ عورسو. ۱۰- ڳالهين سان. ۱۱- برابر. ۱۲-
- ڪري وڃڻ. ۱۳- پٽڻ سان. ۱۴- سسو. ۱۵- ڊوڪڌڙ.
- ۱۶- روڪي وڪي. ۱۷- اڪڙس امرو نام جي ڌارا وڃڻ.
- ۱۸- چور مڙي. ۱۹- نچو.

سري کورو ٺاٺڪ ڏيو جن جا جيون ڇوڙو

ڪرڻ لڳو ته ”خاوند! منهنجي لاءِ دعا ڪهرو ته منهنجا
خام معافي ٿين.“ کورو صاحبن کي مٿس ڦياس ڀيو ۽
بفڪان پڇيائون ته ”شيخه، ٻڌاء ته تو کيترا خون ڪيا
آهن.“ صاحبن تنهن کالڀوءِ کيس چيو ته ”اسانکي اهو
مال ڏن ڏيکارو، جو تو انهن کان ٿريو آهي.“ هن سمورو
مال هلي ڏيکاريو، بلڪ خونين جا ڍڏا به ستڪورن کي
ڏيکارڻائين. ستڪورن کيس حڪم ڪيو ته سمورو مال
غريبن ۾ ورهائي ڏي. شيخه سڄي ستڪورن جو حڪم مڃيو
۽ انهيءَ ڏينهن کان وٺي ستڪورن جو داس ٿي ويو. جنهن
عدت اها گفتگوءَ صاحبن ۽ شيخه سڄي جي وچ ۾ ٿي، تنهن
عدت سڪن جو پهريون ڪردارو اڏايو ويو.

باب چوڏهون

نانڪ هتي جو ذڪر

کورو صاحب اڌ طرح سُر ڪندا ڪندا ”گوروکي مٽي“
ٺالي آستان تي آچي پهتا، جتي ڪها جيڪي رهندا هئا ۽ جتي
گوروکي ذات جي گادي هئي. انهيءَ جڳهه جي پادشاهن، جو پهريو جو
وڻ هو، تنهن هيٺ صاحب وڃي ويٺا. جڏهين جو کين صاحبو
کي ڦٽو ته کين پتو ڪونه ٿيو ته هي ڪهڙي ورڻ ۽ آشر
جا آهن. انهن وڃي ستڪورن کان پڇيو ته ”سوامي! اوهان
جو نالو ڇا آهي؟“ صاحبن کين جواب ڏنو ته ”هي سيد،
منهنجو نالو ٺاٺڪ ٺوٽڪاري آهي.“ اهو ٻڌي جيڪي سمجه

ٻڪر پکي ۽ وانگر جن کي اڇا ڪپڙا آهن ۽ تيرن تي رهن ٿا،
۽ جيون کي گهٽي گهٽي کائين ٿا، اڏڻ کي پوتر چوڻ ۾ نه
ايندو. سريروپي سمل وٺ کي طوطا (جيو) ڏسي پلجن ٿا،
پر اُنجا ٿل ۽ ٿل ڪر نه ٿا آهن. اُهي سمل وٺ وارا اوگڻ
منهنجي ڌن ۾ آهن (يعني اسين جيو ظاهري ڇڱا ڏسڻ ۾
آيون ٿا، پر اسانجو اندر ڪارو آهي). هن اڳيائي جيو پاپن
روپي بار پنهنجي سري تي کنيو آهي، پر جبر جو رستو تمام
ڏکيو آهي. ظاهري اکين سان مان پر ماتما کي ڏسڻ چاهيان
ٿو، پر آءٌ اُنکي لهي نه ٿو سگهان، ڇو جو گيان روپي اکيون
نه آڻن. تنهنڪري آءٌ ڪهڙي طرح انهيءَ واٽ کان ڇڙهي پار
پوان؟ سچي دل سان ڇاڪري ۽ ڇڱائي ڪر. ٻيون
سياڻيون ڪهڙي ڪم جون آهن؟ هي پائي، تون پر ماتما
جو نام ياد ڪر، جنهنڪري تون ٻڌل ۾ چٽي ويندين.

شيخه سچڻ هي شبد ٻڌي سهي ڪيو ته صاحب
منهنجو حال ڄاڻي هي شبد اُچارو آهي. هن صاف ڏٺو ته
ظاهري گورو صاحب سڀ اوگڻ پاڻ سان لڳائين ٿا، پر هرڪ
اوگڻ مون سان ئي ٿو لڳي آهي. ائين سمجهي هئو ڏاڍو
پشيمان ٿيو ۽ پنهنجن ڪرتوتن تي زار زار رڻڻ لڳو. هئو
ستگورن جي چرنن تي ڪري پيو ۽ پنهنجا گناهه ۽ آپڙا
بخشائڻ لڳو. گورو صاحب فرمايو ته ”هي شيخه سچڻ!
ڏٺي جي درٻار ۾ پر ماتما جي ڪرپا هن طرح هٿ ڪري
سگهي آهي:-

(۱) سچي طرح سان گناهه باسڻ ۽ (۲) ڪيل گناهن
جو عيوض ڏيڻ.“ تنهن تي شيخه سچڻ هٿ جوڙي ويندي

سري کورو دانک ديؤ جن جا جيون چرتو

(۵) انک لپ پاور آڏائ، توڙنگر وات بهت
اکي لوڙي زالهان، هته چوڙنگيا ڪت
(۶) چاڪرئا چيڪائيا، آڏو سڀاڻي ڪت
دانک نام سمال تون، ٻڌا چتهر جت.

ٿاڌري طرح ڪنجهو ڌاتو صاف ۽ چاڪي ڏار ڏوندو آهي،
پر آڏو ڪنجهو گهٽ يا مٿس سان مس جهڙو ڪارو ڌسڻ ۾
ايندو آهي. جيڪڏهن سڙ پيرا الڪي ڪشي ڏوٿيو ته به
ني ڪارڻ نه ويندي. (ٿوڙي طرح ٿاڌري تون پا ڪندو
رين ٿو ٻو ڏرو ڪوت اٿئي). سڄا ٻچا سڄي آهي آهن
مون هاندڙ سان ڪڍ هان ۽ جتي ليو گهڙن، ڪتي ڪڙا
ٿوڙي ۾ آهن. (يعني سهائت ڪن. آڏو سڄي ٿوڌري
ٿو نام آهي).

ڪوٺيون، هڙيون ۽ محلات جنجا پاسا چٽيل هجن
پر آڏو پا سڪا هجن يعني ڪارو هجن ته آهي ڏوٿي به
ڪين به ڪر نه ايندا. (ٿوڙي طرح جن جيون ۾ ڪو ڪڙو
ٿي، سي سڪا آهن، انهن مان ڪو ڪارج نه سوند.

۱. ٻڌن وڃي نوجو. ۲. عمل جي وات يعني هر دور
ڪل ڌسو. ۳. ٿوڙي اکين سان برمانا کي ڌسڻ بڻا.
۴. چڪي ٿي ٿو سڪيان. ۵. ٿيڪري آءُ ڪوڙي طرح
۶. ٿوڙي؟ ۷. ٻڌا ڪو. ۸. چيڪري تون

ڌوٽيا جوڻ نه اُٿري، جي سٺ ڌووان ٿي

* سڄڻ سڀني ٺال، مٺي چلدي ٺال ڇلن

ڇٽي ليکيا منگيئي، ٿڌي ڪڙي دهن (۱ڪ راءِ)

(۲) ڪوئي منڊپ ماڙي ٺا، پاسهر ڇٽو ٺا

ڏيئا ڪير نه آوني، وڇڻ سڪيئا دا

(۳) بگا بگي ڪڙي، تيرت منڇر دهن

گهٽ گهٽ چيئا ڪاڙهي، بگي ناڪيئن

(۴) سمن رڱ سرور مٺي، منڇن ڏيڪر ڀلن

سي ٺال ڪير نه آوني، تي گڙ مٺي ٿن دهن

- ۱- ڪارڻ. ۲- سوين پيرا. ۳- سڄڻ، دوست، مٿر. ۴- مون
 هلندڙ سان گڏ هلن. ۵- گهرن ٿا. ۶- اُتي ڪڙا ٿي ڏسڻ ۾ اچن ٿا
 يعني سھائتا ڪن ٿا. ۷- ڪوٺيون. ۸- محلات. ۹- ماڙيون.
 ۱۰- پاسا. ۱۱- چٽيل. ۱۲- ڊھڻ بعد. ۱۳- سڪڻا. ۱۴- ٻگھ پکي.
 ۱۵- اڃا ڪپڙا. ۱۶- گهٽي گهٽي. ۱۷- اڃا، اوچل، پوتر.
 ۱۸- سمن ورڻ. ۱۹- طوطا. ۲۰- اُهي اوڳڻ منهنجي تن ۾ آهن.
 * نوٽ:- هي ٻه ستون ٻڌي شيخ سڄڻ سمجهيو ته صاحب
 چون ٿا ته ”هي شيخ سڄڻ! اُهي ئي ڪم نيڪ آهن جي نوسان
 گڏ هلن ۽ جتي درٻار ۾ توکان ليڪو گهرن، تي تنهنجي سھائتا
 ڪن.“ سڄڻ لفظ جون ٻه معنائون ٿي سگھن ٿيون: (۱) دوست
 (۲) هي شيخ سڄڻ.

لاء مسیت . دو ہادران ڈینہن جو پنہنجن مزمائن کی ہلکل
سُکی رکندو ہو، پر جڈھین رات ٹیندی ھئی، تڈھین
کین چوندو ہو تہ وچي سمہو . دو ہلکل مضبوط ۽ جانڈو مڑس
ہو . رات جو ھنکي مارې کاپي تي کُٽي وچي ھک
اونڈاھي کومہر ٿتو کري ايندو ہو ۽ سندن مال ملکيت
قبضي ۾ ڪندو ہو . پتي ٿينہن صبح جولف ۽ تسبيحہ (مالہا)
کُٽي کھر کان ہادر نڪرندو ہو ۽ ھڪ ٿلہي تي خاليچو وڇائي
ويهي بلند آواز سان بندکي ڪندو ہو ۽ غريبن کي خيريات
ٿيندو ہو . ماڻھن جي ليکي تہ شيخہ سڄڻ ھڪ پھل
فگھر آھي . جڈھين کورو جن، پائي مردانو ۽ پائي ہالو آئي
آيا، ٿڌھين صاحبن جو چندرما روپي سندر روپ ٿسي
سمجھائين تہ هي ٿلہي ٻرڻ آھن ۽ ھنن وٽان چڱا ٿو ڪر
ھت ايندا . جڈھين رات ئي ٿڌھين صاحبن جي سمھڻ
جي جاء ماڙي تي ڪيائين ۽ پائي مرداني ۽ پائي جي ھيٺ .
پوء تہ پائي مرداني ۽ پائي ہالي جا ڪن کائي ويو تہ ھلي
سويل ئي آرامي ٿيو . صاحبن کيس چيو تہ آبا تڪڙا چا چي
لائي آھئي؟ اسين پنھنجي پھل تي پاڻي سمھنداسون .
صاحبن پوء پائي مرداني کي چيو تہ رباب وچاء ۽ ہاڻ ھنہون
شہد اچار يائون تہ

راڳ سوھي مھلا ٻھلا گھور (۶) شہد (۳)

ايڪ اولڪار ستگور رساد

(۱) اوڄل ڪٽيا چڙڪڙا، کھوٽر ڪاڙي مس

ويو وڌندو، جنهنڪري هو گهڻو آه ب رکندا هون. هڪ
ڏينهن راءِ بلار صاحبن کي هٿ جوڙي وينتي ڪئي ته
”سوامي، مون کي آتم سروي جو گمان ڏيو.“ ستگورن پنهنجي
پرستم کي آتم سروي جو اُپديش ڏيئي نبال ڪيو. پوءِ
سڪن جا ساگر ستگورو گهر موٽي آيا.

صاحبن تلاموذيءَ ۾ ڪجهه وقت گذاري، هڪ ڏينهن
راءِ بلار کي چيو ته ”هاڻي اسان کي رخصت ڏيو ته اسين ٻئي
طرف وڃون.“ اهو ٻڌي راءِ کين چيو ته ”مون تي ڪا فرمائش
رکي وڃو ته چڱو.“ تنهن تي صاحبن هن طرح فرمايو:—

”هڪ فرمائش آڪيڻي، جو مٺي سائي

جتي زور نه چاهي، ڪر جوڙ ڏيائي.“

هن ۾ گورو صاحب راءِ کي اُپديش ڏين ٿا ته ”هي راءِ جي،
منهنجي هڪ فرمائش آهي سا مهرباني ڪري مڃو. اها هيءَ
آهي ته جنهن پرميشور وقت اسانجو زور ٿو هلي سگهي، ان
وقت هٿ جوڙي آراڌنا ڪرڻ چڱائي.“ اهو اُپديش ڏيئي
صاحب اُڏان روڏا ٿيا ۽ وري وڃي پنهنجي جاءِ تي ويٺا.
پوءِ صاحب ماءُ پيءُ کان موڪلائي، ڀائي ڀالو ۽ ڀائي مردانو
ڀاڻ سان ڪري رتن ڪرڻ نڪتا.

باب تيرهون

شيخ سچڻ جو پرسنگم

گورو صاحب، ڀائي مردانو ۽ ڀائي ڀالو رتن ڪندا ۽ ڪوڙ
جو جس لوڪن کي سڏائيندا هڪ ٺڪر جي گهر آيا، جنهنجو
نالو هو شيخ سچڻ. هن هندن لاءِ مندر ٺهرايو هو ۽ مسلمانن

ٿو وڃي. جڏهن اوهانجي مرضي هجي تڏهن ڪريو. راءِ بلار
ويچار ڪيو ته پهريائين پرساد جو بندوبست ڪرڻ گهرجي.
تنهنڪري هڪ نوڪر کي حڪم ڪيائين ته رسوئي ڪرڻ
واري برهمڻ کي سڏي آڻ. رسويو آچي حاضر ٿيو، جنهنکي
راءِ بلار چيو ته ”مونکي آڄ خدا جو پيارو ماري ويو آهي، سو
تون بلڪل عموڊا پوڄن تيار ڪري مونکي اطلاع ڏي ۽
پٺ هڪ ڪورو دلو پاڻي ۽ جو پرائي رکجھ.“ چالاڪ برهمڻ
جلد بلڪل سٺا پوڄن تيار ڪري راءِ بلار کي خبر ڏني.
پوءِ راءِ بلار ستگورن کي سڃاڻي واري پنهنجن هٿن سان
سندن چوڻ ڏوئي کين پاڪ شالا (پنڊاري) ۾ وٺي ويو، جتي
برهمڻ کي ٽاڪيد ڪيائين ته ”پرساد جدا جدا پاڻن ۾ پائي
آڇ. جڏهين سوامي پوڄن کائي پرسن ٿيندا، تڏهين مان
پنهنجو جنم سڦلو ڄاڻندس.“ صاحبن راڳ مارو ۽ فرمايو ته:-

”سٺا مرم، سلوٽان سناجر، کٽا کٽا ڌيان
اٿسا پوڄن جو جن آڇوئي، سو مانڻش پرتان.“

يعني ماڻهن ۾ اڏو ماڻهو مشهور آهي جو مرم روپي منو،
سناجر روپي سلوٽو ۽ ڪڙي ڌيان روپي کٽو پوڄن کائي ٿو.
تڏهين راءِ بلار چيو ته ”سوامي! اوهين ڪرن ڪراون
هار آديو ۽ اڏا ڳالهه به اوهانجي هٿ ۾ آهي ته جنهنکي بخشش
ڪريو سو ست نام جو جاپ چئي آئند پراپت ڪري ٿو.“
ايتري ۾ برهمڻ عموڊا پوڄن کڻي آيو ۽ صاحب ست نام چئي
کاڌل ليڳا. جڏهن صاحبن گرهه پئي کنيو، تڏهن تڏهن
راءِ بلار کي آئند پئي آيو. جڏهين پرساد کائي اُٿيا، تڏهين

سري گورو نالڪ ديو جن جا جيون چرتو

لکيو ته ”سري نالڪ ديو! تو تهر ڪيو، جو مون جيئري
ماري ڇڏي ۽. مولڪي تو سان ملڻ جي پاهندا هي؟
اندر جي اڪير مير ته توکي گهرائي تنهنجا ڇوڻ ڇهندس،
تو ته اٿاندو بيرون هتي مولڪي کنگار ڪيو. ڇاڻي ته
مولڪي ڪو اهو ڪو نه ٿو سڃڻي، جنهن ڪري مان اهو ڪند
ڀاڻ ٿان دفع ڪريان.“ ستگردن راه ٻار کي فرمايو ته ”پيارا
اوهين ڪو خيال نه ڪريو، ڪڙو ته اوهين مولڪان وڌا
آهيو ۽ آهيو ته اوهين پريهي آهيو، تنهنڪري مولڪي ۽ ديو
پنهنجو داس ڪري سمجهيو.“

راه ٻار هتي هتي نهر ٿا سڻ وڃي ڪو به لکيو ته
”هي خدا جا پورا هي ٻولي! تون سڀني شاهن جو شاه آهين.
تون هي پورو ۽ مهوران ۽ سڀ ڪجهه ڏاڍو آهين. مهور
ڪري منهنجا ڪند بخشي مولڪي هن جهان جي جنگال
کان ڇڏا.“ اهو پلوج جن جن راه ليڙاري هتي ڪئي،
تنن تنن موه جو اندرو هن جي اندر مان ڪهڙو هتي وڃي
ليٽ ستگردن لڙاڻن جا ملڻ راه ٻار کي ڇوڻ لکيا ته ”پيارا،
اوهان کي اول کان ڇڏي ۽ اوهان پنهنجو آهي ۽ آخوت ۽ به
اوهين سڪ ٿيندا.“ راه ٻار چيو ”منهنجا پيارا، منهنجو
ڇت ٿڌين نرسن ٿيندو، ڇڏين اوهين ڪرڻا ڪري
مولڪي پنهنجا قدم ڇوڻ ٿيندا. ٻيو مان ڇاڻي وڌا ڪ
سمجهندس ۽ نتايق هڪٻئي جي جنگال کان ڇڏي آزاد
حاصل ڪندس.“

انوقت ستگردن پنهنجي پريهي کي ٻيهر ويا
تس فرمايو ته ”راه صاحب! اوهانجو ڇوڻ مولڪان مورا

منهنجي سچو ڪٽنب اهو آهي جنهن سان مان دردم آندو ۽
گذاريان ٿو. منهنجي خاوند ڪ آڪال پورڪر آهي، جنهن
منهنجي ڪهاڻي ڳوٺو آهي. هنڪي ڇڏي جيڪو ٻين کي
لڳي ٿو، سو دڪ پراپت ڪري ٿو.

ائين چئي سگورو صبر ۾ رهيا. پاڻي لعلو ۽ پنهنجي
پاء پاڻي ڪالو ڪي پاسيرو ٿي چيو ته ”نانڪ اسانجي
سمجھيائڻ جو نه آهي، تنهنڪري صلاح ڀري ڳالهه آهي ته
هنڪي راءِ بلار وٽ وٺي هائجي ته من ڏو سمجھائيس.“ پوءِ
صاحبن کي راءِ بلار وٽ هائڻ لاءِ چيائون. اهو ٻڌي صاحب
ڪدم تيار ٿيا ۽ سڀني سنهنڌين سان گڏ جي راءِ بلار ڏانهن
ويا. واٽ تي ڪئين ماڻهو کين مليا، جي کين پهرين
پيا ۽ ساڻن گڏ جي هليا.

راءِ بلار، جو صاحبن جي درس لاءِ آڻ ٿي پيو
سڪندو هو، تنهنڪي خبر پئي ته صاحب مون وٽ
آچن ٿا، سو دڪ ماڻهو پيشوا موڪليائين ته جلد وڃي گورو جن
کي مون وٽ وٺي آچو. صاحبن جي ڪٽنب جا ماڻهو ۽
ٻيا رهواسي صاحبن سان گڏ راءِ بلار وٽ آيا. جنهن وقت
صاحب راءِ بلار جي ڪمري ۾ ٿي ڳوٺيا، تنهن وقت راءِ بلار،
جيتوڻيڪ هيٺائي ڪري اٿڻ چيو نه هو، تڏهين به
گورو جن کي مان ڦيٽ لاءِ آڻي ڪڍو ٿيو ۽ ٻه چار قدم ويجهو
آيو، پر صاحبن کيس اچڻ کان روڪيو. جڏهن گورو صاحب
ويجهو ٿيا، تنهن راءِ بلار کين پير سان پاڪر پاتو ۽ زار زار
آڪين مان ڳوٺ هاڳاڙيائين. صاحبن ڪجهه وقت کانپوءِ راءِ بلار
جي پيرن تي ٻشي هٿ رکيا، جا ڳالهه راءِ بلار کي نه وڻي ۽

سري ڪورو ڏانڪ ڊيو جن جا جيون ڇرڻ

و، پر هنجو چوڻ ۾ آڻائون نه ٿيو. صاحبن پنهنجي ڇاڇي
۾ هيٺيون شهد ٻڌايو، جو جدمر ساڳي ۾ لکيل آهي.
ڏسو ڀائي ڏسندڙ ڪيائي ۽ جي جدمر ساڳي.]

(۱) ڪها هماري ماڻا ڪهڻي، سنڌو ڪهڻا پتا
ست همارا ڇاڇا ڪهڻي، جن سنگه منوڻا چتا
سڻ لعلو ڪڍ اٿسا

سکلي اوڻ ڪهڻن ڪي ٻنڌي، سو ڪڍ ڪهڻي ڪها
(اڪ ردا)

(۲) ڀاءو ڀائي سنگه هماري، پري پري سو ساڇا

ڏي هماري ڏيرج بني، اٿس سنگه ڌم راجا

(۳) سات هماري سنگه سهيلي، مت هماري ڇيالي

اڏو ڪٽنب همارا ڪهڻي، اٿس ساڻس سنگه ڪيلي

(۴) ايڪ اوڻڪار همارا ڇاڻو، جت ڌم ڀنت ڀنڀي

اڪو تيا ڪه اوڻڪو لاکي، ڏانڪ سو ڏک ڀائي.

تان پوڄ

”هي پيارا ڇاڇا، منهنجي ماڻا ڪها آهي ۽ منهنجو
پتا سنڌو ڪهڻي. ست تي ڏاڏو رڳو منهنجو ڇاڇو آهي،
انهن ڪڍن ڪري مون پنهنجو من جيتو آهي. ڀائي لعلو،
سچا ڪڍ ته اهي چنجن، پر سنڌو ڇاڇو ڪٽنب جي
ڀنڌن ۾ ٻڌا پيا آهن. پکڙي ڪڍ منهنجو ڀاءو آهي ۽ پري
منهنجو سچو پٽ آهي. ڏيرج منهنجي ڏي آهي“

سکر سان گذار. پيارا، تون سڀني تي حڪم ڪندو ره ۽
 سکر سان ننڊون ويهي ڪر. توکي ڪنهن جو ڏيڻو وٺڻو
 ڪونه ٿيندو ۽ تون گهر ۾ بادشاه وانگر آڏول ٿي رهندين.
 اهو ٻڌي صاحبن پٽا کي چيو ته منهنجو گهر ۽ ڪٽنب
 ڪهڙو آهي، سو آچو ته اوهانکي ٻڌايان. ائين چئي شبد جو
 چوٿون ٻڌ اُچار يائون :-

(۴) گهر مندر خوشي نام ڪي، ندر تيري ڀروار

حڪم سوئي ٿڌ پاوسي، حور آڪڻ ٻهٽ آڀار

نانک سچا پاتشاه، پوچر نه ڪري بيچار

بابا حور سڻڻا، خوشي خوار

جت سڀي تن پيوڙيئي، من مڀر چاهي وڪار (اڪ رها)

هن شبد ۾ صاحب چون ٿا ته ”هي پٽا، منهنجو گهر
 ۽ مندر آهي ڪرتار جي نام جو آئند وٺڻ ۽ منجهي ڪرڻا درشتي
 منهنجو ڪٽنب آهي. منهنجو حڪم نه ٿو هلي، پر حڪم
 اهوئي چڱو آهي جو آڪال پرڪه کي وٺي ٿو، پر اهو ڪٽنب
 مشڪل آهي. اهڙو اوچو ۽ وڏو حڪم ئي سچو پاتشاه آهي،
 جو ڪنهن کان پڇي بخشش نه ٿو ڪري. بابا، اودين جو
 چئو ٿا ته مان گهر ۾ ويهي ننڊ ڪريان، سو ننڊ مان تن کي
 پيوڙا ٿئي ٿي ۽ من ۾ وڪار جا گڻ ٿا.“

پاڻي ڪالو صاحبن کي ٻيون به ڪئين لالچون
 ڏنيون، پر وريو ڪي به ڪين، جنهنڪري صبر ڪري
 ويهي رهيو. پوءِ پاڻي لعلو، صاحبن جو چاچو کين سمجهائڻ

(۳) کھوڙي پاڳر سڻي ساخت، ڀڄهڻ ٿيري وات

ٽرڪش ٿير ڪمان سانگه، ٿيغ بند ڪڍ ذات

واڃا نيزا پٽ سڻه پرگت، ڪرم ٿيرا ميري ذات

بابا دور ڇوڙا خوشي خوار

ڇٽ ڇڙي ٿي ٽن ٻيڙي، من ميه ڇاهه وڪار

(۱ڪ رها)

هن شهداد صاحب پتا کي اُپديش ٿا ڪن ته پرماتما
جي ڀڳتيءَ روپي وات جي سمجھ رکڻ گویا سونيءَ زين
سان سنجيڻ کھوڙي جي سواري آهي. اهڙي طرح ٿيون جي
بڻي، ڪمان، ٻرڇي ۽ تار جي ميان منهنجي واسطي شپ
ڪڍڻ جو ڌارڻ آهي. عزت سان پرماتما جي درٻار ۾ پرگت
ٿيڻ گویا منهنجي لاءِ باڃا ۽ نيزا پاڻسان ڪڍڻ آهي ۽ پرماتما
جي ڪرپا منهنجي لاءِ اُتم ذات آهي. بابا، هي سواريءَ
مان مزدور آهي سواريءَ مان مرڻو ٿي
۾ ٻيڙا ٿي ٿي ۽ من ۾ وڪار ڇاڳن ٿا.

صاحبن جو اهو جواب ٻڌي ڀائي ڪالڙ وري چوڻ لڳو
ته ”پيارا نانڪ، ڇڏو جيڪڏهن ٽينهنجي مرضي تاري
کھوڙن تي ڇڏڻ، سڻ ڀوڄڻ کائڻ ۽ عمدن ڪڍڻ پهرڻ
جي نه آهي، ته ڀلا ائين ڪر جو ڪهر ۾ ڪتب سان رهي

۱- زين. ۲- زين سان ڇڙيل. ۳- ٻي. ۴- ٿڙجي. ۵- تار

هي ويهڻ هي ميان. ۶- ڊوڪڻ، ٻيان ٻوڙ، ڪرڻ ڪرڻ.

۷- يالا. ۸- بخشش.

سکر سان گذار. پيارا، تون سڀني تي حڪم ڪندو ره ۽
 سکر سان نندون ويهي ڪر. توکي ڪنهن جو ڏيڻو وٺڻو
 ڪونه ٿيندو ۽ تون گهر ۾ بادشاه وانگر آڏول ٿي رهندين.
 اهو ٻڌي صاحبن پتا کي چيو ته منهنجو گهر ۽ ڪٽنب
 ڪهڙو آهي، سو آڇو ته اوهان کي ٻڌايان. ائين چئي شهد جو
 چوٿون ٻڌ اُچار يائون :-

(۴) گهر مندر خوشي نام ڪي، ندر ٿيري پروار

حڪم سوئي ٿڌ پايوسي، حور آڪرل ٻهٺ آٻار

نازڪ سڄا پاتشاه، پوڄ نه ڪري بيچار

بابا دور سڻا، خوشي خوار

جت سڀي تن پيڙهي، من مڻ ڇاهي وڪار (اڪ رها)

هن شبد ۾ صاحب چون ٿا ته ”هي پتا، منهنجو گهر
 ۽ مندر آهي ڪرتار جي نام جو آئند وٺڻ ۽ دناجي ڪرڻا درشتي
 منهنجو ڪٽنب آهي. منهنجو حڪم نه ٿو هلي، پر حڪم
 اُڏوئي ڇڏو آهي جو آڪال پرڪه کي وٺي ٿو، پر اُڏو ڪٽنب
 مشڪل آهي. اهڙو اوڇو ۽ وڏو حڪم ئي سڄو پاتشاه آهي،
 جو ڪنهن کان پڇي بخشش نه ٿو ڪري. بابا، اوهين جو
 چئو ٿا ته مان گهر ۾ ويهي نند ڪريان، سو نند مان تن کي
 پيڙا ٿئي ٿي ۽ من ۾ وڪار جا گڻ ٿا.“

پاڻي ڪالو صاحبن کي ٻيون به ڪئين لالچون
 ڏنيون، پر وريو ڪي به ڪين، جنهنڪري صبر ڪري
 ويهي رهيو. پوءِ پاڻي لعلو، صاحبن جو ڇاڇو ڪين سمجھائڻ

سري ڪورو ٺاڪ ڏيو جن جا جيون ڇڏو

(۳) ڪهوڙي پاڻو سڻي ساخت، ڏوڃو ٿيڙي وات
ترڪش ٿيڙ ڪمان سانگه، قينغ بند ڪرڻ ذات^۱
واڃا ٿيڙا پٽ سڻه پوکت، ڪرم ٿيڙا ميري ذات
ڀاڙا مور ڇڙا خوشي خوار
جٽ ڇڙيڻي ڌن پيڙيڻي، من مٺي ڇانڀي وڪار
(۱ڪ رڌاو)

من شبد ۾ صاحب پتا ڪي اُڀديش ٿا ڪن ته پرماتما
هي پڪيڻي روپي وات جي سمجهه رکڻ ڪوڀا سوليءَ زين
سان سمجهيل ڪهوڙي جي سواري آهي. اندر بطوح ٿيڙن جي
بڻي، ڪمان، ٻريءَ ۽ قرار جي مياڻ منهنجي واسطي شب
ڪڍڻ جو ڌارڻ آهي. عزت سان پرماتما جي درٻار ۾ پرکيت
ٿيڻ ڪوڀا منهنجي لاءِ ڀاڄا ۽ ٺيڙا پاڻسان ڪڍڻ آهي ۽ پرماتما
جي ڪرڻا منهنجي لاءِ آڻڻ ذات آهي. ڀاڄا، هي سواري
مان مڙو آڻڻ خوري آهي، جنهن سواريءَ مان مرڻو ٿي
۾ پيڙا ٿئي ٿي ۽ من ۾ وڪار ڄاڳن ٿا.

صاحبن جو اهو جواب ٻڌي پاڻي ڪالو وري ڇوڻ ٿي
ته ”پيارا ٺاڪ، ڇڏو هيڪڙهين تنهنجي مرندي تيار
ڪهوڙن تي ڇوڻ، سڻن پوڄن ڪاڻڻ ۽ عمدن ڪهڙن
جي نه آهي، ته پلا ائين ڪر جو ڪهر ۾ ڪٽنب سان
۱- زين. ۲- زين سان ڇڙيل. ۳- شي. ۴- ٿڙجي.
مٺي وڻهڻ جي مياڻ. ۶- ڏوڪڻ، پٺيان ٻوڻ، ڪوهڻ.
پالا. ۸- بخشش.

سکر سان گذار. پيارا، تون سڀني تي حڪم ڪندو ره ۽
سکر سان نندون ويهي ڪر. توکي ڪنهن جو ڏيڻو وٺڻو
ڪونه ٿيندو ۽ تون گهر ۾ بادشاه وانگر آڏول ٿي رهندين.
اڏو ٻڌي صاحبڻ پتا کي چيو ته منهنجو گهر ۽ ڪتنب
ڪهڙو آهي، سو آڇو ته اوهانکي ٻڌايان. ائين چئي شبد جو
چوٿون ڀڄ اچار يائون :-

(۴) گهر مندر خوشي نام ڪي، ندر تيري پروار

حڪم سوئي ٿي پاوسي، دور آڪرڻ پھت آڀار

نانڪ سچا پاتشاه، پوچھ نه ڪري بيچار

بابا دور سڻا، خوشي خوار

جيت ستي ٿن پيڙيشي، من ميه چلهر وڪار (اڪ رها)

من شبد ۾ صاحب چون ٿا ته ”هي پتا، منهنجو گهر
۽ مندر آهي ڪرتار جي نام جو آندو وٺڻ ۽ هنجي ڪرپا درشتي
منهنجو ڪتنب آهي. منهنجو حڪم نه ٿو ڏاي، پر حڪم
اڏوئي چڱو آهي جو اڪال پرڪر کي وٺي ٿو، پر اڏو ڪٽڻ
مشڪل آهي. اڏو اوچو ۽ وڏو حڪم ٿي سچو پاتشاه آهي،
جو ڪنهن کان پڇي بخشش نه ٿو ڪري. بابا، اوهين جو
چئو ٿا ته مان گهر ۾ ويهي نند ڪريان، سو نند مان ٿن کي
پيڙا ٿئي ٿي ۽ من ۾ وڪار جا گن ٿا.“

پاڻي ڪالو صاحبڻ کي هيون به ڪئين لالچون
ڏنيون، پر وريو ڪي به ڪين، جنهنڪري صبر ڪري
ويهي رهيو. پوء پاڻي لعلو، صاحبڻ جو چاچو کين سمجهائڻ

(۳) کھوڙي پاڻو سڻي ساخت، ڀوجھڻ تيروي وات

ترڪش تيرو ڪمان سانگه، تيغ بند ڪڍ ذات

واڃا ٻيا ڀت سڻ ڀرگت، ڪرم تيرو ميري ذات

ڀاڻا ڀور ڇوڙا خوشي خوار

جت ڇڙيئي قن پيڙيئي، من مڻي ڇاهي وڪار

(۱ڪ واه)

هن شهداد صاحب پتا کي اُپديش ڏا ڪن ته پرماتما جي پڪي روپي وات جي سمجهه رکڻ کويا سوني زين سان سنجهيل کھوڙي جي سواري آهي. اڏي طرح تيرون جي بتي، ڪمان، بوجي ۽ تار جي مياڻ منهنجي واسطي شپ ڪڍڻ جو ڌارڻ آهي. عزت سان پرماتما جي درٻار ۾ ڀرگهت لپڻ کويا منهنجي لاءِ ڀاڄا ۽ ٻيا ڀاڱا ڪڍڻ آهي ۽ پرماتما جي ڪرپا منهنجي لاءِ اکر ذات آهي. ڀاڻا، هي سواريءَ مان مڙو اڇڻ خوار آهي، جنهن سواريءَ مان مرڻو قن ۾ پيڙا ٿئي ٿي ۽ من ۾ وڪار ڄاڻن ٿا.

صاحبن جو اهو جواب ٻڌي ڀائي ڪالو وري چوڻ لڳو ته ”پيارا نانڪ، ڇڳو جيڪڏهن تنهنجي مرڻي تازي کھوڙن تي ڇڏي، سڻن ڀوجھڻ ڪاٺ ۽ عمدن ڪپڙن ڀرڻ جي نه آهي، ته ٻيلا ائين ڪر جو کير ۾ ڪٽنب سان رهي

۱- زين. ۲- زين سان جڙيل. ۳- تي. ۴- ٽڙجي. ۵- تار جي ويجهڻ جي مياڻ. ۶- ڊوڪڻ، پٺيان ڀوڻ، گرھڻ ڪرڻ. ۷- نالا. ۸- بخشش.

هن شبد ۾ گورو صاحب پنهنجي پتا کي اُڀري
 ٿا ڪن ته مون کي اُچن ڪپڙن پهرڻ جي خواهش ڪانهي،
 پر مون کي هن قسم جي پوشاڪ وڻي ٿي، جا مان اودان کي
 ٻڌايان ٿو.

”پر مائٽا جي پريز ۾ من کي رڳو منهنجي لاءِ ڳاڙهي
 پوشاڪ آهي ۽ سڄي جو دان ڪرڻ مان آهي پوشاڪ کي
 ڄاڻان ٿو. من جي ٻاپن روپي ڪارڻ کي دور ڪرڻ
 منهنجي لاءِ ٺيلي پوشاڪ آهي. مان سنڌوڪ جو ڪمربند
 ٻڌڻ چاهيان ٿو ۽ ڌن ۽ جوانيءَ جو سڪه مان ڪرتار جو نالو
 دل ۾ ڌارڻ سمجهان ٿو، تنهنڪري هي پيارا پتا، انهيءَ
 کانسواءِ ٻيو ڪجهه به پهرڻ ڪري جيڪا خوشي ٿئي ٿي،
 سا خوار خواب ڪندڙ آهي، جنهنجي پهرڻ ڪري سرور کي
 پيڙا ٿئي ٿي ۽ من ۾ وڪار پيدا ٿين ٿا، تنهنڪري مون کي
 اها پوشاڪ پسند نه آهي.“

اهو ٻڌي پاڻي ڪالو سمجهيو ته هن کي ڪاٺڻ ۽ پهرڻ
 جي شين جي ڪا گهرج ڪانهي، تنهنڪري وري به ويچار
 ڪري چيائين ته ”پيارا نانڪ، سڄي توکي ڪاٺڻ ۽ پيشڻ جي
 شين مان مزو ڪونه ٿو اچي، پر تون اسان وٽ ره ۽ مان
 توکي چڱا چڱا گهوڙا خريد ڪري ٿو ڏيان، جن تي سوار
 ٿي، تير ڪمان ۽ ٻيا شستر پوري اميرن وانگي گهمندو
 ره. صاحبن ڏٺو ته پتا مون کي هاڻي لالچن ۾ ٿو ڦاسائي،
 سو وٺرا ڳهه ۾ اچي مٿئين شبد جو ٿيون ٻڌ اُچار يائون :-

سري کورو نالڪ ڏيو جن جا جيون ڇڏو

2

ب پيارا بتا، منهنجي لاءِ ڪه پرڻا ٿي جو پرڻي ڇڏين
رڪارڻ جي پوڄن جي برابر آهي. پر اهو پرڻو روپي پوڄن
ملي انهن کي ٿو، جن تي پرڻا ٿي ديا ٿي.

اڏي ٿي ڪاڏي کانسواءِ ٻين سڀني پوڄن جا
سواد خوار خراب ڪندڙ آهن، جنهن کي ڪرڻ ڪري سرور
پڙا ٿي ٿي ۽ من ۾ وڪار پيدا ٿين ٿا، تنهنڪري اهي
مولڪي نه ٿا وڃن.

پاڻي ڪاڏو اڏو جواب ٻڌي صاحبن کي چوڻ لڳو ته
”مان سمجهان ٿو ته توکي ڪه ڪرڻا جي ٿي بک آهي، پر
تڏهين به مٿا پتا جو فرض آهي ته پنهنجي اولاد کي پنهنجي
نظر هيٺ رکي خوش ڪن. انهيءَ لاءِ اسين به تنهنجي
درس لاءِ ٻيا ٿو ٿون. ٻچا، تون ٻيو ڪو ڪم نه ڪر. تون
ڇڏا ڇڏا ڪهڙا بهري اسان وٽ ويٺو ره.“ تنهن تي صاحبن
مٿئين شهد جو ٻيو ڀڃ ڇڏيو:—

(۲) رَتَا بَشَٽُ پَن رَتَا، سُهِيڊِي سَت دَانُ

نيلي سڙهي ڪڍا ڪرڻي، پوڄن پوڄن ڏيان

ڪم ٻڌڻ سنڌو ڪا، ڏن جو پَن ٿيرا ٿام

ٻاٻا دور پشٽل خوشي خوار

ڇٽ ٻڌي ٿن پوڄي، من مٿي چاهي وڪار

(۱ڪ رڌا)

۱. ٻاڙهي نوشاڪ. ۲. اڇي نوشاڪ. ۳. ٻين روپي ڪارڻ.

۴. دور ڪرڻي. ۵. بهريان يا نوشاڪ. ۶. بهرڻا ڪري.

کان پري نه ٿئي. اهو خيال ڪري صاحبن کي چيائين ته
 ”پيارا نانڪ! اسين خوش ٿيا آهيون جو تون پرماتما جي
 لڙهه لڳو آهين. پر هاڻي اسانجي مرضي آهي ته تون گهر
 وٺي وينو هجي ۽ جيڪي ڪرڻو هجيئي سو هتي ئي وڃي
 ڪر. تون سٺا سٺا پوڄن ڪ ۽ اسان کان هڪ گهڙي به دور
 نه ٿي.“ اهو ٻڌي صاحبن هيٺيون وٽراڳ جو شبد اُچار ڀريو:-

سري راڳ مهلا پهلا شبد (۷)

(۱) سَپِ رَسِ مَنِي مَنِي، سَطِي سَالَوِي

کَتِ تَرُشي مَڪِه بُولِي، مارِطِ ناهِ ڪِيئي

چَتِيهِ اَمِرتِ پاڻِ اِيڪِ، جا ڪَهِ نَدَرِ ڪَرِيهِ

بابا دُورِ ڪاڻا خوشي خُوارِ

جِٽِ ڪاڌِي تَن پِيڙِيئي، مَن مِه چَلِيهِ وِڪارِ

(۱ڪ رهائ)

هن شبد ۾ صاحب پتا کي اُڀريش ٿا ڪن ته مونکي

سنساري مشن، کتن ۽ سلوڻن پوڄن جي ڪا به اڇاڻهه آهي.

پر مان اوهانکي ٻڌايان ٿو ته منهنجي ڪاڏل جوڳهه ڪهڙو ڪاڌو

آهي. ڪرتار جو ويچار ڪرڻ سوئي سڀني مشن رسن جو

سار آهي ۽ ڪرتار جو جس سطل منهنجي لاءِ سلوڻو پوڄن

آهي. مڪه سان پاڻي ٻولڻ منهنجي لاءِ کٽو پوڄن آهي ۽

سوانس سوانس شبد اُچارڻ منهنجي لاءِ مصالحو دار پوڄن آهي.

۱- مڇڻ، ويچار ڪرڻ. ۲- سطل. ۳- کٽو پوڄن. ۴- مصالح.

۵- شبد.

(۳) شادا سنجوگه، ويڙام وٺجوگه

سچ سنٽ ڪه نانک جوگه.

تات پرج

”پيارا ڇاڇا! چڱي سکيا منهنجي ماما آهي، سنٽوڪه منهنجو پتا آهي ۽ سچ ڳالهائڻ و شيش ڪري منهنجو پيار آهي. منڪه پريو بابت ڪجهه چون ٿا، پر انهنجو چوڻ سڀ رڻوڻ آهي، ڇو جو منهنجي قدرت جو ماڻه پاتو ٿو وڃي. پيارا، ٻيڙن ڪمن کان لهه ۽ ويچار، سس ۽ سهرو آهن ۽ شپ ڪرڻي پنهنجي استري چونڊي آهر. سنٽن سان ميلاپ لهو شادي جو مهوڙو آهي ۽ سنسار کان وڃوڙو لهو وٺنهن آهي. اهڙي سنجوگه ڪري مونکي سچ روپي هٿ ڄڻو آهي. داڻي ٺهن سنبڌين سان بلڪل راضي آهيان.“

ڀائي ڪالو صاحبن کان پڇيو ته ”هٿ! توکي ڪهڙو نه آهي، جنهنڪري تو فٽيري ڌارڻ ڪئي آهي؟“ صاحبن جواب ڏنو ته ”مونکي ڪو به دڪ ڪونهي ۽ نڪو ڪو مون فٽيري ڌارڻ ڪئي آهي. مان ته فقط ڪرتار جي لڙه لڳو آهيان. جيڪا پريو جي آکيا آهي، تنهن موجب مان ڪريان ٿو.“

لهو جواب ٻڌي ڀائي ڪالو سمجهي ويو ته هنکي باڻي گهر ٻار لاء ڪو پيار ڪونهي، پر هينئر اهڙي تجويز ڪجي، جنهنڪري هو سدائين گهر به رهي ۽ اسانجي اکين

پوءِ ڀائي لعافو صاحبن جي ويجهو ٿي چوڻ لڳو ته
 ”ٺاڻڪ، جيتوڻيڪ تنهنجي ۽ منهنجي عمر ۾ باڪل ٿورو
 تفاوت آهي، تڏهين به مان تنهنجو ڇاڇو پتا سمان آهيان،
 سو منهنجي ڳالهه دل لائي ٻڌ. تنهنجي پرديس وڃڻ جو
 ٻڌي تنهنجي ماءُ رات ڏينهن پيئي رهندي هئي ۽ هنڪي
 نه ڏينهن نه رات ڪو آرام هو. اڄ توکي ڏسي هنجي دل
 بهار ٿي آهي. تنهنجي پتا جيڪي توکي ڳالهايو آهي، سو تون
 وساري ڇڏ. مان توکي پڪ ٿو ڏيان ته هو توکي اڳتي
 ڪجهه به نه چوندو. تون ڏيا پالي اڳتي پرديس وڃڻ جي
 نه ڪر ۽ پنهنجي گهر ۾ رهي سڀني سنهنڌين کي سگي ڪر.“
 تنهن تي صاحبن هيٺيون سند رشبڊ اُچارِيو، جنهن ۾
 ڏيکاريا ٿيون ته شپ گڏ اسانجا سڃا سنهنڌي آهن.

راعب جڙي محلا پهلا شبد (۳)

(۱) ماڻا مٽ، پتا سنٿوگر، ست ڀائي ڪرايه و سڳر
 ڪٽا هي ڪچ ڪٽ نه جاء. تڏه قدرت قيمت نهي پاء
 (اڪ رها)

(۲) شرم سرت ڏه سر پيئي

ڪر ٿي ڪامڻ ڪر من لئي

- ۱- ستگورن جي سکيا. ۲- وشيش ڪري، نيڪ نڪ.
- ۳- بچڙن ڪمن کان لڄ. ۴- ويچار. ۵- سس ۽ سهرو. ۶- شپ
- ڪر ٿي. ۷- رستري. ۸- مون گرهه ڪئي آهي، مون چوندي آهي.

آسانجو پريمي پڳت راءِ بلار هاڻي اسانکي ياد ٿو ڪري، سو
من وٽ وڃڻ واجب آهي.

ائين چئي صاحب اُٿيا ۽ پاڻي لعلو آکين ۾ هاڻي آڻي
بيرين پئي موڪلايو. پوءِ گورو صاحب، پاڻي ٻالو ۽ پاڻي
مردانو ٿي بند پيا ۽ ست راتيون مسافري ڪري سکر
سان اچي قانوندي پهتا. هو ڳوٺ جي ٻاهران پاڻي ٻالي جي
پتا پاڻي چندرپسان جي کوھ تي اچي سهڙيا ۽ اتي ئي داڻو
ڪيائون. ڳوٺ جي ڪنهن رهواسي ۽ ڪين ٿلو، جنهن
وڃي پاڻي ڪالو سان اها ڳالهه ڪئي. تنهن تي پاڻي ڪالو
پنهنجو نچو ۽ پاڻي لعلو ٻاٺ سان ڪري اچي کوھ تي
سهڙيو. ماما ٿرپتا، جا به پنهنجي ڀٽ جي وچوڙي ۾ پئي
ٿرني، سا به ٿر ٿڪڙ ۾ اوڏاهن ويهي ته جلد هلي پنهنجي
ملي ٻاري سان ملان. ٻيا ڪنهي ڀڄ ڇوڙدا اچي کوھ
تي پهتا. صاحب بلڪل گهڻي پير سان سيني سان گڏيا.
ماما ٿرپتا خوش ٿي ڀٽ کي سوين آسيسون ڪيون ۽ گلي
لڳائي زار زار رنو. هو پنهنجي سهتر کي ائين چنڊي پيئي
جنهن ڪو ڪنگال ٻارڻ لڳي انکي هٿان نه ڇڏيندو آهي.
پاڻي ڪالو پنهنجي ڀٽ کي مٿي تي ٻن کزن جو ٿيٽو، ڪچي
۾ ڪڍي ۽ ٻاهر ۾ لالڪوئي ٿسي ٿاڏو ٿي ويو، پر پاڻي
لعلو، جو ٿر جوان هو، تنهن پاڻ کي سمجهايو ته ”مي
وقت ڪاوڙ جو نه آهي. مينش غم کائي وڃڻ گهرجي.
هنکي ڇت ڇوٽ ڪري گهر وٺي هلجي ته چڱو. پوءِ اتي
مٿا وڃن پئي کيس سمجهائبو ته اميد ته باز اچي ويندو.“
اڏو ٻڌي پاڻي ڪالو صبر ۾ رهيو.

آيو آهي، سو منڪي پاڻوٽ گهرائي صاحبن جو حال احوال پڇيائين. پاڻي مرداني راءِ بلار کي چيو ته ”سائين! گورو جن ته خدا صاحب جا نور آهن، هو رڌين سڌين سان ڀرپور آهن. سندن وچن سنسار جي ٻنڌنن کان ڇڏائڻ وارا آهن.“

راءِ بلار چيو ته ”پاڻي مردانا، جي هڪواري ٿون مونڪي صاحبن جو ديدار ڪرائيندين ته مان هميشه لاءِ تنهنجو شڪرگذار رهندس. تون وڃي کين چو ته راءِ اوهانڪي ڏاڍو ٿو ياد ڪري ۽ چوي ٿو ته ڏاڍي مان پيرسن ٿيو آهيان، سو ڪرپا ڪري هڪواري مونڪي ضرور درشن ڏيئي نبال ڪريو.“ مرداني چيو ته ”راءِ صاحب! مان اوهانجو نياپو-چشمن سان ڏيندس. اُميد ته گورو صاحب اوهانجو نياپو-ٻڌي جلد هتي اچي ويندا.“

پوءِ پاڻي مردانو پاڻي ٻالي کي ڀاڻ سان ڪري ايمنا باد ۾ اچي پستو، جتي صاحبن کي سموري حقيقت ڪري ٻڌايائين. گورو صاحب راءِ بلار جو پريز پريو سنيو ٻڌي تلونديءَ ڏانهن وڃڻ لاءِ تيار ٿيا. پاڻي لعلو چوڻ لڳو. ته ”اوهان صاحبن هڪ مهيني جي رهڻ جو انجام ڪيو هو، سو به آيا پورو ڪونه ٿيو آهي. خبر نه آهي ته ڇو مون نماڻي جي جهوپڙي ڇڏي ٿا وڃو. مونڪان ڪا خطا ٿي هجي ته مونڪي بخش ڪريو. مونڪي ته آيا اوهانڪان گهڻوئي ڪي پرائڻو هو.“ تنهن تي مهاراجن فرمايو ته ”پيارا لعلو! تنهنجي شيوا عجيب آهي. اسين توهان گهڻو راضي آهيون. اسانڪي توهن رهڻي پنهنجي رهڻي ڏينهن ٿيا آهن. اُميد ته ڪنهن ٻئي وقت توهن باقي پنهنجي رهڻي وري به اچي رهنداسون.“

جو اُپديش ڏيئي چڱي رستي تي لاٿو ۽ پوءِ پاڻي لعلو جي
گهر موٽي آيا.

جڏهن صاحبن کي ڪجهه ڏينهن ايمان باد ۾ رهي ٿيا،
تڏهن اُتي جي رهواسين ۾ ستگورن لاءِ اڇڙو ڀرير آڻين ٿيو،
ڇڙو ڇاٽوڪ پکي جو سوانت بوند لاءِ دوندو آهي. جيڪو
وڻن ايندو هو، سو سندن مٿا منور وڃن ٻڌي، پنهنجا
ڀرم ۽ سنسار دور ڪري ويندو هو.

باب ٻارهون

پاڻي مرداني جو تلونڊيءَ ۾ اچڻ، راءِ بلار جو نياپو
۽ صاحبن جو تلونڊيءَ ۾ اچڻ

پاڻي مردانو گورن پنهنجي شرت صاحبن جي گهر ويو،
جتي هنن کي سموري حال مان واقف ڪيائين. صاحبن
جي ماما پتا پاڻي مرداني کي ڏوراپو ڏيئي چيو ته ”آبا، تو به
نانڪ کي ڪونه سمجهايو ته فقير نه ٿي، اُتلندو تون پاڻ
هن سان ٺهي هنجي بنيان لڳو پيو آهين.“ تنهن تي پاڻي
مردانو چوڻ لڳو ته ”مون ۾ ڪهڙي طاقت جو مان کين
سمجهايان. هو سرءُ سمور آهين. مان سندن اڳيان
هي وس آهيان، هو ساري سنسار کي اُپديش ڏين ٿا ۽
سندن بنيان نه فقط مان پر سارو جهان لڳو پيو آهي. اوهين
کين پنهنجو ڀت نه سمجهو، هو ته ڀلي اوتار آهن. هنن کي
سنسار جي پدارتن جي ڪا لوڙ ڪانهي. هنن اوهانجو سارو
ڪُل تاريو آهي.“ پاڻي مرداني جون اهي ڳالهيون ٻڌي ماما
پتا کي پنهنجي سهر سان ملائي ڇڏي ٿي. راءِ بلار کي
به خبر پيئي ته پاڻي مردانو سري گورو نانڪ صاحب جن وٽان

”هي ملڪ! پرائو حق کائڻ هندوءَ لاءِ گھرو مساس ۽ مسلمانن لاءِ سوئر جي گوشت برابر آهي. گورو ۽ پير ذهو تڏهين کٽندا، جڏهين هي چيو حرام جو مال نه کائيندو. هي پاڻي! ڳالهين ڪرڻ سان بيمت ۾ نه وڃبو. فقط سچي ۽ ڪمائي ڪرڻ سان ئي چوٽڪارو ٿيندو. حرام جي کاڌي ۾ مصالحه وڃبو ته اُهو کاڌو حلال ٿي نه پوندو. مطلب ته جي رشوت وٺي ڏن ڪنو ڪبو ۽ پوءِ اُلمان ڪجهه خيرات ۾ ڏبو ته ائين نه سمجهڻ گهرجي ته اُهو ڏن ٿيڻجي ويندو يا اُها خيرات ڪار ۾ آهي. هي پيارا، ڪوڙين ڳالهين ڪرڻ مان ڪوڙ ئي پلي پوندو.“

وري صاحب فرمائڻ لڳا ته:-

”جي رت لڳي ڪپڙي، جاما دوءِ پلٽ
جو رت پيوئي ماڻها، تن ڪٿي نرمل چيٽ.“

[مالهه ڪي وار محلا پهلا ٻوڙي (۶) سلوڪ (۱)]

”هي ملڪ! جيڪڏهين ڪپڙو رت لڳڻ ڪري پلٽ ٿيو پوي ته پوءِ جيڪي شخص ماڻهن جو رت ٿا پيئن يعني ماڻهن کان زوريءَ پيسا ڦرين ٿا، تنجو چت وري ڪيئن شد ٿي سگهندو؟“

اُهي وچن ٻڌي ملڪ ڀاڳو ڦري اصل ٻيو ٿي پيو. هو صاحبن جي چرڻن تي ڪري پيو ۽ چوڻ لڳو ته ”هي پيارا سنت! اوهين جيڪي فرمايو ٿا، سو سڀ ٺيڪ آهي. مون برابر ساري عمر ڏوهن ۽ ڀاڻ ۾ برباد ڪئي آهي. اوهين ديا پالي مون تي ڪرڻا جو هٿ رکو.“ صاحبن هنڪي ڪرڻا

ماڪ جي پوڄن مان رت ۽ ڀاڻي اعلو جي ۽ ڌي مان کير وڃي لڳو!
 اهو ڪو ٽڪ ڌسي سڀ حاضرين حيرت ۾ پئجي ويا.
 اهو ڌيڪه هزارين بلڪ لکين وعظن کان وڌيڪ اثرائتو هو.
 کورو صاحب پوءِ ماڪ ڏانهن منهن ڪري چوڻ لڳا ”هي
 ماڪ! تو ماڻهن کي پيڙي ڏن ڪيو ڪري هي ۽ برادر پوڄن
 تيار ڪيو آهي. جيڪو اهو پوڄن وڻندو، تنهنجا سڀ ڀڄي
 ٿاڻ ٿي ويندا. ابا، جنهنکي سد هوندي، سو ڪئن تنهنجو
 برادر پوڄ ورتائيندو. جنهنکي چاڻ هوندي، سو ڪئن
 برادر رت پي پنهنجا ڀڄي ٿاڻ ڪندو. هيڏانهن ڌس سڌو
 جي گهر جو ۽ ڌي ٽڪر، جو هن بازن جي ڪمائي ڪري
 تيار ڪيو آهي ۽ جنهنجي ڪاڙڻ ڪري درد فرمل ٿي ٿو.
 ابا، اهڙي پوڄن کي برادر پوڄ ڪولجي ته جڳائي. تو جو
 باپ، ڪوڙ بدوڙ ڪري مايا ڪئي ڪئي آهي ۽ اُن مان
 لوڪن جي ڌيڪاڏاءِ يڪيه ڪيو آهي، سو آڏو آهي جهڙو
 ڪرڙ جو ڀڄي، جنهن مان آخر ٽڪر ڌيڻ وارا ڪندا پيدا
 ٿيندا ۽ ڪو چڱو ٿل منجهائينس نه ٿڪوندو.“ کورو صاحب
 پوءِ حيليان وڃن ماڪ پاڳوءِ کي چئي ٻڌايا:-

”حق پوڻا ٽانڪا، اُس سوڙو اُس ڪاه
 کور پير داما تا پوي، جا مردار نه ڪاه
 گامي بست نه جائيجي، چئي سچ ڪاه
 مارڻ ڀادر حرام مڃي، هوڏاڻا نه ڄاه
 ٽانڪ گامي ڪوڙ پئي، ڪوڙو پلي ڀاه.“

صاحبن پهچل شرط ملڪ پاگوڙ کان پهچيو ته ”اوهين
 چو هر اسانکي ماڻهو پيا موڪليو، اوهانجو ڪهڙو ڪم
 اسان ۾ آهي؟ ملڪ پاگوڙ چيو ته ”اوهين اسانجي برهمڙوچ
 تي چو ڪين آيا؟ اوهانکي نوتو به مليل هو، تڏهين به
 ٻڌو آڻ ٻڌو ڪري ڇڏيو. اوهان اسانجي برهمڙوچ ۾ ڪهڙو
 دوش ڏنو، جنهنڪري نتائي ويهي رهيا.“ صاحبن کيس
 جواب ڏنو ته ”اسين فقير هڪ هنڌ رهڻ وارا ڪونه آهيون
 ۽ نڪو اسانجو برهمڙوچ سان ڪو چاهه آهي. اسانکي جيڪا
 سادي سودي رسوئي ملي، سا کائي پنهنجو وقت گذاريون.“
 وزير مهاراجن جا اهي وچن ٻڌي آچي ڪاوڙ ۾ چٽڪيو
 ۽ چوڻ لڳو ته ”اوهانکي ڪنهنجو ڀڄ ڪونهي، تڏهين
 اهڙيون ڳالهيون ٿا ڪريو. منهنجو ٻڌو آهي ته اوهين ڪثري
 ٿي سودر جي گهر کائو ٿا ۽ جيڪو پوچن برهمڻ، ڪثري ۽
 وڻس کائي ويا آهن، سو اوهانکي نه پيو وڻي. اهي سڀ
 ڳالهيون پيت پرئي جون آهن.“

گورو صاحب چوڻ لڳا ته ”ملڪ، جيڪڏهن تنهنجي
 سک آهي ته پلا گهراء پنهنجا پوچن جي آڇ تنهنجي پنداري
 ۾ تيار ٿيا هئا.“ اوڏي مهل صاحبن ڀائي لعلوءَ کي پڻ چيو
 ته ”پيارا، تون وٽ ڪجهه رکيو هجي ته اهو به کڻي آڇ.“
 ڀائي لعلو ڊوڙي هڪ ٽڪر چوڙي جو کڻي آيو. هيڏانهن
 ڇڏهين ملڪ پاگوڙ پنهنجا مالپڙا، پوريون، پڪوان،
 مهن ٿال ۽ ٻيون مٺايون گهرايون، تڏهين گورو صاحب ساڄي
 هٿ ۾ ڪيا مالپڙا ۽ پڪوان ۽ ڪٻي هٿ ۾ ڀائي لعلوءَ وارو
 ٽڪر چوڙي جو. آڇا مٺيون پيڙي شين کي زور ڏنائون ته

ان ر آهي؟ ”برهمڻ چوڻ لڳو ته ”سائين! ملڪ صاحب
هانگي گهرايو آهي، جيڪڏهن اوهين نه جلددا ته ٻيو ماڻهو
هانگي موڪليندو.“ تنهن تي صاحب فرمائڻ لڳا ته ”اسانجو
ڪم ملڪ سان ڪهڙو آهي؟ اسين ته کيس سڃاڻون به
ڪونه. اسين ڪنهن سان به ڏيڻ وٺڻ جو ڪم ڪونه
ڪون. پوءِ ملڪ اسانکي ڇو ٿو ماڻهو موڪلي؟“

برهمڻ اهو جواب ٻڌي جلد ملڪ ڀاڳو وٽ آيو ۽
هي کيس چيائين ته ”سائين! هو ته اوهانکي آخر ڪونه
ڄاڻي. ڇو ٿو ته مان ملڪ کي ڪونه سڃاڻان. پوءِ ڇو وٽس
بلان؟ سائين، هو بلڪل حيلو آهي ۽ اوهانجي ڪوڙاڻ تي
اچڻ وارو نه آهي. آئينده اوهانجي جيڪا مرضي هجي تنهن ڪريو.“
ملڪ ڀاڳو هڪڙو ته آڳيئي ٻاهر ٿيو ويٺو هو، باقي
ڇغل برهمڻ جا لفظ ٻڌي هڪاري اچي تنهن ۽ چوڻ لڳو ته
”تئون هينئر وڃي کيس وٺي اچ نه ته ڪهڙا ماڻهو
هاڻ سان وٺي کيس زوريءَ هتي وٺي اچ.“ برهمڻ ٻيا پنجه
ماڻهو ساڻ ڪري اوهانهن ويو ۽ ٻاهر ٻيئي ڀڪارڻ لڳو،
جنهن تي سوامي جن ٻاهر آيا. برهمڻ چوڻ لڳو ته ”ملڪ
صاحب ڏاڍو ڪاوڙيو آهي. هينئر پنهنجو ڀلو سمجهو ته اسان
سان ڪو نه ته هو سهادي موڪلي ڀڪرائي ڀاڳوت گهرايائيندو.“
صاحب برهمڻ جي ڪڻڪو تي مرڪي ساڻس ڪڏهي
ملڪ ڀاڳو ڏانهن وڌا ۽ پاڻي لعلو به ڳڻيئون کائيندو سندن
پٺيان پيو. شهر جا ماڻهو، جن ڏٺو ته صاحبن کي ملڪ هاڻ
وٽ گهرايو آهي، سي به دؤنشي ٿيڻ لاءِ سندن پٺيان
ملڪ جي ٻنگلي تي ويا.

۽ سختين ڏيڻ سان ڪٺو ڪيو ويو آهي، جنهن مان اهي
 پوڄن تيار ٿيا آهن. سڀ هٿا پيٽ پارو، سو کائي ڌڪا
 وٺي اُستت ڪندا روانا ٿيا. نيٺ جڏهين شام ٿي ۽
 سٽگورو پاڻي لعلو جي گهر موٽيا ۽ دودانن ملڪ جي پاسي
 ماڻهن جي پيڙ ڇري ٿي، تڏهين برهمڻ ملڪ ڀاڳو جا ڪن
 ڀرڻ لڳو: ڇي ”سائين! اوهان وٽان سڀ پوڄن کائي خوش
 ٿي ويا، فقط نانڪ نالي دڪ ڪٿري، جو پاڻ کي ٽپو ٿو سڏائي،
 سو نه آيو.“ تنهن تي ملڪ پڇڻ لڳو ته هنکي ڪنهن نوتو
 ڏنو هو. برهمڻ چيو ته ”مون پاڻ کيس نوتو ڏنو هو، پر هو
 پنهنجي مغروريءَ ۾ پورو آهي ۽ ڪنهنجي ٻڌڻ جو نه آهي.
 سائين! وڏي عجب جي ڳالهه اها آهي جو هو سودر لعلو
 جي گهر جو پوڄن وٺي ٿو، پر اوهان درماڻما پُرشن جي
 پوڄن وٺڻ کان عار ٿو اچيس. سائين! هو وڏو هٽيلو آهي.
 هنکي ائين ڇڏي ڏبو ته ڳالهه چڱي نه ٿيندي.“ برهمڻ جا
 زهريلو لفظ ٻڌي ملڪ ڀاڳو ٽپي لوه ٿي ويو ۽ برهمڻ کي
 چوڻ لڳو ته ”مهراج! هيئن ئي وڃي کيس سڏي اچ ته
 پڇونس ته ڇو ڪين آيو. اسانجو ڀڄ به کيس ڪونه ٿيو،
 جو اسانجي سڏ تي ڪونه آيو.“

برهمڻ خوش ٿي پاڻي لعلو جي گهر ويو ۽ ٻاهر بيهي
 پاڻي لعلو کي سڏي پڇيائين ته ”نانڪ ٽپشي آندڙ آهي.“
 پاڻي لعلو چيو ته ”سوامي جن آندڙ ويٺا آهن. ڪو ڪم
 منجهن هجيئي ته ڇو.“ اهو ٻڌي برهمڻ چوڻ لڳو ته کين
 ٻاهر موڪل. اسانجو ڪو ڪم منجهن آهي.“ گورو صاحب
 ٻاهر آيا ۽ برهمڻ کان پڇڻ لڳا ته ”آبا، تنهنجو ڪهڙو ڪم

ڏهاري سوين پيرا پلهار وڃان، جنهن ماڻهو مان ديوتا ڪيو
۽ ائين ڪرڻ ۾ ديو نه لڳيس.

اڌ طرح صاحبن کي پاڻي لعلو وقت رهندي پندرهن
ڏينهن مس گذريا تڏا ته اُن شهر جي ظالم پٺاڻ حاڪم جي
وزير ملڪ ڀاڳوءَ پنهنجي ناموس ڪڍڻ واسطي باب جي
ڪني ڪيل ڏن مان يڪيه ڪرڻ جو ارادو ڪيو. هن
پنهنجي برهمڻ کي کپرائي چيو ته تون سڀني ورڻن کي
نوتو ڏيئي اچ ۽ پاڻ نانا پرڪارن جي پوڄن تيار ڪرائڻ ۾
مشغول رهيو. وقت تي برهمڻ کي سڪورو ڏڏيا، جنکي
پڻ برهمڻ يڪيه جو نوتو ڏنو ۽ چوڻ لڳو ته ”وزير صاحب وڏو
يڪيه ڪيو آهي، جتي سڀني ورڻن جا ماڻهو اچي ڪٺا
ٿيندا ۽ حمدا پوڄن کائيندا، اوهين به اُتي ديا پالي اچجو.“

صاحبن برهمڻ کي چيو ته ”پيارا، اسين فقير ڪنهن
ورڻ ۾ نه آهيون. اسانجو حاڪم اُتي ڪونه ٿيندو.“ تنهن
تي جو برهمڻ اچي مٽيو، هي انهيءَ سبب ڪري ئي لوڪ
اوهانکي ”ڪراهي“ ڪري ڪوٺين ٿا. اوهان لوڪ ريت
ڇڏي ڏئي آهي. حاڪمي مان اوهانکي يڪيه جو ٻڌايان ٿو.
آئينده اوهانجي مرضي، پر ايترو سو چوان ٿو ته جيڪڏهن
اوهين يڪيه تي نه ايندو ته ملڪ صاحب ڏاڍو ڪاوڙيو ۽
اوهانکي شهر مان لڏائي ڇڏيندو.“ ائين چئي برهمڻ هليو
ويو ۽ ڪميا جا ساگر سڪورو جهنگ ڏانهن روانا ٿيا.

لين پندارو تيار ٿيو ۽ سڀني ورڻن جا ماڻهو حمدا
پوڄن کائي ملڪ جي ناموس کائيندا هليا ويا. پر منجهن
ڪو ويچاروان ڪونه، جو ويچار ڪري ته اهو ڏن ٻارن

۽ جيڪو حال حتي ڏسڻ ٿو، تنهن مان سڀني کي واقف
ڪجهه. ائين نه ڪجهه جو ڪجهه وقت ويهي رهين. اسانجو
تو ۾ آيا ڪجهه ڪم آهي، سو جلد موت ڪاڏهه. ”پوءِ پاڻي
مردانو صاحبن کان موڪلائي ٿا، وڌيڪ روڻو ٿيو ۽ وڃي
پنهنجي ڪٽنب قبيلي سان گڏيو.

جيڏانهن صاحب صبح جو سوڍو اٿي جيئن ڏانهن ويندا
ٿا ۽ سارو ڏينهن اتي گذاري رات جو پاڻي لعلو جي گهر
ايندا ٿا. پاڻي لعلو ڪهڙي پير سان ڀرڻ تيار ڪري
ڪرائيندو هون ۽ هي به طرح جي شيوا ڇڏو ڪ زور ڏيئي،
پڪو مٽل وغيره ڪري خوش ڪندو هون. پاڻي لعلو
ڏينهن جو پنهنجي ڪرت ڪار کي لڳو پيو دوندو هو ۽
رات جو صاحبن جي ٿيل ۾ آندو وٺندو هو. گورو صاحب
کيس اُپديش ڪندا ٿا ته ”پرماتما ڏک آهي، جو سڀ ۾
وڻاڻ ۽ سڀني کان الڳ آهي. پيو سڀ پيارو مايا جو
ڪيل آهي.“ اهو اُپديش دل سان ڇڏائي، سڀ سنڀا
دور ڪري، پاڻي لعلو ڏک وڌو ڪيانوان ٿي پيو. سڄي
ڳالهه هيءَ آهي ته پنهنجي اندر ۾ ستگوروءَ جي سورج
روني چرڻ سان پريت ٿئي ٿي، تنهنجي اندر ۾ آڳيان
روني اوندهه رهي نه ٿي سگهي. گورو صاحب سري آسادي
وار ۾ فرمائين ٿا:-

”ٻارباري گور آڀي، دٻاري سد وار
چن ماڻس تي ديو تي ڪئي، ڪرت نه لاڳي وار.“
[سري آسادي وار پڙهي (۱) سلوڪ ۱]
پنهنجو مطلب آهي ته مان پنهنجي گوروءَ تان

”پائي لعلو! سنسار جا جيو ته اڏا آهن، جو سندن
پتي پتاند نه هاجي، جو جو هنڪي اکي پوءِ جي خبر ڪانه
پوندي آهي ۽ ائينڪي خوش ڪرڻ بلڪل ڏکيو آهي.
پر مردانو به لوڪن جي ڇو پڇو کان بلڪل اداس ٿي پيو
آهي ۽ چوي پيو ته هاڻي هي شهر ڇڏجي.“ پائي لعلو وري
پر صاحبن جي قدمن تي ڪري پيو ۽ هٿ ٻڌي وينتي
ڪيائين ته ”سوامي! پيو نه ته به ڪهه مهينو مون داس
جي گهر ۾ رهيو، پوءِ جيڪا اودالجي آيا.“

ستگورو سڄا پاتشاهه پائي لعلو جي پير پوئل وينتي
سڻي، پائي مرداني کي چوڻ لڳا ته ”پيارا، اسانکي هن پير
جي رستي ۾ ٻڌي ڇڏيو آهي. اسين هنڪي موٽائي نه ٿا
سگهون. هنجي مرضي ضرور رکبي. ڪهه مهينو هتي
گذاري، پوءِ هتي طرف داس جو ويچار ڪنداسون.“ اهو
ٻڌي پائي مردانو چوڻ لڳو ته ”سوامي! جيڪا اودالجي
مرئي. مان اودالجو داس اودالجي ڪم مڃڻ لاءِ دردم
تيار آهيان.“

هن ڏينهن گذرڻ کانپوءِ جڏهن ڪري وقت پائي
لعلو گورو صاحبن کي زور پئي ڏنا، جڏهن پائي مردانو
هٿ جوڙي وينتي ڪرڻ لڳو ته ”سوامي! اودالجي هتان
هارڻ ۾ اڃا گهڻا ڏينهن پيا آهن. جيڪڏهن آيا ٿي ته
تنهن وچ ۾ مان تلوندي مان ٿي اچان ۽ گهر به خبر ڏيان ته
مان سائين جن سان سڀ ٿي وڃان ٿو.“ صاحبن مرڪي
پائي مرداني کي چيو ته ”آبا، تنهنجو سامهه گهر ۾ ٿنڪيو پيو
آهي، سو توکي ڪٿان ٿو سگهه اچي؟ ڇڏو، تون وڃ ڳوٺ

”ڇپ ڪر آٿي، اٿ ڪهت ٺاهي مت^۲
 جي ٻولان تا آڪيئي، ٻڙ ٻڙ ڪري بهت^۳
 جي بهتا تا آڪيئي، بهتا ستر ڪهت^۴
 اٿ چلاتا آڪيئي، چار ڪٿا سر ڪت^۵
 جيهڪر ٻوان تان آڪيئي، ڌرڌرا ڪري پيڪت^۶
 ڪائي ڪلي نه ميوڻي، جت ٻه ڪيان جيت^۷
 اٿي اٿي نانڪا، ڪر تا رکي پت^۸“

جنهنجو مطلب آهي ته جيڪڏهن مان ڪري ٿو
 وٺان ته سنسار جا لوڪ چون ٿا ته هنڪي ڪو دوش ڪونهي؛
 جي ٿو ڳالهيان ته چون ٿا ته ٻڙ ٻڙ لائي وينو آهي؛ جي ٿو مان
 ڪري وٺان ته چون ٿا ته ٿڌو وڇائي وينو آهي يعني سست
 ٿيو وينو آهي؛ جي اٿي ٻادر ٿو وڃان ته چون ٿا ته دن مٿي
 ۾ ڌوڙ پاتي آهي يعني وڃي فقير ٿيو آهي ۽ ڪل بدنام
 ڪيو اٿس؛ جي ٿو نماڻ ته چون ٿا ته ڊپ جي ڪري
 هيٺاهين ٿو هلي؛ مطلب ته ڪوئي رستو ڪونهي، جنهنڪري
 پنهنجو وقت سانڌ ۾ گذاريان. شل ڪر تار منهنجي پت
 لوڪ ڀرلوڪ ۾ رکي!

- ۱- اندر. ۲- عئل، هوش. ۳- ٿڌو. ۴- وڇائي. ۵- ڌوڙ،
- چائي. ۶- وجهي. ۷- نماڻ، پيش پوان. ۸- ڊپ جي ڪري.
- ۹- ڳالهه، رستو. ۱۰- پوري. ۱۱- پنهنجو وقت گذاريان. ۱۲- هن
- لوڪ. ۱۳- ڀرلوڪ.

سري کورو نانک ديوجن جا جيون ڇڏو

”ڪرامي“ چوندو، صاحبن کان پري پڇڻ لڳو ۽ ڪو به صاحب وقت ويجهو نه پئي آيو. اهو حال ڏسي ڀائي مرداني صاحبن کي چيو ته ”سوامي! هي ڳوٺ ضرور ڇڏڻ گهرجي، ڇو جو ماڻهو اوداڻڪي ”ڪرامي“ ”ڪرامي“ سڏين ٿا ۽ ڪو به ڪڍن ٿا.“ صاحب هنکي ڏيرج ڏيئي چيو ته ”پيارا، تون دل نه لوڙهه. جهان جي اُست لعنت برابر آهي. اسين ڪرامي چڱا آهيون، جو ڪرتار جي پاسي هلي رهيا آهيون.“

پئي صبح جو صاحبن ڀائي لعلو کان موڪلايو ۽ چيو ته ”ڄاڻي آسرو ڪرتار جو. اسين هتي ديس ڏانهن وڃون ٿا.“ ڀائي لعلو مهاراجن جي تيار۽ جو ٻڌي دلڪير ٿي عرض ڪيو ته ”مهاراج! مولڪان ڪهڙو تصور ٿيو آهي، جو مون غريب جو گهر ڇڏي هتي پاسي وڃو ٿا؟“ صاحب فرمايائين: ”ڀائي! لعلو! تون اسانکي بلڪل پيارو آهين.“

تنهنجو تصور ڏرو به ڪونهي، پر هتي جا ماڻهو اسانجي رهڻ ۽ رنج ٿا ڏسجن، تنهنڪري حال في الحال توکان موڪلايون ٿا.“ ڀائي لعلو ڏت ٻڌي عرض ڪرڻ لڳو ته ”سوامي! ستن جو! موٽي متو هوندو آهي ته هو اڳتي جو پير نه توڙي پنڌا آهن. اوداڻڪي رهڻ ڪري منهنجا اُٺ ئي پير آندڙ گذرن ٿا. اوک پيا ڏوڙ پائين. انهن سان اوداڻڪو ڪهڙو پريو چڻ اوهين ڪرڻا ڪري ڪو وقت اچا هتي ترسو.“ کورو صاحب چوڻ لڳا ته ”ڀائي! تون سمجه ٿو چوڻ، لوڪن جي ڳالهه تي ڪهڙو ڀروسو آهي؟“ ائين چئي صاحب هيٺين طرف

ڪاٺل لڳو، تشن هنڪي اڏڙو ته سواد آيو، جو سڀ پدارت
وسري ويس. هو صاحبن کي چوڻ لڳو ته ”سوامي! مون
يا عمر هڙو عمدو پوچن ڪونه ڪاڌو آهي.“ تنهن تي گورو
صاحب فرمائڻ لڳا ته ”پاڻي مردانا، اڏڙو پريمي پڳت نه
آڳي ڪونه ڏٺو هوندو. هي سڀ سواد پريز جوئي آهي.“

پاڻي لعلو! ها سموري وارقا ٻڌي چوڻ لڳو ته ”وڌن
جي وڌائي! هاڻي آهي جو هو فقط پريز کي ڏسندا آهن ۽
پوچن جو ڪو ويچار ڪونه ڪندا آهن. جهڙي طرح سري
ڪرشن مهراج دريوڌن جا نانا پرڪارن جا ميوا مٺايون
چڏي، وڌ جي پاڇي قبول ڪئي آهي ۽ سداهي پڳت جا
چانور خوش ٿي ڪاڌا آهن، سري رامچندر مهراج رشن جا
آمرت روپي پوچن چڏي، پيلٽي جا جونا پير آنڪيڪار ڪيا
آهن، تهڙي طرح اوهين به ڪرپا ڪري مون غريب جو ڏوڏو
ساراهيو ٿا.“ گورو صاحب مرڪي فرمائڻ لڳا ته ”سچ پچ
اسانکي تنهنجي ڏوڏي مان آمرت جهڙو سواد آچي ٿو ۽
اسين آجايو هنڪي ڪونه ٿا ساراڻيون.“

اڏڙي طرح صاحب پاڻي لعلو جو ساهو پوچن کائي ڪرڻ
جو ڪيرتن ڪندا رهيا. ڳوٺ جا هندو صاحبن کي ڏسي
گهڻي عيب ڪڍڻ لڳا. ڪو چوي ته هي ڪراهي آهي،
يعني اُٻتي راه تي هلندڙ آهي. ڪو وري چوي ته هي
ڌرم پرست ڪري ويندو آهي، جو ڪتري ٿي هڪ شودر وادي
جي گهر گذاري ٿو ۽ اُنجو تيار ڪيل پوچن کائي ٿو. مطلب ته
ڳوٺ ۾ جنهنڪي چئن ٿي وڻيو، تشن تنهن تي چيو ۽ هر ڪ

(۶) وندنا = پريم سان همسڪار ڪرڻ.

(۷) داسير = پرميشور جو داس ٿيڻ.

(۸) سڪير = پرميشور جو سڪو يا مٽر ٿيڻ.

(۹) آتم نويدن = پاڻ پرميشور کي آريڻ.

بيارا، ٺٽو ڏاڍي پڪي واري کي مايا موهي نه سگهندي ۽ هو پرماتما جي پريم ۾ سڌيو مڪهن رهندو. ”پاڻي مردانو اهو ٻڌي مبارجن جي ڇرن تي سر نوائي چوڻ لڳو ته ”سوامي! اوهين منهنجا به جنماتنن جا ڏک نودت ڪريو.“

ايتري ۾ پاڻي لعلو ۽ اهي آرداس ڪئي ته ”سوامي! پرساد تيار آهي، سو کائي داس کي نوازيو.“ سٽڪورو فرمائڻ لڳا ته ”بيارا، پرساد هتي ئي کڻي آڃ ته کائون.“ پاڻي لعلو چوڻ لڳو ته ”مباراج! هلي چؤڪي ۾ کائو.“ صاحبن جواب ڏنو ته ”پاڻي لعلو! اسانجو چؤڪو ساري ڌرتي آهي، سو جتي ڌرتي آهي، اُتي اسانجو چؤڪو آهي. تون هتي پرساد کڻي آيو.“ اهو جواب ٻڌي پاڻي لعلو خوش ٿيو ۽ دل ۾ چوڻ لڳو ته ”هي ڪو جيون مست ٿو ڏسجي، جنهنکي ڌرو به ڏهه آبهان نه آهي.“

جلد ئي پاڻي لعلو صاحبن ۽ پاڻي مردانيءَ بلڪل سادو پرساد کڻي آيو. پاڻي مردانو جنهنکي عمدی پوڄن کائڻ تي دل هئي، سو ٻاجهريءَ جو ڏوڏو ڏسي صاحبن ڏانهن نهارڻ لڳو. صاحبن سمجهي ورتو ته هيءُ هن کاڌي تي راضي نه آهي، سو هڪ ڏوڏو هٿ ۾ کڻي گورو صاحبن کيس ڏنو ۽ پڇيائونس ته ”پاڻي، کائي ٻڌاء ته هن ۾ ڪو سواد آهي يا نه؟“ پاڻي مردانو چئن اهو امرت روپي ڏوڏو

ڪاٺل لڳو، تشن هنڪي اهڙو ته سواد آيو، جو سڀ پدارت
وسري ويس. هو صاحبن کي چوڻ لڳو ته ”سوامي! مون
يا عمر جهڙو عمدو پوچن ڪونه ڪاڌو آهي.“ تشن تي کورو
صاحب فرمائڻ لڳا ته ”پائي مردانا، اهڙو پريمي پڳت به
آڳي ڪونه ڏٺو هوندو. هي سڀ سواد پريم جو ئي آهي.“
پائي لعلو اها سموري وارتا ٻڌي چوڻ لڳو ته ”وڏن
جي وڏائي اها ئي آهي جو هو فقط پريم کي ڏسندا آهن ۽
پوچن جو ڪو ويچار ڪونه ڪندا آهن. جهڙي طرح سري
ڪرشن مهراج دريوڌن جا نانا پرڪارن جا ميوا مڻايون
ڇڏي، ودرجي پاڇي قبول ڪئي آهي ۽ سڌامي پڳت جا
چانور خوش ٿي ڪاڌا آهن؛ سري رامچندر مهراج رشين جا
آمرت روپي پوچن ڇڏي، پيلٽي جا جوتا پير انگيڪار ڪيا
آهن، تهڙي طرح اوهين به ڪرپا ڪري مون غريب جو ڏورو
ساراهيو ٿا.“ کورو صاحب مرڪي فرمائڻ لڳا ته ”سچو پڇر
اسانکي تنهنجي ڏوري مان آمرت جهڙو سواد آهي ٿو ۽
اسين آجايو هنڪي ڪونه ٿا ساراهيون.“

اهڙي طرح صاحب پائي لعلو جو ساهو پوچن کائي ڪرٿار
جو ڪيرتن ڪندا رهيا. ڳوٺ جا هندو صاحبن کي ڏسي
گهڻي عيب ڪڍڻ لڳا. ڪو چوي ته هي ڪراهي آهي،
يعني آبتي راه تي هاندڙ آهي. ڪو وري چوي ته هي
ڌرم پرست ڪري ويٺو آهي، جو ڪٿي ٿي هڪ شودر وادي
جي گهر گذاري ٿو ۽ اُنجو تيار ڪيل پوچن کائي ٿو. مطلب ته
ڳوٺ ۾ جنهنڪي جشن ٿي وڻيو، تشن تشن ٿي ڇيو ۽ هر ڪو

(۶) وندنا = پریم سان لمسکار کرکے.

(۷) داسیر = پرمیشور جو داس ٹیٹ.

(۸) سکیر = پرمیشور جو سکریا مقرر تھیں۔

(۹) آتم نویدن = ہاتھ پر میسور کی آدھٹ۔

پیارا، تو کا پکھتی واری کی مایا مودی نہ سگھندی ۴
پرماتما جی پوریر ہر سدیو مکھن رحمدو۔ "پائی مردانو! جو ہدی
مہاراجن جی چرنن تہی سر نوائی چوٹ لکھو تہ "سوامی! اوہین
منہ جتا بہ جسر جنمالترن جا د کہ نوروت کرویو۔"

ايتري ۾ ڀائي لعلو ۽ آچي آرداس ڪشي ته ”سوامي!
 ٻوساه تيار آهي، سو کائي داس کي نوازيو.“ سڪورو
 فوضائين لکيا ته ”پيارا، ٻوساه هتي ئي ڪٽي آچ ته کائون.“
 ڀائي لعلو چوڻ لڳو ته ”مهراج! هلي ڇوڻڪي ۾ کائو.“
 صاحب جواب ڏنو ته ”پسائي لعلو! اسانجو ڇوڻڪو
 ساري ڌرتي آهي، سو جتي ڌرتي آهي، اتي اسانجو ڇوڻڪو
 آهي. تون هتي ٻوساه ڪٽي آيو.“ اهو جواب ٻڌي ڀائي لعلو
 خوش ٿيو ۽ دل ۾ چوڻ لڳو ته ”جي ڪو جيون مڪت ٿو
 ڏسجي، جنهنڪي ذرو به دهر ايمان نه آهي.“

جلد نئي پائي لعالم صاحبين ۽ پاڻي مرداني لاءِ بلڪل
سادو ۽ سادو کٽي آيو. پاڻي مردانو جنهنڪي عهدي چون
کائڻ تي دل هجي، سو هاڻي جو ۲۰۲۰ وڌيڪي صاحبين
ڏانهن بهارڻ لڳو. صاحبين سمجهي ورتو ته هي هن کاڌي
تي راضي نه آهي، سو ۲۰۲۰ وڌيڪي هت ۸ کٽي کورو صاحبين
کيس ڏنو ۽ پڇيائون ته ”پاڻي، کائي ٻڌاء ته هن ۸ ڪو
سواد آهي يا نه؟“ پاڻي مردانو جشن آمد آمريت روپي ۲۰۲۰

لعلو مرداني کان پچل لڳو ته ”پائي! تنهنجو نالو ڇا آهي ۽ تون ڪٿي جو رهاڪو آهين؟“ پائي مرداني جواب ڏنو ته ”منهنجو نالو مردانو آهي. مان بيدي ڪل جو ميراڻي آهيان ۽ منهنجو خاوند سري گورو نانک ديو آهي. مان ساڻس سير ڪندو ٿو اڃان.“

اڄو ٻڌي پائي لعلو ٻڻي هت جوڙي مهارجن کي نمسڪار ڪيو ۽ پنهنجو سر سندن چرڻن تي نوايو. پوءِ کين هڪ ننڍي ڪٽ تي وهاري پاڻ رسوئي تيار ڪرڻ ويو. سندس ڀرپڻ پائي مرداني صاحب کان پڇيو ته ”سوامي! هي ڪير آهي، جنهن تي اوهان هيتري ڪرپا ڪئي آهي؟ مونکي ته هي ڪو وڏو ٻڌوان ڏسڻ ۾ اچي ٿو.“ صاحب فرمايو ته ”مردانا، هي شخص نڙا پڳتي ڪندڙ آهي. هنکي پڇڻ ڪندي گهڻو وقت ٿيو آهي. هيئنتر به هو وڏي ڪمائيءَ وارو آهي.“ پائي مردانو پچل لڳو ته ”غريب نواز! نڙا پڳتي ڇاڪي چوندا آهن؟ ڪرپا ڪري مونکي سمجهايو.“ سوامي فرمائڻ لڳا ته ”هن سنسار ساگر ٽرڻ لاءِ نڙا پڳتي هڪ تمام چڱو اُٻاءُ آهي. پڳتيءَ جون پڙيون يا ڌاڪا نو آهن، جنکي نڙا پڳتي ڪري سڌو آهي. اُهي هيٺيون آهن:-

- (۱) شرون = پرميشور جو نالو ڀرير سان سڻ.
- (۲) ڪيرتن = پرميشور جو نالو ڀرير سان ڳائڻ.
- (۳) سمري = پرميشور جو نالو ڀرير سان من ۾ ياد ڪرڻ.
- (۴) ڀادسيون = سندس چرڻن جي ڀرير سان شيوا ڪرڻ.
- (۵) ارچن = سندس پڙ جا ڀرير سان ڪرڻ.

چوندا. آڏن، جو پنجاب ۾ گجراتوالا ضلعي ۾ ڪو مشهور شهر آهي. صاحبن وقت تي پائي مرداني کي چيو ته ”پيارا ايمنا باد ۾ ڪو پريمي واپو لعلو نالي آهي. حل ته حلي منجھو ديدار ڪريون.“ پوءِ اودانجن پنڌ پيا ۽ گهمندا ٿرندا سترهين ڏينهن اچي شهر ۾ پهتا ۽ پائي لعلو جو گهر پڇائي آئي ويا. پائي لعلو ان وقت پنهنجو واپو ڪو ڪم پئي ڪيو. هن ڏهين ڏيو ته سنت منهنجي گهر آيا آڏن، ڏهين پنهنجو ڪم ڇڏي اچي صاحبن کي پهرين پيو ۽ هٿ جوڙي صاحبن ۽ پائي مرداني کي آسن ڏيئي چيائين ته ”سوامي! اودانجي درس ڏئي منهنجي من کي آندو ۽ فرحت اچي ٿي. اوهين ڪرڻ ڪري ٻڌايو ته ڪٿان آيا آهيو. اودانجي پوشاڪ مان ڄاڻان ٿو ته اوهين ڏو راهين ديس جا آهيو. ڪرڻ ڪري سڀ حال کان مونکي واقف ڪريو.“ صاحبن جواب ڏنو ته ”پيارا اسين هرديسي فتير آهيون ۽ اسانجو گهر دور آهي. مان ڪو جو سهر ڪندي ڪندي هتي اچي سهڙيا آهيون.“

لعلو ٻڌي پائي لعلو ڏاڍو خوش ٿيو ۽ چوڻ لڳو ته ”پلي آيا! جي آيا! مونکي اودانجا وڃن ٻڌندي ڏاڍي خوشي ٿي آهي. ڪرڻ ڪري پنهنجي نالي کان هٿ واقف ڪندا.“ صاحبن کيس چيو ته ”پيارا، نالي جي به جلد خبر پئجي ويندو. تون ڄاڻي ويهي پنهنجو ڪم ڪر.“

پائي لعلو چوڻ لڳو ته ٻڌڻ ۾ اچي ٿو ته سري نالڪ نالي ڪو ته شي هرگهت ٿيو آهي. ديا پالي ٻڌايو ته آهي توھين آهيو يا ڪنهن؟ تنهن تي پائي مردانو کيس چوڻ لڳو ته ”آبا، سرڌا کڻي ڌار ته هي آهون ٿي آهي.“ پوءِ پيائي

(۲) کائیا رڱڻ جي ٿيئي پياري، پائيئي ناه مڃي
رڱڻ والا جي رڱي صاحب، ائسا رنگ نه ڏي

ارت- هي پيارا! جيڪڏهن هن سرير کي رنگ جي دلي
بڻائي انهن نام رويي مڃت جو پڪو رنگ وجهجي، ۽ پاڻ پريو رڱڻ
دارو جي رنگ چڙهي ته اڌو رنگ چڙهندو جو ڪڏهن به ڪنهن
نه ڏٺو هوندو. [ڪائيا = سرير. رڱڻ = رنگ جي دلي.]

(۳) جن کي چولي رڱي پياري، ڪنٺ ٽٽائي پاس
ڌوڙ ٽٽائي جي مائي، جي ڪه نانڪ کي آرداس.

ارت- هي پيارا! جنجو جولو (يعني انتھ ڪرڻ) اڌي
طرح رڱيل آهي، تن وٽ گهٽ (واحدو) سدو آهي. هي ٻئي!
نانڪ جي آرداس ڏيئي چئو ته انهن سنهن جي ڌوڙ مائي. [رڱي
= رڱيل. پاس = پيرسان. جي = هي ٻئي.]

(۴) آبي ساڄي آبي رنگي، آبي ڌڙ ڪري

نانڪ ڪامل ڪنٺي پاوي، آبيهي راوي.

ارت- پريو پاڻ ئي ناهي ٿو يعني آبهن ڪريٿو، پاڻ ئي
رڱي ٿو (يعني پنهنجي پير ۾ لعل ڪريٿو) ۽ پاڻ ئي پير جي
نظر ڪري ٿو. سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته جا
استري، بتيءَ (اڪال بورڪ) کي وڻي، تنهنکي هو پائيئي
ماڻي ٿو يعني پاڻ سان ملائي ٿو. [ڪامل = استري. پاوي = وڻي ٿي.
راوي = ماڻي ٿو.]

اڌو شبد ٻڌي سنٺ ڏاڍا خوش ٿيا. پوءِ گورو صاحب
کي ڏينهن وٽن گذاري ۽ ڪانئن موڪلائي مرداني سان
گڏجي سعدپور ڏانهن روانا ٿيا. سعدپور کي هينئر ايمنا باد

سري گورو نالڪ ديو جن جا جيون چرتو

تر سچھ جا ڪوڏيا آھيو ۽ سچھ ۾ ئي سمايا پيا آھيو. " تنهن
تي صاحبن جي ۾ مھاسندر شھد اُچار ٿيو:-

تلفگ محلا پھلا گھر تيجا شھد (۳)

ايڪ اونڪار سڪور برسات

(۱) اُمَ تَن مائِيا پاڇيا پٺاري، ليٽڙا تَب رڻڪائي

ميري ڪَنَت نہ پاوي چوٽا پٺاري،

ڪَنَت دَن سڃڃي ڄاڻي

ارٿ- هي ٻارا! هي سرير مايا جي ٻام يعني ٻمجي و ٻر ٻسو

ٻو آهي ۽ لوب هي رنگ ٻر ورتو ٻو آهي (يعني رنگو ٻيو آهي).

هي سڃڻ! منهنجي پتي ۽ ٻرميسر کي اهڙو حولو پسند ٿو پوي،

ٻو ۽ ڳياڙو روپي استري اتري جولي سان ڪيئن پتي ۽ هي سمھ

ماطل وندي؟ [ٻانڌا = ٻمجي. لبترا = ورتل. لب = لوب. ڪنت =

گهٻو، پتي. ڪنہ = ڪئن. دَن = استري. سڃڃي = سمھ.]

هَٽُ قُرباني ڄام مَهر وانا، هَٽُ قُرباني ڄام

هَٽُ قُرباني ڄام تَناڪي، لَئين جو تيرا ڏام

لَئين جو تيرا ڏام تَناڪي هَٽُ سَدَ قُرباني ڄام

(۱ڪ رهاو)

ارٿ- هي مهربان! مان توتان قربان وڃان! مان ٻلار وڃان!

مان اُنهن تان قربان وڃان، هي تنهنجو نام وٺن نا يعني حيس ٿا.

تنهنجو نام وٺن ٿا، مان اُنهن تان سڌو قربان وڃان. [مَهر وانا

لَئين = وٺن.]

اسٿر ڪري پيسن جو خيال نه رک. ”مرداني چيو ته ”سائين مون گهري ڪونه ورتا، توهان جي پيٽ مونکي پاڻي پي ڏنا.“
 پوءِ سٿگورو مرداني سان گڏجي ماما نانڪيءَ وٽ ويا. هوءُ صاحبن کي ڏسي اچي پيرين پئي. صاحبن چيس ته ”تون منهنجي وڏي پيٽ، توکي اها همت وٺڻ نه جڳائي. جيڪڏهن ائين ڪنديين ته مان آئينده تُو وٽ نه ايندس.“
 ماما نانڪيءَ چيو ته ”جئن اوهانجي مرضي هوندي تئن ڪنديس، پر مونکي پنهنجي دل مان وساري نه ڇڏڻو ۽ درس ڏيندا رهڻو.“ پوءِ صاحبن مرداني کي چيو ته ”پيسا مـوٽائي نانڪيءَ کي ڏي.“ مرداني پيسا کڻي ماما نانڪيءَ جي اڳيان رکيا، پر هن وٺڻ جي نه ڪئي. تنهنهي صاحبن سمجهائيس ۽ انهيءَ ڪري لاچار اُهي پيسا کنڀائين. هاڻي صاحبن ماما نانڪيءَ کان موڪلايو. هن وري چين ته رهي پئو، پوءِ جنهن نموني ه اوهان کي وٺي آڏو نمونو وٺو، پر صاحبن هن کي دلاسو ڏنو ته جڏهن جڏهن تون اسان سان ملڻ چاهيندين ته تڏهن توکي اچي درس ڏينداسون.

باب يارهون

ماما نانڪيءَ کان موڪلائي نڪرڻ، سنتن جي صحبت ۽ ايمانا باد جو ذڪر

گورو صاحب ماما نانڪيءَ کان موڪلائي مرداني سان ڪري ٻاهر نڪتا. وات تي ڪي گڏيل جن صاحبن سان ڪجهه وقت جي اچي اوستا ڏسي انهن ظاهر

دوندي به جيڪڏهن تنهنجي مرضي وڃي ٿي هجي ته اسين توکي جهليون ٿا. ”پوءِ مردانو ماما نانڪي وٽ آيو، جنهن کي اچي ٻڌايائين ته ”مون کان ڇهه جون تڪليفون سٺيون نٿيون ٿين، تنهنڪري منهنجي مرضي آهي ته موٽي گهر وڃان.“ ماما نانڪي سمجهيائين ۽ چيائينس ته ”جيئن تون هتي اسانجي ڀرسان هجين، تيسين اسان وٽ به وقتو اچي رهي ڪانهندو رهجي ۽ جيڪڏهن ٻري ڪٿي هجين ته مان توکي پيسا ڏيئي ٿي ڇڏيان، ائينمان وٺي وٺي به ورائي بهو ڪجي. منهنجي پاڻ کي اڪيلو ڇڏي نهنجي منهن تي نٿو پوي.“ انهيءَ چوڻ تي مرداني صاحبان وٽ رهڻ قبول ڪيو. اوڏي مهل ماما نانڪي هنکي (۲۰) پيا هٿ ۽ ڏنا ۽ نئون جامو به بهرايائينس.

مردانو رباب ڪلهي تي ڪٿي صاحبان وٽ موٽي آيو. صاحبان پڇيس ته ”مردانا، ڇو موٽي آيو آهين؟“ هن ٻڌايو، ”ماما نانڪيءَ مون کي توهان سان گڏ رهڻ لاءِ ستايو ۽ پڻ پيسا ۽ جامو به مون کي ڏنائين ۽ توهان لاءِ ڏاڍي نماڻائيءَ سان ويندي ڪيائين ته مون کي درس ڏيئي وڃو.“ صاحبان پيس ته ”مردانا! توکي پيسا وٺڻ نه ڪهندا هئا. هن مايا مان ٻيڙي رکڻ باطل کي جنجالن ۽ اٽڪائڻ آهي. جشن جشن پسن لاءِ خيال ڪيو، تنهن ترشنا پيئي وڌندي، جنهن مان ڪنهن وڪار پيدا ٿين ٿا. هر ميسور تي ئي پاڙو پئجي. هو سڀ جون گهرجون پوريون ڪري ٿو. ڏس ته وڪيئن نه جيو جي ڄمڻ کان اڳي هن جي رکيا لاءِ ماڻه بي ٿين ۽ کير پيدا ٿو ڪري. تنهنڪري تون من کي

بندا تيرا " اهي لفظ نڪرڻ لڳا. اهو شبد رباب مان اڏڙي
لڪار ۽ ميثاج سان پئي نڪتو، جو ڳالهه ڪرڻ جي نه آهي.
آدمي، پسون توڙي ٻڪري، جي جتي هئا سي تتي ڪپ
کوڙ ٿي ويا ۽ ڪڪ ڌيان ڌري شبد ٻڌڻ لڳا. صاحبڻ
جي سماءُ به اُنهيءَ شبد تي لڳي ويئي.

جڏهين صاحبڻ کي دسمي دٿار جي حالت ۾ ڏينهن
لنگهي ويا، تڏهين مرداني کي بڪه اچي وياڪل ڪيو.
خيال ڪيائين ته شهر ۾ وڃي روٽيءَ ٽڪرو کائي اچان، پر
وري ويچار ٿيس ته صاحبڻ کي ڇڏي ڪيئن وڃان.
جڏهين ستگورن جي سماءُ گلي، تڏهين مرداني هٿ ٻڌي
عرض ڪيو ته "سائين! مونکي موڪل ڏيو ته مان ڳوٺ
وڃان. توهان سان گڏ رهڻ مونکان ٿڌو پڄي. توهانکي ته
اُچ ۽ بڪه جي پرواهه نه آهي پر منهنجو ان جل بنا ساهڻي
سڪيو وڃي. مونکي ٿي ڏينهن ساندو لنگهي ويا آدن ته
ڪاڌو آڪشين نه ڏٺو اٿم. منهنجو هن نموني گذران ٿي ڪين
سگهندو." تڏهين ستگورو فرمائڻ لڳا ته "پاڻي مردانا!
اسان وٽ ته اڌڙا ڪشت سهڻا پونءِ. جي اُهي سهي پار
پئين ته پرلوڪ جو سڪه ماڻيندين. مگر جيڪڏهن تنهنجي
مرضي هروڀرو وڃڻ تي هجي ته اسين توکي روڪ ڪانه ٿا
ڪريون." مرداني کي اتي غيرت آئي ۽ ويچاري چيائين ته
"سچا پاتشاهه! جيڪڏهن مون تي اڏڙي ڪرپا ڪريو، جو
اُچ بڪه لڳيرئي ڪانه، ته پوءِ مان توهان سان گڏ رهان ۽
نه ته موڪل ڏيؤ." ستگورو چوڻ لڳا ته "پر ميسور سڀني
جيون جي پالنا سندن ڪرمن انوسار ڪندڙ آهي، تنهن

باب ڏهون

ماتا نانڪيءَ کان هو ڪلاڻي

مرداني جڏهين پنهنجو پڪو ٺهراءُ صاحبن سان گڏ
 رڄ جو ظاهر ڪيو، تڏهين صاحبن چيس ته ”اي مردانا!
 بازار ۾ وڃي رباب وٺي آءُ.“ دن چيو ته ”سائين! پيسا ڪٿان
 آڻيان؟“ صاحبن وراڻي ڏني ته ”اسانجي پيٽ نانڪيءَ
 کان وڃي وٺ.“ تنهن تي هو ماتا نانڪيءَ وٽ ويو، جا
 مرداني کي ڏسي ڏاڍو خوش ٿي ۽ دن کان پنهنجي پياري
 پاڻ جو حال احوال ورتائين ۽ ڪانئس اچڻ جو ڪارڻ پڇيائين.
 مرداني چيو ته ”سوامي خوش چڱا ڀلا آهن. مونکي رباب
 خريد ڪرڻ لاءِ موڪليو اٿن ۽ چيائون ته اُن لاءِ پيسا
 منهنجي پيٽ کان وڃي وٺ.“ هو ٻڌي ماتا نانڪيءَ ڏاڍي
 خوش ٿي ۽ چيائين ته ”اڄ منهنجو پاڳڙ ڪليو آهي، جو
 مون تي هيءَ فرمايش رکي اٿن. جيڪي پيسا توکي گهرجن
 سي ٻڌاء ته مان توکي ڏيان.“ مرداني چيو ته ”مان پهر يائين
 بازار مان ڇاڇي ۽ قيمت جو ٽريڊ وٺي، پوءِ اچي ٿو اوهان کان
 پيسا وٺان.“ ماتا نانڪيءَ چيس ته ”جئن توکي سهنجو لڳي
 تئن بلاشڪ ڪر.“ پوءِ دن چيس ته ”منهنجي پاڻ کي
 منهنجي طرفان وڃي وينتي ڪجهه ته مونکي درس ڏيئي
 وڃي.“ مرداني چيو ته ”گهڻي خوشيءَ سان تنهنجو نياپو
 ڏيندس.“ پوءِ هو بازار ۾ رباب ڏسڻ ويو. جتي جتي وڃي،
 اُتي ماڻهو مٿس چٿرون ڪرڻ لڳن، ڇي ”اچو ڪراهيءَ
 جو ربابي ٿو وڃي.“ هو ويچارو سڄو ڏينهن رباب ڳوليندي
 ٽڪو، پر ڪو به پسند ڪونه آيس. آخر صاحبن وٽ موٽي ويو

سري ڪورو نالڪي ديو جن جا جيون چوڻو

صاحبن ورندي ڏني ته ”ڀائي مردانا! اسانجي سر
 تي وقتو بوجو آهي. آڏو اسانکي ٿورو ٺاهڻو آهي. تون آهين؟
 ڪم ۾ مدد ڏيڻ واسطي اسان لاءِ پورو پورو ماڻهو آهين.
 اسانجي مرضي آهي ته تون اسان سان گڏ ره ۽ شهد ڪيڙن
 ڪري پنهنجو جنم ستاري وٺ. هي سنسار آهي سهڻي
 سمان. جيڪي ڪي ڏسجي ٿو سو سڀ مٿيا آهي، تنهنڪري
 سڄي نام جي لڙو وٺ، جنهن مان انت سمي ۾ ڪلياڻ
 ايندو.“ صاحبن جا اهي وڃن مرداني کي تير وانگر ڇڏي ويا.
 هن صاحبن سان گڏ گذارڻ جو پڪو لهرائو ڪيو ۽ صاحبن کي
 چيائين ته ”سائين! جنهن اوهان جي مرضي آهي تنهن ڪرڻ
 ۽ آڏو تيار آهيان. ڀاتي ڪٽنب جو ويچار اتر ته انهن جي
 ڀاءُ منهنجي پورٽ ڪير ڪندو.“ صاحبن چيو ته ”سڀ
 ئي ڏوڏي رستو لاءِ ڪڍڻي ڪرڻار آهي. ڏس ته ڪيئن
 نه ڪٽين ڪي، بهار ۾ توڙي ٻاٽال ۾ ڪاڌو ٿو پيچائي. ويچار
 ڪر ته ڪٽنبجي پنهنجا ٻچا جهنگ ۾ ڦٽا ڪري وينديون
 آهن، پوءِ انهن جي سنڀال ڪير ٿو اچي؟ تنهنڪري تون
 پنهنجي ڪٽنب جو ڪوبه خيال نه ڪر.“ مرداني چيو
 ”ست وڃن.“ انهيءَ ئي صاحب هن تي ڦاڙو پروسن ٿيا ۽
 مٿس مهر ڪيائين. مرداني کي حاڪمي فقط ڪڍڻ خيال
 رهيو ته جنهن ڪم ۾ موٽي ڀاتي ڪاڌو ۽ مائڻا ٽپتا موڪليو
 آهي، سا خبر نه منهن کي رسائي اچان. پورو دن ۾ چيائين
 ته ستڪورو جي صحبت مان ڪيئن ڇڏي وڃان؟ پاڻي
 ڪونه ڪو ڀائي ڪاڌو ۽ مائڻا ٽپتا کي وڃي خبر پيچائيندو.
 انهن چئي اُٿي رهي پيو ۽ آئيندو صاحبن سان گڏ گذارڻ لڳو.

پر صاحبن اُها قبول نہ ڪئي. ڇو جو کين دنياوي پدارثن
 جي لوڙ نہ هئي. هو ته نام جي رنگه ۾ مست هئا.
 صاحبن جي فقيرائي بيڪه پاڻڻ ۽ قبرستان ۾ رهڻ جي
 خبر آهستي آهستي وڃي پائي ڪالو ۽ سندس ڪتب جي
 ڪن چڙهي. پائي ڪالو جو ته هيٺيون ئي ڇڄي پيو. مائا
 ترپتا کي به ڪاڻڻ پيش ٿي نٿي اُچيو. اُهو سچو ڏينهن ڳڻين
 ۾ گذاريائون. ٻئي ڏينهن مرداني ميرائيءَ کي سنڀرايائون ته
 تون سلطانپور وڃي پڪي خبر وٺي آءُ ته نانڪ برابر فقير وڃي
 ٿيو آهي ڇا. مردانو پنڌ ڪندي ڪندي مائا نانڪيءَ وٽ
 اچي پهتو ۽ هنڪي چيائين ته ”تنهنجي پتا ۽ مائا مونکي
 هت خبر وٺي اچڻ لاءِ موڪليو آهي ته نانڪ مودبخاني جي
 ڪرت ڇڏي فقيرانو بيڪه ڌاريو آهي ڇا. سو پلائي ڪري
 مونکي ٻڌاء ته اها ڳالهه سچي آهي ڇا؟“ انهيءَ سوال تي
 مائا نانڪيءَ جي اکين ۾ پاڻي پڙجي آيو ۽ چيائين ته ”مونکي
 ته زبان سان چوڻ ئي نٿو ٿئي.“ ٿڌين مرداني چيو ته
 ”پلا! مونکي ٻڌاء ته تنهنجو پاڻ ڪٿي آهي ته مان روڊو
 وڃي سندس حال احوال وٺان؟“ تنهن تي مائا نانڪيءَ
 پر واري جهنگ ڏانهن اشارو ڪري چيو ته ”اچو هن جهنگ
 ۾ ٿو رهي.“ مردانو اُتان صاحبن کي ملاپ لاءِ آيو. صاحبن کي
 پريان گهڙو رهي ڪفنيءَ ۾ زمين تي لپٽيل ڏسي شوڪارا
 پريائين ۽ چيائين ته ”هي پرماتما! تنهنجي قدرت اپار آهي.“
 صاحبن جي ويجهو اچي چيائين ته ”اوهان ڪهڙي خيال
 کان پنهنجي سٺي ڪرت ڇڏي هيئن جهنگل ۾ اچي
 رهيا آهيو؟“

سري گورو نانک ديو جن جا جيون ڇوٽو

سادڪ سڌ آگت هي، ڪيتي لک آهار
ايترو ٿا آيو ٿو هي، ٻن سئو رکي شبد بيچار
سرواڻا ڪي اڪ ٺاٺ، ست ٺام ڪر ٺار
نانڪ ٺاڪي قيمت ٺا پوي، ٻي آنت بيشمار.

قات پوڄ

پرماتما جي در تي لکين محمد، لکين برهما، وشنو
۽ مڙهندڙ ۽ پيڪاري آهن. اُن جي در تي لکين رام ڇڙا وڻا، لکين مت
ستي ۽ سنڀالي آهن. اُن جي در تي لکين گورو ۽ ٺاڻن
ڄاڻا آهن. اُتي لکين آسن آهن، لکين گورو ۽ لکين
ديوتن، لکين ديوتائون ۽ لکين دئيت آهن. اُتي لکين
تير ٻيٽ ۽ اوليائون آهن ۽ لکين ڦاٽي، مٿا ۽ شينھ آهن.
پڻ ڪي سڀني ڪنهن ڪڙي کي ٻه سئو روپ جي
ڪٽ ڪٽي ڪٽي نه ٿي اچي. اُتي ڪئين لک جهڪاسو
ڪٽيو ۽ ڪٽيو ڪٽيل جو نه آهي. پر سڀني
ڪٽي ڪٽي جي ويڙو کانسواءِ آيو ٿو آهن. سڀني ٺاڻن ۾
ڪٽي ڪٽي آهي، جنهنجو نالو ”ست ٺام ڪر ٺار“
آهي. جو جو ڪي آنت بيشمار آهي.

لک پٽي نواب دولت خان ۽ ٻيا سئو روپ جي ڇوٽن
ڪٽي پيا. سڀني قبول ڪيو ته گورو صاحب وڏا اولياءَ
پوءِ ته نواب دولت خان پنهنجي گادي کين آڇي.

مٿين تڪن جو آرٽ دي آهي ته (هي قاضي) مسيٽ
 ديا جي ڪر، آسني صدق جي ڪر ۽ حق حلال کائڻ جو قرآن
 پڙهه. شرم روپي سنٽ ڪر، ڇت ست روپي روزو رک
 اهڙي طرح مسلمان ٿي رهه. چڱي هلٽ روپي ڪعبو ڪر،
 سچ ڪي پنهنجو مرشد ڪر ۽ ڪلمو ۽ نماز چڱن ڪمن
 جي ڪر. پرماتما جو پاڻو مڃڻ پنهنجي تسبيح ڪر.
 ائين ڪرڻ سان پرماتما تنهنجي لڇه رکندو.

حافظي نواب ۽ قاضي ۽ ٻنهي سمجهيو ته گورو صاحب
 بيشڪ وڏا اولياءَ آهن ۽ ٻنهي اچي صاحبن کان بخشايو.

پوءِ ڪيترا مسلمان، شيخه، قاضي ۽ خود نواب
 دولت خان گورو صاحبن جي چرڻن تي ڪري پيا ۽ پڇڻ
 لڳا ته ”سائين! مهرباني ڪري ٻڌايو ته خدا صاحب جي
 طاقت ڪيتري آهي ۽ هن سان ڪيئن ملي سگهيو.“

صاحبن انوقت هيٺيون مها سندر شبد اُچارڻ شروع ڪيا:-

جُٽِ دِرَ لَڪَ مَحْمَدا، لَڪَ بَرَحْمِي بَشَن مَهِيسَ

لَڪَ لَڪَ رام وَدِ پَرِ يَتهِر، لَڪَ راهي لَڪَ ويسَ

لَڪَ لَڪَ اوڻِي جِتي هِي، سَتِ يَتهِر تي سَنِياسَ

لَڪَ لَڪَ اوڻِي گورِڪا، لَڪَ لَڪَ ناڙا ناڙ

لَڪَ لَڪَ اوڻِي آسنا، گورِ چيلي رِراسَ

لَڪَ لَڪَ ديوي ديوتي، دانون لَڪَ نِواسَ

لَڪَ پيرِ پيغمبرِ اولِيئي، لَڪَ قاضي ملان شيخه

ڪِسي سائت نه آئنا، ٻن سَگورِ ڪي اُپديش

سري کورو ڏاڪ ڏيو جن جا جيون چور

۸ ٻڌجي وڃي. هر ڪنهن جي وات ۾ اڏائي وائي هئي
کورو ڏاڪ کي اچ مسلمان ٿا ڪن ۽ اڏو ڪو ڪونهي
نواب کي هن ڪنڀار کان هٽائي؟ آخر ستگورو نواب سان
ٿڌجي مسجد ۾ ويا. شهر جا ماڻهو به ڪي ٻين تر ڏسون
صاحب مسجد ۾ ڇا ٿا ڪن. هو مسلمانن سان گڏ نماز
ڀڙهڻ لاءِ ڪٿا ٿي پيا، پوءِ جڏهين مسلمانن گوڏا کوري
سجدو ڪيو، تڏهين صاحب بيٺائي رهيا. نواب اڏا حالت
ڏسي صاحبن کي چوڻ لڳو ته ”هتي نماز ڀڙهڻ آيا آهيو يا
بيٺ؟“ صاحب چيو ته ”مان ڪنهن سان گڏ نماز ڀڙهان؟
اوهان جو بت هو هتي، ته اوهان جو من وري ڦهلايو ڪهون
خرید ڪرڻ ۾ پئي وڃي.“ تڏهين قاضي چوڻ لڳو ته ”پلا
مون سان گڏ ٿي ڀڙهيو؟“ تنهن تي صاحب فرمائڻ لڳا ته
”تنهنجي ڪهر ۾ ڪو وڃيرو ٻڌل آهي ۽ اڄي ٻن سان ڪو
ڪوڙ آهي. توکي نماز ڀڙهڻ وقت هيءُ خيال هو ته معاف وڃيرو
ڪڏي ٺهي ڪوڙ ۾ ڪري نه پوي.“ اهو ٻڌي، نواب ۽ قاضي
صاحب چون سڄي سڄي ٿي لڳا. اندر ۾ سمجهيائون ته
اوڙي مهل صاحبن هنن کي سمجهائڻ لاءِ هليون.
سلوڪ اڇاريو:—

مهر مسيت، مڌق مڌا، حق حلال ڌواڻ
شرم سنت، سيل روزا، هو مسلمان
ڪرڻي ڪعبا، سڄي پير، ڪلما ڪرم يواز
تسبي سائس ياوسي ڏاڪ رکي لاج.
[مانجه جي راز مڃا بهلا پوڙي (v) سلوڪ (i)]

هوءَ مسلمان دين مڃائي، مرڻ جي وٽ ڪا ڀرڻ ڇڪاوي
 رب کي رضا مٺي سر آو ڀر، ڪر ٿا مٺي آب گنواوي
 تڏه نازڪ سرب جيئن مٺي مٺ هوءَ، ٿا مسلمان ڪهاوي.

[مانجهه کي وار محلا بهلا پڙهي (۸) سلوڪ (۱)]

مٿئين شبد جو مطلب هي آهي ته مسلمان چوائڻ
 ڏکيو آهي. جيڪڏهن ڪو سچو ڀڄو مسلمان هجي ته پوءِ
 پل پاڻ کي مسلمان چوائي. سچو مسلمان اهو آهي، جو
 پهريائين اوليائن جي واٽ وٺي ۽ اهڙڪار دور ڪري، جو
 اهڙڪار سچو ڌن لٽائڻ وارو آهي. پوءِ مسلمان کي گهرجي
 ته مرشد جي پهروي ڪري، مرڻ جيئن جو سنسو نه ڪري،
 خدا صاحب جو حڪم مٿي تي رکي مڃي، اُن کي خالق
 ڪري سمجهي، خودي دور ڪري ۽ سچي مخلوقات تي
 ڏيا ڪري.

وري قاضي ۽ چيو ته ”اوهين اسلام جي گلا ٿا ڪريو.“
 صاحبن جواب ڏنو ته ”اسين ته هند کي مسلمان کي
 ڄاڻون ٿي ڪين.“ تنهن تي نواب چيس ته ”جيڪڏهن
 توهين ائين ٿا سمجهو ته توهان کي اسان مسلمانن سان بندگي
 ڪرڻ ۾ ڪهڙو اعتراض هئڻ گهرجي؟“

اڄ جمعہ جو ڏينهن آهي ۽ هينئر نماز جو وقت اچي
 ٿيو آهي. هلو ته گڏجي هلي مسجد ۾ نماز پڙهون.“ صاحبن
 چيو ته ”هلو، مان تيار آهيان.“ اها خبر جلد ئي سڄي شهر

سري گوزو نانڪ ڏيو جن جا جيون چتر

ڪهڙي هنڪي ليايو، پر جنن نه مڃيو. آخر ماما نانڪ
هن تي زور لاقو ته ڀلا رڳو بابا سر ڇڏي وڃو.
ڳالهه ڏاڍن حيلن کانپوءِ هن قبول ڪئي. پوءِ هڪ ڀيرو
کان موڪلائي پنهنجي نياڻيءَ ۽ بابا لکميچند سوڌو ڳوٺ وڃڻ
انهيءَ وقت ڌاري صاحب پنهنجي ڀاڻيءَ جي دستي
چوڻ لڳا ته ”نڪو ڪو ڏندو آهي نڪو ڪو مسلمان.“ قاضي
کي خبر پئي ته صاحب هن طرح ٻيا چون. هن وحي نواب
اختيار ڪئي آهي، سو اسانجي دين بابت ڪهڻ وڌو
بالهائي، تنهن کي ڪهڙائي سمجهايو.

نواب صاحبن کي ماڻهو موڪلي ڪهڙا ڏي وڃيا خوش خيرون
ڪرڻ کانپوءِ چيائين ته ”افسوس آهي جو توهان جو ڀاءُ وڏيڪار
عملدار وحي ڏري ٿو آهي. درويشي ڇڏي اسان وٽ
عملدار ٿي رهو.“ صاحبن جواب ڏنو ته ”اسانجو دليوي
حڪومت سان ڪم نه آهي.“ پوءِ نواب قاضي کي چيو ته
”جيڪو سوال صاحبن کان ڪرڻو هجيئي، سو ڪر.“
قاضي صاحبن جي سامهون بيٺي چيو ته ”اوهين جو چئو ٿا
ته نڪو ڪو ڏندو آهي نڪو مسلمان، سو اهي ته ڪٿر جا
ول ٿا ٻوليون. اوداڻڪي ڇا ٿيو آهي جو اڏا ڪچا لفظ
پنهنجي واتان ٿا ڪڍو؟“ تنهن تي صاحبن هيٺيون
لوڪ اُڇاريو:—

مسلمانن ڪهاڻي مُڪَل، جا ڏوڏ ٿا مسلمانن ڪهاڻي
اَوَّل اَوَّل دين ڪري مٽا، مَصَل مان مال مُساوي

۱- اوليائون. ۲- سِراني ڪهڻ، دور ڪرڻ. ۳- اعڪار.

صاحبن جي سس ۽ سهرو پنهنجي ڌيءَ جي حالت
ڏسي دل ۾ ڏاڍو دکي ٿيڻ لڳا. ٻنهي ويهي پاڻ ۾ ٻيهر پڇايا
ته روبرو وڃي پنهنجي ٺاڻي ۽ کي سمجهايون ته من ڪو اثر
ٿئيس. ڳڻتيون ڳڻيندا اچي صاحبن جي سس ۽ ٻيٺا ۽
چيائون ته ”ڏس! تو پنهنجا ڪهڙا حال ڪيا آهن؟ اڳي
سيجن تي سمهندو هئين ۽ هينئر جهنگلن ۾ پيو ٿرين.“
انسوس آهي ته وسن جهڙي ڪرت ڇڏي تون هيشن
بي حال ٿيو آهين. توکي پنهنجن ٻالڪن جو به موه نٿو
ٿئي؟ هاڻي دل گهر ۽ هلي اڳي وانگر رهي. جيڪڏهن
مودبخاني جي ڪرت مان ڪتو ٿيو هجي ته اها ڪٿي نه
ڪجهه. ”هيتري چوڻ سان به صاحبن گهر وڃڻ جي وائي به
نه واري. آخر جڏهن ٻائي مولو ۽ چندو راڻي صاحبن کي
چئن سان سمجهائڻ مان ڪڪ ٿيا، تڏهن چوڻ لڳس ته
”جيڪڏهن فقير ٿيڻو هوءَ تڏهن شادي ڇو ٿي ڪئي؟“
هنن صاحبن کي گهڻي تڏيون ڪوسيون ڏنيون، پر
صاحب پنهنجي ارادي تي قائم رهيا. آخر هو لاچار ٿي
موٽي آيا.

ٻائي مولو ۽ چندو راڻي ۽ پنهنجي نياڻي کي چيو ته
”هاڻي تنهنجي رهڻ جو ڪم هتي ڪونهي. تون دل اسان
سان.“ ماڻا ٺاڻي ۽ چندو راڻي کي سمجهايو ته ”هنکي
پاڻ سان وٺي نه وڃو. سڀني کي رزق ڏيندڙ ڀرميشور ٿي
آهي. مان پڇندي ۽ آهر تنهنجي نياڻي ۽ ڌوئڻ جي سار
سنڀال پيئي لهنديس، پر جيڪڏهن توهان کي هنن جو
هتي رهڻ چڱو نه لڳي ته تلوڻدي وڃي رهن.“ ماڻا ٺاڻي ۽

نواب کي جڏهين ملي کان پڪ ملي ته صاحب پوري دوش ۾ آهن، تڏهين ويچارو پئجي ويو ته هاڻي پيسن بابت ڇا ڪريان. ڀاڻي جشام کي صلاح ڪرڻ لاءِ گهراڻين ۽ چيائينس ته پيسا مولې کي ڏيان يا نه. ڀاڻي جشام ويچارو منجهي پيو ته ڇا چوان. آخر ويچارو ڪري نواب کي چيائين ته ”سائين! توهين پيسن جي ڏڻي کان روڊو گهراڻي پڇيو.“

انهيءَ تي نواب صاحبن ڏانهن ماڻهو موڪليو. هن وڃي صاحبن کي چيو ته ”نواب کي توهان کان ڪي پڇيو آهي، تنهنڪري اوهان کي گهرايو اٿس.“ صاحبن چيو ته ”نواب سان هاڻي اسانجو ڪهڙو ڪم؟“ نواب وري صاحبن ڏانهن پيو ماڻهو موڪليو، جنهن لهرتا سان وڃي صاحبن کي چيو ته ”مهرباني ڪري نواب ڏانهن هلو.“ انهيءَ تي صاحب آڻي هليا. جڏهين نواب جي ويجهو پيشا تڏهين هنن نواب کي ڪو به سلام نه ڪيو ۽ ماڻ ڪري وڃي بيٺا. نواب پڇيس ته ڇو سلام ڪين ڪئي؟ صاحبن جواب ڏنو ته ”جيستائين مان اوهانجيءَ نوڪري ۾ هوس، تيستائين مون تي فرض هو اوهان کي سلام ڪرڻ، پر هاڻي جڏهين مون خاوند جي نوڪري وڃي هٿ ڪئي آهي، تڏهين انهيءَ کي ئي سلام ڪرڻ چڪائي.“ انهيءَ جواب تي نواب کي بخيلي لڳي، پر ڪيچيائين ڪين. پوءِ نواب پڇيو ته ”تو وارا ۷۶۰ رپيا ڀاڻي مولې کي ڏجن يا نه؟“ صاحبن چيو ته ”مون اها رقم توهانجي حوالي ڪري ڇڏي آهي، جنهن وڻيڻ ڪريو.“ تنهن تي نواب اڌ پيسا ڀاڻي مولې کي ڏنا ۽ اڌ فقيرن ۾ ورهائيا.

ايڪي صاحب ٻادرا، دڙجا آور نه جاڻي ڪو
 تنه ديوانا جاڻيئي، جا ايڪا ڪار ڪماء
 حڪم پڇاڻي خسر ڪا، دوجي آور سياڻپ ڪاء
 تنه ديوانا جاڻيئي، جا صاحب ڌري پيار
 مندا جاڻي آپ ڪنه، آور ڀلا سنسار.

[راج ٻارو محلا پهلا شبد (۷)]

مثنئين شبد جو مطلب هي آهي ته ڪي پيا چون ته
 نازڪ ڪي پریت جي چايا آهي، ڪي پيا چون ته ڇريو ٿيو
 آهي، ڪي وري چون ته ماڻهن جهڙو ساڻو آهي. اسپن
 ته ويچارا ٿيا ويٺا ڏسون. ڀلي ماڻهن ڪي جئن وڻي تنهن
 چون، پر اسپن ته سچي محبوب لاءِ مست آهيون ۽ انهيءَ
 کانسواءِ ٻئي ڪنهنڪي سڃاڻون ئي ڪين. سچو پڇو ديوانو
 انهيءَ ڪي ئي ڪوٺل ڪهر جي، جو پرميشور جي ڀؤ ۾ هجي ۽
 ڏکڙي ڏکڙي کانسواءِ ٻئي ڪنهنڪي نه ڄاڻي، ۽ ڏکڙي
 ڀريو جي ڪر ۾ رڌل رهي ۽ هن جو حڪم مڃي ۽ هن سان
 پير ڌاري ۽ پاڻڪي بچڙو سمجهي ۽ ٻين ڪي پاڻ کان وڌيڪ
 چڱو سمجهي. ٻڌايو ته توهانجي ليکي سڃاڻپ وري ٻيو
 ڇا ۾ اچي موڙهي آهي؟

! هو ٻڌي ملي ڪي پڪ ٿي ته صاحبن ڪي نڪا آهي
 چريائي ۽ نڪو آڻن لڳت جو حساب. هن اچي نواب ڪي
 ٻڌايو ته ”توهانجو مودي سياڻن کان سياڻو آهي. هو ڪو
 ڪامل شخص ٿو ڏسجي.“

سري کورو ٺاڪ ڏيو جن جا جيون ڇتر

لڳت ٿي ويئي آهي ڇا ۽ جيڪڏهن ائين هجي ته منهنجي
ڇوٽڪاري جو اُهاڙ وڃي ڪر. ”ملي وڃي صاحبن تي جهڙون
وڌيون ۽ تعويذ لکڻ لڳو. تنهن تي صاحبن هيٺيون
سلوڪ اُچاريا:-

”کيتي جن کي اڇڙي کلاڙي ٺاهين ٿاڻ“

ٺاڪ ڏرڻ تڏاڏا جيوڻا، جو ليک ليک ويجهن ٿاڻ“
[وار سارنگ مڃا ٻيلا.]

مٿين تڪن جو مطلب هي آهي ته جن جي کيتي
ناس ٿي ويئي آهي، تن جي کيتي کي اُهاڙ ڏاڻي جي
ضرورت نٿي ڪانهي. ڏڪار آهي انهن جي جيئڻ تي، جي
پرميشور جو ٺالو لکي وڪڻن ٿا.

ملي سمجهيو ته صاحبن منهنجي جهڙي اُٿر ڪري
ڳالهائڻ آهي ۽ سچ پچ لڳت جو اُٿر اٿس. جن صاحبن جي
مٿين تڪن ڏانهن ڪو ڌيان ڪونه ڏنو ۽ ويٺو وڌيڪ
جهڙون وڃيڻ. منتر جنت پورا ڪري صاحبن کي ”ٻولاڻڻ“
جي مراد سان ڇوڻ لڳو ته ”اي ڀريت! ٻڌاءِ تون ڪير
آهين؟“ تڏهين صاحب هيٺيون شبد اُچارڻ لڳا:-

ڪوئي آهي پوڻدا، ڪو ڪهي بيتالا

ڪوئي آهي آدمي، ٺاڪ ويچارا

پيا ديوانا شاه ڪا، ٺاڪ ٻُوراڻا

هٿ ڌرين اُور نه جانا (اڪ رڌو)

تڏه ديوانا ڄاڻيئي، جا پيم ديوانا هوءَ

سان پرگت ٿيا، تڏهين هنن جي منهن جو ڀنڀوئي لهي ويو. ماما نانڪي ۽ ڀائي جڙام صاحبن جي پرگت ٿيڻ جو ٻڌي اهو خوش ٿيا، جو چڻ ته ٽئين جيون ملي هين. هو اچي صاحبن کي سڪ سان مليا ۽ چيائون ته گهر هلي ڪهڙا پيري آڳي وانگر رهو. پر صاحبن ائين ڪرڻ کان انڪار ڪيو. تنهن تي ننڍڪ وري هن ريت چوڻ لڳا ته هن جو من ڪارخاني ۾ گهائي جڙام سبب ٿري ويو آهي. ڪن وري چيو ته هن تي ڪنهن جن پوت جي چايا پيشي آهي.

نواب کي صاحبن جي گهر ٿيڻ جي خبر وڃي پيشي. هن ڀائي جڙام کي گهرائي چيو ته ”موهڻيخاني جو ليکو ڪرائي ڏس ته ڇا ڪٿو آهي.“ ڀائي جڙام ليکو ڪرايو ۽ هن دفعي ۷۶۰ رپيا صاحبن جي طلب نواب ڏانهن نڪتي. اهو ٻڌي نواب کي دلچسپي ۽ صاحبن کي گهرائي چيائين ته ”موهڻيخاني جو ڪم آڻينده ۾ سنڀاليندو ره.“ پر صاحبن ڪم ملائڻ کان صفا جواڙ ڏنو ۽ چيائون ته ”مينسٽر سچي پاتشاه اسان کي پنهنجي شيوا ۾ لڳائي ڇڏيو آهي ۽ انهيءَ ڪم ۾ اسين مشغول آهيون.“ باقي جيڪا طلب اسانجي نڪتي آهي، سا ڏيئي جي نالي خيرات ۾ ڏيئي ڇڏجو.“

ٻيوءَ صاحب ڪڏهن ڪڏهن ۾ وڃي قبرستان ۾ وڃي رهيا ۽ اتي ”ست ڪرتار“ جو جاپ پيا جهيندا هئا. انهيءَ حالت جي خبر صاحبن جي سڀري ٻائي موليٰ کي وڃي پيشي. هنکي ٻڌندي ئي هڪو بشجي ويو. ڪٽي ويڙهي ويس ته اسانجي ويچار تي ٻائي ڀولي ڪنيا ڪيئن ڪندي، هنکي ڪير سنڀاليندو؟ هو جلدئي سلطانپور ۾ آيو ۽ پنڊت شامو،

باب نائون

وڙاڳ

جڏهين صاحبن کي ٻه پٽ ٿيا، تڏهين هر ڪنهن شهر جي ماڻهو ۽ ائين ئي سمجهيو ته صاحب هاڻي موهر جي چار ۾ ڦاسندا ۽ گهر سان ائين ٻڌا، جنهن ڪر هستي ماڻهو پنهنجي ڪٽنب ۾ ڦاٿل هوندا آهن. پر هنن کي اها ڪل ڪانه هئي ته صاحبن کي پنهنجو پيغام ملڪان ملڪ پهچائڻو آهي ۽ گهر کي ڇڏي رهڻو نه آهي. بابا لکمي چند جي جنم کان جلد ئي پوءِ ڊڪڙو مسلمان فقير صاحبن کي گذريو، جنهن چين ته ”اي ڏاڪ نرڪاري! جنهن ڪر لاءِ اوهين هن سنسار ۾ آيا آهيو، سو ڪم ته اوهان اڃا هٿ ۾ ڪونه ڪڍيو آهي.“ هيستائين ڇا ويٺا ڪريو؟“ صاحبن اتر ڏٺو ته ”پر ميشور پاڻي پوري وقت تي پنهنجا ڪم ڪرائيندو. سڀ ڪجهه چڱي ٿي پوندي.“ اهي لفظ اهڙي مضبوط ارادي سان چڱي ٿي پوندي. صاحبن جي مک مان نڪتا، جو فقير کي تسلي ٿي ۽ هو مان ڪري رهندو رهيو.

ڪجهه وقت کانپوءِ صاحب ڊڪڙي ڏينهن ويشي نديءَ ڏانهن دستور موافق سوڀر صبح جو اڻٺان ڪرڻ لاءِ ويا ۽ گهر ٿي ويا. صاحبن جي ٻه ڏينهن ساندو ٻڌو لاڳو ڪرايائون، پر پتوئي ڪونه پيو. حاسدن ۽ چغلن کي لڳو وجهه، سي بڪڙ لڳا ته ”ڏسو! اسان اڳيئي ڪونه ٿي چيو ته هي ڪارخانو لٽائي اوچتو ئي اوچتو پڇي ويندو؟ ڀلا! نه هي ڪارخانو هتي سدور جي ست ڪيسٽائين سهي ننڍڙو دڪان هتي سدور جي ست ڪيسٽائين سهي صاحب فقط لڏڪو ٿي سگهندو!“ پر جڏهين ٽئين ڏينهن صاحب فقط لڏڪو ٿي

ٿورن ڌينهن کانپوءِ صاحب پيٽ جي گهر ۾ آيا. ماما ٺاڻڪي چيس ته ”ڀائو! تنهنجي گهر ۾ چڱي ڪل جي استري آئي آهي. تون جو گهر ۾ ٿورو وقت ٿو گذارين، تنهنلاءِ تنهنجو سهرو ۽ سس اسانکي ڏوراپا ٿا ڏين. اسين ته ڪجهه به ڪڇي نٿا سگهون. ڀلائي ڪري گهر ۾ گهڻو گذاريندو ره. هي ڪڙي ڳالهه جا منهنجي دل ۾ آهي، سا مان توکي چئي نٿي سگهان. جي آڪيا ڌيندو ته ڇوان.“ صاحبن چيس ته جيڪي ڇو ٿو هجيئي سو ڇو. تنهنجي هن چيو ته ”مونکي هي اڀلا ڪا آهي ته تنهنجو پٽ پنهنجن اکين سان ڏسان.“ صاحبن چيو ڪردار کڻي تنهنجي آس پوري ڪندو. اهي وڃن ٻڌي ماما ٺاڻڪي گدگدائي ويئي ۽ پنهنجي ڀاءُ ڌان پلهار وڃڻ لڳي.

هن کانپوءِ ماما سلڇڻي صاحبن جي ٿل پنهنجن هٿن سان ڪندي هئي ۽ ٻئي ڪنهنڪي ڪرڻ نه ڏيندي هئي، ۽ جيڪڏهن ڪو فقير گهرجي در تي بکيا اچي گهرندو هو ته هڪي وڏي خوشيءَ سان ڏيندي هئي. اهو ڏسي صاحب مٿس ڏاڍو پرسن ٿيا. ڪجهه وقت کانپوءِ سنه ۱۵۵۱ ۾ صاحبن کي سويچند پٽ ڄائو. اڏا خبر ٻڌڻ تي سلطانپور جون سڀ استريون واڏايون ڏيڻ آيون. ماما ٺاڻڪي اڏا خبر ڄاڻي پنهنجي ڀاءُ ۽ ماما کي موڪلي، جي پوڻي جي جنم جو ٻڌي ڏاڏا خوش ٿيا. هو سلطانپور ۾ آيا ۽ اچي ڏاڏيون گهرون گهريائون.

تنهن کانپوءِ سنه ۱۵۵۳ ۾ صاحبن کي وري ٻيو پٽ ڄائو جنهنجو نالو لکمي چند رکيائون. هن جي ڄمڻ تي به اڏو اُتڻو ٿيو جهڙو ٻاٺا سري چند جي تي ٿيو هو.

باب نائون

وٽراڳ

جڏهين صاحبن کي ٻه پٽ ٿيا، تڏهين درڪشپن شهر جي ماڻهو ۽ ائين ٿي سمجهيو ته صاحب حاٿي موٽر جي چار ۽ ٽاسندا ۽ گهر سان ائين ٻڌا، جشن گرمستي ماڻهو پنهنجي ڪٽنب ۽ ٽائل موٽندا آهن. پر جنن کي اها گل ڪانه هئي ته صاحبن کي پنهنجو پيغام ملڪان ملڪ پنهنجو آڻي ۽ گهر کي ڇڏي رهيو نه آهي. بابا لکمي چند جي جنم کان جلد ئي پوءِ ڏکڻ و مسلمان فقير صاحبن کي گذريو، جنهن ٻين ته ”اي نانڪ نرنڪاري! جنهن ڪر لاءِ اوهين هن سنسار ۾ آيا آهيو، سو ڪر ته اوهان اڃا ت ت ڪونه ڪيو آهي.“

ديستائين ڇا ويٺا ڪريو؟“ صاحبن اتر ڏٺو ته ”پر ميشور ڀاڙيهي پوري وقت تي پنهنجا ڪم ڪرائيندو. سڀ ڪجهه ڇڏي ٿي پوندي.“ اهي لفظ اهڙي مضبوط ارادي سان چڱي ٿي مڪمل مان نڪتا، جو فقير کي تسلي ٿي ۽ هو صاحبن جي مڪمل رهندو رهيو.

ڪجهه وقت کانپوءِ صاحب ڏکڻي ڏينهن ويهي نديءَ ڏانهن دستور موافق سوير صبح جو اڻسار ڪرڻ لاءِ ويا ۽ ڪم ٿي ويا. صاحبن جي ٻه ڏينهن ساند: ڪيو! ٿو اڃا ڪرايائون، پر پتوئي ڪونه پيو. حاسدن ۽ چغالن کي لکيو ويجه، سي بڪڙ لڳا ته ”ڏسوا اسان اڳيئي ڪونه ٿي ڇڏيو ته هي ڪارخانو لٽائي اوجھو ٿي اوجھو پڇي ويندو؟“

ننڍڙو دڪان هيٺي سداورت جي ست ڪيستائين سڀي سکيندو!“ پر جڏهين ٽئين ڏينهن صاحب فٽا لنگوئي

ٿورن ڌينهن کانپوءِ صاحب پيٽ جي گهر ۾ آيا. ماما نانڪي چيس ته ”يا ڏو! تنهنجي گهر ۾ چڱي گل جي استري آئي آهي. تون جو گهر ۾ ٿورو وقت ٿو گذارين، تنهنلاءِ تنهنجو سهرو ۽ سس اسانکي ڏوراپا ٿا ڏين. اسين ته ڪجهه به ڪڇي نٿا سگهون. پلائي ڪري گهر ۾ کٻڻو گذاريندو ره. هي ڪڙي ڳالهه جا منهنجي دل ۾ آهي، سا مان توکي چئي نٿي سگهان. جي آڪيا ڌيندو ته چوان.“ صاحب چيس ته جيڪي ڇو ٿو ڪجيئي سو ڇو. تنهن تي هن چيو ته ”مونکي هي اڀاڪا آهي ته تنهنجو پٽ پنهنجن اکين سان ڏسان.“ صاحب چيو ڪرتار کڻي تنهنجي آس پوري ڪندو. اهي وچن ٻڌي ماما نانڪي کڏ کڏي ويٺي ۽ پنهنجي پاڻ تان ٻاهر وڃڻ لڳي.

هن کانپوءِ ماما ساجي صاحبن جي ٿل پنهنجن هٿن سان ڪندي هئي ۽ هتي ڪنهنڪي ڪرڻ نه ڏيندي هئي، ۽ جيڪڏهن ڪو فڪير گهر جي در تي ٻڪيا اچي گهرندو هو ته هنکي وڏي خوشيءَ سان ڏيندي هئي. اهو ئي صاحب مٿس ڏاڍو ڀرسن ٿيا. ڪجهه وقت کانپوءِ سنه ۱۵۵۱ ۾ صاحبن کي سريچند پٽ ڄائو. اها خبر ٻڌڻ تي سلطانيور جون سڀ استريون واڌايون ڌيڙ آيون. ماما نانڪي اها خبر جلد ئي پنهنجي پٽ ۽ ماما کي موڪلي، جي پوئتي جي جنم جو ٻڌي ڏاڍا خوش ٿيا. هو سلطانيور ۾ آيا ۽ اچي ڏاڍيون گهرون گهريائون.

تنهن کانپوءِ سنه ۱۵۵۳ ۾ صاحبن کي وري ٻيو پٽ ڄائو جنهنجو نالو لکمي چند رکيائون. هن جي ڄمڻ به اڌو اٺڻو ٿيو جهڙو ڀاڳا سري چند جي تي ٿيو هو.

گذاري فقيرن ۾، سو ضرور ڪڙي ڏينهن پاڻ به وڃي فقير
ٿيندو. جي فقير ٿيڻو دوس ته شادي وري چوڻي ڪيائين
۽ توهان وري ڪيئن ٿي پرڳايس؟ تون پنهنجي پاڻ کي
سمجهائين به نٿي. هو سڄي ڪمائي ٻاهر لٽيو ڇڏي.
توهان کي پنهنجي نياڻي تي ڪو قياس ٿي ڪونه ٿو اچي.
هو آهلا سڄو ڏينهن ڪپٽين ۾ پيئي ڪري.

ماتا نانڪي ڏاڍن مٺن وچن سان چيس ته ”ماسي!
مان پاڻ کي ڇا سمجهيان؟ هو پاڻ سمجهو ۽ سياڻو آهي.
ڪرت ۾ دونهي به اٿئي پهر پريو جو نام چيهندو ٿو رهي.
تنهنجا ته وڏا پاڳر آهن جو ڇڙو ٺاڻي مليو اٿئي. تنهنجي
ڌيءُ کي ڪاٺ پيٽل، چورل ماڻل لاءِ سڀڪي پيو ملي، پر
تنهن دونهي به جيڪڏهن ڪجهه ڪپندو هجيست ته مان
وٺي ڏيانس. باقي هر وريو دوءِ دوءِ ڪبي ته اُٺمان ڪجهه
وٺبو ڪين. ماسي! مان توکي ڪڙي ڳالهه ٻڌايان ٿي ته
تنهنجي ڌيءُ سياڻي آهي ڪهري ۽ ڇڏين ڇڏين منهنجو
پاڻ گهر ۾ اچي تڏهن جيئن جيئن لڳايو وڃي. پوءِ ٻڌاءِ ته
منهنجو پاڻ، جو سائت سروب آهي، تنهنڪي گهر ۾ رهن
وري ڪيئن وڻندو؟ تون پنهنجي ڌيءُ کي وڃي سمجهاءِ
ته نمرقا سان پٽي جي ٿيل ڪري ۽ هن جي مرضي موجب
هلي ريجھائي هٿ ڪريس.“ ڇند وراڻي اهي اکر ٻڌي
ڪجهه ڪچي ڪين سگهي ۽ موٽي وڃي پنهنجي ڌيءُ کي
آڻت ڏنائين ۽ سمجهايائينس ته پٽي جي راضي ڪرڻ جي
هميشه ڪوشش ڪندي ره. پوءِ دوءِ پنهنجي ڌيءُ کان
موڪلائي، پنهنجي ڳوٺ ويٺي.

سري کورو نانک ديو جن جا جيون ڇرتر

جين هنکي آئند اچي. تنهن کانسواءِ پيسي ميڙيل جو به
نال ڪونه اٿس، رڳو اجايو پيو فقيرن پٺيان وڃائي.
ڦا نانڪي چيس ته ”پينڙي ڏس، توکي ڪاڏي ۽ ڪپڙي
۽ سڀڪي ٻيو ملي، پر تنهن حال سان به توکي ڪجهه
وڌيڪ ڪپي ته آءٌ پورائي ڪريان. ساڌن سنڌن کي، جو
منهنجو پاڻ ان ۽ ڪپڙو ٿو ڏئي، تنهنڪن مان هنکي
ڪيئن روڪبان، جو ته ڏٺو ٻيو آهي. هيڪو ٿو ڏيو ته
ڏهو ٿو لاپ پائيو. باقي رهي ڪالهه ڪهر به رهيل آهي، تنهن
بابت مان توکي ڇا ڊوان! تون پنهنجي پتيءَ کي ايشور
ڪري سمجهه. سچو ڀڄو ته سڀني استرين لاءِ پتي ئي
گورو آهي، پر تنهنجو پتي ته رواجي انسانن جو نه آهي،
جو ساڪيات ايشور روپ آهي. تون سندس مرضيءَ موجب
هلي اهن جو راضو هٿ ڪر. پنهنجو سپاهه لوم رک ۽ ممتا
ماري ڇڏ. ائين ڪندي ته پاڻيبي تنهنجا منورث پورا
ٿيندا.“ اهي وڃن ٻڌي، ماما سلڇڻيءَ کي مائو ڪئي
۽ موٽي ڪهر وڃي. اتي وري به پنهنجي وڃي دکن جو
ويچار ڪندي ڪپڙيون پئي کاڌائين.
ٿورن ڏينهن کانپوءِ سلڇڻيءَ جي ماما چندو رات
پنهنجي ڌيءَ کي کڻي ڇڏي آئي. هن ماما سان روئي پنهنجي
سمورو حال ڪيو. تنهن تي مائو کي ڏاڍو دک ٿيو،
ڪاوڙ به لڳيس. هو سڀڪندي سڀڪندي ماما نانڪ
وقت وڃي ۽ چيائينس ته ”مائو! تو اسان سان
ڪير آهي! توکي پنهنجي پاڻ جا افعال نه اڳيئي سڃڻدا
آيا آهن؟ تنهنجو پاڻ سچو ڏي

ڪمي ۽ جڏهين پڪ ٿيس تڏهين دل کي آرام آيس . پوءِ
خزاني مان اهي ۳۸۱ رپيا ۽ ۳ هزار رپيا وڌيڪ ڪاروبار
هلائڻ لاءِ گهرائي صاحبن کي ڏنائين . حاسد! هو ڏسي، ويٺو
سڙي ويا .

باب اٺون

صاحبن جي شاديءَ کانپوءِ رهڻي ۽ بابا سري چند ۽
بابا لکمي چند جو جنم

صاحب شاديءَ کانپوءِ مودينخاني تي رهندا هئا. ڏينهن
جو هڪان جي ڪرت ۾ مشغول هوندا هئا ۽ رات جو ڳپل
وقت شبد ڪيرتن ڪندا هئا. پوءِ ڪجهه آرام ڪري،
امرت ويلاي جو اُٿي اُشان ڪري ڏيان ۾ مڪو رهندا هئا.
ڪڏهين ڪڏهين ڪو گهر ايندا هئا، نٿ ته گهڻو ڪري
رات ڏينهن مودينخاني تي گذاريندا هئا، ڇو ته جي گهر ايندا
رات ڏينهن مچندي هئي. سندن سڀيتيءَ کي سدائين
هئا ته ڪٿ پٽ مچندي هئي ته پيسو آجايو ٿا وڃائين ۽ ڪٽنب
اها ذات هوندي هئي ته پيسو آجايو ٿا وڃائين ۽ ڪٽنب
واسطي ڪجهه نٿا بچائين. ڪيترائي دفعا صاحبن سمجهائين
ته ميا هڪ چل آهي ۽ ان سان پيار رکڻ پاڻ کي موه جي
زنڃيرن ۾ پڌائڻ آهي، پر هن تي اهڙو اثر ٿئي ڇڏو پاڻي
تي ليڪو.

هڪڙي ڏينهن هن وڃي ماما نانڪيءَ کي دانهن ڏني
ته ”تون پنهنجي پاڙ کي سمجهاء ته ائين گرهستين جو ڪم
نه هلندو آهي. هو گهر ۾ اچيئي ڪڏهين ڪڏهين، ۽ وري
جڏهين قسمت سان اچي ته گهڻو ڪري مات ۾ رهي.
ويچار ڪر ته استريءَ سان جڏهين پتي ۾ چار لفظ ڳالهائي،

سري کورو ٺاڻڪ ڏيو جن جا جيون ڇڏو

پٽي ٽينهن ڪرپا جا ساگر سڪورو پنهنجي پيٽ جي
يا ۽ ڀاڻڪ مرادو چوڻ لڳا ته ”دادو! ڪارخاني جي ليکي
ڪهڙا ٽينهن ٿي ويا آهن. هاڻي حساب صفا ٿيڻ ڪپي
خبر پوي ته منهنجي ڪيتري طلب نواب ٽانهن بيبي
پاڻي جڙام اها ڳالهه ٻڌي ٿاڏو خوش ٿيو، جو هنڪي
ڪي لاهڻ جي ڳالهه چوڻ ٿاڏي ٿي ٿي لکي. جلد ئي
ٿي جڙام نواب وٽ ويو ۽ هنڪي چيائين ته ”غريب نوازا
موديخاني جي مرضي آهي ته ليکو جلد صفا ٿئي. نواب جا به
مودي جي مرضي آهي ته سو اها رت ٻڌي خوش ٿيو.
ڪن آڳيئي هغلن پريا ٿا، سو اها رت ٻڌي چيائين ته
ڪدم پنهنجي ليکاريءَ جادو راه کي ڪهرائي چيائين ته
”موديخاني جو ليکو چڱي چوڪي ڇوڪي سان ڪري
اسالڪي خبر ٿي ته منجهس ڪٿائو آهي ڪين وادو.“ نواب
جو حڪم ٻڌي جادو راه انهيءَ ڪم کي وڃي لڳو. پنهنجي
ٽينهن برابر پٽي ليکو چيائين. آخر جڏهين جملو ٽانهن،
ٽڏهين ٽانهن ته آتلو موديءَ جي طلب ۳۸۱ رپيا نواب
ٽانهن بيبي ٿي. اها حالت ٿسي جادو راه عجب ۾ پيو، چوڻ
هو پنهنجي اکين سان پيو ٿسندو هو ته موديخاني تي رڪاوٽ
سڌا رت پيو هلي. تنهنڪري وري وري حساب چڪاس
لڳو ته مٿان ڪا جوڙ ۾ ڇوڪ ٿي ويئي هجي، پر هنڪي
ڪا به ڀڳل ٿيڻ ۾ ڪانه آئي. پاڻي جڙام کي انهيءَ
خبر پئي، سو ٿاڏو خوش ٿيو. هن جادو راه
پنهنجي وڃي نواب کي ٻڌايو ته ۳۸۱ رپيا موديءَ جي
نواب پوءِ جادو راه کان اين بابت ٿيڪ

لٽ پيئي پوي. تنهن کانسواءِ ٻن چئن جو آنگه پيٽ به ته
 اتان ئي نڪرڻو آهي. ايتري پيدائش هن دڪان تي ته
 ڏسڻ ۾ ئي ڪانه ٿي اچي. ضرور هي ڪارخانو ڌڪاڻو ۽
 شڪ نه آهي هي مودي اوچتوئي اوچتو راتاو ڏيئي ويندو ۽
 ويچارِي جئرام جون تنگيون اچي ڳچي ۾ پونديون. انهن
 ماڻهن مان ڪن پائي جئرام کي به اچي چيو ته ”ادا! اسين
 تنهنجا خير خواه ٿي توکي چٽايون ٿا ته مودِيخاني تي فقيرن
 جي ڏم لڳي پيئي آهي ۽ هر ڪو پيسي ڏيڻ بنا آڏو لٽو وٺيو
 وڃي. انهيءَ مان پس پيش توکي نقصان آهي، ڇو جو
 نواب توکي ڏسي تنهنجي سالي کي مودي مقرر ڪيو آهي.
 دو توکان ئي پئسا پرائيندو ۽ تنهنجو ڪوبه عذر نه ٻڌندو.“
 ماڻهن جي چوڻ تي پهريائين پائي جئرام کي اعتبار نه
 پئي آيو، پر جڏهن هنن ڪيتريون اُٻتيون سڀتيون ڳالهيون
 ٻڌائين، تڏهن دو اڳي وانگر گهٻرائجي ويو. دل ۾
 چيائين ته ڪجهه ته ڳالهه ۾ هوندو. ائين خيال ڪندي
 ماڻ ئي ماڻ ۾ گهر وڃي پئجي رهيو. ڪيترو وقت
 ڳڻتيون پئي کاڌائين ته ڇا ڪريان.
 ماما نانڪيءَ پنهنجي پٽار کي فڪر ۾ ڏسي کائڻس
 چنڻا جو سبب پڇيو، جنهن سمورو حال ڪري ٻڌائين.
 تڏهن ماما نانڪيءَ چيس ته ”هي سوامي! اڳئين دفعي
 ڪين نٿو ڪن هيتري ساري منهنجي پاڻ جي ڪلا ڪئي؟
 اوهان پاڻ ڪين آزمائش وٺي ڏئي ته هنن جون سي
 ڳالهيون ڪوڙيون نڪتيون؟ اڃا به اوهان کي پرڳڻ نٿي
 اچي ته منهنجو پاڻ ڪٿائڻ وارو آهيئي ڪين!“ ماما نانڪي
 گهڻوئي سمجهائين، پر هن جي دل کي آڻت نه آيو.

سري ڪورو ڏانڪ ڊيو جن جا جيون ڇرڻو

هن آئي وڃي رهن ۽ هتي ته پوءِ به اچي رهندا، چو نه ڏٺو
ي اٿن. " ڇاچين به ڏينهن اتي رهي، ڦلندي ڏانهن وڃڻ
و سانهاڊو ڪيو. اتي صاحب پاڻي ٻالي کي چيو ته "اسين
جلدي موٽنداسين ۽ نيستائين تون ڪارخاني جو ڪم پيو
سنڀالڻ." ٻالي چيو: ست وڃن. ڇهه مندي مندي
اچي ڦلندي پهتي. ماما ترپتا ڪهرجي ٻاهر پيبي ڇهه ڏسڻ
لڳي ۽ ڏهين درجي پيبي وٽ هن جو سهڻو ۽ نهڻ اچي
پهتا، ڏهين پيبي سان ساڻ سوڻ ڪري ڏاڍي اڪير
منجهان ملي، ايتري قدر جو خوشي وڃان نيشن
مان هن وڃڻ لڳس. صاحب منهنجي گذاري ماما پتا کي
چيو ته "موديخاني جو ڪم ڪهڻ ڏينهن کان رهيو پيو
آهي. هاڻي آيا ڏيو ته اسين اتي وڃي رهون." ماما ترپتا
جي دل ته ڇڏڻ تي نٿي ٿئي، پر لاچار منهنجي موڪل
ڏنائين. پوءِ صاحب پنهنجي سڀني سان گڏجي سلطانپور
آيا ۽ اتي رهڻ لڳا.
وري صاحب موديخاني جو ڪم هلائڻ لڳا. سخا
ايڪي کان به سرس هليڻ لڳي. لنگو ٿوري بکيو خالي
موتندو هو. ڪرت به آبي کان ڇاڪ هئي. اهو حال
سلطانپور جا ڪي ماڻهو ڇوڻ لڳا ته شايد هنن وٽ
تي ڏسجي ۽ دو پيئڻ پوئس ٿا ڏسجن، پر ڪپڙا ته
آڏا هئا، جي ايرڪا جي آڱري به پئي جايا. منهنجي
لوڇو اچي لڳو ته هي ڪير، جو نواب وٽ سرخرو
ڇوڻ لڳا ته موديخاني تي مقرر ٿيل لاءِ هن کان
اسين لائق آهيون، جو پنهنجي ڏهين جا ته
ڪان تي آڪه آهي سستو ۽ سخا

جيڪي اوهانڪي چڱو لڳي، سو بخش ڪريو. تنهن تي
صاحبن فرمايو ته ”مردانا! اسين توکي بنا سگهي رباب
وچائڻ جو هنر بخشين ٿا. اُنجي وچائڻ سان هريءَ جو
ڪيرتن ڪري تون پرلوڪ جو سڪ پائيندين. مردانو هو ته
مايا جو ڪانڪي، پر صاحبن جي واٽان نڪتل بخشش جو
بڌي لاچار ڪئي مان ڪيائين. پوءِ صاحبن پنهنجي ڳچيءَ
مان جامو لاهي، اُهو پٺ مڙائي ڪي ڏنو.

ڇاچي ملندا ملندا چوٿين ڏينهن پکي جي ڳوٺ ۾
وڃي پيشا. جڏهن اُنهيءَ شهر جي ويجهو آيا، تڏهن هڪ
برهمڻ کي اڳواٽ موڪليائون ته وڃي پائي موليٰ کي ڇڄو
جي پيچڻ جي خبر ڏي. انهيءَ خبر تي پائي مولو ۽ سندس
برادريءَ وارا وڏي اچي ڇاچين لاءِ پيشوا ٿي بيٺا ۽ هننڪي
گهڻي قرب سان مليا. پوءِ هننڪي وٺي وڃي واريائون ۽
گهڻي قرب سان مليا. پوءِ هننڪي وٺي وڃي واريائون ۽
هننڪي کائڻ پيئڻ جي هر طرح خاطري ڪيائون. تنهن کانپوءِ
مهورت واري وقت تي شاديءَ جا ساٿ سول ٿيا ۽ صاحبن
جو ماما سلڇڻيءَ سان هٿيارو ٻڌو ويو. شاديءَ جي ٿيڻ
ڏينهن، ڇاچي پٺتي موٽڻ لاءِ تيار ٿي. ڳوٺ جا ماڻهو هننڪي
آماڻ ۽ ڇهڻو ڏسڻ لاءِ ٻاهر ٿي بيٺا. رڻوٺ اهڙي لڳي
پيشي هئي، جو ڪيترا ماڻهو چوڻ لڳا ته ههڙي ڇاچي ۽ ههڙو
اُتسؤ اسين اڳي ڪڏهن ڪونه سڃاتون. ڇاچي موٽندي
پٺ سلطاني پور ۾ ترسي. اتي ماما نانڪيءَ چيو ته گهوت ۽
ڪنڌار کي هٽي ڇڏي وڃو، پر پائي پرماند، جو هڪ
سياڻو بزرگ هو، تنهن چيو ته گهوت جي ماءُ جوڙي جي ڏسڻ
لاءِ پيشي واجهائيندي هوندي، تنهنڪري جڳائي ته ڪي

سري ڪورو ٺاٽڪ ڏيو جن جا جيون ڇڏو

هيءَ جو خرچ ڇڏي طرح ڪري ٿو سگهان، باقي ڪي
ڪپوڙا، تنبو ۽ فٽائون ڪپن، سڀ مهر پائي ڪري ٿو.
مارو ٿي خوشيءَ سان منڪي آهي شيون ٿڌيون.
مٿس ڪيل ٿڌين تي تلونديءَ جا توڙي ٻاڏريان
ٻڌو اچي ڪٿا ٿيا ۽ ڇڄي ٿاڏي ٿو مان سان لڪي.
ڄمارين ۽ شرنين ٿاڏو شغل ڪيو. هو سڄي واٽ ڇيڇون
ڇهندا هليا. شهدي به ڪيرتن ڪندا رهيا ۽ استريون
گيت ڳائينديون هليون. آتش بازي به طرح طرح نمونن جي
سازيائون. ڪپوڙون جيڪي ڄمارين ۽ ٻين منڪن ڪي
مليون، تن جو ته ڪاٿوئي ڪونه هو. پهرائين پهرائين
ڇڄي اچي سلطانپور ۾ ٿيرو ڪيو. اُتي نواب دولت خان
پاڻي جُرام ڪي ڪهرائي، ڪڙي ڇاڙهي جي ڪپوڙي ٿڌي ۽
ڇيائينس ته ”هي پيسا شاديءَ جي پلي ڪتب آڻڻ لاءِ
خرچ ڪرڻ لاءِ نه ڪڄو. هيءَ شادي منهنجي موديءَ
جي آهي. ٿڌين! مٿان منهنجي نانءَ ناموس ۽ ڪا
گهٽتائي ٿئي.“ ٻئي ٿڌين سلطانپور مان ڇڄي لڪي
اندر پاڻي جُرام ۽ هن جو پٽ پاڻي پرماند ۽ ٻيا ڪيترائي
پٽ شامل ٿيا. ڇڄي جو قطارو ٿڌن وٽان هو.
مردانو جو ويدين جي ڪل جو ميراڻي هو سو به
سان هو. هو صاحبن جي ويجهو ٿي کين واڏايون ٿي
۽ ڇيائين ته ”سائين! مان اودالجي ڪهر جو ميراڻي آهي
توڏالجي سدائين پيو کان ۽ پيشان. توڏالجي ٻڌا کان
جي لونگي ملي اٿم، پر توهين به ڪجهه ٿياريو.“
مرداني ڇهو ته

باب ستون

صاحبن جي شادي ۽ هو ديخاني جي ٻيو دفعو تپاس صاحبن جي ڪنهن ڪمائن جي ساڪه ڇوڌاري پڪڙجي ويئي. ماڻهن ڏٺو ته هڪڙو ته آهي ڇڱي گل جو، ٻيو ته آهي بيٺل ماڻهو جو پٺ ۽ تيون وري پاڻ به ڇڱي ڏنڌي ۾ لڳل آهي، تنهنڪري ڪيترن گهرن مان مائٽين جي اچي دم لڳي. هڪڙي ڏينهن هڪ برهمڻ، موليٰ ڪتريءَ جي گهران مڙو ڇٽائي ڪٽي آيو ۽ اچي پائي جئرام کي هٿ ۾ ڏنائين. پائي جئرام آهو وٺي انگيڪار ڪيو ۽ مصريءَ جي ٿر ڪٽي مڪه ۾ وٺائين. انهيءَ تي گهر ۾ توڙي اوڙي پاڙي ۾ صاحبن جي مڱڻي جون واڌايون وري ويئون. پوءِ پائي جئرام اها خبر ماڻهو هٿ صاحبن جي پٽ ۽ ماما کي موڪلي، جي ٻڌي ڏاڍو پرسن ٿيا.

ڪن مهينن کانپوءِ پائي موليٰ آکاڙ جي ستميءَ سنهت ۱۵۴۵ جو مهورت ڪڍائي موڪليو. اُن بابت پائي جئرام پنهنجن عزيزن ۽ مڻرن ڏانهن ويهي چنيون لکيون ته فلاڻي ڏينهن شادي آهي، توهين ڪرپا ڪري انهي موقعي تي ضرور اچي ڇاڪه ڪي سوڀنيڪ ڪجو. پائي ڪالو، راءِ بلار کي پٽ روڊو وڃي شاديءَ جي مهورت جي خبر ڏني. هو ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ پائي ڪالو کي چيائين ته ”ڪشاديءَ دل سان شاديءَ تي خرچ ڪجهه. هڙو وقت وري وري ڪين ايندو. پيسو ڏوڪڙ يا ڪا ٻي شيءِ ڪپندي هجيئي ته مان توکي ڏيان.“ پائي ڪالو چيو ته ”سائين! توهانجي مهر بانيءَ سان مونکي ايترو پيسو آهي،

سري ڪورو ڏانڪ ڏيو جن جا جيون ڇوٽو

ٿر ڪڪم حساب جي جانچ وڌايو ته خبر پوي ته نفعو آهي يا نقصان. پائي جئرام حسابدان ليکي ڪرڻ لاء وڌايا. هنن ڏاڍي خبرداري سان جمع واصل جون رقمون بيماري پوٽاميل ڏاڍيو. حساب ڪرڻ تي ۱۳۵ روپيا نفعو نڪتو.

پائي جئرام کي نفعي جي خبر ٻڌي ڪڙي پاسي خوشي ٿي ته ٻئي پاسي وري لجه آيس ته مان پنهنجي استريءَ وٽ ڪنڌ مٿي کڻي ڪيئن سگهندس ۽ ڪيئن پنهنجي سالي سان گڏ بس. هاڻي صاحبن ڏٺو ته سندن ڪم ۾ پائي جئرام جو من لڏي ويو، تنهنڪري پنهنجي پيٽ جي ڪهر ۾ آيا ۽ اچي هنڪي ۽ پائي جئرام کي چيائون ته ”هاڻي اسين موڪلايون ٿا. ڪارخانن جا ته ڪم آهن ته ڪڏهن نفعا ته ڪڏهن نقصان. هيئن ته اسانجي پٽ سان رهجي آئي، پر خبر آهي ته آئينده ڇا ٿي؟ پائي جئرام صاحبن کي ڏاڍو نمروٽا سان چوڻ لڳو ته ”مونکي معاف ڪجو، جو مونکي ماڻهن پٺياڙيو. وري ڪڏهن به هنن جي ڪنهن نه لڳندس. جيڪڏهن ڪنهن به وقت کوٽ ٿي پيشي ته به توڏين چٽل آيو، مان ان کوٽ کي پاڻي منهن ڏيندس. پلائي ڪري هتان نه وڃو.“ ماما ڏانڪي به صاحبن کي چنڊڙي پيشي ته ڪيئن به رهو. اها حالت ڏسي پائي ڀالبي صاحبن کي رهڻ لاء ستايو، تنهنڪري صاحب اتي رهي پيا. نواب جڏهن ٻڌو ته موڊ بخالي ۾ هيتري ساري خرچ ڏوندي به واڌ لکتي آهي، تڏهن ڏاڍو خوش ٿيو ۽ صاحبن کي گهرائي نفعي وارا ۱۳۵ روپيا ۽ ۱۷۰۰ روپيا وڌيڪ ڪم ڪرائڻ لاء ڏنائين.

پاڻي موليٰ ڪشريءَ جي نياطيءَ جي مائٽي هن لاءِ آئي هئي.
اسان چيو ته توهان کان پڇيون ته پوءِ جواب ڏيون.“ پاڻي
ڪالو پاڻي جئرام کان اڃا ڳالهه ٻڌي خوش ٿيو ۽ هنڪي
چيائين ته بيشڪ اڃا مائٽي قبول ڪجو. پوءِ پاڻي ڪالو
هنڪي پٽ جي ڀارت ڪري تلونڊيءَ ڏانهن موٽي روانو ٿيو.

پاڻي ڪالوءَ جي اُسپٽ کانپوءِ به مودينخاني جو چرڇو
ساڳيو هلندو آيو. منگشن جي ڀيڙ لڳي آئي ۽ صاحبين جو
جس پڪڙندو رهيو. اهو حال ڏسي ڪن حاسدن پاڻي جئرام
کي اچي چيو ته ”تنهنجو سالو مودينخاني تي لٽ لڳائي
ويٺو آهي. جڏهن حساب ٿيندو، تڏهن ڪوت تنهنجي
سِر تي پوندي. توکي آڳيان نواب سڄي پيو. تنهنڪري
پنهنجي سالي تي چؤڪسي رک ۽ سمجهائينس ته ڏن اڃا
نه وڃائي.“

اهو ٻڌي پاڻي جئرام کي ڏاڍو ويچار ٿيو. پنهنجي
استريءَ نانڪيءَ سان ڳالهه ڪيائين ته تنهنجي ڀاءُ جي
سدا ورت ملائڻ ڪري ماڻهو مونکي ڏاڍا ڊپ ٿا ڏين
نانڪيءَ پنهنجي پتيءَ کي چيو ته ”سوامي! توهان کي
منهنجي ڀاءُ جي پرتاب جي اڃا پروڙ ڪانه پيئي آهي
جيڪڏهن اوهانکي ڪو گمان پيدا ٿيو آهي ته ڪٿي لڳي
ڪري ڏسوس.“ صاحبين کي اُتي گهرايائون، جن کي
پاڻي جئرام زماني سازيءَ جون ڳالهيون ٻوليون ڪرڻ
هنڪي پڇيو ته مودينخاني جو ڪير ڪيئن پيو هلي؟ صاحب
پاڻي جئرام جي سوال پڇڻ جي ڇنگهه مان سهي ڪي
هنڪي ڪو شڪ پيو آهي. تنهنڪري پاڻي جئرام کي چيا

نُون دال ۽ مائي. " اڃا ڀالي ڪجهه وڌيڪ ٿي چيو ته
 احسن اشارو ٿيس، جنهنڪري ڪافي ماڻ ڪيائين.
 ڀائي ڪالو اڏان ٿي پنهنجي سهڻي ۽ ڏاليءَ کي اچي
 کڏيو. ڪه ٻئي ۾ خبر چار ڏيڻ وٺڻ کانپوءِ ڀائي ڪالو هنن
 کي ٿورا ٿوري چوڻ لڳو ته "تو ڏان کان ايترو به ٿو ٿئي،
 جو ٿانڪ جي ڪارخاني جي ڪجهه نظر داري ڪئي ڪريو ته
 ڪيئن هو پنهنجو ڪاروبار هائي ٿو؟ مان منهنجي دڪان
 جو چرخو ٽسي ٿي ۽ پئجي ويو آهيان. ڪارخاني تي
 ڪرت چڱي پيئي ٿئي، جنهنڪري ضرور ڏانڊو ڇڏيو.
 پر ڏانڊو ٿڌين ٻنهي ڇڏين ڪي بهڙي. هن وقت ته
 فڪيرن جي ڌم لڳي پيئي آهي، سو بهت وري ڪڏان
 ٿيندي؟" ماما ٿانڪيءَ جي جون لوب سان پوي ٿي ڪالهيون
 ماڻ ڪري پئي ٻڌيون. آخر هئا ڪي هٿ جوڙي ڇهائين
 ته "بابا سائين! معاف ڪجي ۽ مان توڙي ڪي ٿي لفظ
 چوان. توھين شڪر لقا ڪريو ته ٻيڙو ٿانڪ ڪرت کي
 وحى لڳو آهي ۽ ڇاڻ سان ٻيو ڪم ڪري؟ اڳي توھين
 ڇو لدا هئا ته منهنجو ڪو ٿو لٿائي، ڏاڳي ڀلا توڙي ڇو ته ڪو به
 ٿو وڃائي؟ ٻيو به ويچار ڪريو ته ڌرم جي پاسي ٿو ٿئي،
 تنهن کان اسين هنڪي ڪيئن هڻائي سگهون؟" ڀائي جڙام
 ٻڌ ڀائي ڪالو کي چيو ته "سائين! توھين پنهنجي هٿ
 جي ڪا چٽا ڪريو ٿي ڪانه. ڇڏين هن جي مائٽي ٿيندي
 ۽ مٿس ٻار پوندو، ٿڌين ٻاڳي پيئي ميڙ جي چوڻ
 اينديس. اسين هن جي مڱڻ جي سعي ۽ آهيون. اچو
 اڃا ٿورا ٿينهن ٿيا ته پڪو ڪارندو اچي ڳوٺ جي ويٺل

پاڻي موليٰ ڪٿريءَ جي نياڻيءَ جي مائٽي هن لاءِ آئي هئي .
اسان چيو ته توهان کان پڇيون ته پوءِ جواب ڏيون . ” پاڻي
ڪالو پاڻي جئرام کان اها ڳالهه ٻڌي خوش ٿيو ۽ هنڪي
چيائين ته بيشڪ اها مائٽي قبول ڪجو . پوءِ پاڻي ڪالو
هنڪي پٽ جي ڀارت ڪري تلونڊيءَ ڏانهن موٽي روانو ٿيو .

پاڻي ڪالوءَ جي آسپاس کانپوءِ به مودينخاني جو چرخو
ساڳيو هلندو آيو . سنگتن جي ڀيڙ لڳي آئي ۽ صاحبن جو
جس پڪڙندو رهيو . اهو حال ڏسي ڪن حاسدن پاڻي جئرام
کي اچي چيو ته ” تنهنجو سالو مودينخاني تي لٽ لڳائي
ويندو آهي . جڏهين حساب ٿيندو ، تڏهين ڪوٽ تنهنجي
سِر تي پوندي . توکي آڳيان نواب سجهي پيو . تنهنڪري
پنهنجي سالي تي چوڪسي رک ۽ سمجهائينس ته ڏن اڃا
نه وڃائي . ”

اهو ٻڌي پاڻي جئرام کي ڏاڍو ويچار ٿيو . پنهنجي
استريءَ نانڪيءَ سان ڳالهه ڪيائين ته تنهنجي ڀاءُ جي
سدا ورت دلائل ڪري ماڻهو مونکي ڏاڍا ڊپ ٿا ڏين .
نانڪيءَ پنهنجي پٽيءَ کي چيو ته ” سوامي ! توهان کي
منهنجي ڀاءُ جي پرتاب جي اڃا پروڙ ڪانه پيشي آهي .
جيڪڏهن اوهانکي ڪو گمان پيدا ٿيو آهي ته ڪٿي ليو
ڪري ڏسوس . ” صاحبن کي اُتي گهرايائون ، جن کان
پاڻي جئرام زماني سازيءَ جون ڳالهيون ٻوليون ڪرڻ بعد
هڪي پڇيو ته مودينخاني جو ڪم ڪيئن پيو هلي ؟ صاحبن
پاڻي جئرام جي سوال پڇڻ جي ڇنگه مان سهي ڪيو ته
هنڪي ڪو شڪ پيو آهي . تنهنڪري پاڻي جئرام کي چيائون

صاحب پتا کي پريان ڏسي، اڳتي وڌي اچي پيرين پيا ۽
 دڪان تي مٿي وٺي ويس، جتي آسن وڇائي وهاريائونس.
 پاڻي ڪالو ڪُشل ڪلياڻ پچل بعد پت کان پڇيو ته
 موڊيخاني جو ڪم ڪيئن پيو هلي؟ صاحبن چيو ته ڪرتار
 جي مهر بانيءَ سان چڱو پيو هلي. وري پاڻي ڪالو پڇيو
 ته نفعو هيستائين ڪيترو ٿيو آهي؟ صاحبن جواب ڏنو ته
 ڪمائي چڱي پيشي ٿئي، پر خرچ به گهڻو آهي،
 تنهنڪري نفعو اڃا ڪونه ٿو ٿئي. انهن لفظن پاڻي ڪالو
 کي ٽهين هڙو ڏنو. ڪجهه وقت کانپوءِ سوچ ڪري
 پت کي چيائين ته ”پڇا! تون هينئر سمجهو آهين.
 ويچار ڪر ته پيسي کانسواءِ ڪو ڪهڙو پڇي ٿو؟
 تنهنڪري ٽاڻو لت نه، ۽ ڏيري ڏيري ڪم آڻ. هي جي
 پينو تو وٽ اچن ٿا، سي کي ڪٽل جا آهن؟ هنن جي
 ڏيڻ سان اسين گرهستي ڪو پوري پئي سگهون؟ پڳوان
 ڪو هنن جو پيت پري ته ٻي ڳالهه آهي، نه ته بندي جي ته
 جاءِ نه آهي. مون سمجهيو هو ته مان تو وٽان ڪجهه وٺيا.
 تنهنجي ڪمائيءَ مان پاڻ سان کڻي ويندس پر مونکي ته
 هي حال ڏسي مايوسي وئي ويئي آهي. پت! سياڻو ٿي،
 آئينده جو ڪو ويچار ڪر. خيرات ڏيڻ تي جو تون هريو
 آهين، سو پنهنجي مٺ پيڙ ۽ پيسا جمع ڪر.“

پوءِ ٻالي تي ڪاوڙ ڪري چوڻ لڳو ته ”تون به
 ڪونه پنهنجي پت جي خبرداري ڪرين ته اڃا پيسو نه
 لٽي.“ ٻالي چيو ته ”سائين! توهين اڃا پيا ڏسرجو. اسان
 لاءِ ته سڀيئي ماني به ڏکڻ ڏي آهي. اسين ٻئي رات ڏينهن

”بالا! تون اسانکي جان چڙو پيارو آهين. اسانجي چند
 سان چڙيل آهين. تون پنهنجي گذران جي ڪا به چنتا نه
 ڪر. پرميشور سڀ کي رزق پهچائيندڙ آهي. هي جيڪو
 ڏنڌو هينئر وينا ڪريون تنهن ۾ جيڪو نفع ٿيندو تنهن ۾
 آڌ پائيوار پاڻکي سمجهه. ائين نه سمجهه ته اسين هن ڏنڌي
 کي لکي رحمتداسين. جيڪو ڪم اسانکي ڪرڻو آهي
 تنهنجي اسانکي ئي خبر آهي ۽ ائين ڪر جي پوري ڪرڻ
 ۾ ڪا به ڳالهه اسانکي روڪي نه سگهندي. تون اسان وٽ
 قرض ۽ ست نام چيهندو ره ته ڪردار جي ڪرپا سان تون
 مڪنت ٿيندين. توکي اسان سان توڙي نبادڻو آهي. تنهنڪري
 تون اسان وٽ ره ۽ دليو نه وڃ. هالي کي صاحبن ۾ ڏاڍو
 ويساهه هو ۽ هنکي صاحبن جي آڳاٽا ڪو به ڪم ڪرڻ
 نه ٿيندو هو. تنهنڪري صاحبن جي مرضي موجب ترسي پيو.
 موديهنجاني جي ڪم جي ڏاکڻ چوڌاري پکڙجي ويهي
 ۽ قابو ڏئي ڏانهن وڃي پهتي. پاڻي ڪالو ڏٺو ته سندس
 ٻيٽ جو ڏنڌو چڱو پيو خلی، سو ڪهڙن رهي نه ماڻي، پر
 وري جذمين ٻڌائين ته وٽس خيرات کڻي لکي پيش آهي
 تڏهين ته دل ئي سسي ويس ۽ چيائين ته خبر نه آهي ته اڃا
 ڪڏهين پيسي کڻي ڪرڻ جي مت اينديس. پوءِ پاڻي
 ڪالو خيال ڪيو ته مان روبرو سلطانپور وڃي حال احوال
 پرڏهن ۽ ٻيٽ کي سمجهائي به اچان ته هت چوٽ نه
 ڪري ۽ پير جمع ڪري. سلطانپور وڃڻ لاءِ سالڳاڏو ڪيائين
 مٿيون ڪندي ڪندي وڃي موديهنجاني جي در وٽ لٿو.

ته مان توکي نواب دؤلت خان وٽ مودبخاني جي ڪرت
۾ لڳايان. اُن مان ڪمائي پيو روزگار ڪجهه. صاحبن اها
گالهه قبول ڪئي.

بئي ڏينهن پائي جئرام صاحبن کي نواب دؤلت خان
وٽ وٺي ويو، جنهن کين پنهنجو مودي مقرر ڪيو ۽ ڪاروبار
حلائل لاءِ هڪ هزار رپيا ۽ هڪ پوشاڪ ڏنائين. صاحبن انهن
پيسن مان مودبخاني جو سامان خريد ڪري ڪم شروع
ڪيو. انهيءَ دڪان تي هڪڙي هٿي تور جي سچائي ۽ بي
هٿي اگهر جي سستائي ۽ ٿيون وري هو زبان جو ميناچ، سو
پڪين جي ڪمي ڪانه هئي. فقير فقرا جيڪي به دڪان
تي ايندا هئا، سي خالي نه هوندا هئا. اُهي سيد وٺي
دعائون پيا ڪندا هئا. صاحب پنهنجن هٿن سان گراڊڪن
کي توري ڏيندا هئا ۽ جيڪڏهن ڪو ٻارهن ڌرن کان
وڌيڪ وٺندو هو ته تيرهيڻ ڌري تورڻ تي ”تيرا تيرا“
ڪيترا دفعا چئي گد گد پيا ٿيندا هئا. انهن لفظن جي معنيٰ
آهي تنهنجو تنهنجو، يعني اي پريو! سڀ ڪجهه تنهنجو
آهي. انهيءَ طرح صاحب مودبخاني جي ڪم ۾ ڏينهن جو
چڱيءَ طرح لڳندا هئا ۽ رات جو گهڻ وقت پڇن پاءُ ۾
گذاريندا هئا.

جڏهن پائي ٻالي ڏٺو ته مودبخاني جو ڪم چڱو پيو
هلي ۽ صاحبن پنهنجو منهن دنيوي ڌنڌن ۾ وڌو آهي،
تڏهن صاحبن کي وينتي ڪيائين ته مونکي موڪل ڏيو
ته مان گهٽ وڃي، پنهنجي ڪتنب جو سما لھان ۽ اُتي
پنهنجي قوت گذران جو اُپاءُ ڪريان. صاحبن چيس ته

گهراڻي چيو ته ”منهنجو خيال آهي ته تودين سلطانپور ۾
 پنهنجي پيشي وٽ وڃي رهو. مان سمجهان ٿو ته اودين
 اتي سگهي رهندا.“ ائين چئي صاحبن کي هڪ چئي پائي
 جئرام ڏانهن ڏنائين، جنهن ۾ لکيائين ته ”جيتوڻيڪ نانڪ
 تنهنجو ويجهو عزيز آهي ۽ مون کي هنجي ڀارت ڪرڻ جو
 ضرور ڪونهي، ته به مان هي به آکر لکڻ کانسواءِ رهي نٿو
 سگهان ته جيڪا خاطري هنجي ٿي سگهيو سا ڪجو. جيڪا
 هنجي خدمت ڪندا، سا گويا منهنجي خدمت ڪندا.“
 راءِ بلار ۽ ٻيا چئي ڏيئي، ٻالي کي پٺ صاحبن سان گڏجي
 وڃڻ لاءِ چيو، جو گهڻي خوشيءَ سان سنڀريو.

صاحب ماڻا ڏرڻ کان پيرين پئي موڪلائڻ لڳا.
 اوڏي ۽ مهل ماڻا جي آڪين مان لڙڪ وڌڻ لڳا. هنجي نيتون
 مان چل ايترو وڌڻ لڳو جو چيل ٿي نه ڏئي. هو پٺ کي
 پاڪر پائي چوڻ لڳي ته ”ٻچا! مان توکان سواءِ ڪيئن
 رهي سگهنديس؟ مون کي ڪائي ڏائي تون هڪڙو پٺ، سو
 به وڃڻي ٿو وڃير. توکان سواءِ مان ڪنهن سان ونڊ رنديس؟
 منهنجي مرضي نه آهي ته توکي پاڻ کان جدا ٿيڻ ڏيان، پر
 جنهن صورت ۾ راءِ بلار ۽ تنهنجي پٽ جي خواجش ٿي آهي
 ته تون سلطانپور ۾ وڃي ره، تنهن صورت ۾ مان ڪجهه
 ڪچي نٿي سگهان، پر ايترو ڪجهه جو جلد جلد منهن
 پيو ڏيکارڻ.“ صاحب چيو ته ڪرتار سڀ چڱي ڪندو.

پوءِ صاحب پٽ ۽ سنگتين ساٿين کان موڪلائي
 سلطانپور جي رستي تي ٻالي سان گڏ پنڌ پيا. منزلون
 ڪندي ڪندي پنهنجن ڏينهن کانپوءِ اچي سلطانپور پيٽا. جڏهن

سري کورو نالڪ ڏيو جن جا جيون ڇرڻو

ٿورن مڙهن کان پوءِ صاحبن کي ڪهمندي ٿرندي
ڪڙو آهيت ساڌو گڏجي ويو. هن سان ڪيان ڪوشت
ويهي ڪيائون. موڪلائڻ ميل پنهنجي مٿ مان منڊي
لائي ان ساڌو کي ڏنائون ۽ لوڻو، جو مٿ ۾ هون، سو به
کڻي هنڪي ڏنائون. جڏهين گهر موٽيا، تڏهين پائي ڪالو جي
نظر صاحبن جي مٿ تي وڃي پئي. ڏٺائين ته آگر ۾ منڊي
اٿسئي ڪا ۽ لوڻو جو ساڻ ڏون سو به ڪونه اٿن، سو ڏاڍو
ڪجهو. صاحبن کي چيائين ته منڊي ڪاڏي ڪو، ۽ ٻي
صاحبن ڪو به جواب ڪونه ڏنو. تنهن تي صاحبن کي
ڏاڍي ڦهال ڇاڙهيائين ۽ چيائين ته ”مان توکي ڪيترو
سمجهائي رهيو آهيان، پر ڏسان ٿو ته تنهنجو سدو ڪونهي.
ڇتون، ٿاڻ ڌڙڪا، اهي سڀ خيلا توکي ملائي رهيو آهيان،
پر ڪنهن مان به وريو ڪونهي. تون منهنجي ڪنهن ڪم
جو نه آهين. جتي وڻي تي اُٿي وڃي ره ۽ پنهنجو روزگار
ڪري وڃي ڪاڍ. اڄ کان وٺي منهنجو تسو سان ڪو
واسطو ڪونهي.“

اها خبر جلد ئي وڃي راءِ پلار جي ڪن تي پئي. هن
پائي ڪالو کي پاڻ دٽ ڪهڙي چيو ته ”مون توکي ڪيترا
دعا سمجهايو آهي ته پنهنجي پٽ کي ڪڏهين به نه
ڳالهائج، پر منهنجي چئي جو اثر توکي ڪونه ويٺو آهي.
مان ڏسان ٿو ته توهان پڻ پٽ جو لُٺ ڏاڍو ڏکيو آهي،
تنهنڪري منهنجي صلاح آهي ته هاڻ هنڪي سلطانپور ۾
سندس بيٺوئي جتراءِ وٽ موڪل ته ڏو اُٿي وڃي رهي.“
ڪالو کي اها صلاح وڻي. پوءِ راءِ پلار صاحبن کي پڻ

۾ وجهي ڇڏيا. ڪُل جي ماڻهن جڏهين ٻڌو ته پائي ڪالو راءِ بلار کان پيسا وٺي آيو آهي، تڏهين هن تي ڦٽڪار وجهڻ لڳا. تنهن تي پائي ڪالو راءِ بلار کي رپيا موٽائي ڏيڻ لاءِ ڪٽي ويو، پر هن نه ورتس ۽ چيائينس ته ”تون پنهنجي پٽ جي ڪا به خبرداري نٿو ڪرين. مان مسلمان ٿي پيو آهيان، نه ته جيڪر آءٌ پاڻ وٽ ٽڪيانس ۽ سندس هر طرح خاطري ڪريان ۽ خدمت ڪري پاڻ کي خوش ڪريان. مان سمجهان ٿو ته توهان پيءُ پٽ جو گڏ جي رهڻ ڪين بڻندو ۽ تنهنڪري مان ويچار ۾ آهيان ته تنهنجي پٽ لاءِ ڪهڙو گهر رٿي، جتي دو سائت سان رهي سگهي.“ ڪالو کي اتي لڳ ڀڳ ۽ شرمندو ٿي گهر موٽيو.

باب ڇهون

موديخاني جو ذڪر

دڪڙي ڏينهن پائي جڙام تلونڊي ۾ آيو. راءِ بلار هن کي چيو ته ”پائي جڙام! تنهنجي سالي ۽ سهري جو گڏ رهڻ ڏاڍو مشڪل آهي. انهن مان دڪڙو آهي پُورن ساڌو ته ٻيو وري آهي مایا جو مريد. ٻنهي جي سڀاڻن ۾ ڏاڍو ٿير آهي. ٿوري گهڻي ڳالهه تي تنهنجو سهرو پٽ سان ڪٽ پٽ لڳايو وڃي. تنهنڪري بهتر ائين ٿيندو ته تون نانڪ کي پاڻ وٽ وڃي رها.“ پائي جڙام چيو ته ”سائين، انهيءَ کان وڌيڪ مون کي وري ٻي ڪهڙي ڳالهه وڻندي؟ مان نانڪ کي رهاڻ ۾ نه فقط خوش ٿيندس، پر پنهنجو وڏو ڀاڳر ڄاڻندس.“ راءِ بلار چيس ته ”نورو ترس ته پوءِ توهان هن کي ڏياري موڪلبو.“

۱۵۱. پوءِ پاڻي ڪالو ڀت کي ڪهر وٺي ويو. اُتي به هن صاحبن تي ڏاڍا چوڻ ڇڏيا.

جلد ئي راءِ بلار کي وڃي خبر پئجي ته صاحب ويهه رهيا ساڌن جي بلي خرچ ڪري آيا آهن ۽ پاڻي ڪالو تمام سخت لفظ ڪين ڳالهائيا آهن، انهيءَ ڪري دل ۾ ڪهڙو دڪ ٿيس. پاڻي ڪالو کي ماڻهو موڪلي ڪهرايائين ۽ ڇيائينس ته ”اڄ بهرحال، ڪروڙي! مون توکي ڪيترا دفعا سمجهايو آهي ته ڀت کي ڪڏهن پل ڇوڪ ۾ به ڪهت وڌل ڳالهه ناهي. ٻڌو اٿم ته تون اڄ پنهنجي نردئي سڀا ڏيکارڻ ۾ حد ڪري چڪو آهين.“ تنهن تي پاڻي ڪالو ڇوٽ لڳو ته ”سائين! منهنجي ڳالهه ٻڌو، منهنجو اندر ئي ساري ڇڏيو اٿس. ڇڏو ڏانڪر سائير لائق ٿيو آهي، ڏڏ ڏانڪر ڪهڙي آڃاڙ ڪري ڇڏيو اٿس. الاڄي ٻوڙ ڇنڀر ۾ ڪهڙا ڀاڀ ڪيا اٿم، جو ڀت جا ٻهڙا دڪ ٿو ڏسان.“ راءِ بلار ورندي ڏني ته ”اي ڪالو! تون ڪو ڳهيو ٿو ڏسجين. توکي ڀت جو قدر ئي ڪونهي. توکي هن سان هيءَ حالت وٺڻ بلڪل نه چڱائي. هاڻي ڏاڻي آڻي ڪڙو ڀت، ۽ سو به سڀيلن ۾ سڀيل، تنهنڪي به سنڀالي ٿئو سگهين! خبردار، جيڪڏهن آئينده ڀت کي ڪو حرف چيو اٿئي. هيتري ڪاوڙ فقط ويهن رهين جهڙي توڙي دٻر واسطي کڻي ڪٿي اٿئي؟ وٺ هي پنهنجا ويهه رهيا. اڳتي هن جو خرچ ٻڪو مون کان وٺندو رهي.“ ائين چئي، پاڻي ڪالو کي ويهه رهيا ڏنائين. پاڻي ڪالو کي رهين جي وٺڻ ۾ لڄهه ٿي آئي، تنهنڪري ٻنهي ڪيائين، پر راءِ بلار زوريءَ سندس کيسي

چيو ته ”پڇاڇو اٿس؟ ڇو پيسا وڃائي آيو آهي ڇا؟“ تنهن تي ٻالي سموري ڳالهه ڪري ٻڌائي، ڇا ٻڌي پائي ڪالو ٽپي باد ٿي ويو ۽ ٻالي کي چيائين ته ”مون توکي هيتري ڀارت ڪئي ته پيسا پنهنجي مٿ رکجه، پوءِ منهنجي چئي ٿي ڇو ڪين هلئين؟ تو گویا امانت ۾ خيانت ڪئي آهي.“ ٻالي چيو ته ”سائين! مان ڇا ڪريان. مان اوهانجو به داس ۽ دن جو به داس. آءٌ ڪيئن ناڪار ڪري سگهان ها؟ آءٌ به سندن جيٽو دوس ۽ کانئن ڪو وڏو ڪونه دوس، جو آءٌ مٿن زور هلائي سگهان. تنهن حال سان به مون سمجهايو مان، پر چيائون ته پڇاڇي آگيا آهي ته لاپ وارو سؤدو ڪجهه سو دن جيٽو ٻيو لاپ وارو سؤدو ڪهڙو آهي.“

لادو ٻڌي پائي ڪالو ۽ ٿڌا شڪارا ڀري چيو ته ”منهنجا ٻرا پاڳر آدن جو جيٽو پٽ پيدا ٿيو اٿم. ڪهڙو ته ڪم ڪار ڪري ڪونه، پر جي لالچائي ڪنهن ڪم ۾ لڳائڻاچيس ته نفعو ته نفعي جي ماڳر، اٽلوئي گهر جو چيهو.“ ائين چئي، ٻالي کي چيائين ته ”هلي مونکي ڏيکار ته ڪٿي وينو آهي ته مان پاڻي پي ٿو سمجهان.“ ٻالو، پائي ڪالو ۽ سان گڏجي هليو. پائي ڪالو ڄاڻي پنهنجي پٽ جي ويجهو پهتو ته ٽپي ٽپي لعل ٿي ويو. وات مان گججي پئي نڪتيس. پٽ کي چيائين ته ”رپيا ڪيڏانهن ڪي؟ ٻڌاء ته ڪهڙو سؤدو ڪري آيو آهين؟ جڏهانڪر سرجيو آهين، تڏهانڪر تنهنجو ڪو به سکر ڪونه سنڀران، اٽلو مونکي ڏک ٿي ڏک ٿڌا اٿئي.“ انهيءَ قسم جا ڪيترائي ڪٺور وچن پائي ڪالو ۽ صاحبين کي چيا، پر ڪمياوان گورو صاحبين مان ڪري پئي

سري ڪورو ٿانڪ ڏيو جن جا جيون ڇڏو

مجهيو ته اڄ ڪرتار اسانجي سار سنڀال لڏي آهي ۽ مان ڪه
روپ ڌاري اسانڪي سيدو پيچايو اٿس. پوءِ سنت ريط
صاحبن کان پڇيو ته اودائون ڇا آهي؟ صاحبن جواب ڏنو ته
”ٿانڪ ٺرڪاري.“ تنهن تي سنت ريط وري پڇيو ته ٺرڪاري
جي معنيٰ ڇا آهي؟ صاحبن اتر ڏنو ته ٺرڪاري اهو آهي جو
ڪ ٺرڪار آڪال ٻوڪ ڪي ئي مڃي. پوءِ پاڻ ۾ ڪيان
گوشت ڪيائون ۽ خوش ٿي ڪ ٻئي کان موڪلايائون.
صاحبن پوءِ پويان پير ٽلندي ڏانهن ڪيا. آهستي
آهستي هلندا رهيا، پر پير اڳتي هلڻ تي نه. پتا جو سڀ
ساريو ٻيو هون، سو وقت تي ڏاڍو خيال ٿين ته پتا جي
منهن تي ڪيئن ڇڏيو. صاحبن کي تبين ۾ ٿي، ٻالي
چين ته ”سائين! مون ته اودائونڪي اڳيئي چٽايو ته تودائون
پتا جو ڇوڻ ڇا آهي؟ هن جي سڀ جو پٺ اودائونڪي ڇاڻ
ڪير، پر تودان منهنجن لفظن تي ڪوبه ڌيان نه ڏنو.“
انهن ٻاڏهر ڳالهين ڪندا ۽ پڇڻيون ڪرڻيندا، ٽلندي جي
ويجهو اچي پتا.

صاحب شهر جي ٻاهران ڪ وڻ هيٺان ويهي رهيا،
جنهنڪي سڪه عزت وڃان ”ٿنڀ صاحب“ ڪوٺيندا آهن.
انهيءَ وڻ جي چوگرد ديوار ٽڙيل آهي ۽ ياتري انهيءَ هنڌ
جو درس وٺي ڪ منجهان وڃي ڪندا آهن. هيڏانهن
صاحب وڻ هيٺ رهيا ته هوڏانهن ڀائي ڀالو ٽلندي جي
۾ ڪٻڙي، ڀائي ڪالو ڪي وڃي گڏيو، جنهن پڇيس ته ٿانڪ
ڪٿي آهي؟ ڀالي چيو ته ”سائين! شهر جي ٻاهران وڻ هيٺ
آهي ۽ ڏک کان اچڻ نٿو ٿيس.“ ٿڌ مين ڪا

ڪٽي ڪاٺون يا پهريون، نه ته پڳوان جي آسري گذاريون.
 اسانجو گذر آهي جهنگه سان ۽ نه شهرن سان؛ تنهنڪري
 اسانڪي ڪپڙو دهجي يا نه دهجي ته اسان لاءِ ڊڪهڙي ڳالهه
 آهي. ڪپڙي کان وڌيڪ ضرورائتو آن آهي، جو اسان
 ڪيترائي ڏينهن ساندھ ڪونه ڪاڌو آهي. ”اها حالت ٻڌي،
 صاحبڻ ويچار ڪيو ته پتا مونڪي لاپ دائڪ سؤدي ڪرڻ
 لاءِ چيو هو، سو هنن ساڌن کي ويهن رپين مان آڻو لٽو وئي
 ڏيڻ کان پوءِ وڌيڪ لاپ دائڪ سؤدو وري ڪهڙو ٿيندو.
 سو ٻالي کي چيائون ته مونڪي پيسا ڏي ته مان سيڌو سامان
 وٺي ساڌن کي ڪاريان. ويچاري ٻالي لاءِ ته اها ڏاڍي گري
 ڳالهه ٿي. سمجهيائين ته جي پيسا ڪڍي ٿو ڏيان ته پائي
 ڪاڙو مون تي نهايت ڪوٺ ٿيندو، ۽ جي نٿو ڪڍي
 ڏيان ته صاحب رنجه رهندا. ٻن بادين جي وچ ۾ اچي ٿيو.
 آخر ويچار ڪري صاحبڻ کي چيائين ته ”توهانجي پتا جيڪي
 وچن چيا هئا، سي ته اوھين ياد رکو. هن ٻار ٻار چٽيءَ طرح
 سان مونڪي ۽ توهانڪي چٽي ڇڏيو هو ته نفعي وارو سؤد
 ڪري اچجو. توهانڪي هن جو سپاءِ سجهي پيو، سو اوھين
 پيسا هن ريت ڪيئن ٿا ڪپايو؟“ صاحبڻ جواب ڏنو ته ”پائي
 ٻالا! هي ويچارا ساڌو ڪيترا ڏهاڙا اُڀواس رهيا آهن. پرميشور
 جي آرٽ هننڪي ڪارائتو کان وڌيڪ فائدي وارو ٿيو ڪيئن
 سؤدو ٿيندو؟“ ٻالي کي صاحبڻ واسطي ڏاڍي عزت، پر
 ۽ آڊ ٿيو، تنهنڪري هنن جي چٽي کي موٽائي ڪي
 سگهيو ۽ لاچار ٻال سان ٻڌل رپيا چوڙي صاحبڻ کي ڏنائين
 صاحبڻ انهن پيسن جو سيڌو سامان وٺي ساڌن
 آڻي ڏنو، جي رسوئي تيار ڪري کائي ڌرت ٿيا. ۽

[illegible][illegible][illegible]

آهي، اُڏوئي منهنجو درد دفع ڪري سگهندو. ” اوهي مهل صاحبن هينون سلوڪ اُچارو:-

سلوڪ مڪلا پهلا

وَدُّ بَلَايَا وَدَدِ گِي پَڪَرِ دِنِ دِو لي ٻانه

ٻولا وَدُّ نہ جا طي ڪَر ڪَ ڪَلِمَ جِي مَاد

[ملارڪي وار مڪلا پهلا پڙهي (٣) سلوڪ (١)]

جنهنجو آرت هي آهي ته حڪيم کي منهنجي دوا ڪرڻ لاءِ ڪوڏايو اٿن. هو منهنجي ٻانهن جهلي، نبض ڇاڇي ڏسي ٿو، پر ويڇاري حڪيم کي اها خبر آهيئي ڪانه ته مون کي درد آهي دل جو.

طبيب صاحبن جا مٿيان وچن ٻڌي، عجب ۾ بڻجي ويو ۽ صاحبن جي عزيزن کي چيائين ته ”مون کي هن ۾ ڪا به بيماري ڏسڻ ۾ ڪانه ٿي اچي. هي ڪو ڪلاوان ٿو ڏسجي ۽ اوهان کي هن جي لاءِ ڪا چنتا ڪرڻ نه گهرجي.“ ائين چئي، طبيب موڪلائي هليو ويو.

باب پنجنون

سسچو سوڏو

هينئر صاحبن جو ١٧ ورهين ۾ پير پيو. پاڻي ڪالو ٿيو ته هاڻي صاحب جوانيءَ کي اچي رسيا آهن ۽ اداس ٿا گذارين، تنهنڪري کين ڪم ڪار ۾ لڳائڻ کپي. صاحبن کي چيائين ته ”ابا! تون هاڻي ڪٿڻ ڪمائڻ جيڏو ٿيو

١- طبيب. ٢- طبابت. ٣- پليل. بيوقوف. ويچارو. ٤- درد.

٥- هر دو، دل.

چيو ته ”مان ڏسان ٿي ته نانڪ هينتر آڏاس ڏو گذاري ۽
 ضعيف ٿيندو ٿو وڃي. خبر نه آهي ته ڪهڙي اندر جي
 پيرا اٿس. صلاح پري ڳالهه آهي ته هن جو علاج ڪجي.“
 ماما ترپتا جو چوڻ پائي ڪالو ٻڌو آڻي ٻڌو ڪري ڇڏيو،
 جو سمجهيائين ته علاج ڪرڻ تي ڪجهه خرچ اچي ويندو.
 ڇڏهين ڪي ڏهاڙا صاحبن کي انهيءَ حالت ۾ لنگهي ويا،
 ڏهين ماما ترپتا ۽ ٻين ڪنهن به انتظار ٿي بهو ته آلاهي
 ڪهڙي وڌن صاحبن سان آهي. پائي ڪالو ڪي چيائون
 ته طبيب آڻي هٿ جي دوا درمل ڪر. هٿ کان مٿي
 ڪو ٺاڳو ڪتب ڪين ايندو. جيڪڏهن هٿ سگهارو
 آهي ته ٺاڳو جهجهو، ڇو ته هٿ ئي ڏن کڻي ايندا. ٻائي
 ڪالو اچي طعنا ٻڌي، مرداس طبيب کي سڏي آيو. هن
 اچا صاحبن جي ٻانهن وٺي ٺهڻ ٿي ڏٺي ته صاحبن چيس ته
 ”اي طبيب! ڇا ٿو ڏسين؟“ هن وراڻي ڏني ته ٺهڻ
 ڇاڇي ٿو ڏسان ته ڪهڙي بيماري آهي، ته اُن موجب
 ٿو ڏاڏجي دوا ڪريان. تنهن تي صاحبن مشڪي چيو ته
 ”اي ڪير! تون سمجهين ٿو ته تون ماڻهن کي مرض
 کان جڙائين ٿو. توکي جو انڪار رويي مرض لڳو ٻيو
 آهي، تنهن جي ڪا دوا ڪٿي اٿئي؟ جي انهيءَ مرض
 جي دوا ڄاڻندو ڪنهن ۽ پاڻکي انهيءَ مرض کان چٽايو
 ڪجهه ته بلاشڪ منهنجي دوا ڪر، نه ته تون منهنجي
 دوا ڪرڻ جو لائق ئي ڪين آهين. مونکي درد آهي
 اها ڇو وڇوڙي جو. انهيءَ لاءِ مونکي ڪنهن دوا ٿون
 مون؟ ڪرنا جنهن مونکي هي درد ڏنو

پاڻي لعلوء پٽ صاحبن کي چيو ته ”ڪرت کي لڳڻ سان ماڻهو سهڻو ٿو لڳي. تنهنجا پيءُ ماءُ تنهنجي هن همت وٺڻ کان ڏاڍا مايوس ٿا گذارين. توکي انهن جي دل وٺڻ گهرجي. جڳائي ته ڏنڌي ڌاريءَ ۾ لڳو رهين ۽ پنهنجي ڪٽنب سان رليو مليو رهين.“ صاحبن اُتر ڏنو ته ”دنيا جي ڏنڌن ۾ لڳڻ، سو آهي جنجالن ۾ پاڻ کي اٽڪائڻ. خبر نه آهي ته انهيءَ کي اوهين ڇڳو ڪيئن ٿا سمجهو. منهنجو ڪٽنب، جنهن ۾ مان خوش گذريان ٿو، سو هن ڦسر جو آهي، جو ڪميا آهي منهنجي مائٽا، سندس آهي منهنجو پٽا، ساڄو آهي منهنجو ڇاڇو، پر مائٽا سان پري رکڻ آهي منهنجو پاڻ، پيار آهي منهنجو پٽ ۽ صبر آهي منهنجي ڌيءُ. اهڙي ڪٽنب مان ئي مون کي سواد اچي ٿو ۽ اڇيئي منهنجي سڻاڻا ڪن ٿا.“ پاڻي ڪالو، مائٽا ترپتا ۽ پاڻي لعلوء، صاحبن جا مٿيان دليل ٻڌي ڏاڍا مايوس ٿيا جو سمجهيائون ته هي ڇوڪر اسانجي هٿ اچڻ جو نه آهي. هن کانپوءِ صاحب ڇپ چاپ ۾ رهڻ لڳا. نڪي ڪنهن سان ڳالهائين ٻوليائين ۽ نڪي ڪاٺل پيئڻ ڏانهن ئي روح ٿئين. مائٽا ترپتا کي خيال ٿي پيو ته آلاهي ڇو منهنجو پٽ نٿو کائي پيئي. هو اچي پٽ کي سمجهائڻ لڳي ته ”منڙا! ڇو تو ڪاٺل پيئڻ ڇڏي ڏنو آهي؟ جيڪڏهن ڪنهن به شيءِ تي دل ٿيندي هجيئي ته مون کي ٻڌاء ته مان اها توکي ٺاهي ڏيان، جي سرير خوش نه هجيئي ته تنهنجي ٽڪي ستيءَ لاءِ اُٻاڙ ڪريان.“ صاحبن ڪوبه جواب مائٽا کي نه ڏنو. پوءِ مائٽا ترپتا پنهنجي پٽيءَ کي

پڳونٽ سيڪجهڙو ڏنو آهي. پر ويچار ڪري ڏس ته تنهنجن
 ذهن افعالن سان آءُ شريڪن ۾ ڪنڌ ڪيئن مٿي کڻي
 سگهنديس؟ ماڻهو توکي الڳي ڇا پيا ڪولين. انهن جي
 واقان ڪبت وٽ لفظ ٻڌي، منهنجو هيٺون ڳڙي ٿو وڃي.
 اسان ڪرستين جي ڪم ڪار کانسواءِ ڪا سري سگهي؟
 جيڪڏهن تون ڪرت کي لڳندين ته ماڻهو توکي ڪندڙ
 ڪمائيندڙ ڏسي تنهنجي لاءِ مائٽيون ڇوندا، تنهنڪري
 منهنجي ڪڙي ڳالهه ٻڌ ته ڪجهه وقت پکي چڙهي ڏي
 ۽ سنساري ماڻهن وانگر رهنده ره. تنهن تي صاحب
 ديلتون شهد اُچار يو:-

راڳ آسا مڪلا پهلا شبد (۲)

آڪان جيون و سري مرڇو

آڪڙي اوکا ساڇا ناه

ساڇي نام ڪي لاڳي ٻوڙ

تت ٻوڙي ڪاه چليئهر دڙو

سو ڪٿر و سري ميري ماء

ساڇا صاحب ساڇي ناه (۱ڪ رڌو)

اُرت:- هي آهي! مان نام جيان تو ۾ حشان تو، جهڪڙهين
 نام وساريان تو ۾ مري تو وڃان. پر سچو نام جهڙو آهي اوکو ڪم.
 جن کي سچي نام جي بک آهي، تن جا دک نام هي ٻوڙ ڏيڻ
 ڪري ٻوڙ تن ٿا. پوءِ آهي! ڇو ته مان ڪيئن نام وساريان؟
 سچو آهي ۽ هن جو نالوئي سچو آهي. اهڙي کي مان

وڏا صاحب! ڳورا، گنيپير ۽ گطن جا سمندا! ڪوبه نه ٿو
 ڄاڻي ته تنهنجي پيار جي ڪهڙي حد آهي. جيڪڏهن
 سڀ ڌيان ڪندڙ گڏجي تنهنجو ڌيان ڪن ۽ سڀ ملهه
 ڪڍيندڙ گڏجي تنهنجو ملهه ڪڍين؛ جيڪڏهن سڀ
 گيانِي، ڌيانِي، گورو ۽ گورن جا گورو گڏجي تنهنجو ملهه
 ڪڍين ته به اُهي تر جيتري تنهنجي وڌيائي ڇڻي نه سگهندا.
 سڀ ست، سڀ تپ، سڀ چڱايون ۽ سڌن جون وڌيائون،
 اهي سڀ توکانسواءِ ٻئي ڪنهن وٽان پراپت ٿي نه سگهنديون.
 اهي وڌيائون تنهنجي ڪرپا سان ئي ملي سگهن ٿيون ۽
 پوءِ ڪنهنجي روڪجڻ تي روڪجي نه ٿيون رهن يعني
 ضرور ملن ٿيون. ويچارو اُستت ڪندڙ ڪيئن تنهنجي
 اُستت ڪري سگهندو، ڇو جو تون صفتن جو بي اُنت
 پنڊار آهين. جنهنڪي تون ڪرپا ڪري پنهنجي صفتن
 اُچارڻ جي دات ڏين ٿو، تنهن سان ڪوبه ٻڃي نه سگهندو.
 هي پريو! تون ساڄو سڀني کي سنوارڻ وارو آهين.”

پاڻي ڪالو ۽ انهن لفظن تي ڪوبه ڌيان نه ڏنو ۽
 وري به ڪيترن نمونن جي سمجهاڻين ڏيڻ سان صاحبن
 کي پنهنجي خيال تي اُڻڻ جي ڪوشش ڪيائين، پر
 اُن مان ڪجهه به ڪين ڪٽو. آخر ڪڪڙي صاحبن کي
 ڇڏي ڏنائين.

ماتا ترپتا ڏٺو ته صاحب پتا جي چوڻ تي نٿا مڙن،
 ڏٺن ۽ ويجهو ٿي گراهڙي پاڻي پٽ کي چوڻ لڳي ته ”ٻچا!
 اسانکي تنهنجي ڪٽي ڪارائڻ جي ڪا گهرج نه آهي. اسانکي

سري گورو نانک ديو جن جا جيون چتر

کھٹي وال تيري رهي سما

وڌي ميري صاحب گهر کنيرا گلي گهيرا

ڪو نه جالبي تيرا ڪيتا، ڪيوڌ چيرا (ڪ ردا)

(۲) سب سوتي مل سرت ڪمائي

سب قيمت مل قيمت ڀائي

ڪيائي ڏيائي ڪور ڪور ڏائي

ڪهڙي نه ڄاڻي تيري ٿل وڌائي

(۳) سب ست سب تپ سب ڇڪائي

سڌا ڀرڪا ڪيا وڌائي

تڏ وڻ سڌي ڪئي نه ڀائي

ڪرم ملي ناهي ٿاڪ وڌائي

(۴) آکر وال ڪيا ويچارا

صليبي پوي تيري پنڊارا

جس تون ديه تسي ڪيا چارا

نانڪ سچ سوار ٿارا.

قات برج

”هي پرماتما! توکي وڌو ٻڌي، سڀڪو وڌو ڀري
نه ڪندو وڌو تون آئين، سو ڪنهن ڏلو آهي؟ تنهنجو
نه ڪندو نه ڪندو. تنهنجا صلت ڪندو تنهنجي
نه ڪندو نه ڪندو سو ڪندو ڇڏي ٿا. هي منهنجا

بَنَ بَدِيْشَا كَرِ ڌاوَڻِي، ٿا ڪو آڪِي ڌَنُ
نازڪ ويڪِي ڌَرِ ڪَرِ، ڇڙهي ڇوڪڙ ڌَنُ.

آرت۔ چٽ لڳائي پرماتما جي چاڪري ڪريو ۽ من ۾ نام ڌارڻ جو ڪم ڪريو. ٻڙن ڪمن کي ٻڙي ڇڏڻ جي ڪوشش ڪريو ته اوهانکي سڀڪو ڌن ڌن ڇوي. گورو صاحب فرمائين ٿا ته بوءِ پرماتما توهان تي ڪرپا درشتي سان نهاريندو ۽ توهان جو چهرو چشمو ٻهڪندو.

پاڻي ڪالو وري به پٽ کي چيو ته ”هچا! هي وڃي خيال ڇڏي ڏي. ڪرت ڪار ڪانسواءِ انسان ڪو سونبي ڪو جڙي؟“ صاحبن جواب ڏنو ته ”مون ساڄي ڪرت هٿ ڪئي آهي. مونکي پرماتما ڪيتي، واپار ۽ نؤ ڪريءَ جا فائدا اڳيئي بخشي ڇڏيا آهن، پوءِ ڇاجي لاءِ اوهين مٿو ٿا نطو؟“ پاڻي ڪالو چوڻ لڳو ته ”مون ته اڌڙو پڳوان ڪونه ڏٺو آهي، جو اڌڙيون بخششون ڪري.“ گورو صاحب چوڻ لڳا ته ”جن پرماتما جو درسن ڪيو آهي، سي ئي سندس قدر ڄاڻن ٿا.“ ائين چئي گورو صاحبن هيٺيون شبد اُچاريا:۔

آسا هڪلا پهلا شبد (۱)

(۱) سَڻ وڌا آڪِي سَڀڪو

ڪيوڌ وڌا ڏيئا دوءِ

قيمتِ پاءِ نه ڪهڻا جاءِ

۱۔ ڊوڪڻ، آدم ڪرڻ، ڪوشش ڪرڻ. ۲۔ چشمو.

۳۔ رنگ، چهرو.

آرت - من کي ڪڇي هاري، شي ڪر من جي ڪڇي پوک،
وڙاڳ جو ڪڇي (پوک لاءِ) پاڻي ۽ سرير کي ڪڇي بني ۽ نام
چيڙ جو ڪڇي بچ، سنڌوش جي ڪڇي ڏانڊاري ۽ نهڻائيءَ جي
ويس جو ڪڇي لوڙهو ۽ پوءِ پريم جي پورهڻي سان سلو اُڀرندو ۽
ائين جيڪي ڪن ٿا تن جو گهر پاڳ وارو ڏسندين.

پاڻي ڪالو وري چيو ته جيڪڏهن ڪيتريءَ جو ڪم
نٿو وڻي ته هٿ ڪٽي ڪڍ. اُن ۾ پورهيو به ٿورو ٿيندو
۽ لاپ به چڱو ملندو. تنهن کانسواءِ توکي ايڪانت ۾ رهڻ
جو وجهه ملندو. تنهن تي صاحبن مٿئين شبد جو ٻيو پڌ اُچارو :-

(۲) ھاڻِ ھٿُ ڪر آرجا، سچُ نامُ ڪر وٺُ

سرت سوچ ڪر پاند سال، تَس وِچِ تِس نون رڱ
وڻجارتا سڻ وڻج ڪر، لي لاها من هس.

آرت - هيءَ جيوٽ مٿيا سمجهڻ، اهو هٿ ڪڍو ۽ سچي
نام جو وکر رکو. ڌيان ۽ ويچار جا ڪريو تانءِ ٽپا ۽ انهن منجهه رکو
سچو نام. سچي نام جي واپارين سان ڀاو وڻج ڪريو. انهيءَ ريت
اوهين خوش ٿي فائدو پنهنجي گهر کڻي ايندؤ.

جڏهن پاڻي ڪالو ڏٺو ته هٿ جي ڪرت به نٿي
وڻين، تڏهن چوڻ لڳو: ته ”آبا! جيڪڏهن توکي سفر
جي سڌ هجي ته هتان ڪن ڏورانهن ڏيهن ۾ وڃي گهوڙن
جو واپار ڪر.“ تنهن تي صاحب مٿئين شبد جو ٽيون پڌ
اُچارڻ لڳا :-

(۳) سُرُ ساسٽ سؤدا گري، سٽُ گهوڙي لي چلُ

۱- هاڻي ٿيندڙ، مٿيا. ۲- جنس، وکر. ۳- تانءِ ٽپا، ڪنا ٽپا.

پائي جُرام جو نانڪي سان وواہ ٿيو. پوءِ پائي جُرام پنهنجي
ستري سميت سلطانپور ورجل لڳو.

باب چوٿون

صاحبن کي وٽراڳ

هن کانپوءِ صاحبن جو ڇت سناري ڪمن ٿي
وريوئي ڪين ٿي. پائي ڪالو ڪيترا ڏينهن ته پنهنجي
پٽ کي ڇڏيو ته جن وٽيس ٿين ڪري، پر وري
به پٽ کي دنيوي اوچ تي رسائڻ جو خيال مٿس غالب
پئجي ويندو هو. پٽ کي ڪڙي ڏينهن وٺي ڇت
ڪيائين ته ”ابا! ٿس ته جيڪڏهن تون بيمار رهندين
ته ماڻهو ڇا چوندا؟ ڪير اسان سان مٽي مائٽي ڪندو؟
پنهنجو ڏاڏو هينئر هن ماڪر مشهور آهي، اهو ڏاڏو به ٻڌي
ويندو. پٽ اهو جو پنهنجي ڪل جو ڏاڏو ڪري. تنهن
ڪري تون پنهنجو ڇيو مڃه ۽ دليوي ماڻهن وانگر حالت
ڪر. جيڪڏهن توکي ڪيتي جو ڪم وڻندو هجي ته مان
تو کي ڪهڙي به لڳايان.“ تنهن ئي صاحبن ڏينهن شبد جو
پهريون بد اُچاريو:-

راڳ سورٺ محلا پهلا شبد (۲)

(۱) منِ حالِي، ڪِرساڻِي ڪِرتِي، شَرَمِ پاڻِي تَن ڪِيَتُ

نَامِ بِيَجِ، سَنَتُوکِ سَباگا، رُکِ غُريبي وِيسُ

پادِ ڪَرمِ ڪَرمِ جَمسي، سي ڪهرِ پاگِٽِ ديگه.

۱- من. ۲- ٻوک. ۳- ڏالداري. ۴- رکيا ڪرڻ وارو، لوڙهو.
۵- ز. اُڀرندو.

سري گورو نانڪ ديو جن جا جيون ڇڏڻ

ڪيترين جنم ساکين ۾ لکيل آهي ته صاحبن نيٺ
ڪُل جني ريت رکڻ لاءِ جڳيو پاتو آهي، پر سندن ساڄي
گفتگو ۾ باطني ۽ ڏانهن نظر ڪندي ائين سمجهجي ٿو ته
صاحبن جڳيو ڪين پاتو هوندو.
ڪجهه وقت کانپوءِ پاڻي ڪالو ۽ پنهنجي نياڻي ۽
ڏانڪي جي مڱاڻن جو سعيو ڪيو. هڪڙي ڏينهن پاڻي
جئرام نالي هڪ ڪتري، جو سلطانپور جي نواب دؤلت خان
وٽ رونيو عملدار هو، سو ٿلونڊي ۾ دانه بنديءَ جي ڪم
۽ چلڻ وٺڻ ڪرڻ لاءِ آيو. شهر جي ٻاهران ڪوه تي
ڏانڪي ڏٺائين، جا هنڪي پسند پيئي. پوءِ اُڏاجي ڪُل
بابت پڇا ڳاڇا ڪيائين. جڏهين خبر پيس ته وڏي ڪُل
منجهان آهي ۽ ڪتري ورن جي آهي، تڏهين خيال ٿيس
ته منهنجو وهان ۽ هن سان جيڪر ٿئي ته چڱو. دو راءِ بلار
کي وڃي گڏيو ۽ هنڪي پنهنجي من جي مراد ٻڌايائين، جو
خبر هيس ته پاڻي ڪالو ۽ بلار جو پٽواري آهي، ۽ اُڏاجو
زور مٿس هلي سگهندو. راءِ بلار، جو پاڻي جئرام جي
ڪتنب ۽ لياقت جو اڳيئي واقف هو، تنهن پاڻي ڪالو ۽
کي ڳالهين ٿان ڳالهيون ڪندي چيو ته ”جئرام نواب
دؤلت خان وٽ هڪ وڏو عملدار آهي ۽ ٿاڍي هانديءَ وارو
آهي. جيڪڏهن تون پنهنجي ڪنيا جو سڱ هنڪي ڏيندين
آهي. جيڪڏهن تون پنهنجي نياڻي ۽ لاءِ لائق ور چونڊيو.“ پوءِ پاڻي
ته چئبو ته تو پنهنجي نياڻي ۽ وڌيڪ پڇا ڳاڇا ڪئي، جنهن تي
ڪالو ۽ انهيءَ مائٽي لاءِ وڌيڪ پڇا ڳاڇا ڪيائين.
هنڪي اها مائٽي وڻي ۽ پنهنجي نياڻي جو مڱڻو آڻي ڪيائين.
ٿورن ڏينهن کانپوءِ پاڻي جئرام جو پٽي پاڻي پرمانند سلطانپور
منجهان وڌي ڏام دوم سان ڇڏي وئي ٿلونڊيءَ آيو، جتي

جڳي ڀائڻ جي مريادا سيڪاريو. "پندت پڇيو ته سچو جڳو
اوهين ڇا ڪي ٿا چئو؟ تنهن تي صاحب هينون شهد اڇاريو :-
دِيا ڪَپاءِ سنٽوڪ سوٽ، جَت ڪَندي سَت وِٽ
اِيه جَنِيو جِيءَ ڪا، هِي ته پالدي ڪَوت
ٿا اِيه ٿِيءِ نه ماڻ لڪي، ٿا اِيه جَلِي نه جاءِ
ڏَن سَ ماڻسَ نانڪا، جو ڪَل ڇاپي پاءِ.

[سري آسادي وار بڙي (۱۵) ساوڪ (۱)]

انهن ٽڪن ڌنارن صاحب پندت کي چوڻ لڳا ته
اوهين ست جي جڳي ڏاڍ ڪاڻ پوريائين ڪهه ٿا خريد
ڪريو، پوءِ انهيءَ ڪهه مان ست ٿا ڏاڍو ۽ ست کي وٺي
ڏيو ٿا ڪنڊ، پر سچي جڳي ڀائڻ ڪاڌو ڏيا جي ڪهه ڪهه،
سنٽوڪ جو ڪهه ست، اندرين کي روڪڻ جي ڏهه
ڪنڊ ۽ ست مارڪ تي ڪاڻ جو ڏهه وٽ. اڌو جڳو لڪي
ٿيندو، لڪي مهور ٿيندو ۽ لڪي اکن ڏاڍ ٿيندو.
جيڪي انهيءَ قسم جو جڳو پائين ٿا، سي ئي ڏن آهن.

صاحب جا وڃن ٻڌي، پندت وسهي پر پڇي ويو ۽
پاڻي ڪالو ۽ سندس ڪنهن کي چيائين ته "هيءَ جوڪر
منهنجي سمجهائڻ جو نه آهي، توهانجي چوڻ جو بار ڪو
ڪو لکيس ته خبر نه آهي." تنهن تي جيڪي پريا مڙس
ٿي ويٺا ٿا، سي صاحب کي چوڻ لڳا ته "ابا! هيءَ ڪاڻ
پندت پڙهين کان هاندي آئي آهي. ڪُل جي مڙجات
پڙهي. توکي گهرجي ته پڻي کي لراس نه ڪر." پر
پندت منهنجي پر جواب ڪري ڇڏيو.

تڏه نہ جهبا، تڏه نہ آکي

وي تڏا آبي وٽي

وٽ ڏاڳي اُڍان گهٽي.

[سري آسادي وار بڙڙي (۱۵) سلوڪ (۱۴)]

هنن تڪن دٿاران برهمڻ کي چيائون ته ”اي
 پنڊت جي! جيڪڏهن اوهين چئو ته جڻيو درويرو ضروري
 آهي ته ڀلا ٻڌايو ته پرشن کي ته اوهين جڻيو ڀايو ٿا، پر
 استرين کي چون ٿا ڀايو. استرين ۾ پرشن جهڙو ساه نہ
 آهي ڇا؟ جيڪڏهن جڻئي نہ پائڻ ڪري آڌرمي ٿي پئجو
 ته ڇو استرين کي آڌرمي ٿيڻ ٿا ڏيو؟ هننکي سو درهڻي
 جي حالت کان ٻاهر چون ٿا ڪڍو؟ ٻي ڳالهه، ته اوهين
 جڻيو ڀايو ٿا رڳو ڳچي کي، ڀلا ٻڌايو ته پيرن، هٿن، زبان
 ۽ اکين کي ڇا پائيندا؟ جڻيو گهرجي سڀڪنهن عضوي لاءِ
 يعني هٿن کي ٻرن ڪمن ڪرڻ کان روڪجي، پيرن
 کي ڪمارگر ۾ وڃڻ نہ ڏجي، اکين کي ڀرلستري ۽
 پرائي ڏن جي درشتي کان دور رکجي ۽ زبان سان سچو
 ٻولجي، منو ڳالهاڻجي ۽ پرميشور جو نام چچجي. تنهن کانسواءِ
 اي پنڊت! جڏهن هي جيو پيران ٿيا ٿا، تڏهن جڻيو
 ڪاڏي وڃي ٿو؟ اهو ٿئي ٿو آڱن پرون ۽ جيو جڻئي
 کانسواءِ آڌرمي ٿي پرلوڪ ۾ وڃي ٿو. پوءِ چئو ته جڻيو هن
 جي ڪهڙي ڪم آيو؟ تنهنڪري مهراج! توهين، جو ست
 جو ڏاڳو وٺي ماڻهن کي ڀايو ٿا، سو اها ريت ڇڏي ڏيو
 ان مان ڪجهه حاصل نہ ٿيندو. لوڪن کي ساڄي

پنڊت ويچارو ٿي، ۽ پڇي ويو ته ڪيئن صاحب
 کي باز آڻيان، ڇا ڪاٺ جو دل ۾ ويچار ڪيائين ته اڄ
 جيڪڏهن صاحب اها دسر اٽڪيڪار نه ڪندا ته آئندو ڏينها
 به ڪيترا ڪين ٿي سندن پيروي ڪندا. تنهنڪري
 موٽي صاحب جي سنمڪه ٿي چوڻ لڳو ته ”پڇا! تون اڃا
 ڪالھوڪو ٻار آهين. هيءُ جڻي جو سنسڪار ٻڙو ٻڙو ڪان
 هلندو آيو آهي. هيءُ ويدن جو بتايل ڪرم آهي. انهيءَ کان
 پاڻ ڪو موڙي سگهيو؟ ٻيو به ويچار ڪري ٿو ته تنهنجا
 آباڏاڏا، جي اها ريت وٺندا آيا آهن، سي ڪي به سمجه
 ڪين مٿا. جيڪڏهن جڻيو نه پائيندين ته ماڻهو توکي
 اڏامي ڪوليندا.“ تنهن تي صاحب جيون شهد اُچار ڏيو:-

نام ميني پٽ اُڇي، ساهي سڳه سوت

دِرگه اندر پائيني، تڳه نه ٿو ٿس پوت

[سري آسادِي وار بُوڙِي (۱۵) سلوڪ (۳)]

مٿين تڪن جو آرٽ هي آهي ته ٻوڙاٿا جي نام مڃڻ
 ڪري عزت جي ڪچهر اُٿين ٿي ٿي ۽ ٻوڙاٿا جي نام
 ساراٿ ڪري سڄه جو ست تيار ٿي ٿو. اهڙي ست مان
 تيار ڪيل جڻيو پٺاٺ ڪري درگاه ۾ داخل مٿي ٿو ۽ اهڙو
 ٻوڙ جڻيو ڇهندو ٿي ڪين.

صاحب وري پنڊت تي ٻورو ٻورو اٿو وٺاري لاءِ
 دٻايون تڪون اُٿارين:-

تڳه نه اندري تڳه نه ٺاري

ٻاڪي تڳه ٻوڙ ٿي ٿو ٺاري

تڳه نه پٺي، تڳه نه مٿي

”آڪه چوريٽان لڪه ياريٽان لڪه ڪوڙيٽان لڪه گال
 لڪه ڏيگيٽا پيدا ميعان رات دٽس جيت ٺال
 تڪه ڪپا جه ڪيئي ٻامڙ وٽي آه
 ڪه ٻڪرا رن ڪايا، سڀ ڪو آڪي پاه
 دوء پراڻا سٽيئي، ٻي ڦر پائيئي دور

نانڪ تڪه نه ٿئي جي تڪه هوئي زور“

[سري آسادي وار بڙي (۱۵) سلوڪ (۲)]

مٿئين شبد دٿاران صاحب پنڊت کي سمجهاڻ لڳا
 ته ”هي پنڊت! هن وقت جو حال ڪهڙو اچي بڻيو آهي،
 جو جيتوڻيڪ ماڻهو بي شمار چوريون ڪڍي ڪن، ڪئين ويچار
 جا ڪر ڪڍي ڪن، لڪه ڪوڙ ڪڍي ڳالهائين، واتان ڪاريون ڪند
 ڪڍن، بي انت ڏيگيون ڪڍي ڪن ۽ رات ڏينهن ٻچڙن ڪمن
 ۾ مشغول رهن، ته به توهين اُنهنجي ڳچي ۾ جڙيو ٿا ڀايو ۽ انهيءَ
 شپ موقعي تي اوهانجا ججهمان پاڻ به ڪٽل ٻڪر ٿا ڪائين
 ۽ پنهنجن نيائين کي به ٿا ڪرائين. جڏهن ڪرم ٿي
 سندن اهڙا آهن، تڏهن جڙي پاڻ ڪري هنن جو نيتارو
 ٿي پوندو ڇا؟ تنهن کانسواءِ توهانجو جڙيو آهي وري ڪهڙو،
 جو جيڪڏهن ميرو ٿئي ته لاهي ٻيو پائڻو پوي. جي اوهان
 جي جڙي ۾ ساڄي پڇي طاقت هجي ته هوند نڪي ميرو
 ٿئي، نڪي ٿئي، جنهنڪري اُنکي بدلائي پائڻ جي
 ضرورت ئي نه ٿئي.“

..... ڪار !! ڪهڙي سامگري گهرايائين ؟ انهيءَ ڏينهن سيني
 اها ٿين ٿي لهند ٿي، مال مليندا تيار ڪرايائين. برادريءَ
 وارا ۽ ٻيل ڪوٺ جا ٻيا ماڻهو اهي ڪڍا ٿيا. وچر پنڊت ورديال
 به اهي ويندو. سامهن تي آڻي اچي اکيان وڌاريائون.
 پنڊت جون وڻندو ڪري سامهن جي ڪچهري ۾ چيو ٿي وڌو
 ته سامهن دٺ کان جهلي چيس ته ”مهراج ا پوريائين مونکي
 ٻڌايو ته سڀ، ته جڻي ٻانڀ مان ڦاٽو ڪهڙو آهي.“
 پنڊت جواب ڏنو ته ”جهڙا هيءَ ڪڙي هندو ڌرم جي
 خاص دشمني آهي. ڪو به شپ ڪارج هن سنسڪار بنا
 لال دانڪ نه لهندو. جهڪڙين هيءَ سنسڪار نه ڪرائجي
 ته ڏوڪڙو ايڪو وڙن ٿي ويندو يعني بومسٽ، ڪتري ۽
 وڻس سڀ سوڍون جي سمن ٿي ويندا ۽ پوريان ٿيئي
 وڙن پنهنجن مٿن ڪيائين فرينس ٻانڀ کان باز رهجي ويندا.
 انهن کانسواءِ جڻي جي ٻانڀ ڪري هن جهان ۾ به جس ۽
 ٻولوءَ ۾ به درجو ملندو.“ ٿڌين سامهن آڻو ڏنو ته
 ”پنڊت جي ا ڪرڻا ڪري مونکي ٻڌايو ته جڻي ٻانڀ
 ڪري درجو به شپ ٿئي ٿو؟“ ٿڌي چيو جو مطلب
 اٿون آهي ڇا ته انسان ڪهڙا به ٻڙا ڪرم ڪئي ڪري، ته
 جڻي ٻانڀ ڪري ڇو آهر آهي؟ ٻڌائي ڪري مونکي ٻڌايو
 ته جهڪڙين ڪو بومسٽ يا ڪتري ڪڪرم ڪري ته انهيءَ
 کي اوهين دواڊ بومسٽ ۽ ڪتري سڏيو يا چنڊال؟ پنڊت جي!
 ٻولوءَ ۾ مان ٻانڀ آهر ذات يا جڻي ٻانڀ تي منحصر نه
 آهي، مرڻو شپ ڪرمين تي ئي اچي مدار آهي. انهيءَ
 سامهن مٿيون شهد اڇاريو.

ننڊ اچي وين. سڄي جي ڦيري کائڻ ڪري وڃي جي ڇانو
 صاحب تان لهي ويئي. اوڏي مهل ڪو واسينگه نانڪ
 صاحب جي مٿان ڦٽ ڪڍي، ڇانو ڪري بيٺو. راءِ بلار
 ان وقت شڪار تان موٽيو ٿي ته پريان ڏٺائين ته ڪو
 ڇوڪرو ستو پيو آهي ۽ مٿانئس نانڪ ڦٽ ڪڍي بيٺو آهي.
 هن کي خيال ٿيو ته مٿان نانڪ ڇوڪري کي ڏنگي نه
 وجهي، تنهنڪري پنهنجي گهوڙي کي ڇوڙائڻ لڳو ته
 جلدئي پهچي نانڪ کي پري هٽايان. سندس آڇ ڪري
 نانڪ پهچي ويو. جڏهين ويجهو آيو ۽ چٽي طرح ڏٺائين ته
 اهو ڇوڪرو منهنجي پٽواريءَ جو پٽ آهي، تڏهين گهوڙي
 تان اُمالڪ لهي صاحب کي جاڳايائين، ۽ کين گلي لڳائي،
 ساڻن ڏاڍي چوچ ۽ پري سان مليو. پوءِ صاحب کي ساڻ
 ڪري گهر ڏانهن موٽيو ۽ پائي ڪالو کي گهرائي چيائين ته
 ”تون ڪو وڏو ڀاڳوان آئين، جو تنهنجي گهر ۾ جڙو سڀڻ
 پيدا ٿيو آهي. تنهنجو پٽ ڪلاوان ٿيو ڏسجي. دو
 چيڪڙهين سنساري ڪمن ۾ چاهه نه رکي ته هن سان
 ڪڏهين به نه ڏسرجانءِ.“ پوءِ مٿئين وارڻا ڪري ٻڌايائينس
 ۽ گهڻيون واڌايون ڏنائينس. راءِ بلار اهو ورتانت جاءِ بجاءِ
 پٿرو ڪيو ۽ سندس سرڻا صاحب ۾ تنهنائي وڌي.

باب ٽيون

گورو صاحب جو جڙيو ۽ ماڻا نانڪيءَ جو وراهه

جڏهين صاحب نون ورهين جي ڄمار جا ٿيا، تڏهين
 پائي ڪالو کي خيال ٿيو ته هاڻ ڪل جي ريت موجب
 پنهنجي پٽ کي جڙيو پايان. ڏينهن مقرر ڪري انهيءَ

صاحب چوڻ لڳا ته ڪر تار ڪندو ته تنهنجي ٻني آسري
 رندي ۽ منجهس چڱو فصل ٿيندو. ٻنيءَ جي مالڪ سمجهيو
 ته مون سان چوڪو مسخريون ٿو ڪري، سو اڳي کان به
 وڌيڪ ڪاوڙيو ۽ صاحبن کي ٻانهن کان جهلي راه بلاڙ وقت
 ويو ۽ اچي هنکي پوکي جي نقصان بابت ٻانهن ٿڌائين.
 راه بلاڙ جو پيار صاحبن تي ٿاڏو هوندو هو، بلڪ منجهن
 سرڌا هوندي هيس، تنهنڪري ڪوئل زبان سان صاحبن
 کان پڇڻ لڳو ته ”هچا! هن غريب زميندار جي ٻني
 تنهنجي غفلت کان پيلجي ويئي آهي ڇا؟“ صاحبن
 جواب ڏنو ته ”ٻنيءَ کي ڪوبه نقصان ڪونه رسيو آهي.
 جيڪڏهن ڪنهن کي ٻنيءَ بابت خاطري ڪرڻي هجي ته
 ڀلي هلي ٿي.“ تنهن تي راه بلاڙ پنهنجن ٻن سپاهين کي
 چيو ته وڃي ٻني ٿيڻي اچو ته ڪهڙي حال ۾ آهي. هنن
 ٿيڻي اچي چيو ته ”سائين! ٻنيءَ جو ڪ به نه ٿيو
 آهي. پر ڪو سرسبز ٻيلي آهي ۽ منجهس ڪنهن به جانور
 پيل ڪانه ڪئي ٿي ٿي.“ ويچارو زميندار عجب ۾
 پيو ته جي ڇا ٿا چون. هنن جي چوڻ تي اعتبار نه آيس،
 سو پاڻ سرزمين تي ويو ۽ اتي جڏهن پنهنجن اکين سان
 ٻني سائي وڃي ٿڌائين، تڏهن عجب ۾ پئجي ڦٽي ۽ جي
 قدرت ساراهڻ لڳو. هن وقت کانپوءِ راه بلاڙ جي سرڌا
 صاحبن ۾ وڌيڪ ٿيڻ لڳي.

وري ٻئي دفعي اوناري جي ڏينهن ۾ جڏهن منجهند
جي گرمي نهايت زور هئي، تڏهن صاحب کانين ۽ مينهن
ڪڪر ڪڪر ڪري ڪيترن ئي ڏينهن کان پوءِ ڪيترن وقت تائين

۶
 باداران دک وڻ هيٺ وڃي رهيا. نڪي ڪنهن سان ڳالهائين
 ٻولهائين، نڪي ڪنهن ڏانهن ڪند مٿي ڪٽي نهارين.
 پنهنجي مٿي ۾ ئي رهندا هئا. گهر ۾ اچن ته به سن ۾ رهن.
 ماما ڪين سمجهائڻ لڳي ته انهيءَ طرح هلڻ ڪري ماڻهو
 الاهي ڇا جو ڇا چوندا. پائي ڪالو ڪي به اها حالت ڏسي
 ڳڻي ويڙهي ويٺي. خيال ٿيس ته هاڻ هنڪي ڪنهن
 مشغوليءَ ۾ لڳايان، سو ويچار پئي ڪيائين ته ڪهڙيءَ
 ڪرت ۾ لڳايانس. آخر هن ٺهراءَ تي آيو ته حال هنڪي
 جهنگ ۾ گهو چارڻ جي ڪم تي رکان. پٽ کي چيائين ته
 ”ٻچا! جيڪڏهن تون ڪرت ڪار کي لڳندين ته من
 وندرنءَ ۽ ماڻهن جي گلا کان به چٽي پونداسين. تنهنڪري
 منهنجي صلاح آهي ته تون جهنگ ۾ گائين ۽ مينهن کي
 وڃي چار.“ پتا جي مرضيءَ موجب صاحب پئي ڏينهن صبح
 جو گائون ۽ مينهن پاڻ سان وٺي چارڻ ويا. ڪجهه پنڌ
 ڪرڻ کانپوءِ ٿڪ ٿين. اوڏيءَ مهل ٿڌي هير پئي لڳي،
 تنهنڪري زمين تي ٿوري وقت تاءِ آهلي پيا ته ننڊ اچي
 وين. تنهن وچ ۾ گائين ۽ مينهن ڀر واري زميندار جي بيشل
 پوک پيلي سجه ڪري ڇڏي. مالڪ جڏهن ٻني تي آيو،
 ٿڌهين ڏٺائين ته ڇورن سجهي ٻني نقصان ڪري ڇڏي آهي.
 هيڏانهن هوڏانهن نهارياائين ته ڏسان ته ڇورن سان ڪو ماڻهو
 آهي يا نه. آخر ڏٺائين ته ڊڪڙو ڇوڪرو سٽو پيو آهي ۽
 سمجهيائين ته اهو ڇورن سان گڏ ٿو ڏسجي ۽ اُن جي
 غفلت کان مونکي هيڏو ڇيو ڏسيو آهي. هن ڇوڪر کي
 اُٿاري، ڏاڍيءَ ڪاوڙ مان چينپيو، پر سانت سروپ گورو

سري ڪورو ٺاڪ ڏيو جن جا جيون ڇڏو

بابا ايه ليڪا ليڪه جاڻ

جڏي ليڪا منگهڻي ڇڏي هوءَ سڄا نيشاڻ.

[سري راج مڃا بهلا شبد (٦)]

مڃين شبد جو ڦاٽ برج هيءَ آهي ته موه کي ڄاڻي
ان مان ٺاهيو مس، پنهنجي ٻڌي کي ڪري، سڄي پرماتما
پرير جو بڻايو قلم، ۽ ڇت کي ليڪڪ ڪري، کان پهچي لکو. هوءَ
جو نام ۽ ان جون اُچار صفتون ڪورو، کان پهچي لکو. هوءَ
نهن تي ويچار ڪريو. ست نام لکو، اُنجي مهما لکو ۽
بي آلت ڪرڻا جا ڪڙ لکو. اهڙو ليڪو جيڪڏهن لکي
ڄاڻو ته مولڪي به سڀڪاريو، ڇو جو جڏهن درگاهه به ليڪو
ٿيندو، تڏهن اهوئي ليڪو سڄو نشان يا پروانو ٿيندو.
مطلب ته اُنجي ڏيکارڻ سان سائين وٽ وڃڻ ۽ ڪا روڪ
ڪانه ٿيندي.

جڏهن پاڻي ڪالو ٿئي ته صاحب وڌيڪ ٻڙهڻ جي
تڪا ڪن، تڏهن ڪڙي ڏينهن ڏک وڃان راه بلار سان
وڃي ڳالهه ڪيائين. هن دلداري ڏيڻس ته جيڪڏهن
تڏهنجو پٽ فقط ڀارسي سڳي پوي ته مان هنکي توکالپو
پتواري ڪندس، ڇو ته دفتر جي ٻولي ڀارسي آهي. انهي
تي پاڻي ڪالو ڪي ڪجهه آلت آيو ۽ پٽ کي ڇت ٻڌي
دم دلاسا ڏيئي، مدرسي ۾ ميان رڪن الدين ملي و
واريائين. ملي صاحب کي اب پٽ ..... ٻڙهڻ
ڇيو. تنهن تي صاحب ڀارسيءَ جي درڪ اکر تي شبد
ٻڌايو. اهو ٻڌي ملو عجب ۽ پڇي ويو. هن کانپوءِ ڪ
صاحب مستانن وانگر اڪيلو گذارڻ لڳا. شهر

ڪالوءَ وٽ آيو ۽ اچي چيائينس ته ”توهانجي پٽ کي منهنجي
 پاڙهل جي ضرورت ڪانهي. هي ڪو ايشور اوتار ٿو ڏسجي.
 اڄ جيڪو اکرن مان مطلب مونکي ڪڍي ٻڌايو اٿس،
 سو ته مونکي ڪڏهين ڇٽ ۾ به نه هو.“ پنڊت جي ايشري
 چوڻ به ڀائي ڪالوءَ تي ڪو اثر نه ڪيو، پاڻ ٽاڪيد
 ڪيائينس ته ٿورو گهڻو مڙيوئي هن چوڪر کي پاڙهيندا
 رهجو ته ڪجهه پڙهي سگهي ۽ حساب ڪتاب رکي سگهي.
 وري ڀائي ڪالوءَ صاحبن کي ڇٽ چوڻ ٻڌي، پائشالا ۾
 روانو ڪيو، پر سندن ڇٽ پڙهل ۾ لڳيئي نه. صاحب
 کي ڏينهن مڪتب ۾ ويا ۽ ڪجهه پڙهل، لکڻ ۽ ليکڪو
 چوڪو رکڻ سکيا. ٿوريئي وقت کانپوءِ صاحبن جي دل پڙهل
 کان صفا ڪٽي ٿي پيئي. پنڊت چين ته ڇو نه ٿو پڙهين؟
 جواب ڏنائون ته ”هي دنياوي علم ڪهڙي ڪم جو آهي؟
 اهو علم سنسار جي ٻنڌڻن کان ڇڏائڻ جي بدران اُٿلو جيو
 کي جنجالن ۾ وڌيڪ ٿو ڦاسائي. گهرجي ته سچو علم
 پرايون ۽ سچي جا وچن پڙهون. اهيئي ايشور جي درٻار ۾
 اسان سان ساٿي ٿيندا. جيڪڏهن اهڙو علم توهانکي
 ايندو هجي ته بلاشڪ مونکي پاڙهيو.“ انهيءَ وقت صاحبن
 هيٺيون شبد اُچاريا آهي:-

چال موه گيس مس ڪر، مٽ ڪاگڏ ڪر سار

ڀاڙ ڦلهر ڪر ڇٽ ليکاري، گور ڀڄي ليک ٻيچار

ليک نام سالار، ليک ليک آنت نه پارا وار

هرڪي اکر دٿاران سندس آهڻيش ڏٺائون. مثال لاءِ انهيءَ
شبد مان هيٺيون ٻه ٽڪيون اوت سميت ڏجن ٿيون :-

(۱) سڀي سوو سوشن چين ساڄي، سڀيا صاحب ايڪي پٺا
سيوت رهي ڇٽ جن ڪا لاڳا، آڻا ٽن ڪا ستل پٺا.

اُوت - سڀي اکر دٿاران هيءَ ڪيا ملي ٿي نه ڇڏين پر مالما
هيءَ سرشتي رڃي آهي، سو ڪڙولي مڀي هو مالڪ آهي.
هن روشن ڌو ڇڏ مالڪ هي ڏسرا پر لڳو رڃي ٿو، ٽن ڏوئي
هن سسار ۾ اچڻ سٿو آهي.

(۲) گنگي گيان ٻوڙي جي ڪوئي، ٻوڙيا بندت سوئي
سڙ ڇيئا مڀر ايڪو ڄاڻي، ٽا ڏوئي ڪهي نه ڪوئي.

اُوت - گنگي اکر دٿاران هيءَ ڪيا ملي ٿي نه ڇڏين ڳان
هي ٻوڙي ٻوڙي ٿي، سوئي ٻوڙيل بندت آهي. (ٻاو. ڳان مڀي
ٻوڙي ڪالسواءِ ڪسترو ۾ ماڻهو ڪٿي ٻوڙي نه ڏو اُڻ ٻوڙيل لڪو.)
جڏهن ٻوڙي سڀي جيون ۾ ڪڪ ٻوڙيا ڪي سابل عالمي ٿو، سو
”مان مان“ ڇو ڏوئي ڪس.

صاحب جڏهن سڀي آڻيوت ڇو مناسب ٻڌائي ڏيا
ڏهن بندت ڏون ٻيون ٿي منجهي ويون. هو عجب وڃان
ڪجهه ڪهي نه سگهيو، ڇو سمجهيائين ته صاحب جو اليو
ڪليل ٿو ڏسجي. پوءِ صاحب بندت کان موڪلائي،
ڏسڪول جي وقت ٻوڙي ٿيڻ کان اڳي ڪهر آيا. مانا ڪوڊ
۾ ڪٿي سمجهائڻ لڳين ته ”هٿ ا ڏس، هي وقت آهي
تڏهن جي ٻوڙي ڇو. جيڪڏهن ٿوڻ ڏن لائي ٻوڙين ته
ٿوڙي سڀا سٿا ٿول به ڏبا ۽ اڃا ڪهڙا به وڃي ڏبا.“ صاحب
مانا ڪي پئي ڏنو. منجهي ڇو بندت پائي

مان پنهنجي بيٺلائيءَ ۾ نواب راءِ بلار کي عرض ڪري،
هنڪي ڪنهن چڱي عهدي تي لڳائي ڇڏيان. ائين خيال
ڪري، هو ڪُل جي پندت وٽ ويو ۽ چيائينس:
”مهراج! پنهنجي ٻالڪ کي پاڻشالا ۾ وڌيا حاصل ڪرڻ لاءِ
وهارڻو اٿر، تنهنڪري مهرباني ڪري مونکي ڪو چڱو ڌينهن
سوڌي ٻڌايو ته هنڪي وڌيا شروع ڪرايان.“ پندت ڌينهن
جاچي ٻڌايو. انهيءَ ڌينهن ڪجهه مٺائي گهرائي، پنهنجي
سپتر کي پاڻشالا ۾ وٺي ويو. پر جناح جنهنڪي گوپال به
ڪري ڪوٺيندا هئا، سو هو پاڻشالا جو پندت. هن وٽ
پائي ڪالو ۽ مٺائيءَ جو ڦالهر رکائي کيس پنهنجي چوڪر جي
گهٽي ڀارت ڪئي. پندت چيس ته ”اوھين ڇٽا آھو ۽
مان هن چوڪر سان دل و جان سان محنت ڪندس ۽
اُميد اٿر ته ٿورن سالن ۾ وڏو ودوان ٿي پوندو.“ پائي ڪالو
پوءِ موٽي گهر آيو. پندت صاحبن کي ڪيترا اکر پاڙڻ لڳو،
جي صاحب ٻڌي جلدئي ياد ڪري ويا ۽ پنهنجو سبق
موٽي پندت کي هٿڪڻ کانسواءِ ٻڌايائون. تنهن تي پندت
ڏاڍو خوش ٿيو ۽ چو جو سمجهيائين ته جي ڏي چو ڪرو جلد
پڙهي پوندو ته پٽس کان انعام به چڱو ملندو. ٻئي ڌينهن
صاحب پاڻشالا ۾ ويا. پندت چين ته ويهي پئيءَ تي اکر لکڻ.
تنهن تي صاحب پندت کي چيو ته ”سائين! جيڪي اکر
اوھين مونکي لکڻ لاءِ چئو ٿا، تن جو مطلب ته ڏيا پالي
ٻڌايو.“ پندت اُتر ڏنو ته ”مطلب وري منجهن ڪهڙو اچي
موڙهو آهي؟“
تنهن تي صاحبن راڳر آسا ۾ ”پتي“ اُچاري، جنهن ۾

سري کورو ڏاڪ ڏيو جن جا جيون ڇوٽو

آهستي آهستي جو قومين ڌن جي موه ۾ لهي پئجي مٽجي مهما لڳا
جاڳو. قومين ڌيرج ڌاريو. هنڪي ڏورو وڌيڙو ٿيل ڏيو ته
پوءِ قومين پاڻي ڏسندو ته هن جو پوڻاپ ڪيڏو نه آهي ؟
ڪيترا نه جيو هنڪي مڃين ڏا ڏن جي مٿان سڄو ڀڄو
ڇوٽو پيو جهلندو.

سري کورو مهاراج پنهنجن ورهين جي ڄمار ۾ ڀارن
سان ڍانڍ روند ڪرڻ ۾ مشغول هوندا هئا. ڀارن جو ساڻن
ايڏو قرب هوندو هو، جو جڏهن کورو صاحب انهنڪي هوندا هئا،
تڏهن ڪندا هئا. جيڏانهن جيڏانهن صاحب وڃن، اوتانهن
ڇوڪر به سندن پٺيان وڃن. جي ڀاڱ ڊڪن ته ڇوڪرا به
ڇوڙ لکن، ۽ جي ڀاڱ ڪٽي وٺي رهن ته هو به وٺي
رهن. صاحب ڪا به ڳالهه ڪٽي ڪندا هئا ته هڪ ڇوڪرو
کين ويڙهي ويندا هئا، ڇو جو هنڪي هميشه اهو انتظار
هوندو هو ته صاحبن جا مڏو وڃن ٻڌي، پنهنجين ڏينن کي
ڌاريون ۽ سندن چئي موجب هلي، کين خوش ڪريون. هو
صاحبن جي مڪه مان ٿڌي ڌاريون ٿڌي ڌاريون ڪڍن ۽
سندن جون ٻڌل لڳا، تنهنڪري اتي باقي سندن محبت
مان ڇاپندا ئي ڪين هئا. ائين پيا ڇاپندا هئا ته سڄو
ڏينهن ۽ رات ساڻن گڏ گذاريون. مطلب ته صاحبن جا
جيڏا ۽ سرتا مٿان ڇوٽا پيا ويندا هئا.

کورو صاحب جڏهن ستين ورهين جي ڄمار جا ٿيا،
تڏهن پائي ڪالو ڪي دل ۾ خيال ڄاڳيو ته مان ماڻي
ٻيو اهڙو ٿيو آهيان، خبر نه آهي ته ڪيترا ڏينهن وڌيڪ
جيئرو رهان، منهنجو پٽ ماڻي ٻالسا ۾ پوڻاپ جيڏو ٿيو
هو ڪجهه لکڻ پوڻاپ ۽ حساب ڪرڻ سکي پوي ته

باب ٻيو

بال اوستا

صاحب اڃا ڪن مهڻن جا ٿيا، ته سدائين پيا مشڪندا هئا. ڪو به آدمي پاڻي ڪالو ۽ جي گهر ايندو هو ته اُن ڏانهن مشڪي پيا بهاريندا هئا. انهيءَ ڪري هر ڪو کين منجهه ۾ پيو ڪٽندو هو ۽ نهچائي ٿپائي، ساڻن لاڏ ڪوڙ ڪري، پيئنگهي ۾ سمهاري ڇڏيندو هو.

چئن ورهين جي عمر ۾ ئي صاحب گهر جا ٿڌڙ ٽاري گهر مان ڪٽي، وڃي فقيرن کي ڏيئي ڇڏيندا هئا. هڪ دفعي هڪ لوڻو جو دٺ ۾ هو، سو ڪنهن گهر ڄاڻو فقير کي ڏيئي ڇڏيائون. جڏهن ماما ترپتا گهر ۾ هئين خالي موٽندو ڏٺو، تڏهن لوڻي بابت صاحبن کان پڇيائين، پر جواب ڪو ڪونه مليس. ماما اڃا اهو ذڪر پئي هلايو ته صاحبن جو چاچو پاڻي لعلو به اوهڙيءَ مهل اچي نڪتو. هن سان ماما لوڻي جي ڳالهه ڪئي. تڏهن پاڻي لعلو صاحبن کي چوڻ لڳو ته ”ههچا! هينئر ئي گهر کي دٺ ڏوئي اچي لڳو آهين؛ جڏهن وڏو ٿيندين، تڏهن خبر نه آهي ته گهر جو ڪهڙو حال ڪندين.“ پاڻي ڪالو جي به ڪن تي اها ڳالهه پيئي، سو ڏاڍو آدمس ٿي پنڊت درديال وٽ ويو ۽ چيائينس ته ”مهراج! اوهان جيڪي مون کي ٻالڪ جا گڻ ٻڌايا، تن مان مون کي ته هڪڙو به دل سان ڪونه ٿو لڳي. باقي هيءَ ڳالهه سا آڪئين ڏسان ٿو، ته گهر جي هاڃي ڪندڙ آهي ۽ مائتن کي فڪرات جي لهن ۾ غوطا ڪرائيندڙ آهي.“ پنڊت چوڻ لڳو ته ”پاڻي ڪالو! پر ماما اهڙي مايا پڪيڙي

سري ڪورو ٺاڻڪ ڏيو جن جا جيون ڇڏڻ

پندت هر ديا لکن وٺي ويڇاري ڇيو ته ”پائي
اڻو تنهنجا ته وڏا ڀاڳه ڇڻبا، جو تنهنجي ڪهر ۾ ڇڏو
ڪي پيدا ٿيو آهي. هي ڪو اوقار ٿو ٿي سگهي. هي سڄي
ڳت کي سڳا ٿيندو ۽ جيون جو آڌار ڪندو.“ اهو ٻڌي
ٺٽي ڪالو ڏيکاري خوش ٿيو ۽ صبحه جو اُٿي هن ڀت
ٺان ڪهورون ڪهوريون ۽ منگتن کي دل ڪهريو دان ٿيئي
خوش ڪيائين، جي آسيون ڪندا ويا.

ٻالڪ جي جنم جو ٻڌي، صبحه سان قابو ٺهيءَ جون
استريون ڀائي ڪالو جي ڪهر آيون ۽ اچي مائو ٽرپتا کي
واڏايون ٿي ٿيون. پوءِ ڪڏجي ويهي ڪٻت ڪاٺ لکيون.
پت اڏا سريلا ۽ مٺي لات سان چيائون جو جنهن نر ۽
اريءَ آهي ٻڌا ٿي، سي پرماتما جي قدرت ساراهي ڪانسواءِ
رهي نٿي سگهبا.

جيئن ٿي پندت هر ديا صاحب جي چٽي لکي
ڪٽي آيو ۽ ويهي واپس آيو. ”ٺاڻڪ نرنگاري“ رکيائين.
ڀائي ڪالو پندت کي چيو ته ”ڇيڏو وڌو ۽ ڪول مول ٺالو
وري ڪٿان آندو اٿئي؟ ٻيا توکي اسانجي ڪل
ڏالو ڇڏو ٺالا سڄيائي ڪونه ٿي ڇا، جو هي عجيب
ڪٽي رکيو اٿئي؟“ پندت جواب ڏنو ته ”سائين! اوهان
مٿي ڪو رومي انسان نه آهي، هو سورهن ڪلا سميو
ٿو. هو ڪري نرنگاري ٿي مڃيندو ۽ ان ڪري
”ٺاڻڪ“ چيائيندو، تنهنڪري هن تي اهو ٺالو رکيو
”ٺاڻڪ“ جي معنيٰ آهي اهو، جنهن ۾
”ٺاڻڪ“ ڪو نرنگاري مڃي.

گهر ٿي ويندا آهن ۽ اوندو ناس ٿي ويندي آهي ۽ جهڙيءَ ريت شينهن جي گجگوڙ تي هرڳن جي ٿولي اُٿي پڄندي آهي ۽ من ۾ ڌيرج نه ايندو اٿن، تهڙيءَ ريت صاحبن جي اوتار ڌارڻ تي اڳيان جي اوندو ميسجي ويٺي ۽ پاپ ۽ اڌرم ڪنٺيل لڳا.

صاحبن جي پتا جو نالو پاڻي ڪالو هو، جو بيهدي ڪل مان هو. سندن ماما جو نالو ماما ٿرپتا هو. پاڻي ڪالو پنهنجي ڳوٺ ٿلمونديءَ جو پٽواري هو. اهو عهدو هنڪي اُٺهيءَ ملڪ جي مسلمان حاڪم راءِ بلار کان مليل هو. راءِ بلار آزاد خيالن وارن ماڻهن مان هڪ هو. هو اصل هندو هوندو هو، پر پوءِ کيس ۽ پٽس کي زبان سان ڪن عربي لفظن ڪڍڻ ڪري مسلمان ڪيو هئائون. عام طرح هن جو رخ هندن ڏانهن چڱو هو.

صاحبن جي جنم وٺڻ تي دؤلسان دائيءَ پاڻي ڪالوءَ کي اچي واڌايون ڏنيون ۽ چيائينس ته تودانجي گهر ۾ پٽر سسٽان پيدا ٿيو آهي. اها خبر ٻڌي پاڻي ڪالو گد گد ٿي ويو، ڇو ته هن کان اڳي هنڪي فقط هڪ ڌيءَ نانڪيءَ نالي هئي ۽ پٽ ناءِ پيو سڪندو هو. پاڻي ڪالو ڄمڻ پنهنجي پروهت هرديال کي ويلا وٺڻ لاءِ وٺي آيو. پروهت دائيءَ کان اچي احوال ورتو. دائيءَ ويلا ٻڌائي چيو ته ”سائين! مون پنهنجن هٿن سان ڪئين ٻالڪ ڄڻايا آهن، پر ڇڙو ٻالڪ مون اڃا ڪونه ڏٺو آهي. هنجي ڄمڻ تي گهر ۾ بجليءَ جهڙو چمڪاڻ ٿي ويو ۽ بتيون جيڪي گهر ۾ پئي ٻريون تن جي روشنائي جهڙي ٿي ويئي.“

۴. اهي ٽي ”وڻسار“ لفظ لکي، ٻئي چٽڪيون سري
ڪوٽ ڪوٽ صاحب جي اکيان کڻي رکيائين ۽ ڪا اڻ پڙهيل
ڇوڪري اتي لاشدان ڪرائي ڇيائين ته انهن ٻن چٽڪين
مان ڪٿي کڻي آو. ڇوڪريو ۽ ڇوڪريو آيا کڻي آيو،
۵. انهن ٽي ”ڪٽي“ لفظ لکيل هو. تنهنڪري انهيءَ
ڳالهه کان وٺي ڪيترن سڪن اڃا ڳالهه کڻي ڪندي ٻڌي ته
ماڻهن جو ڊنڊ ڪٿي ۽ ڇا ليل هو.

ماڻهن جي ٻوڪٽ لپيڻ تي زماني جي حالت ۾ ڦيرو
هون لڳو. انهن دوسات جي هون سان گرمي گهٽ ٿي
۽ ٻڌي آهي ۽ ٻوڙي تي ٺار ٿي پوندو آهي، تنهن ماڻهن
مان وڪارن جي قابض گهٽي ۽ هنن جي هردن تي ٿڌو
ڇڏيو هو ۽ منجهن ديا، ڌرم، ڪميا، ٻوڙو وغيره شپ ڪن
هو اڻڪه ٻڌا ليو.

ٻائي ڪوٽ داس صاحب اهو ذڪر هن ريت ڪيو آهي :-

سڪو وٽڪ ٻوڪٽيا، مٽي ڏٺي جڪه چارڻ هو نا
ڄڻ ڪو سورج ٻڪڻا، ٿاري ڇهي انڌو ٻوڙو نا
سڳو ٻڪي مرڪاڻي پئي جاءِ نه ڏيو ڌرو نا

ٽاٽ پوڄ

سڪو وٽڪ ڏيو جن جي ٻوڪٽ لپيڻ تي ڪيان جو
ٻوڪٽس ٿي ويو. ڇوڪري طوح سورج جي نڪرڻ تي ٿارا

۱. نرساڻس. ۲. ٺاس ٺيندي آهي. ۳. ڳوٺ ڪرڻا. ۴. هر ٺن
۵. ٺوڻي. ۶. ٻڙي. ۷. ٺوڻ.

ڪنڀ ڪري اُڏامي ويو آهي. اُماش جي اوندهه وانسگر
 ڪوڙ پڪڙجي ويو آهي ۽ سڄي روپي چندرما ڏسڻ ۾ نه ٿو
 اچي ته ڪٿي ڇڙهيل آهي. مان سڄي کي ڳولي ڳولي وياڪل
 ٿي پيو آهيان. اڳيان جي اندوڪار ۾ ڪو رستو نٿو ملي.
 ساري سرشتي هومئي جي ڪري دک ۾ پيئي روئي. سري
 گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا ته ڪهڙي طرح جيون
 جي گت ٿيندي!

ڀارت جي جڏهين اهڙي دزدشا اچي ٿي، تڏهين
 ڌرم روپي بيل، جنهن تي ائين چوڻ ۾ ايندو آهي ته پرڻويءَ
 جو بار آهي، سو پڪارڻ لڳو ته ”هي آڪال پرڪر! منهنجا
 ٿي پير ٿئي ويا آهن ۽ هاڻي فقط هڪ پير تي بيٺو آهيان.
 مون کان پرڻويءَ جو بوجھ وڌيڪ سهاريو نٿو ٿئي، تنهنڪري
 جئن اڳين جڳن ۾ ڌرم جي رکيا لاءِ اوتار پيدا ٿيا آهن، تئن
 هيئنر به اوتار پيدا ڪري ڌرم جي پالنا ڪر.“ پر مائما اها
 پڪار ٻڌي، سري گورو نانڪ صاحب جن کي لوڪن کي
 سنئين رستي تي آڻڻ لاءِ جڳهر ۾ موڪليو. پاڻي گورداس
 صاحب انهيءَ به نسبت هيٺيون شبد اُچاريا آهي :-

”سُٽي پڪار داتار پوپ، گور نانڪ جڳهه ماهر پٺايا

چرن ڌوءَ رهاس ڪر، چرنا مورت سِڪان پيلايا

پار برهم پورن برهم، ڪلجڳهه آندڙ اڪ دڪايا

چار پتر ڌرم دي، چار ورن اڪ ورن ڪرايا

راڻا رنڪ برابرِي، پٿري پوٽا جڳهه ورتايا

اُلتا ڪيل پرم دا، پٿران اوپر سيس نوايا

سري گورو نانک ديو جن جا جيون ڇتر

ن جو پاڻ ۾ سنبند وري ڪهڙو هو، جو ڇيلا وڃائين ساز
گورو بيبي نجهن، ۽ مايا دت ڪرڻ لاءِ نچندي ڪن
س ۽ ٻائين جهڙيون ("واٽن چيلي نجهن گورو پير هلائڻ
ن سِر") لوڪن ۾ ڪيان ته هوئي ڪونه. پرمارت
جي اوجھ به ڪانه هين. ڀلا! جن جا گورو آندا، سي وري
سٺين رستي ڪيئن هلندا؟ رڳو ٽاهري ڌرم جو نالو هو،
مگر ماڻهن جي ٻڌي پرشت ٿيل هي. هوڏانهن بادشاهن
جي حالت وري ڪهڙي هئي، جو رعيت سان ڏاڍا ظالم
ڪندا هئا. جيڪي شادوڪار هوندا هئا، تن جو ماڻ
زبردستي سان ڦريو ويندو هو. انصاف ملڪ ماڻ لڏي
ويو ۽ جاءِ بچاءُ ڪنڀاءُ ورهڻ لڳو. قانوني جن جي دت ۾
عدل جو ڪم هو، سي وڃيون وئي غريبن جا حق ٻوڙي
ڇڏيندا هئا. مطلب ته سڀ آلتو وهندو ورتجي رهيو هو.
سري گورو نانک صاحب جن انهي زماني جو نلش

هيئن چيو آهي:-
"ڪن ڪاٺي راجي ڪسائي، ڌرم پنڪه ڪر آڻوڻا
ڪوڙ آموس سڄه ڇندرم، ديسي ٺاهي ڪي ڇوڙيا
ڪر ڀاڻ ڪئي هوئي، آڏيري رانه نه ڪوئي
ڇي ٿو مي ڪر هڪ روئي، ڪي نانڪ ڪن ٻڌ ڪرت هوئي
آمالهه ڪي وار ٻوڙي (11) سلوڪ

جيتڙو مطلب آهي ته ڪلجڪه ڇري آهي
ڪي ڇيڪه جي جيون جي ڪرت ڪويا ڇري آهي.
ڪي ڪاٺين ۽ راجائون ڪسائي آهن

سري گورو نانک ديوجن جا جيون چرتر

باب پهريون

ديش جي دشا ۽ اوتار جي ضرورت

سري گورو نانک صاحب جن جي اوتار ڌارڻ کان اڳي
ڀارت جي دشا هڪڙاڪ هئي. ان سمي ڪلجڪ پنهناجو
پورن پرڏاڻو ڏيکاريو. گورو، چور ۽ چغل زور پوڻ لڳا. ڪوڙ
۽ ڪپت جو ورتاءُ وڌي ويو. مطلب ته چوڌاري پاپ
پڪڙجي ويو. استردين مان پتي شيوا جو آنگر نڪري
ويو ۽ پتارن جي آڳيا پالڻ بدران اُتلو هنن کان پنهناجا
حڪم مڃائڻ لڳيون. پتارن کان وڌ ڪين پيسو پيارو
هو. ائين ئي چاهيائون ته مرد ڪٿان به ۽ ڪهڙي ريت به
پيسو ڪمائي اچن. مطلب ته پتورت ڌرم رهيوئي ڪونه.
انهيءَ وقت ڪئين پنڌ ۽ فرقا ڪڙا ٿيا، جي ايرڪا وچان
هڪ ٻئي مان عيب ڪڍڻ لڳا. لوڪ سورج، چنڊرما،
جل ۽ آگني ديوتائن کي ايشور سمجهي پوڄڻ لڳا. هو
مڙهين ۽ مسالڻن کي مڃيندا هئا. هنن جو اعتقاد منترن
۽ جنهنن ۾ ڏاڍو هو. ٿوريءَ گهڻيءَ ڳالهه ۾ هنن کي سنسو
يا ڀرم لڳندو هو. گورو توڙي ڇيلا هومئ ۾ گرفتار هوندا هئا.

صُحُو	چا بابت	ب
۱۳۹-۱۴۰	پندت چتر داس سان مورتی پوچا جو ذکر	۱۰
۱۴۰-۱۵۰	جکین نات جو ذکر	۱۱
۱۵۰-۱۵۲	پنجاب ۾ مورتی اچل جو ذکر	۱۲
	شیخ فرید جی جاء تی وچل جو ذکر؟	۱۲
۱۵۷-۱۵۷	شیخ ابراهیم سان روح رحا ط	۱۵
۱۵۷-۱۷۲	ایمنا باد (سید پور) ۾ کوس ۽ پکتن تی پیو	۱۶
۱۷۲-۱۷۷	دکنی وین پالین جو پرسنگہ	۲۲
۱۷۸-۱۸۲	دک شردالو جو کر جی سا کی	۲۲
۱۸۳-۱۸۵	شهر سها کپل جو پرسنگہ	۲۵
۱۸۵-۱۸۸	سورت شهر ۾ جینین جو ذکر	۲۶
۱۸۸-۲۰۴	پائی منسکہ ۽ راجا شوٹاپ جو پرسنگہ	۲۷
۲۰۴-۲۰۷	ولی قنڈاری ۾ جو پرسنگہ	۲۸
۲۰۷-۲۰۹	مکی ۽ مدینہ جو پرسنگہ	۲۹
۲۰۹-۲۱۱	بغداد جو پرسنگہ	۳۰
۲۱۲-۲۱۳	پنجاب ۾ مورت ۽ مردانی جی چالا طی جو ذکر	۳۱
۲۱۳-۲۱۵	سیمٹ دئیچند جو پرسنگہ	۳۲
	کر تار پور ۾ اچل جو ذکر ۽ پائی اہٹی	۳۳
۲۱۵-۲۱۸	جون پریکیاتون	۳۴
۲۱۸-۲۲۵	سری گورو نانک دیو جن جو جوتی جوت سمانٹ	۳۴
۲۲۵-۲۳۲	سری گورو نانک دیو جن جا اصول	۳۵
۹۱-۱	سری جپ صاحب	...
۱۱۵-۹۲	سری جپ صاحب جو سار (پوشن اتریم)	...
۱۱۶-۱۲۲	رھڑاس صاحب	...
۱۲۳-۱۵۸	ہلا	...

فهرست

باب	چا باب	صفحو
	سري گورو نانڪ ديو جن جا جيون چرتر	
۱-	دش جي دشا ۽ اوتار جي ضرورت	۸-۱
۲-	بال اوستا	۱۷-۹
۳-	گورو صاحبن جو جڳيو ۽ ماتا نانڪي ۽ جو وواد	۲۲-۱۷
۴-	صاحبن کي وٺرا ڪر	۳۳-۲۲
۵-	سچو سؤدو	۳۹-۳۳
۶-	موديخاني جو ذڪر	۴۸-۳۹
۷-	صاحبن جي شادي ۽ مودِيخاني جي	
	بيو دفعو تپاس	۵۵-۴۹
۸-	صاحبن جي شادي ۽ کانپوءِ رهڻي ۽	
	بابا سر يچند ۽ بابا لکميچند جو جنم	۵۸-۵۵
۹-	وٺرا ڪر	۷۲-۵۹
۱۰-	ماتا نانڪي ۽ کان مودِيڪاڻي	۷۷-۷۳
۱۱-	ماتا نانڪي ۽ کان مودِيڪاڻي نڪرڻ،	
	سنڌ جي صحبت ۽ ايمنا باد جو ذڪر	۹۲-۷۷
۱۲-	پاڻي مرداني جو تلو ندي ۽ ۾ اچڻ، راءِ بلار	
	جو نياپو ۽ صاحبن جو تلو ندي ۽ ۾ اچڻ	۱۰۹-۹۲
۱۳-	شيخ سچڻ جو پڙ سنگهه	۱۱۲-۱۰۹
۱۴-	نانڪ مٿي جو ذڪر	۱۲۳-۱۱۲
۱۵-	مردوار تي ڪٽي جي ميلي جو ذڪر	۱۲۷-۱۲۳
۱۶-	بند رابن ۾ ڪرشن ليلا جو ذڪر	۱۳۲-۱۲۷
۱۷-	ڪاشي ۽ جو ذڪر	۱۳۹-۱۳۲

سري رهواس صاحب ۽ ڪيرتن سوهلي جو آرٽ ضرور ڪورواڻي ۽
 جي شروعات ۾ ڏجي. اسان انهن سيني جو مول ۽ آرٽ ۽
 سري ڪورو نازڪ ڏيو جن جا جيون ڇترڪ جلد ۾ ڏنا آهن، جنهن
 کي پڙتڙ پستڪ (Introductory Volume) ڪري سڏيون ٿا.
 آسا آهي ته جي پيڻون ۽ ڀاڻر شروعات کان ”ڪورواڻي“
 ماحوار پتر ڪهڙائيندا آهن يا ٻڌل جلد ڪورواڻي ۽ ڄا وٺندا
 آهن، سڀ هي پڙتڙ پستڪ ضرور وٺندا ته وٺن سڀ جلد
 (The whole set) موجود رهن. هن جلد ۾ چار سؤ صفحا آهن
 ۽ ٻيٽا هميشه وانگر آڏائي رپيا رڪي ويٺي آهي. هيل سوڌو
 سٽڪورن جي ديا سان يارهن جلد (Volumes) تيار ٿي ويا
 آهن، جن ۾ سري چپ صاحب، سري رهواس صاحب ۽
 ڪيرتن سوهلا کانسواءِ چار راڳ (سري راڳ، مانجهه، ڪوڙي ۽ آسا)
 آرٽ سميت آهي ويا آهن. سال ۱۹۳۰ کان ”راڳ ڪوڙي“
 شروع ٿيندو. سڄي پاتشاهه جي اڳيان اها ارداس آهي ته
 هو پنهنجي ديا درشتي سان ٻل ۽ ٻڌ بخشيندو، جنهن
 ڪري سري ڪورو ڪولٽ صاحب جي باقي رهيل ڀاڱي جو
 آرٽ پڻ جلد راس ٿي ويندو.

حيدرآباد سنڌ،
 تاريخ ۱، صدي ۱۹۳۰ع { داس فتحه چند مينگهراج آڏواڻي

پستڪ ڪهڙي ڀر ۽ شرڙا سان بلڪل سهڻو ڪري ڇپيو آهي، جنهن لاءِ ستگورو سڄو پاتشاهه کيس ڀاڙا ڏيندو. اسين ديوان وزير مل اتر سنڌي صاحب ۽ ديوان چوڏو سنڌي ڌرم سنڌي صاحب جا پٽ ٿورا آڏيون، جو انهن صاحبن گورو صاحبن جي اصولن ۽ ڪي عهد يون درستيون ڏسيون آهن. عيدرآباد سنڌ، تاريخ ۱، اپريل ۱۹۲۶ع

داس جيئو مل لوڪسنڌي لعلواڻي
داس فتح چند مينڱراج آڏواڻي

نوٽ:- هي پوتر پستڪ (Introductory Volume) گهڻو ڪري سمورو سرگواسي ڀاءُ جيئو مل لوڪسنڌي لعلواڻي ۽ جو لکيل آهي، ڇو جو سري چپ صاحب جو بلڪل سليس ۽ سهڻو آرٽ، سري چپ صاحب جو پرشن اتر، سري رڌراس صاحب جو سليس ۽ سهڻو آرٽ ۽ چنر ساڪي ۽ جو ڪجهه ڀاڱو سندس لکيل هو، پر خبر نه ٿي پئي ته پستڪ جي ڇپجي پوري ٿيڻ کان اڳ ۾ ڇو ڀيارو ساڄو ڪندو پڌار ٿيو. واهگورو جي ڀاڱي کي نمسڪار آهي. شل ستگورو کيس پنهنجي گود ۾ نواس ڏئي ۽ سندس ڪٽنب کي شائشي بخشڻ ۽ دن پستڪ جي ڇپجڻ جي بلڪل گهڻي ضرورت هئي، ڇو جو سري گورو گرنٿ صاحب جي شروعات ۽ سري چپ صاحب، سري رڌراس صاحب ۽ ڪيرتن سوهاڙي آهن، جنجو آرٽ اسان جاڳي ٻجهي ڇڏي ڏنو هو، ڇاڪاڻ ته انهن نٽ نيمر جي پستڪن جا آرٽ ننڍن ٽرئڪٽن ۽ اڪيئي نڪتل هئا. اسان شروعات پهرئين راڳ (سري راڳ) کان ڪئي هئي، پر پائون جو خيال هو ته سري چپ صاحب

(۶) ديوان ليلارام سنگهه و طاهل صاحب جي دستخط
نوٽ بوڪن جو اختصار.

(۷) ٺاڪ ٻرڪاش جا چار ڀاڱا سنڌي ۽ (ترجمو
ڪيل ديوان جيئانند مانا ڌرم مل مانجهندن واري جا).

(۸) سردار شوارام سنگهه صاحب جي جنم ساڪي
انڪريزيءَ ۾.

(۹) مسٽر مڪالف جو ”سڪه رليجن“ ڀاڱو پهريون.

[نوٽ :- مسٽر مڪالف صاحب جي جنم ساڪي
ڪي پراڻي ۽ جنم ساڪي مان لکي آهي، جا هن
کوچنا ڪئي آهي ته سري گورو هر گو بند صاحب
جن جي ڏينهن جي آهي جنهنڪري اها بلڪل
وزن واري ٿي.]

(۱۰) ڪامل رهنما، ڀاءُ ڪا کو مل ليڪراج شهاڻيءَ جو.

(۱۱) ڏهر پاتشاهي جيون ڀرتو (ٺاڪيل مسٽر ٺاڪر داس
پوڄراج جا).

(۱۲) رحمت جو سائين، ٽرئڪٽ سڪه ڀنگهه مين
انسوسيئيشن جو.

اسين انهن سيني جا شڪر گذار آهيون ۽ پڻ ڀاءُ مولچند
منگهو مل واسواڻيءَ جا، جنهن گهڻو ڪري سڄي جنم ساڪي
ٻڙهي ڪي واهي درستيون ڪيون آهن ۽ پروف ڄاڻيا آهن.
اسين ڀاءُ ٿلهرام لوڪو مل پنواڻي، مالڪ نيشنل پرنٽنگ
ورڪس جا ٺهڻل شڪر گذار آهيون، جنهن هن ڀوتو پستڪ
جي ڇپجڻ جو سمورو خرچ حال في الحال پنهنجي دڙون
آهي. جيڪڏهن هو اها خدمت نه ڪري ها ته پستڪ
ڪو وقت ڏيڻو هجي ها. هن ڀياري هي ڀوتو

۽ هو ڏانهن ڇيو وڃي ٿو ته ! ها جنم سا کي پائي ٻالي سري گورو
انڪد ڏيو جن کي ٻڌائي.

هن ڪم جي تيار ڪرڻ ۾ اسان گهڻي مدد پائي
سنتوڪه سنگهه جي رڇيل نانڪ پرڪاش مان ورتي آهي. ٻي
جنم سا کي، جا اسان کي بلڪل ڪارگر نظر ۾ آئي، سا آهي
پائي دستنگهه گيانيءَ جي. ! ها جنم سا کي سري امرتسر جي
ڪاليج ۽ شڪولن جي وڏيارڻين لاءِ ڌرمي درسي ٻسٽڪ
رٿيل آهي.

هن جنم سا کي لکڻ ۾ اسان آهي پر سنگهه چونڊي لکيا
آهن، جن سڀني مان ڪا خاص سندس سکيا گرهڻ ڪري
سگهجي ٿي. هنجي پڙهڻ مان وڌن ٿو ڙي ننڍن کي رس هڪ
پاسي ايندو ۽ ٻئي پاسي وري سندن جيوت تي چڱو اثر
ٿيندو ۽ منجهن ڌرمي سنسڪار پوندا. آسا آهي ته شڪولن
جا بانيڪار هيءُ پوتر ٻسٽڪ هندو ڇوڪرن ۽ ڇوڪرين لاءِ
ڌرمي درسي ٻسٽڪ ٺهرائيندا.

هن پوتر جنم سا کيءَ لکڻ ۾ اسان کي هيٺيان ٻسٽڪ
ڪارائتا ٿيا آهن :-

- (۱) پائي سنتوڪه سنگهه صاحب جو رڇيل نانڪ پرڪاش.
- (۲) پائي مٺي سنگهه صاحب جي رتناولي.
- (۳) پائي گورداس صاحب جون وارون.
- (۴) پائي دستنگهه گيانيءَ جي جنم سا کي.
- (۵) ديوان ڌيارام گدو مل صاحب جا دستخط ٿي

نوٽ بوڪ (جن ۾ گورو صاحبن جي ڇيرون چترن بابت گهڻو
مضمون ڪنو ڪيل آهي).

ڪو رداس صاحب ۽ ڀائي مٺي سنگهه صاحب جون قسطن ۾ اچن
ٿيون. ڀائي ڪو رداس صاحب ڪورو صاحبن جا فلتا ڪي ٿورا
ڀرتو ٻه مڇي بهرين وار ۾ ڏنا آهن. جيڪڏهن ڀائي صاحب
وڌيڪ ڀرتو ڏئي ها ته ڏاڍو چڱو ٿئي ها، جو ته سنه ۱۶۰۲ع
ڌاري ڌڻي ڀائي صاحب اچي ڀرتو لکيا ٿا ڏسجن، تڏهن
ٻاڏو ٻڏو صاحب، جو صاحبن جي جيوت جو ڪجهه جيترو پويون
ڀاڱو ساڻن کڻي جو، سو حيات هو ۽ ممڪن آهي ته صاحب
جي وقت جا ٻيا به ڪي سگهه آهي وقت جيئرا هجن، انهن
سڀني کان ڀائي صاحب تحليلات ڪري سگهي ها.

هي وزن دار جنم ساڪي آهي ڀائي مٺي سنگهه صاحب
جي، جنهن تي ”ڪيان رتلاوي“ نالو رکيل آهي. ڀائي
مٺي سنگهه صاحب، جو دسميس پاتشاهه جي ڌينهن ۾ ڪو پورن
سگهه ٿي گذريو آهي ۽ درٻار صاحب جو ڪو ٿئي هو، تنهن ڪي
ڪن سڪن عرض ڪيو ته ”سائين اهو ٿيڃندو جي ٻوڏ
ڪهڙيون ڳالهون ڪورو صاحبن جي جنم ساڪين ۾ ڪٿي
ملايون آهن. انهن ٻاڏت سڪن کي شڪائون پييون اٿن
تڏهڪري ڪرڻا ڪري سڄي ڪوڙ کان جدا ڪري
ڪو ڀروسو ڇڏي جنم ساڪي قبار ڪريو.“ سڪن جي انهي
عرض تي ڀائي مٺي سنگهه صاحب، جنهنجو آئين ڪليل هو
تنهن ڪهڙي محنت سان ڪوڙيل جنم ساڪي قبار ڪئي
جيڪا جنم ساڪي ڀائي ڀالي جي چوڻ ۾ اچي ٿي، اڄ
ٻاڏت ڪهڙن وڏن کي شڪ آهي ته اها ڀائي ڀالي جي لکيل

مهاڳ

سري گورو نانڪ ديو جن جا جيون چرتر لکڻ مها
ڪن ڪر آهي، ڇو ته انهن ۾ ڪي ڪي چرتر ڪيترين
جنم ساکين ۾ نرالا نرالا ڏنل آهن، بلڪ ڪن ڪن ۾ ته هڪ
پئي جي برخلاف ڏنل آهن. تنهن کانسواءِ انهن سڀني
پستڪن ۾ جيڪي ساکيون ڏنل آهن، تن مان ڪهڙين تي
پرو سو رکجي ۽ ڪهڙين تي نه رکجي، سو ليکندڙن لاءِ
فيصل ڪرڻ باري ڪم آهي. هي ڳالهه هميشه ويچار ۾ آڻي آهي
ته فلاڻي ساکي صاحبن جي واڻي پٽاند ر آهي يا اُنجي وڙ آهي.
پر اهو پرڪڻ ڪا سُٿري ڳالهه نه آهي. تنهنڪري اسان پنهنجن
مڻهن کي هن ڪم ۾ هٿ وجهڻ کان اڳيئي ڄاڻ ڪيو ته هن ڪم
جي بوجي ڪٿل لاءِ اسين لائق نه آهيون. پر اسانجي ڪيترن
ويندي ڪندي به هنن اسانکي نه ڇڏيو ۽ اسان تي هي
ڪم ڏيائون. هڪڙي ڪري ته خوشي پيئي ٿئي ته اسين
گورو صاحب، جن سڀني پرڀا ڪئي آهي، تن جي جيوت
جو ورتاوت پنهنجن هٿن سان لکون، انهيءَ کان وڌيڪ
شپ ڪم ٻيو وري ڪهڙو ٿيندو؟ پر وري ڇڏين اهو
ويچار ٿا ڪريون ته ڪيڏانهن اسانجي ٿڃهه ٻڌي ۽ ڪيڏانهن
صاحبن جا آڀار چرتر، سو ڪيئن اسين هن ڪم ۾ پورا پئجي
سگهنداسون، تڏهين ته دل ئي هارجيو وڃي. پر پوءِ ڪي
سيمس نوائي هيءَ ارداس ٿا ڪريون ته شل اسانکي توفيق
ڏئي ته اسين هن باري ڪم مان لنگهي پار پئون! اسانجي
ٻار ٻار نمسڪار آهي سري گورو نانڪ ديو جن کي!
صاحبن جي جنم ساکين مان پرو سي جهڙيون فقط پائي

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

گور وائی

پروٹو پستک

سري گورو نانک ديوجن جاجيون چرتري،
ع سري جپ صاحب، رهواس صاحب
ع كيرتن سوھلا ارت سميت

پيتا ۰-۸-۲ رپيا

Printed by Tahilram Lokumal Punwami, at the
National (Electric) Printing Works,—Hyderabad (Sind),
and published by

Mr. Fatchchand Menghraj Advani,
for "Gur Sangat" Hiraabad, Hyderabad (Sind).

